

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 669
Παρασκευή
25 Σεπτεμβρίου 1998
Δρχ. 500

• ΑΛΒΑΝΙΑ:

Η ΕΥΘΡΑΥΣΤΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ

• ΜΕΓΑΡΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ:

ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΗΣ ΤΡΥΠΑΣ

• ΜΟΝΗ ΤΟΠΛΟΥ:

ΝΕΩΤΕΡΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ

• ΑΜΕΡΙΚΗ:

ΤΑ «ΠΑΘΗ» ΤΟΥ ΚΛΙΝΤΟΝ

• ΛΟΥΟ ΤΖΙΝ ΛΙΝ:

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΜΥΘΟΣ
ΣΤΗΝ ΚΙΝΕΖΙΚΗ ΟΠΕΡΑ

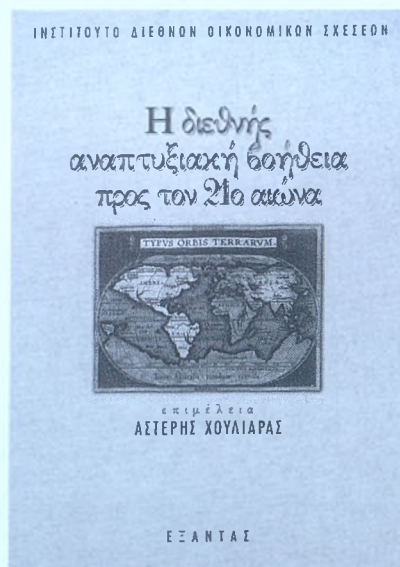
ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ -ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ:

Είμαι ένας φτωχός και μόνος υποψήφιος...

ΕΞΑΝΤΑΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Η διεθνής αναπτυξιακή βοήθεια προς τον 21ο αιώνα

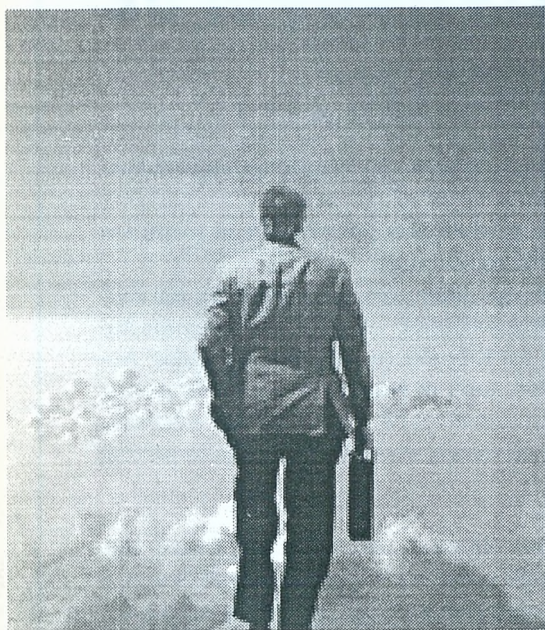

Το βιβλίο αυτό, εξετάζοντας τις τάσεις που διαμορφώνονται στη χορήγηση αναπτυξιακής βοήθειας μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και το τέλος του διπολικού κόσμου, επιχειρεί να καλύψει ένα σημαντικό κενό στην ελληνική βιβλιογραφία και να δώσει απαντήσεις σε μια σειρά ερωτήματα. Πώς η διεθνής αναπτυξιακή βοήθεια σχετίζεται άμεσα με την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής και, ειδικότερα, με τους στόχους της οικονομικής διπλωματίας; Πώς μπορεί να γίνει πιο αποτελεσματική; Ποια είναι η σχέση της με το εξωτερικό χρέος; Ποιος είναι ο ρόλος των μη κυβερνητικών οργανισμών; Ποια είναι τα μεγάλα ζητήματα για την πολιτική αναπτυξιακής συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης; Ποια θα είναι η ελληνική πολιτική αναπτυξιακής συνεργασίας τον 21ο αιώνα;

ΕΞΑΝΤΑΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Διδότου 59 — 10681 ΑΘΗΝΑ — Τηλ.: 3804885 — Fax: 3813065

Περίοδος Β' - Έτος 25ο - Τεύχος 669
Παρασκευή 25 Σεπτεμβρίου 1998 - Δρχ. 500
**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: <http://www3.enet.gr/anti>
E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Ηλίας Κανέλλης
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Μάχη Γεωργιάδου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη., Εξάμηνη: 13 τεύχη
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,
ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:
Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,
για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτάκη και Σία Ε.Ε.
Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛ. 12 ΟΙ ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ-ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ Σε λιγότερο από είκοσι μέρες θα οδηγηθούμε και πάλι στις κάλπες για την εκλογή Δημοτικών και Νομαρχιακών αρχόντων. Οι φετινές εκλογές έχουν πολλές ιδιαιτερότητες: Δεν είναι μόνον η νέα διοικητική διάρθρωση της χώρας με την εφαρμογή του σχεδίου Καποδίστριας. Είναι κυρίως μια πολιτική δοκιμασία για όλα τα κόμματα. Γράφουν: **ο Ρεπόρτερ και ο Τάσος Παππάς**

ΣΕΛ. 17 ΜΟΝΗ ΤΟΠΙΛΟΥ Νεότερα στοιχεία για ένα μεγάλο διαχειριστικό και οικονομικό σκάνδαλο στο ανατολικό άκρο της Κορήτης - του Χ.Γ.Π.

ΣΕΛ. 20 ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ Το περιεργό και πολύπλοκο νομικό πλαίσιο του ΕΣΡ - του Νίκου Καϊμάκη

ΣΕΛ. 22 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟΥ Η ύπαρξη και διακίνηση δωρεάν προϊόντων, υπηρεσιών και πληροφοριών στο Διαδίκτυο - του Δημήτρη Σκούφη

ΣΕΛ. 25 ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ: Αλβανία: Η εύθραυστη ισορροπία - της Κατερίνας Καρύγιαννη. Η ανοχή ως αναγκαιότητα για συμβίωση στις Διεθνείς σχέσεις - του **Thierry de Montbrial**. Γερμανία: Οι εκλογικοί γρίφοι - της Ελένης Κολιοπούλου. Ακτή του Ελεφαντοστού - του Αστέρη Χουλιάρα

ΣΕΛ. 38 ΤΑ ΠΑΘΗ ΤΟΥ ΚΛΙΝΤΟΝ Για το Μόνικαγκέιτ γράφουν οι: Ηλίας Κανέλλης, Δημήτρης Καΐσης, Στ. Καφαντάρης, Απ. Διαμαντής, Ελένη Βερυκίου

ΣΕΛ. 52 Η ΜΗΔΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΙΝΕΖΙΚΗ ΟΠΕΡΑ Συνέντευξη με τον σκηνοθέτη της παράστασης Λούο Τζιν Λιν στην **Ειρήνη Στάθη**

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Φτωχός και μόνος υποψήφιος σελ. 4

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ

Γιώργος Φιλιδισάκης, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

ΟΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΑΙ

Κώστας Κουφογιώργος, σελ. 16

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 45

ΒΙΒΛΙΟ

Κριτική, σελ. 63

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ

Χρήστος Ξανθάκης, σελ. 66

ΕΝΑΣ ΦΤΩΧΟΣ ΚΑΙ ΜΟΝΟΣ ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ ΔΗΜΑΡΧΟΣ/ΨΗΦΟΦΟΡΟΣ

Αντί κυρίου άρθρου δημοσιεύουμε την ακόλουθη επιστολή που έφτασε στα γραφεία μας:

Φίλε Διευθυντή,

Σου γράφω ένα σύντομο γράμμα και θέλω να σου εξομολογηθώ την αμηχανία μου ύστερα από την απόφασή μου να κατεβώ υποψήφιος στις δημοτικές εκλογές στο νησί.

Όπως θυμάσαι από τη συζήτηση που είχαμε φέτος στις αρχές του καλοκαιριού, και τα τέσσερα χωριά του νησιού θα αποτελέσουν όλα μαζί ένα δήμο σύμφωνα με το σχέδιο «Καποδίστριας».

Ποια είναι η εικόνα; Μην λογαριάζεις πως είμαστε πολλοί. Ξέχνα τους όσους είδες στο πανηγύρι του Αγίου Παντελεήμονα. Είχαν τότε μαζευτεί εκτός από τους συνηθισμένους τουρίστες — τον Αύγουστο είχαμε πολύ περισσότερους — και οι συντοπίτες από την Αθήνα, τον Πειραιά, τον Καναδά, την Αμερική και αλλού. Αυτοί, έτσι κι αλλιώς δεν έρχονται ποτέ να ψηφίσουν για τις δημοτικές. Αυτή τη δουλειά την αφήνουν σε μας τους μόνιμους. Μόνον για τις βουλευτικές έρχονται τότε-πότε, όσοι από εκείνους έχουν εδώ τα εκλογικά τους δικαιώματα: Χαρά στο κουράγιο τους! 20 τόσες ώρες με το καράβι της άγονης γραμμής ή με το καΐκι μετά τη μετεπιβίβαση από το αεροπλάνο — έτσι όπως είχες έρθει και συ.

Συνολικά οι ψηφοφόροι είναι ως εξής:

Από το χωριό Φοινίκι 37, από τις Πλαστές 42, από τον Κόκκινο Μύλο 18 και από τη Χώρα 286. Σύνολο 383. Ός τώρα είχαμε τρεις κοινότητες. Ξέρεις πως γίνεται μ' αυτά τα περιθωριακά της επαρχίας, «προύχοντες», ο πρώην ταχυδρομικός κ.λπ., κ.λπ. Βέβαια είμαστε και από διάφορα κόμματα: ΠΑΣΟΚ, Ν.Δ. και οι άλλοι.

Όταν αποφάσισα να κατεβώ για υποψήφιος δήμαρχος πήγα και βρήκα νέα παιδιά, Πασόκους, δεξιούς, αριστερούς — έχουμε και έναν αναρχικό εδώ — και τα συζητήσαμε. Συμφωνήσαμε, κάναμε ένα συνδυασμό και ξεκινήσαμε μόλις κόπασε ο τουρισμός και μαζευτήκαμε στα σπίτια μας.

Αλλά πού να φανταστώ τι θα ακολουθούσε: Αρχισαν αίφνης να έρχονται διάφοροι κομματικοί από πάνω και πες-πες πάει, θα διαλύσει η όλη ιστορία. Φέρανε τελικά και δυο νέους υποψήφιους, μηχανικοί και οι δύο: ο ένας της Ν.Δ. και ο άλλος του ΠΑΣΟΚ. Έτσι έχουμε τώρα πέντε συνδυασμούς στο νησί: Δύο από τα μεγάλα κόμματα, ο δικός μας και δυο άλλοι που είχαν σχημαστεί με βάση δυο τοπικές συσπειρώσεις. Γιατί οι Χωριανοί ήταν χωρισμένοι σε δυο ομάδες. Η μια είχε με το μέρος της το Φοινίκι και τον Κόκκινο Μύλο και η άλλη τους Πλασσιανούς. Όχι ότι γίνεται τίποτα το εξαιρετικό, φανατισμοί, καβγάδες και τα τοιαύτα. Αλλά τελικά ήμαυ το καλοσχερτεϊς πέφτουν καμιά 70αριά, βία 80 ψηφοφόροι σε κάθε συνδυασμό. Και ξέρεις τώρα, φίλοι, συγγενείς, κουμπιариές ή παλιές αμάχες. Τι να βγει από όλα αυτή την υπόθεση;

Κάθομαι τώρα και διαβάζω όσα τρελά γίνονται εκεί επάνω στην Αθήνα, τον Πειραιά και τους μεγάλους κεντρικούς δήμους. Συζητήσεις, τηλεοράσεις, διαφημίσεις και τα τοιαύτα.

Εμείς είχαμε δυο-τρία σχέδια στο μυαλό μας, τα είχαμε κιόλας συζητήσει, θυμάσαι. Πού να κάθεται τώρα και να ψήνεις τους χωριανούς και να τρέχεις πάνω-κάτω και οι άλλοι να σου καταφθάνουν από την Αθήνα με τα «στελέχη» και τα τοιαύτα.

Αισθάνομαι πολύ αμηχανα. Δεν ξέρω τι έπαθα με την κακοκεφαλιά μου που πίστεψα ότι μπορώ να κάνω κάτι για το νησί.

Αισθάνομαι «φτωχός και μόνος» και δεν ξέρω πού θα πάει τελικά αυτή η περιπέτεια.

Εσείς καλά βαδίζετε εκεί πάνω; Έχετε να διαλέξετε ανάμεσα σε ισχυρούς υποψηφίους, ανάμεσα σε κόμματα και τα τοιαύτα.

Εγώ τι να διαλέξω τελικά; Αφού τα παιχνίδια παίζονται αλλού.

Με φιλικούς χαιρετισμούς, Αντώνης Μπορίκης
Για την αντιγραφή και τα τοιαύτα,

αντί

ΠΟΛΙΤΙΚΗ Κ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΑΣ
ΕΠΙΒΡΑΒΕΥΘΗΚΕ!

ΚΑΙ ΘΑ ΜΕ ΡΩΤΗΣΕΤΕ
ΒΕΒΑΙΑ ΤΙ ΕΝΝΟΩ ΛΕΓΟΝ-
ΤΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ...

ΖΗΤΟΥΟΥ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΩ
ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΔΕΚΑ Η΄ ΠΕΡΙΣΣΟ-
ΤΕΡΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΝΑ ΣΥΝΕΥΡΙΣΚΟΝΤΑΙ
ΜΕ ΣΚΟΠΟ ΤΗΝ ΑΜΟΙΒΑΙΑ
ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ!

ΜΠΡΑΒΟΥΟΥ

ΣΗ-ΜΙ-ΤΗΣ

ΣΗ-ΜΙ-ΤΗΣ

Σ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΚΑΛΛΙΘΕΑ: Ποιο «μήνυμα»;

Η ΜΕΓΑΛΗ συγκέντρωση της Καλλιθέας, λοιπόν, με ομιλητή τον πρωθυπουργό Κ. Σημίτη, θυμίζει «συγκέντρωση της δεκαετίας του '80»... Και είχε —έγραψαν οι αγιογράφοι του ΠΑΣΟΚ— παλμό, συγκίνηση, συνθήματα, ακόμα και πυροτεχνήματα... Αλλά ο στόχος, ο βασικός στόχος —διευκρίνισαν— ήταν ένας: Η επίδειξη δύναμης, η επίδειξη ενότητας. Ναι, το ΠΑΣΟΚ μπορεί (αν και στο «μέσον της τετραετίας» ...) να οργανώσει μια συγκέντρωση και να γεμίσει την πλατεία Δαβιάκη! Ναι, το ΠΑΣΟΚ μπορεί (παρ' όλα όσα «εμφιλοχώρησαν στην τελευταία συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής ...) να βεβαιώσει ότι «είναι και πάλι ενωμένο.»! Απόδειξη: Στο τέλος της ομιλίας Σημίτη, ανέβηκαν στην εξέδρα (για να χαιρετήσουν τον κόσμο και να συγχαρούν τον πρωθυπουργό) και ο Γεράσιμος Αρσένης, και ο Γιάννης Χααραλαμποπούλος, και ο Παντελής Οικονόμου, και ο Μανώλης Δασκαλάκης και οι «επίλοιποι» της εσωκομματικής αντιπολίτευσης... Όταν, μάλιστα, ανέβηκε (τελευταίος) ο Άκης Τσοχατζόπουλος, τότε —κατά τους αγιογράφους, πάντοτε— εσχίσθη το καπαπέτσιμα του

ναού, από τις ιαχές και τα χειροκροτήματα!...

ΑΛΛΑ, ΣΤΗ συγκέντρωση της Καλλιθέας, ο πρωθυπουργός, μεταξύ άλλων, «ΣΥΝΑΝΤΗΣΕ ΤΟΝ ΑΝΔΡΕΑ» (Παπανδρέου). Ο τίτλος ανήκει στην Καθημερινή, η οποία συσχέτισε τη «συνάντηση» αυτή με τις επί θύραις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές και «το φάσμα μιας πιθανής αποτυχίας». Στη συνάντηση Σημίτη-Παπανδρέου, όμως, αναφέρθηκε και ο καλός φιλοκυβερνητικός Τύπος, ο οποίος όχι μόνο δεν την αμφισβήτησε, αλλά την εξήρε: «Δεν είναι άσχετο το γεγονός —έγραψαν Τα Νέα— ότι ένα μεγάλο μέρος της ομιλίας του, ο Κώστας Σημίτης το αφιέρωσε στον Ανδρέα Παπανδρέου, για τον οποίο είπε ότι "άλλαξε το πολιτικό σκηνικό της χώρας"... Έκανε μια μεγάλη αναδρομή στο έργο που επιτελέστηκε στην οκταετία '81-'89 και απάντησε με ετοιμότητα στο σύνθημα του κόσμου: "Ανδρέα ζεις, εσύ μας οδηγείς", κ.λπ.».

ΟΛΑ ΤΑ παραπάνω αυτά, όμως, σκίασαν, εκ των πραγμάτων, το «βασικό μήνυμα» που ήθελε ο πρωθυπουργός να στείλει σε ένα ευρύτερο ακροατήριο: Ότι, δηλα-

δή, «η Ελλάδα δεν είναι πια φτερό στον άνεμο», ότι «σε ένα ταραγμένο κόσμο, βρίσκεται σε ασφαλή πορεία», ότι οι στόχοι της κυβέρνησης είναι «στόχοι εθνικοί» (με άμεση προτεραιότητα την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ) και ότι «καμιά μεταρρύθμιση δεν γίνεται χωρίς κόστος»... Ερώτημα: Ήταν, πράγματι, αυτό το «βασικό μήνυμα» που ήθελε να στείλει ο κ. Σημίτης σ' ένα ευρύτερο ακροατήριο — όπως υποστηρίζουν ορισμένοι από τους επικοινωνιολόγους του πρωθυπουργικού περιβάλλοντος; Μάλλον όχι... Και καθώς η περίοδος είναι προεκλογική (μετά τις δημοτικές, έπονται οι ευρωεκλογές), όλες οι ενδείξεις πείθουν ότι η συγκέντρωση της Καλλιθέας είχε, κατά βάση, στόχους προεκλογικούς: Εφόσον δεν υπάρχουν πια «παλαιό», «νέο», «πατριωτικό» ή «εκσυγχρονιστικό» ΠΑΣΟΚ (αυτή την εικόνα οι οργανωτές της συγκέντρωσης επιχείρησαν να δώσουν...), εφόσον ο Κ. Σημίτης μπορεί και επικοινωνεί (όπως και ο Ανδρέας) «πρόσωπο με πρόσωπο με τον λαό», εφόσον το ΠΑΣΟΚ, και όχι η αντιπολίτευση, είναι «εγγύηση σταθερότητας», εφόσον όλα «βαίνουν καλώς», κ.λπ., έπεται ότι το

Α' εξάμηνο 1995

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΝΕΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙ (1995)

ΠΟΛΥΤΙΜΟΣ ΒΟΗΘΟΣ

Έτοιμοι οι νέοι τόμοι του Αντί. Στα γραφεία του περιοδικού μπορείτε να προμηθευτείτε μέχρι και τον τόμο ΜΓ' (Β' εξάμηνο 1995, δηλαδή μέχρι και το τεύχος 594).

Θα βρείτε, επίσης, τους τόμους των προηγούμενων ετών.

Στους τόμους του Αντί έχετε καταγεγραμμένη τη σύγχρονη ιστορία μας.

Β' εξάμηνο 1995

ΠΑΣΟΚ και στις δημοτικές, και στις ευρωεκλογές, και στις βουλευτικές του 2000, θα επιβεβαιώσει την πολιτική του ηγεμονία... Ερώτημα αρ. 2: Κερδίζει ή χάνει το ΠΑΣΟΚ από την επιστροφή του στο παρελθόν, με «δάνεια τηλεοπτικά»; Ιδού η απορία.

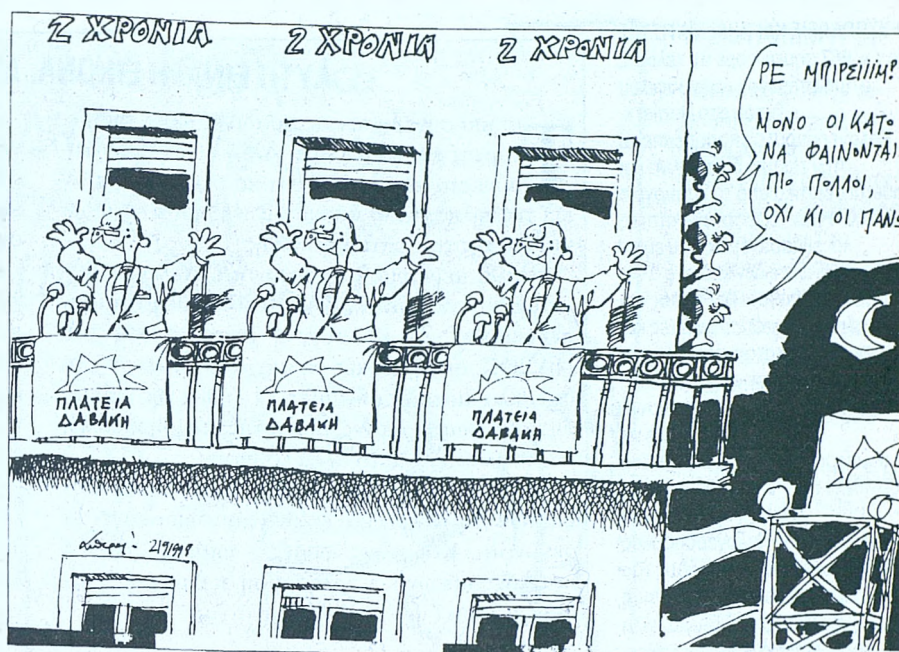
ΚΛΙΝΤΟΝ-ΑΓΙΑΤΟΛΛΑΧ:

ΠΡΟΣ «ΣΥΜΒΙΒΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΛΗΞΗ»;

«ΤΟ» ΘΕΜΑ του Δεκαπενθημέρου, βέβαια, σε διεθνή κλίμακα, ήταν η τετράωρη βιντεοταινία με τον Κλίντον ανακρινόμενο... Κάποιοι έσπευσαν να υπολογίσουν τα διαφυγόντα κέρδη των αμερικανικών τηλεοπτικών σταθμών από διαφημίσεις (μισό έως ένα εκατομμύριο δολάρια για το κάθε αμερικανικό κανάλι), ενώ οι περισσότεροι — ειδικότερα ο ευρωπαϊκός Τύπος — αναρωτήθηκαν για το αν υπάρχουν όρια στην υποκρισία και ηδονοβλεψία, υπό το κάλυμμα δήθεν νομικών όρων...

ΔΕΝ ΧΩΡΕΙ αμφιβολία ότι πίσω από την επίκληση της ψευδορκίας ή της παρεμπόδισης του έργου της Δικαιοσύνης, κρύβεται η «έγνοια» των Ρεπουμπλικανών όχι μόνο για τις προεδρικές εκλογές του Νοεμβρίου του 2000, αλλά και για τις επικείμενες (σε δυο μήνες) εκλογές για την ανανέωση της Βουλής των Αντιπροσώπων και του ενός τρίτου της Γερουσίας. Οποιαδήποτε ενοχοποίηση, συνεπώς, του σημερινού προέδρου των ΗΠΑ (που συμβαίνει να μην είναι Ρεπουμπλικανός), ο διασυρμός του, η καταστροφή του, δεν μπορεί παρά να «βοηθήσουν» στην αλλαγή του σημερινού συσχετισμού δυνάμεων.

ΑΛΛΑ ΕΙΝΑΙ, άραγε, μόνο θέμα «συσχετισμού» δυνάμεων; Δεν είναι λίγοι οι αναλυτές εκείνοι που έγγραφαν ότι αυτή η επιστροφή στον ολοκληρωτισμό και μαζαρισμό — στο όνομα, τάχα, μόνιμης ηθικής και αρετής — προδιαγράφει επιστροφή σε έναν μεσαιωνικό, θρησκευόμενο συντηρητισμό, όπου τον κύριο λόγο θα έχουν οι λογής Αγιοταλλάχ. Η κηλίδα στο φρόνema της Μόνικα Λεβίνσκι θα αντιπαράκειται έτσι, συνεπώς, στο λευκό φρόνema της Οφηλίας, με την αξίωση ο εκάστοτε πρόεδρος των ΗΠΑ να μην έχει παρελθόν ή — αν έχει — να είναι τόσο άμεμπτο, ώστε ν' αποκλείονται, κατά κανόνα, οι φυσιολογικοί, οι ανθρωπίνι, οι ικανότεροι. [Κάποτε, και οι Αθηναίοι — για να θυμηθούμε την Αντιγόνη του Ανούιζ ζητούσαν «έναν ηγεμόνα χωρίς παρελθόν»...]

Σκίτσο του Ανδρέα Πετρούλακη από τη Αυγή της Τρίτης 22 Σεπτεμβρίου.

ΩΣ ΤΗΝ ώρα που σύρονται οι γραμμές αυτές, δεν είναι γνωστό αν ο πλανητάρχης θα παραιτηθεί ο ίδιος, θα παραπεμφθεί ή το όλο θέμα θα έχει κάποια «συμβιβαστική κατάληξη»... Κατά τα άλλα, σημειώνουμε και μεις την επιστολή της Μαργαρίτας Παπανδρέου στη Χίλαρι («κι εγώ πέρασα τα ίδια»...), αλλά και την οργή που κατέλαβε, ξαφνικά, ορισμένους βουλευτές του «πατριωτικού» ΠΑΣΟΚ: Ποια είναι, επιτέλους, αυτή η κ. Μαργαρίτα, η οποία, με τους περίεργους συνειρμούς της, προσβάλλει τη μνήμη του λαοφιούς ηγέτη μας. Άλλο η Μόνικα Λεβίνσκι, και άλλο η κ. Δήμητρα Λιάνη-Παπανδρέου... Άλλο μια συνάντηση (και ένα διάλειμμα του Κλίντον με τον Γιασέρ Αραφάτ, και άλλο μια συνάντηση (και ένα διάλειμμα) του Ανδρέα Παπανδρέου με Ευρωπαίους σοσιαλιστές!

ΠΕΡΑΝ, όμως, από το «θέμα Κλίντον», έχουμε και πολλά άλλα, εσώτατα δικά μας: — Ο κ. Χριστόδουλος, επί παραδείγματι, μπορεί να υποτονθορύξει το «πάλι με χρόνια με καιρούς», να ταυτίζει το έθνος με την ορθοδοξία, να διακηρύττει ότι κεφαλή της ορθοδοξίας είναι ο Κωνσταντίνουπόλεως Οικουμενικός πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος, κ.λπ., αλλά, στις Βρυξέλλες, επέμενε να έχει το δικό του «μαγαζί». Αποτέλεσμα (όπως έγγραφαν οι εφημερίδες): «Να οριστικοποιηθεί στις Βρυξέλλες ο διαχωρισμός της εκπροσώπησης του Οικουμενικού πατριαρχείου από την Εκκλη-

σία της Ελλάδας».

— Εξακολουθεί να εκκρεμεί πάντοτε (αλλά όχι για πολύ ακόμα — εικάζεται ...) η συζήτηση, στο υπουργείο Άμυνας, για τα ανταεροπορικά μεγάλου βεληνικού. Τι θα προτιμήσουμε: τους αμερικανικούς «Πάτριот» ή τους ρωσικούς S-300; Πρόκειται για εξοπλισμούς ύψους 1,2 δισεκατομμυρίων δολαρίων ή 360 δισεκατομμυρίων δραχμών. Οι Αμερικανοί, βέβαια, μαζί με τους Τούρκους, ήψωσαν φωνήν μεγάλην για την απόφαση της Κύπρου να αποκτήσει τους ρωσικούς αυτούς πυραύλους, αλλά αυτό δεν είναι λόγος για να μην αποκτήσουμε εμείς τους S-300... Θα ήταν και αυτό μια λύσις... Αλλά όλες οι πληροφορίες επιμένουν: Μπροστά οι «Πάτριот», έπονται οι S-300...

— Στο Κυπριακό, φυσικά και έχουμε συμβάχους. Το κύρος μας, στην Ευρώπη, είναι ανεβασμένο... Όμως, τρεις ευρωπαϊκές χώρες, η Γαλλία, η Ιταλία και η Ισπανία, ετοιμάζονται να συνδέσουν το θέμα της ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση με την επίλυση του πολιτικού προβλήματος της νήσου... «Δεν είναι δυνατόν», υποστηρίζουν, «να ενταχθεί στην Ε.Ε. μια χώρα διαιρεμένη από μια γραμμή δινητικής αντίπαράθεσης»... Και, όμως, Ελλάδα και Κύπρος θα δώσουν και αυτή τη μάχη. Η Ε.Ε. δεν είναι κοινωνία αγγέλων, αλλά πεδίο διαπραγματεύσεων κατ' εξακολούθησιν...

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΨΥΧΟΠΑΘΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΣΤΕΣ

Στο τ.χ. 667 σημειώσαμε ότι τελικώς ο προϊστάμενος του γραφείου Τύπου στο Παρίσι κ. Καλογερόπουλος παραπέμπεται στην τακτική δικαιοσύνη και παύεται οριστικά από το υπουργείο Τύπου. Ήταν τόσες οι αθλιότητες και οι παρανομίες που είχαν καταγγεληθεί ώστε δεν έπαιρνε άλλη λύση. Βέβαια ο κ. Δ. Ρέππας και άλλοι έβαλαν τότε τις φωνές και είπαν ότι όλα καταγγέλλαμε ήταν υπερβολές και «φαντασιώσεις ψυχοπαθών». Αμ, δε! Η τακτική ανάκριση κατέληξε σε συμπεράσματα άλλα από εκείνα που ήθελε ο κ. Ρέππας. Η υπόθεση φαίνεται ότι θα κλείσει διαφορετικά. Ο κ. Καλογερόπουλος περιφέρεται στους διαδρόμους του υπουργείου και ο κ. Ρέππας αποφάσισε να τον καλύψει για άλλη μια φορά. Μήπως κάνουμε λάθος;

ΑΥΤΗ ΕΙΝΑΙ Η ΕΙΚΟΝΑ. ΑΥΤΗ ΕΙΝΑΙ Η ΖΩΗ...

Τα όσα συνέβησαν τις βραδινές ώρες της Τετάρτης είναι τραγικά. Αλλά είναι αξιοσημείωτα και αποκαλυπτικά όσα συνέβησαν επί της τηλεοπτικής οθόνης. Συνέβησαν εν μέρει και διά της τηλεοπτικής οθόνης.

Δεν θα μείνουμε στα γεγονότα. Άλλωστε δεν υπάρχουν γεγονότα: Όλα τα άλλα θέματα ισοπεδώθηκαν. Ο Κλίντον, η συγκέντρωση του ΠΑΣΟΚ, οι δημοτικές-νομαρχιακές εκλογές, οι συναλλαγματικές ισοτιμίες. Ο Τύπος της επομένης είχε φωτογραφίες, ρεπορτάζ, πλήρη κάλυψη των θεμάτων. Όλα τα άλλα έσβησαν.

Θα επιμελινόμαστε μόνον στην εικόνα. Εικόνα επί των γεγονότων και εικόνα που δημιουργεί τα γεγονότα. Και άλλες φορές – υπάρχει πλήθος παραδειγμάτων – η τηλεόραση συμμετέχει, επιρεάζει ή και δημιουργεί τα γεγονότα.

Αλλά όσα συνέβησαν επί της τηλεοπτικής οθόνης είναι αποκαλυπτικά του κόσμου προς τον οποίο πορευόμαστε: Δύο, τρία πρόσωπα: ο κακός δράστης, το καλό όργανο, η κάμερα και ο σχολιαστής.

Και εμείς, καθηλωμένοι μπροστά στις οθόνες: κάποιος παρασύρθηκεν και μετέβησαν «επί του πεδίου δράσεως». Και πάλι ως φιλοπερίεργοι παρατηρητές. Η κρατική μηχανή, αμύχνη. Η κάμερα, ενεργητική. Ο δράστης, μέρος και αιώτος του τηλεοπτικού θεάματος-δράματος.

Ο σχολιαστής έκλεισε με τη φράση: «Η επιχείρηση της αστυνομίας εστέφθη με αποτυχία». Καλά, έτσι είναι. Η τηλεόραση όμως; Αυτή μας ενημέρωνε επί επτάωρο; Και εμείς οι θεατές, στο τέλος δεν αισθανθήκαμε ακόμα περισσότερο ανενεργοί;

X.N.

ΣΚΑΒΟΥΝ ΑΡΑ ΥΠΑΡΧΟΥΝ

Ενόψει των δημοτικών εκλογών τους δύο τελευταίους μήνες η ζωή στην ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας έχει γίνει αφύσικη. Οι δημοτικές αρχές, μικρές ή μεγάλες, ανασκουμπώθηκαν ώστε να παρουσιάσουν έργο έστω και την ύστατη στιγμή. Αποτέλεσμα αυτού είναι να ταλαιπωρούνται αφάνταστα όλοι εκείνοι οι οποίοι υποτίθεται πως πρόκειται να ωφεληθούν. Σύμψαν το λεκανοπέδιο μοιάζει με χαράκισμα καθώς δρόμοι, λεωφόροι, δρομίσκοι είναι από εσχαμμένοι έως βομβαρδισμένοι και τα πεζοδρόμιά τους έχουν μετατραπεί σε ορυγμάτα. Αυτόν το μήνα πρέπει να περατωθούν όλα τα έργα, πρέπει να γίνουν όσα δεν έγιναν από γενέσεως ελληνικού κράτους. Βλέπετε, οι εκλογές είναι αμείλικτες. Κι ως μιλά για ποιότητα ζωής ο πρωθυπουργός. Η ζωή στο κλεινόν άστυ έχει καταστεί δυσπερίγρηστη.

Οι δρόμοι συνεχώς μπλοκαρισμένοι από μια ζήνηση κι ένα μποτιλιάρισμα που δεν γνωρίζει περιόδους ύφεσης και εκρήγνυται απρόβλεπτο. Τις πιο απίθανες ώρες. Το να διασχίσεις πλέον την Αθήνα από το ένα σημείο στο άλλο συνιστά αληθινό άθλο. Τα λεωφορεία αργοζήνιχα, γεμάτα και ρυπογόνα, οι λεωφοριόδρομοι σταθερά κατελημμένοι, τα χιλιάδες χιλιάδων μηχανάκια ανεξέλεγκτα, επιθετι-

κά, με εκκωφαντικούς θορύβους και με επίτηδες αρρυθμιστες εξατμήσεις **κυριολεκτικά** βομβαρδίζουν τις μικροαστικές πυκνοδομημένες συνοικίες, ενώ το κέντρο έχει καταλάβει η κίτρινη θάλασσα των ταξί – νομίμων και παράνομων – τα οποία σέρνονται στους πηγμένους δρόμους αφήνοντας τα μαύρα σύννεφα των πετρελαιοκηλητήρων τους. Κόλαση. Θέλετε κι άλλα; Η Αθήνα, ο Πειραιάς, η Πάτρα είναι πόλεις **χωρίς** πεζοδρόμια. Άρα είναι πόλεις εξ ορισμού εχθρικές προς τον πολίτη. Βλέπω τους εκπροσώπους της τρίτης ηλικίας να στέκονται σαν κεραυνοβολημένοι κάτω από τους φωτεινούς σηματοδότες εκλιπαρώντας οδηγούς και δικυκλιστές να περάσουν απέναντι. Δείτε τις τρελές εκφράσεις των επωχουμένων, προσέξτε τον ευερέθιστο εκνευρισμό των πεζών, παρατηρήστε την αντικοινωνική συμπεριφορά όλων προς όλους. Αν μάλιστα στη φωτοχημική και την ηχητική ρύπανση προσθέσει κανείς και την οπτική τοιαύτη (εκατομμύρια κουρελοταμπέλες, πανώ, διαφημιστικές επιγραφές, χρώματα και φωτισμοί που απευθύνονται σε διασπασμένες συνειδήσεις), έχει κανείς το τρίπτυχο της παράνοιας, της ρυπαρότητας και του kitsch.

Η πολιτεία, βέβαια, κάθε τόσο εκδίδει διατάγματα, εξαγγέλλει σποραδικά και

ανοργάνωτα μέτρα, απειλεί με πρόστιμα πιστεύοντας ότι έτσι θα ελέγξει την καίριοποίηση του αθηναϊκού συνονθυλεύματος. Παράλληλα πιέζει τη ράθυμη και περί άλλα τυρβάζουσα αστυνομία, τροχαία κ.λπ. για να αστυνομεύσει τα εκατομμύρια των παρανομοιώντων συμπολιτών μας. Χωρίς καμιά φροντίδα για την κοινωνική διάσταση του προβλήματος. Πιστεύοντας πως αυτή η κόλαση της καθημερινότητας που όλοι βιώνουμε θα μπορούσε ν' αλλάξει με το φόβο του **ανώνυμου μπάτσου** και της **επικρεμμένης απειλής**. Τέτοια αφέλεια. Κι όμως πιστεύω πως όλα αυτά τα μικρά-πελώρια θέματα (τα πεζοδρόμια, οι λεωφορειόδρομοι, η εκλογίκευση του κυκλοφοριακού, τα δημόσια πάρκινγκ, ο έλεγχος των ταξί, η αγωγή των οδηγών τετράτροχων ή δίτροχων οχημάτων, οι αστικές συγκοινωνίες) θα μπορούσαν να είναι θέματα μιας ευέλικτης, αντιγραφειοκρατικής τοπικής αυτοδιοίκησης: κι όχι ενός απρόσωπου συγκεντρωτικού υπερυπουργείου – όπως λ.χ. το ΥΠΕΧΩΔΕ ή το υπουργείο Συγκοινωνιών ή εκείνο της Δημόσιας Αταξίας: πού, όμως, χρόνος και πού μυαλό για τους δημοτικούς μας άρχοντες. Αυτοί τώρα περί άλλα τυρβάζουν.

Αυτοί τώρα σκάβουν.

Μάνος Στεφανίδης

ΚΑΛΟΣΟΡΙΣΑΤΕ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΙΚΟ
ΜΑΣ ΔΕΛΤΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ. ΤΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΟΠΟΥ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΔΕΚΤΑ ΜΟΝΟΝ
ΕΠΕΙΔΟΝΤΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ!

ΤΙ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ!

Κάνοντας ζάπινγκ τις προάλλες, έπεσα στην εκπομπή του κ. Πρετεντέρη στον Αντένα. Καλεσμένοι, οι υποψήφιοι για το αξίωμα του Δημάρχου Αθηναίων κ. Δ. Αβραμόπουλος, Λ. Αυδής, Μαρία Δαμανάκη και Δ. Μπέης. Δυστυχώς, δεν έχω συνολική εικόνα της εκπομπής, αλλά μου εντυπώθηκε η αντιπαράθεση του κ. Μπέη με την κ. Δαμανάκη. Ο κ. Μπέης, διακόπτοντας συνεχώς την κ. Δαμανάκη, έλεγε ότι η υποψήφια του ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ είχε προαγοράσει τηλεοπτικό χρόνο. «Και πού βρήκατε τα λεφτά, κ. Δαμανάκη; Τα κόμματα που σας στηρίζουν δεν έχουν λεφτά». Η κ. Δαμανάκη αρνήθηκε ότι έχει προαγοράσει τηλεοπτικό χρόνο, αλλά είπε ότι θα προσαρτήσει τώρα να το πράξει. Και κατέληξε ως εξής: «Ανοιξε ένα φάκελο, έβγαλε ένα χαρτί αναφέροντας πως είναι τιμολόγιο πληρωμής στον Αντένα και είπε με υψηλούς τόνους, κουνώντας το τιμολόγιο, «Και για πόσα χρήματα γίνεται η φασαρία, κ. Μπέη; Για 18 εκατομμύρια». Λυπήθηκα βαθύτατα που η παλιά εκφωνήτρια του Πολυτεχνείου μίλησε με τόση περιφρόνηση για τα «τόσα εκατομμύρια». Έκανα πάλι ζάπινγκ και είδα μια ιταλική κωμωδία. Μ.Δ.

ΥΓ. Αργότερα πληροφορήθηκα ότι η κ. Δαμανάκη δήλωσε στην ίδια εκπομπή ότι η προεκλογική της καμπάνια θα κοστίζει 400.000.000!

ΦΑΤΣΕΣ ΚΑΙ ΦΑΤΣΟΥΛΕΣ - Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

Οι δημοτικές εκλογές, επειδή είναι μικρογραφία των άλλων, των βουλευτικών, λειτουργούν κατ' ουσίαν ως καριكاتούρα τους. Ένας ολόκληρος κόσμος παίρνει τρωτιά καθώς οι τοπικές κοινωνίες αναζητούν τους μικροσημύτιδες ή τους υποκαρδιαμηνίδες τους για να τους δοξάσουν.

Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι μια σειρά από τοπικά ψώνια κυριολεκτικά εκτίθενται κάθε τετραετία στους δημοτικούς συνδυασμούς επιζητώντας την ψήφο της γειτονιάς τους. Κυρίες με δύο ή τρία επώνυμα, κύριοι με αντίστοιχες κοιλιές δεν διατάζουν να σώσουν το έθνος ή έστω την ηρωική πρώην κοινότητα και νυν Δήμο της Άνω-Κάτω Μαγουλίτσας.

Και επειδή ζούμε στην εποχή της εικόνας, οι εικόνες των εκατοντάδων υποψηφίων σωτήρων έχουν καταλάβει απ' άκρου εις άκρον τη χώρα. Αυτές τις ημέρες όλη η Ελλάδα μοιάζει με απέραντο κρεοπωλείο στο οποίο κρέμονται -από τα πιο απίθανα μέρη- οι υποψήφιοι κεφαλές.

Πρόκειται για μύρια talking heads πρόσωπα τα οποία εγκαταλείπουν την ιδιωτικότητά τους και

με ιδιωτεία ή αλαζονεία δημοσιοποιούνται επιαιτώντας και ζητιανεύοντας: Ψηφίστε μας. Είναι τόσο φορτικά με τα στανικά χαμόγελα και την έκφραση της επιτυχίας που, επικοινωνιακά τουλάχιστον, έχουν χάσει προτού ακόμη κριθούν. Ας περιπλανηθούμε όμως λίγο στη σημειολογία της φάτσας. Συνήθως έχουμε δύο ειδών πορτραίτα υποψηφίων.

Από τη μια τα φιλικά, τα χαμογελαστά που υπαινίσσονται συντροφικότητα και συμπόρευση κι απ' την άλλη τα σοβαρά έως αιμοδιψή που απενίζουν το μέλλον βλοσυρά σαν να λένε «Εγώ θα σκίσω τη γάτα». Αυτό είναι. Τα πρόσωπα, τόσο προσωπικά πριν της δημοσιοποίησής τους, τώρα γίνονται απρόσωπα προϊόντα μαζικής κατανάλωσης.

Το κάποτε φρέγχ καθίσταται εφρίμερη, αναλώσιμη εικόνα και η ιερότητα του προσώπου παραβιάζεται στο βιομό της αναγνώρισης. - Ξέρετε ότι οι ιθαγενείς αντιδρούσαν όταν τους φωτογράφιζαν οι μερκανόστολοι γιατί φοβούνταν πως θα χάσουν το πρόσωπό τους; Οι καημένοι οι υποψήφιοί μας όμως φαίνεται πως δεν το ξέρουν.

Στέφανος Προτεστάκις

«ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΕΣ»

Γενικά, ο υπουργός -και Θρησκευμάτων- κ. Γ. Αρσένης, αν και είναι στη δικαιοδοσία του, αποφεύγει τα σχόλια για τις ρήσεις και τις δραστηριότητες του κ. Χριστόδουλου. Τις προάλλες πέταξε μόνο ένα «καρφί», λέγοντας ότι και ο αρχιεπίσκοπος πρέπει να γίνει «εκσυγχρονιστής».

Συμφωνούμε. Αλλά δε νομίζει ο κ. υπουργός ότι θα πρέπει ν' αρχίσει αυτός πρώτος τον εκσυγχρονισμό; Και καθ' ύλην αρμόδιος είναι και ριζοσπάστης θέλει να εμφανίζεται. Ας πάρει, λοιπόν, πρωτοβουλία για το χωρισμό κράτους-εκκλησίας.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

Στο προηγούμενο τεύχος, στο άρθρο του Ρεπόρτερ με τίτλο «Ο περίεργος διαγωνισμός» γράψαμε: «Κατ' αρχάς, λοιπόν, θέλουμε να διευκολύνουμε τον δικηγόρο του ΟΜΜΑ επαναλαμβάνοντάς του ότι εμείς πράγματι κατηγορήσαμε τον κ. Χρ. Λαμπράκη ως «ψεύτη και απατεώνα»». Και επειδή οι λέξεις έχουν φθαρεί από την κακή χρήση τους, θυμίζουμε ότι σύμφωνα με τα ελληνικά λεξικά ψεύτης είναι «ο κατά σύστημα απατών» και ως επίθετο «απατηλός» (βλ. Λεξικό Δ. Δημητράκου) και απατεώνας «ο λέγων ψεύδη» και ως επίθετο «ψευδής, απατηλός» (στο ίδιο). Τα πλάγια πρέπει να διαβαστούν: «ψεύτης είναι «ο λέγων ψεύδη» και ως επίθετο «ψευδής, απατηλός» (βλ. Λεξικό Δ. Δημητράκου) και απατεώνας «ο κατά σύστημα απατών» και ως επίθετο «απατηλός» (στο ίδιο)». Βέβαια, δεν έχει και μεγάλη διαφορά!

Ο ΕΠΙΣΤΟΛΙΚΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΠΑΝΕΡΧΕΤΑΙ

Από την αρχή της εβδομάδας τον λόγο έχουν οι τυπογράφοι, οι αφισοκολλητές και οι μετατροπείς καφενεύων σε πολιτικά κέντρα. Εκλογές γαρ. Διαρκώς αυξάνονται, όμως, και τα «παιδιά του πίσω δωματίου», οι εγχώριοι σύμβουλοι επικοινωνίας. Ελαστικοί δημοσιογράφοι οι περισσότεροι, μοιράζουν αυστηρά προσωπικά εγκύκλια έντυπα που υπόσχονται την πιο έντεχνη δημοσιότητα για τους υποψηφίους που θα τους προτιμήσουν αντί συμβολικού τιμήματος τάξεως ολίγων εκατομμυρίων.

Μεταξύ άλλων υπηρεσιών, υπόσχονται προσυνεννοημένα στρογγυλά τραπέζια, συνεντεύξεις, και -με ελάχιστη πρόσθετη χρηματοδότηση, η οποία θα αφιερωθεί κυρίως σε αγορά δώρων- παρέχουν την διαρκή προστασία τους απέναντι στα ΜΜΕ, των οποίων την φιλική διάθεση εγγυώνται ακόμα και επί χρηματική ποινή. Αυτές τις μάλλον πρωτόγονες μεθοδεύσεις στα όρια της ηθικής, ανταγωνίζεται επαρκώς ο μόνος -κατά δήλωσή του- επιστήμων της πολιτικής επικοινωνίας, ο γνωστός και μη εξαιρετός Καθηγητής και Διευθυντής του Εργαστηρίου Πολιτικής Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Α.-Ι. Δ. Μεταξάς.

Η ιστορία του κ. Α.-Ι. Δ. Μεταξά είναι γνωστή σε όλους. Ο επονομασθείς και «γραμμικοκομιστής» κύριος καθηγητής βρέθηκε στην υπηρεσία του Κοσκωτά με την ιδιότητα του επικοινωνιολόγου-επιστολογράφου. Οι αγανακτιστές θα θυμούνται ότι τα ΜΜΕ τον ξεφώνησαν στο πανελλήνιο το 1989 με την συνδρομή και εκείνου του επιστολικού «Μένιο μου», αλλά

παρά-την ολοφάνερη ανάμειξη του στην υπόθεση Κοσκωτά ως συμβούλου συγκαλύψης, του επεφυλάχθη επιεικέστατη μεταχείριση από την αρμόδια επιτροπή του πανεπιστημίου. Έπεσε στα μαλακά, με μια πολύ προσωρινή παύση από τα καθήκοντα του καθηγητή.

Επανεκείνη εξαγνισμένος στο λειτούργημα του επικοινωνιολόγου, άγνωστον πότε, αλλά τουλάχιστον στις τρέχουσες εκλογές φροντίζει την αριότητα του επιστολικού και εν γένει του γραπτού λόγου ουκ ολίγων υποψηφίων δημοτικών αρχόντων. Ως καλός επαγγελματίας επικοινωνιολόγος δε, παρήγαγε

κατ' αρχάς το δικό του, εξαιρετικά μελετημένο μπιλιέτο για να τσακίζει στις επισκέψεις του προς άγριαν πελατών.

Προχείρως αναλύω την λιτή δομή του και τους πυκνούς συμβολισμούς. Όπως φαίνεται στην εικόνα, στο κάτω επίπεδο βρίσκεται ο καθηγητής με την αυστηρή, ίσως άσπρη, μπλούζα του,

βυθισμένος στα πειράματά του στο επιστημονικό εργαστήριο της Πολιτικής Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Στο υπερώον βρίσκεται το πιο ελαφρύ, πρακτικό, ιδιωτικό, κερδοσκοπικό έστω, αλλά όμοιως επιστημονικό εργαστήριο λόγου και εικόνας. Φανταζόμαστε τον καλόν πειραματιστή μετά τον κάματο μιας επιστημονικής ερεύνης να ανέρχεται στο δώμα της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, έτοιμος να προσφέρει τις τελευταίες κατακτήσεις της επιστήμης στον αδαέστατο υποψήφιο, ο οποίος στα επιδέξια χέρια του καθηγητή μετουσιώνεται σε ώριμο, καταξιωμένο πολιτικό.

Σ. Καφαντάρης

ΠΟΛΙΤΙΚΗ & ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑΣ
Βασ. Σοφίας 124, Αθήνα 115 26 • ΤΗΛ.-FAX 7782137

ΚΛΕΙΘΗΤΗΣ Α.-Ι. Δ. ΜΕΤΑΞΑΣ
Διευθυντής του Εργαστηρίου Πολιτικής Επικοινωνίας
του Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΤΟ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟ ΤΟΥ ΑΜΒΟΥΡΓΟΥ

Πολλά και περίεργα συμβαίνουν στο Ελληνικό Προξενείο του Αμβούργου, όπως έχει αποραδικά αναφερθεί στον ημερήσιο Τύπο. Θυμίζουμε ότι έχουν «χαθεί» από το προξενείο μερικτές εκατοντάδες ελληνικά διαβατήρια και κάπου 13.000 θεωρήσεις διαβατηρίων τύπου Σένγκεν. Τα διαβατήρια

αυτά και οι θεωρήσεις έχουν διοχετευθεί στην αλβανική, ρωσική, γερμανική και λοιπές μαφίες του Αμβούργου. Δεν έφτανε αυτό.

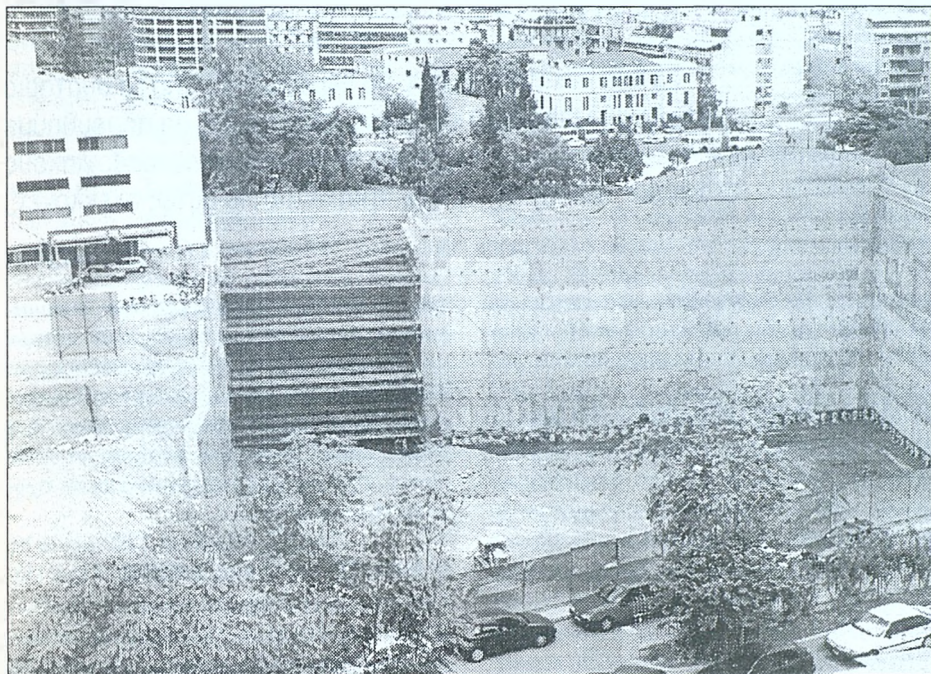
Έγινε επιδρομή και παραβίαση του χρηματοκιβωτίου του προξενείου. Ούτε και αυτό έφτανε. Ακολουθώντας, φαίνεται, περιέργες καταγγελίες μέσα από το προξενείο, η γερμανική αστυνομία

μία έκανε νυχτερινή επιδρομή στο σπίτι άσχετου έλληνα διπλωματικού υπαλλήλου. Η υπόθεση δεν πρέπει να κουκουλωθεί παρ'ότι οι έως σήμερα έρευνες ουδέν απέδωσαν. Οι πληροφορίες μας λένε ότι η υπόθεση οδηγείται στο αρχείο. Είναι δυνατόν;

Χ.Ν.

Τα εγκαίνια της τρύπας

του Ρεπόρτερ

Η τρύπα την οποία εγκαίνιασε ο κ. Σημίτης.

Την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές (Τετάρτη βράδυ) δεν μπορούμε να γνωρίζουμε τα όσα λαμπρά και υπέροχα σκηνοθέτησε ο κ. Χρ. Λαμπράκης για χθες (Πέμπτη) μεσημέρι στο Μέγαρο. Εκεί παρουσίασε «το έργο και τις προοπτικές του ΟΜΜΑ μετά την επίσημη έναρξη των εργασιών ολοκλήρωσης του Μεγάρου Μουσικής». Γνωρίζουμε, όμως, όσα προηγήθηκαν την προηγούμενη Πέμπτη, όταν ο πρωθυπουργός κ. Κ. Σημίτης, συνοδευόμενος από τους «καθ' ύλην αρμόδιους υπουργούς»(!), όπως έγραφαν τα ΝΕΑ (Παρασκευή 18.9.98) κυρίους Αλέκο Παπαδόπουλο, Εσωτερικών-Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Γιάννο Παπαντωνίου, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Βάσω Παπανδρέου, Ανάπτυξης, Κώστα Λαλιώτη, ΠΕΧΩΔΕ, Ευάγγελο Βενιζέλο, Πολιτισμού και Χρήστο Πάχτα, υφυπουργό Εθνικής Οικονομίας, ξεναγήθηκε στο Μέγαρο. Από δίπλα

και ο σύμβουλός του — και άρτι προβληθείς και ως συγγραφέας μυθιστορημάτων — κ. Νίκος Θέμελης.

Κουραστήκατε! Αλλά μεταγράψαμε τους τιτλούχους όπως τους ανέγραφε και η εφημερίδα του Συγκροτήματος. Έτσι, για να θυμίζει τους κύριους συνεργούς.

Το μέγα ψέμα του κ. Χρ. Λαμπράκη, η

Ο κ. Λαμπράκης ξεναγεί στη μακέτα της Όπερας Αθηνών τον κ. Σημίτη και τους υπουργούς του.

καταβύθιση στα έγκατα της γης μιας Όπερας πέρασε ήδη στα «ψιλά» των ΝΕΩΝ, σε λεξάντα: «μία αίθουσα συναυλιών-όπερα-μπαλέτου». Όσο γνωρίζουμε υπάρχει ήδη η αίθουσα συναυλιών και είναι μοναδική, το γνωστό Μέγαρο που λειτουργεί από χρόνια. Βέβαια, για όλα αυτά κανείς από τους χαίνοντες υπουργούς δεν ερώτησε τον κ. Λαμπράκη. Ούτε υπήρξε μέχρι στιγμής σχολιασμός για τις παρατυπίες που έγιναν στον «διαγωνισμό» που προκήρυξε ο ΟΜΜΑ — μέρος των οποίων κατήγγειλε το Αντί στο προηγούμενο τεύχος. Υπουργούς και λοιπούς σιωπώντες εκάλυψε ο πρωθυπουργός: «Θα υπάρξει αίθουσα για συνέδρια, για εκδηλώσεις, για έρευνα, Μουσική Βιβλιοθήκη...».

Καλά όλα αυτά, έπρεπε όμως να καταβυθιστούν στα 40 μέτρα όλα αυτά τα θανασιάζοντα έργα; Μας είναι άγνωστος ο μηχανισμός της σκέψης του κ. Λαμπράκη.

Εμείς απλώς αναρωτιόμαστε: Είναι τόσο ασφυκτικός ο βρόχος που έχει τυλίξει στην κυβέρνηση ο συγκροτηματόρχης; Είναι τόσο αναγκαία η στήριξή του για τον κ. Σημίτη και τους περί αυτόν, που να μην καταλαβαίνουν, να μην ακούν τίποτε άλλο; Έχουν κλείσει τόσο ερμητικά τα αυτιά τους;

Το τι είπε χτες ο κ. Λαμπράκης παρουσία και των υποψηφίων δημάρχων της Αθήνας το αγνοούμε μέχρι στιγμής. Όπως αγνοούμε αν υπήρξε αντίλογος.

Αναρωτιόμαστε μόνον αν η υποψήφια δημοτική σύμβουλος στον συνδυασμό της **Μαρίας Δαμανάκη**, η κ. **Άννα Φιλίνη** είχε κάποια ανταπόκριση στην έκκλησή που δημοσίευσε η **Αυγή**, με την οποία ζητούσε να πάρουν θέση οι υποψήφιοι δήμαρχοι για την καταστροφή που συντελέσθηκε στο Πάρκο Ελευθερίας.

Αυτό το οποίο γνωρίζουμε, πάντως, είναι ότι η επικεφαλής του συνδυασμού, η **Μαρία Δαμανάκη** «έχει καταπιεί τη γλώσσα της» επί του προκειμένου. Η **Μαρία** παρ' όλα τα συνθηματολογικά που μας προσφέρει εφέτος το «ξέχασε» κι αυτή το Πάρκο Ελευθερίας!

Μια αναμέτρηση με πολλά υποσχόμενες εκπλήξεις

Σε ένα δεκαπενθήμερο θα ανασύρουμε από τα συρτάρια τα εκλογικά βιβλιάρια και χωρίς πολύ πάθος θα πορευθούμε προκειμένου να ψηφίσουμε τους νέους δημοτικούς και νομαρχιακούς άρχοντες. Μα έχουν, άραγε, τόση σημασία αυτές οι εκλογές;

του Ρεπόρτερ

γές αυτές θα αναδείξουν όλα εκείνα τα προβλήματα που από καιρό υποβόσκουν μέσα στους κοιμματικούς μηχανισμούς.

ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ;

Οι συμμαχίες που κάθε κόμμα προσπάθησε να επιτύχει θα δώσουν αποτελέσματα τα οποία εν πολλοίς θα θυμίσουν τα αποτελέσματα που χρόνια τώρα δίνει η ΕΦΕΕ· αποτελέσματα που κυρίως αναδεικνύουν το θολό τοπίο των πολιτικών νεολαιών. Φανταστείτε από σήμερα κιόλας τα νούμερα και τα ποσοστά που κάθε κοιμματικός μηχανισμός θα διεκδικεί για τον εαυτό του!

Ο Α. Αυδής πάντως δηλώνει ότι ο συνδυασμός του — η «Συμπαρατάξη» — «έχει ένα κοινό πρόγραμμα, στο οποίο συμπιπτουν όλοι όσοι μετέχουν και το οποίο καλούνται οι δημότες να ψηφίσουν. Κατά τα λοιπά, κάθε συνιστώσα και κάθε συνιστών διατηρεί τις ιδιαίτερες απόψεις του». Είναι μια καθαρή και σαφής θέση ενός συνδυασμού που προσπάθησε να συλλέξει ένα ευρύ φάσμα υποψηφίων. Όμως αυτές τις «συνιστώσες» — γενικά σε κάθε συνδυασμό που δεν είναι μονοκομματικός — οι ανακοινώσεις των κομμάτων θα τις οικειοποιηθούν την επομένη των εκλογών. Αυτά συμβαίνουν!

Πρέπει να τονιστεί ότι η «απομόνωση», που κάθε κόμμα αισθάνεται ότι το περιβάλλει, έχει οδηγήσει στο περίεργο — και πρωτοφανέρο — σ' αυτή την έκταση — φαινόμενο να επιδιωχθούν οι μεγαλύτερες κατά το δυνατόν συμμαχίες. Οι συμμαχίες έχουν κρύψει το πρόσωπο των κομμάτων. Αλλά μετά τα αποτελέσματα είναι περίπου βέβαιο ότι τα κόμματα θα «αναδειχθούν» και πάλι και θα απευθύνουν κατη-

γορίες — από κάθε πλευρά των «συμμαχιών» — μετά τις αποτυχίες των κοινών συνδυασμών. Το τι θα ανακοινώσουν το ΠΑΣΟΚ και ο ΣΥΝ μετά την πιθανολογούμενη αποτυχία της Μαρίας Δαμανάκη στην Αθήνα είναι ήδη περίπου γνωστό· έχουν αρχίσει να διατυπώνονται τα σχήματα της κριτικής.

ΟΙ ΑΝΤΑΡΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΙ

Το φαινόμενο της «ανταρσίας» έχει παρουσιάσει ιδιαίτερη έξαρση με την ευκαιρία των δημοτικών εκλογών. Σε όλα τα κόμματα και κυρίως μέσα στο ΠΑΣΟΚ πλειάδα στελεχών έχουν ξεσηκωθεί και δείχνουν την αυτοδυναμία τους: «Καμένοι» βουλευτές, αποκλεισμένοι «από τα κεντρικά» ως υποψήφιοι, ή παράγοντες με απίχηση στις τοπικές κοινωνίες έχουν δημιουργήσει και αυτοί τις δικές τους συμμαχίες — με τοπική εμβέλεια — και κατέρχονται στις εκλογές.

Αν η Αθήνα μπόρεσε να ελεγχθεί από τις κορυφές των κοιμματικών ηγεσιών (με εξαίρεση την περίπτωση Μπέη στο διχασμένο ΠΑΣΟΚ), δίπλα, στον Πειραιά, η κατάσταση παρουσιάζει ένα γενικό κομφούζιο: Ακόμα και ο Συνασπισμός έχει εκεί το δικό του «αντάρτικο» ψηφοδέλτιο: Πρόκειται για το συνδυασμό με τον κινηματογραφικό τίτλο «Το Λιμάνι της Αγωνίας». Από το ΠΑΣΟΚ, ο Ντεντιδάκης μαζί με τον Λογοθέτη έχουν, κι αυτοί, σηκώσει την πειρατική σημαία ενώ όμοια είναι τα φαινόμενα και στη Ν.Δ.

Όμως ένα άλλο φαινόμενο είναι το χαρακτηριστικό αυτών των δημοτικών εκλογών: Οι πολλοί ανεξάρτητοι — ή εμφανιζόμενοι ως ανεξάρτητοι — υποψήφιοι. Είναι αυτοί με τους οποίους και επεξήγησαν με ιδιαίτε-

Το προεκλογικό κλίμα για τις δημοτικές αυτές άρχισε πολύ νωρίς. Κυρίως άρχισε στον πρώτο Δήμο της χώρας και με αφορμή όλα εκείνα που παίχθηκαν πρωτίστως ανάμεσα στο ΠΑΣΟΚ και το ΣΥΝ και αφορούσαν τις κεντροαριστερές συγγλίσσεις και την επιλογή της Μαρίας Δαμανάκη ως κοινής υποψήφιας του «κεντροαριστερού μετώπου».

Ο πρωθυπουργός είχε επανειλημμένως δηλώσει ότι οι δημοτικές εκλογές είναι πολιτικές εκλογές και αυτό κυρίως για να συσπειρώσει τους διαφωνούντες και να υποτάξει τους αντάρτες στις γραμμές του ΠΑΣΟΚ. Και βέβαια οι δημοτικές εκλογές είναι και πολιτικές. Αλλά αυτό ο κ. Σημίτης τελευταία όλο και αραιότερα το θυμάται. Και στην τελευταία σύνοδο της Κ.Ε. φρόντισε ακόμα περισσότερο να μειώσει την όποια πολιτική σημασία τους.

Οι δημοτικές του Οκτωβρίου έχουν προβληματίσει σοβαρότατα αναλυτές και πολιτικά κόμματα· οι πρώτοι περιμένουν τα αποτελέσματα με ενδιαφέρον και τα κόμματα με αγωνία, προκειμένου όλοι να εξαγάγουν τα συμπεράσματά τους. Οι εκλο-

ρο ζήλο συνεργασία όλα τα κόμματα.

Ο ΣΥΝ είχε ως κύριο άξονα της στρατηγικής του τη συνεργασία με τους ανεξάρτητους, τους μη χαρακτηρισμένους κοιμματικά υποψηφίους. Και αυτό κυρίως προσαθεί να προβάλει ως γενικό προφίλ στην προεκλογική του καμπάνια.

Εν τούτοις, ο ΣΥΝ έχει συμπράξει και με το ΚΚΕ, και το ΔΗΚΚΙ και τη Ν.Δ. και σε πολλές περιπτώσεις με το ΠΑΣΟΚ. Φυσικά, το ίδιο συμβαίνει και με όλα τα άλλα κόμματα. Αυτές οι «περίεργες» μορφές συνεργασίας έχουν καταγραφεί σε ρεπορτάζ στην *Καθημερινή* της 20.9.98 (βλ. Πίκια Γαλάτη. Οι «ανίερες συμμαχίες» των δημοτικών), όπου σημειώνεται:

«Από τα κόμματα επισημαίνεται ότι, όσο και αν δεν θέλουν να είναι "υπερήφανοι" γι' αυτές τις συνεργασίες, οι πιθανές ανατροπές (σ.σ. των σημερινών δημοτικών αρχών) που θα σηματοδοτήσουν οι συνεργασίες αυτές, δεν θα προκύψουν μόνο από την αριθμητική των ποσοστών, αλλά και από την ίδια τη δυναμική των συνεργασιών στις τοπικές κοινωνίες».

ΟΙ ΝΟΜΑΡΧΙΕΣ, Ο «ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ» ΚΑΙ Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΓΥΡΟΣ

Αν με τις δημοτικές υποψηφιότητες προσαθούν όλα τα κόμματα να αποφύγουν το χαρακτηρισμό της εκλογικής αναμέτρησης ως πολιτική αντιπαράθεση, εκεί που όλοι επιδίωξαν να εμφανίσουν το πολιτικό πρόσωπό τους είναι η ανάδειξη των νομαρχιακών αρχόντων. Αν κάπου θα μπορούσε να αναζητηθεί το πολιτικό βαρόμετρο, αυτό θα είναι στα νομαρχιακά αποτελέσματα. Οι Νομαρχίες, ένας θεομὸς γενικά υποβαθμισμένος, πρόκειται να διαδραματίσουν στο μέλλον ένα ενεργητικότερο ρόλο. Ένα κόμμα δουλεύοντας με το παλαιό και ξεσκολισμένο σύστημα των πελατειακών εξυπηρετήσεων θα μπορεί μέσω των νομαρχιακών θεσμών να δημιουργεί στις τοπικές κοινωνίες τα δικά του δίκτυα ανεξάρτητα από τις κεντρικές κυβερνητικές μεθοδεύσεις.

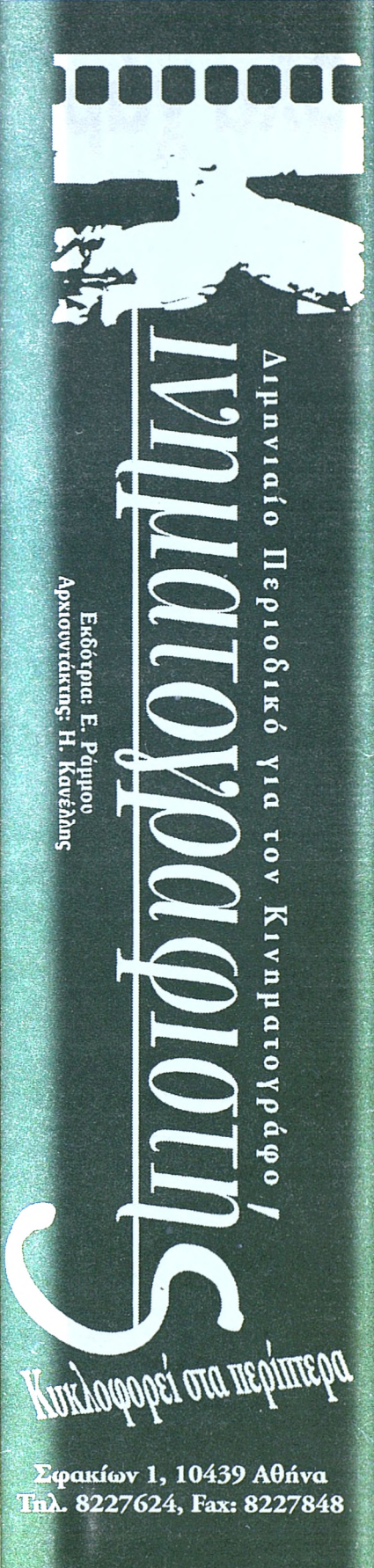
Εδώ, στα αποτελέσματα των νομαρχιακών αρχόντων, ο κ. Σημίτης φοβάται δεινή ήττα: Αυτό διαμηνύουν οι σφυγμομετρήσεις αλλά και τα «επαναστατημένα στελέχη» του ΠΑΣΟΚ. Γι' αυτό και η στρατοφία που εμφανίσει ο πρωθυπουργός, με την προσπαθειά του να υποτονίσει την πολιτική σημασία των εκλογών.

Από την άλλη πλευρά, ένας νέος μεγάλος άγνωστος θα εμφανιστεί στις καταμετρήσεις την επομένη των εκλογών: Οι συνε-

νώσεις των έως τώρα μικρών κοινοτήτων σε νέες, μεγαλύτερες δημοτικές ενότητες και οι υποψηφιότητες των δημαρχιακών αρχόντων στη θέση του παλιού κοινοτάρχη — για μια περίοδο ας ξεχάσουμε τα όσα τραγελαφικά θα προκύψουν με το νέο καθεστώς — έχουν δημιουργήσει νέες αντιπαλότητες στις μικρές τοπικές κοινωνίες: Μεγάλος αριθμός από τους παλαιούς, παραδοσιακά εκλεγόμενους κοινοτάρχες έχουν αποσυρθεί και νέα — ακόμη και ηλικιακά — πρόσωπα, έχουν εμφανισθεί στο προσκήνιο. Δεν γνωρίζουμε πόσο «σοφά» — από την άποψη των συμφερόντων του πασοκικού μηχανισμού — χειρίστηκε το θέμα των συνενώσεων ο κ. Παπαδόπουλος, αλλά η ανάλυση των αποτελεσμάτων στους νεοδημιουργούμενους δήμους θα αποτελέσει πρώτης τάξεως υλικό τουλάχιστον για τους κοινωνιολόγους — αν όχι για τους πολιτικούς επιστήμονες.

Αν το διάστημα μέχρι την 11η Οκτωβρίου κυλήσει όπως φαίνεται μάλλον ήρεμα, οι προβλέψεις είναι ότι η εβδομάδα που θα ακολουθήσει αμέσως μετά, μέχρι την επομένη Κυριακή 18 Οκτωβρίου, θα αποκτήσει αίφνης ιδιαίτερα «βαρύ» πολιτικά κλίμα: «Συμμαχίες» θα καταβαρυνθούν, άλλες, νέες, θα αναδυθούν, οι πολεμικές θα υψωθούν αλλά κυρίως θα βαρυστομαχιάσουμε από «αναλύσεις». Θα πρόκειται για εκείνες τις «αναλύσεις» — και για το άνοιγμα των δημοσκοπήσεων που θα έχουν προηγηθεί της 11ης Οκτωβρίου — που θα πλασάρουν οι κοιμματικοί προπαγανδιστές από τα ΜΜΕ και που τελικό στόχο θα έχουν τη συγκέντρωση των πολύτιμων «δεύτερων» ψήφων όπου αυτοί χρειαστούν.

Τα σοφά και τα νηφάλια θα τα ακούσουμε και θα τα πληροφορηθούμε λίγο αργότερα. Έτσι κι αλλιώς, οι επόμενες δημοτικές εκλογές θα δώσουν υλικό για συζητήσεις. Αυτό που αναμένεται βέβαια, πέραν των συζητήσεων καφενείου, είναι η θρυαλλίδα που θα ανάψει από τα μέσα Οκτωβρίου: Στα δύο μεγάλα κόμματα θα εκδηλωθούν με έντονη χροιά οι υπάρχουσες τάσεις. Αυτή η αναταραχή αναμένεται ότι θα ξεσπάσει περισσότερο έντονα μέσα στους κόλπους του ΠΑΣΟΚ. Και δευτερευόντως, η κατάσταση σε ένα μέτωπο που ενδιαφέρει την αριστερά, ότι δηλαδή ονομάστηκε «κεντροαριστερά», οι προγνώσεις είναι μάλλον απογοητευτικές. Υπομονή, παιδιά, η «κεντροαριστερά» μπορεί να ψυχορραγεί, αλλά τα στελέχη της πάντοτε επιβιώνουν!

Αθηναίο Περιοδικό για τον Κινηματογράφο /
Ινμματογραφιστής
Εκδότρια: Ε. Ράμμου
Αρχισυντάκτης: Η. Κανέλλης
Κυκλοφορεί στα περίπτερα
Σφακίων 1, 10439 Αθήνα
Τηλ. 8227624, Fax: 8227848

'Όλα χάριν της εκλογικής τακτικής

του Τάσου Παππά

Στη συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής όπου αποφασίστηκε η σύγκληση του 5ου συνεδρίου το Μάρτιο του 1999 όλες οι πλευρές ήταν ανειλικρινείς. Παχιά λόγια, εύχη, προορισμένα να χαϊδέψουν το κομματικό ακροατήριο. Η σκοπιμότητα ξεχειλίζει.

Ο εκσυγχρονιστές ήθελαν το συνέδριο τον Μάρτιο όχι γιατί τότε τυπικώς συμπληρώνεται ο καταστατικά προβλεπόμενος χρόνος, αλλά γιατί τότε μπορούν να το κερδίσουν άνετα. Ακόμη κι αν έχει προηγηθεί αποτυχία των υποψηφίων του ΠΑΣΟΚ στις νομαρχιακές και δημοτικές εκλογές, ο Κ. Σημίτης δεν θα έχει αντίπαλο ικανό να του αμφισβητήσει τα πρωτεία. Ο Άκης Τσοχατζόπουλος έχει ξεκαθαρίσει και στον ίδιο τον πρόεδρο του κινήματος και στους συνεργάτες του ότι δεν προτίθεται να διεκδικήσει την κορυφαία κομματική θέση στο συνέδριο του Μαρτίου. Ο υπουργός Άμυνας και οι δικοί του άνθρωποι στον κομματικό μηχανισμό ισχυρίζονται ότι ένα συνέδριο τον Μάρτιο θα προκαλέσει εντάσεις και εσωστρέφεια σε μια περίοδο που το κόμμα έχει ανάγκη όλες τις δυνάμεις του ώστε να προσεγγίσει το στόχο της ένταξης της χώρας στην ΟΝΕ. Πρόκειται για υποκρισία ολκής. Ανομολόγητη επιδίωξη των «σκληρών» της τσοχατζοπουλικής πτέρυγας είναι η **αποκαθήλωση** του Κ. Σημίτη. Αυτό θα μπορούσε να γίνει μόνο αν το ΠΑΣΟΚ έχει βγει από δύο ήττες στις εκλογικές αναμετρήσεις (νομαρχιακές, ευρωεκλογές). Τέτοια «ευκαιρία» όμως μόνον ένας ιδανικός αντίχειρας θα προσέφερε στον κ. Τσοχατζόπουλο.

Οι ακραίοι του λεγόμενου προεδρικού ρεύματος διαφώνησαν με τη διεξαγωγή του συνεδρίου τον Μάρτιο αν και λογικώς έπρεπε να επιθυμούν την αναμέτρηση όσο το δυνατόν γρηγορότερα ώστε να απαλλαγεί το ΠΑΣΟΚ από τον άνθρωπο που τάχα το κρατά καθηλωμένο σε ποσοστά μη αυτοδυναμίας και σπρώχνει τμήματα ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ προς το κόμμα του Δ. Τσοβόλα. Κι όμως, πρότειναν το συνέδριο να γίνει μετά τις ευρωεκλογές –μερικοί εισηγήθηκαν να διεξαχθεί ακόμη και μετά τις εθνικές εκλογές– με το σκεπτικό που κωδικοποίησε ο Π. Οικονόμου: «ανοίγουμε την πόρτα του φρενοκομείου». Εξόφθαλμα προσχηματική η επίκληση του πολύτιμου αγαθού της εσωκομματικής ηρεμίας από εκείνα τα στελέχη που, εδώ και καιρό, κάνουν ό,τι μπορούν για να μην ησυχάσει το ΠΑΣΟΚ ούτε μία στιγμή. Η αλήθεια βρίσκεται αλλού και δεν μπορεί να κρυφτεί παρά τις φιλότι-

μες προσπάθειες ενίων του προεδρικού μπλοκ. Θέλουν το συνέδριο να γίνει αργότερα –γράφοντας προφανώς στα παλαιότερα των υποδημάτων τους τις καταστατικές ρυθμίσεις, εθισμένοι, άλλωστε, στην αλήστου μνήμης παπανδρεϊκή πρακτική– για να κεφαλαιοποιήσουν αυτοί τις απώλειες που αναντίρρητα θα έχει το ΠΑΣΟΚ στις νομαρχιακές εκλογές και τις ευρωεκλογές αλλά και τη δυσανεμία που αναμένεται να κορυφωθεί το επόμενο διάστημα εξαιτίας της σφιχτής οικονομικής πολιτικής. Υποχώρηση του ΠΑΣΟΚ στις δημοτικές και στις ευρω-

εκλογές σε συνδυασμό με μία ήττα στις εθνικές (διακαής επιθυμία) θα οδηγήσουν αναπόφευκτα στην αποπομπή του Κ. Σημίτη από την προεδρία του κόμματος. Μέχρι τότε αυτοί και όσοι κινούνται στο ίδιο μήκος κύματος θα εργάζονται ασταμάτητα για την υπονόμηση της ηγετικής ομάδας. Αυτά τα σενάρια επί χάρτου θα ήταν δυνατόν να σαρκωθούν αν ο σημερινός πρόεδρος του κινήματος είχε αποφασίσει να εγκαταλείψει τη μαχόμενη πολιτική. Κάτι τέτοιο, όμως, δεν φαίνεται στον ορίζοντα. Ο Κ. Σημίτης θέλει να δώσει τη μάχη του συνεδρίου με τους ιδανικότερους γι' αυτόν όρους και αυτή την προοπτική εξυπηρετεί η διοργάνωση του συνεδρίου τον Μάρτιο.

Η πρώτη αναμέτρηση των αντίπαλων ομάδων του ΠΑΣΟΚ θα δοθεί σε λίγες μέρες. Αφορμή, οι δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές. Είναι βέβαιο ότι το αποτέλεσμα τους θα έχει πολλαπλές αναγνώσεις. Η νίκη από την ήττα σ' αυτές τις περιπτώσεις απέχει ελάχιστα. Ο Κώστας Σκανδαλίδης προφανώς έσπευσε να χαρακτηρίσει νίκη για το ΠΑΣΟΚ ένα αποτέλεσμα που θα του δώσει 30-32 νομαρχίες. Πράγματι, μ' αυτή την επίδοση πολύ δύσκολα θα βρεθεί στέλεχος της εσωκομματικής αντιπολίτευσης να μιλήσει για συντριβή. Σ' ένα αποτέλεσμα όμως εκτός από το ποσοτικό υπάρχει και το ποιοτικό στοιχείο. Είναι άλλο πράγμα να έχεις κατακτήσει τις υπερνομαρχίες Αθηνών-Πειραιώς-Θεσσαλονίκης και τελείως άλλο αν τις έχεις χάσει, ασχέτως αν ο συνολικός αριθμός πλησιάζει στο στόχο σου. Έτσι στη Χ. Τρικούπη όλοι της εκσυγχρονιστικής πτέρυγας αγωνίζονται για να κερδίσουν τη μάχη ο Ε. Κουλουμπής στην Αθήνα και ο κ. Παπαδόπουλος στη Θεσ-

σαλονίκη. Αλλιώςτε σ' αυτές τις δύο υπερνομαρχίες ψηφίζει περίπου το 1/3 του εκλογικού σώματος και εκ του αποτελέσματος θα εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για τους συσχετισμούς των δυνάμεων σε εθνικό επίπεδο.

Κορυφαίος, επίσης, στόχος του ΠΑΣΟΚ είναι να μην χάσει παραδοσιακά δικούς του δήμους όπως είναι της Πάτρας, του Ηρακλείου, του Περιστερίου, να κερδίσει και πάλι εκείνους που «πέρρασαν» πριν από μερικά χρόνια στην «ατζέντα» του (Καλλιθέα, Νίκαια) και να ξεπεράσει τη Νέα Δημοκρατία στις περιοχές όπου η μάχη την προηγούμενη φορά κρίθηκε κυριολεκτικώς στον πόνο. Τυπικό δείγμα της προεκτεθείσης περιπτώσεως είναι ο δήμος του Π. Φαλήρου (80.000 δημότες) όπου ο υποψήφιος του ΠΑΣΟΚ **Τ. Καλκαβούρας** παλεύει να κερδίσει τον εκλεκτό του Κ. Μητσοτάκη, **Δ. Χατζιδάκη**. Η διαφορά ανάμεσα στον κ. Καλκαβούρα και τον υποψήφιο της Ν.Δ. στις εκλογές του 1994 ήταν μόλις μερικές δεκάδες ψήφοι.

Στους τρεις μεγάλους δήμους τα πράγματα είναι περίεργα. Ουδείς θα κατηγορήσει τον κ. Σημίτη αν η **Μ. Δαμιανάκη** ιητηθεί. Ρόλο όμως θα παίξει το ποσοστό που θα αποσπάσει καθώς και η επίδοση του **Δ. Αβραμόπουλου**. Οι εκλογομάγειροι του ΠΑΣΟΚ θα είναι ευχαριστημένοι αν η Μ. Δαμιανάκη πάρει υπερδιπλάσιο ποσοστό από τον **Δ. Μπέη** και ο σημερινός δήμαρχος δεν μπορέσει να εκλεγεί με την πρώτη. Με αυτό το αποτέλεσμα θα είναι σε θέση να μιλήσουν για αξιοπρεπή ήττα. Σ' ό,τι αφορά τον Πειραιά, η υποψηφιότητα **Φωτίου** έχει μια δυναμική, αλλά η «σφήνα» Ντεντιδάκη-Λογοθέτη απαγορεύει την υπέρμετρη αισιοδοξία. Σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις ο κ. Φωτίου θα διεκδικήσει τη δημαρχία στον δεύτερο γύρο έχοντας αντίπαλο τον υποψήφιο της Ν.Δ. κ. **Αγραπίδη**. Η συμπεριφορά των ψηφοφόρων του κ. Ντεντιδάκη και του κ. Κεφάλαι (αντάρτης της Ν.Δ.) θα κρίνει το αποτέλεσμα. Τις περισσότερες πιθανότητες απ' τους υποψηφίους του ΠΑΣΟΚ στους τρεις μεγάλους δήμους συγκεντρώνει ο **Θρ. Λαζαρίδης** στη Θεσσαλονίκη. Ο δήμαρχος Καλαμαριάς έχει κάνει καλή δουλειά μέχρι τώρα, θεωρείται άνθρωπος της αυτοδιοίκησης, έχει συγκεντρώσει «πιασάρικο» ψηφοδέλτιο (αθλητές, καλλιτέχνες, συνεργάτες του Ντ. Κοσμιόπουλου, ισχυροί οικονομικοί παράγοντες της πόλης), ενώ ο «αντάρτης» του ΠΑΣΟΚ (Δ. Κωνσταντινίδης) δεν δείχνει ικανός να τον απειλήσει αφαιρώντας του υπολογίσιμο αριθμό ψήφων. Την ίδια στιγμή ο **Β. Παπαγεωργόπουλος** αποδεικνύεται **κατώτερος** των περιστάσεων. Δεν είναι τυχαίο ότι επισημασθήκαν κορυφαία στελέχη της Ρηγίλλης προκειμένου να τονώσουν την υποψηφιότητα Παπαγεωργόπουλου, χωρίς όμως να έχουν πετύχει θεαματικά αποτελέσματα.

Αν η ηγετική ομάδα καταφέρει να πλησιάσει τους περισσότερους από τους στόχους που έχει θέσει, τότε αναμφίβολα θα έχει κερδίσει και στο εσωκομματικό πεδίο. Όσοι περιμένουν «**στραβοπάτημα**» για να επιτεθούν θα απογοητευθούν και θα πρέπει να επανεξετάσουν την τακτική τους. Κάποιοι θα συμφιλιωθούν με την ιδέα της παραμονής στο κόμμα και της ενσωμάτωσής του στο μπλοκ εξουσίας. Κάποιοι θα επιλέξουν αργά ή γρήγορα το δρόμο της φυγής είτε προς το ΔΗΚΚΙ είτε προς την περιπέτεια του νέου κόμματος. Έτσι κι αλλιώς πάντως ο Σημίτης θα γίνει, ίσως οριστικά, ο κυρίαρχος του κομματικού παιχνιδιού.

Αν όμως η κάλλι «βγάλει» **δυναρέστες** εκπλήξεις όλα είναι ανοιχτά. Η εσωκομματική αντιπολίτευση θα αναθαρρήσει. Θα ενώσει τη φωνή της με τους χειμαζόμενους πολίτες, θα πιέσει για στροφή στην κυβερνητική πολιτική και θα κάνει δύσκολη τη ζωή του πρωθυπουργού. Είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν ένας **ανασχηματισμός** θα μπορέσει να συμμαζέψει την κατάσταση...

Βιβλία για παιδιά και νέους

Τζων Στάινμπεκ ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΙ ΕΠΕΣΕ

Στο βιβλίο αυτό, που πολλοί κριτικοί το τοποθετούν στην κορυφή της προσπάθειας για την ανανέωση του μυθιστορήματος, ο συγγραφέας θίγει το πρόβλημα του Πολέμου, της Κατοχής και της Αντίστασης με τολμηρές τοποθετήσεις, με τρόπο ανάλαφρο και μαζί καυστικά ειρωνικό, απαρνιέται την «ανάγκη» του πολέμου. Πολλά βιβλία έχουν γραφτεί για το θέμα αυτό. Λίγα, όμως, είναι εκείνα που τα θυμόμαστε πολύ καιρό μετά το διάβασμά τους, όπως λίγοι είναι και οι ανθρωπίνι χαρακτήρες που θα θυμόμαστε τόσο έντονα, όπως το δήμαρχο Όρντεν, το γιατρό Ουίντερ ή τον συνταγματάρχη Λάνσερ... Κλείνοντας το βιβλίο αυτό ο αναγνώστης μένει με τη ψυχή δικαιωμένη. Έγινε το σωστό. Ο άνθρωπος μέσα απ' τους εξευτελισμούς και την ταπείνωση του πολέμου, διατήρησε την ανθρωπιά του.

Για παιδιά από 10 ετών και άνω

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
... η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093
e-mail: nefeli-p@otenet.gr.

Οι Εκδευχρονιστάι

ΠΩΣ ΝΑ
ΦΤΙΑΞΟΥΝ ΤΗΝ
ΑΘΗΝΑ;

...ΕΔΩ ΔΕΝ
ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ
ΦΤΙΑΞΟΥΝ ΕΝΑ
ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ...

ΑΘΗΝΑ:

ΑΘΗΝΑ

ΨΗΦΙΣΕ

Κ. ΚΟΥΦΟΠΕΡΓΟΣ 89

Πανόραμα παρανομιών

Πώς θα διασωθεί το Βάι;

Διάτρητος είναι ο διαγωνισμός που προκήρυξε το ίδρυμα «Παναγία Ακρωτηριανή», άκυρη η κατακύρωσή του σε μια αγγλική εταιρεία «μαϊμού», τη Loyal-World Limited, δεκάδες οι παράνομες πράξεις του Δ.Σ. του ιδρύματος και της Μονής Τοπλού στη Σητεία. Δεν φτάνουν όμως αυτά: Η έκταση που βρίσκεται στο βορειανατολικό άκρο της Κρήτης και περιλαμβάνει τις θέσεις Άσπρο Μουρί-Καλαμάκι-Πηλοπάτι-Ρικτάρια-Στεφανές-Μαριδάτι-Τράπεζα-Ξερονήσι-Τέντα έχει ενταχθεί στο Δίκτυο Natura 2000. Είναι περιοχή προστατευόμενη από την Ε.Ε. και την ελληνική νομοθεσία. Όμως το ηγουμενοσυμβούλιο του μοναστηριού και το Δ.Σ. της «Παναγίας Ακρωτηριανής» τα αγνόησαν όλα αυτά και με μεθοδεύσεις που διαρκούν 7 χρόνια υπέγραψαν σύμβαση, προκειμένου η περίεργη αγγλική εταιρεία να «αναπτύξει» την περιοχή.

Στο προηγούμενο τεύχος είχαμε κάνει εκτενή αναφορά στη σκανδαλώδη αυτή ιστορία, αλλά ουδείς αρμόδιος συγκανήθηκε. Στο μεταξύ, στο φύλλο της *Κυριακάτικης Αυγής* της 20.9.98 σε ρεπορτάζ της Λούλης Στρουγγιάννη εκτίθενται πολλά νέα στοιχεία και για τις μεθοδεύσεις του ηγουμενοσυμβουλίου αλλά και για την οικολογική σημασία της περιοχής. Σήμερα παραδίδουμε νέα στοιχεία καθώς η υπόθεση πρόκειται και πάλι να απασχολήσει τη Βουλή με ερώτηση που θα υποβάλει ο βουλευτής του ΣΥΝ Σπύρος Δανέλλης.

Στο χάρτη που δημοσιεύεται στη διπλανή σελίδα φαίνεται καθαρά ότι από τα 26.000 στρέμματα που «χάρισε» η Μονή Τοπλού στο ίδρυμα «Παναγία Ακρωτηριανή» και εν συνεχεία το τελευταίο στην εταιρεία-μαϊμού της ανήκουν πραγματικά μόνον κατά το 1/4: Τα 10.000 στρέμματα είναι του δημοσίου ενώ άλλες εκτάσεις είχαν διανεμηθεί σε ακτήμονες από το 1954 και άλλες εκτάσεις είναι δασικές. Όπως επίσης φαίνονται στο χάρτη, όλες οι παράκτιες ζώνες ανήκουν στο ελληνικό δημόσιο και το πολεμικό ναυτικό! Πού, λοιπόν, θα γίνουν οι περίφημες «αξιοποιήσεις» της Loyal-World Limited: Με το αζημίωτο και «σε ξένον αχυρώνα», σε εκτάσεις που ανήκουν στο δημόσιο. Σ' αυτές τις πράξεις που υπέγραψε το Δ.Σ. του ιδρύματος συνέπραξαν και το υπουργείο Οικονομικών (βλέπε Γ. Δρυς) και το υπουργείο Γεωργίας (βλέπε Στ. Τζουμάκας) αλλά και το υπουργείο Δικαιοσύνης (βλέπε Ευ. Γιανόπουλος). Και όλοι αυτοί οι πολιτικοί υπεύθυνοι ενήργησαν αντίθετα με την ελληνική νομοθεσία και εναντίον των συμφερόντων του δημοσίου προκειμένου κάποιοι διαπλεκόμενοι (βλέπε Λάτσης και Μπόμπολας) θα ενθυλακώσουν αρκετά δισ. δραχμών με την πρόφαση ότι η «Παναγία Ακρωτηριανή»

θα συστήσει σχολές αγιογραφίας και ξυλογραφίας!

Είναι απίθανο μετά την αποκάλυψη της έκτασης αυτού του σκανδάλου και τις εκκρεμοδικίες που υπάρχουν περί την υπόθεση να προχωρήσουν τελικά τα μεγάλα έργα που έβαλε στο νου του ο ηγούμενος κ. **Φιλόθεος Σπανουδάκης**. Δείχνει, όμως, η ιστορία αυτή το μέγεθος της αδιαφορίας περί το δημόσιο συμφέρον όλων εκείνων που έχουν ταχθεί να το υπηρετούν. Αλλά αυτή «αδιαφορία» ίσως αποδείξει κάτι χειρότερο: Ότι η διαφθορά έχει απλωθεί σε όλη την κλίμακα της υπηρεσιακής και πολιτικής ιεραρχίας. Γιατί διαφορετικά πώς θα εξηγήσουμε το γεγονός ότι, ενώ «η υπόθεση δεν περπατούσε» –αφού βρέθηκε ένας έντιμος υπάλληλος στο υπουργείο Οικονομικών που εξέθετε διαρκώς τις παράνομες πράξεις που άλλοι προωθούσαν–, όταν αυτός ο αρμόδιος μετετέθη σε άλλη υπηρεσία, αίφνης όλοι υπέγραψαν τα σχετικά εκκρεμούντα έγγραφα που προσέφεραν νομιμοφάνεια στην «Παναγία Ακρωτηριανή» προκειμένου να υπογράψει με την αγγλική εταιρεία-μαϊμού.

Ας πάρουμε, όμως, τα πράγματα με τη σειρά και αυτή τη φορά ελπίζουμε ότι θα δοθούν σαφείς διευκρινίσεις από τους εμπλεκόμενους αρμοδίους.

1. Η σύσταση του ιδρύματος «Παναγία Ακρωτηριανή» δεν είναι νόμιμη. Γιατί προκειμένου να συσταθεί ένα ίδρυμα πρέπει να έχει δική του περιουσία. Όμως το ίδρυμα συστήθηκε με την υπ' αριθμό 8688/7.12.91 πράξη και εν συνεχεία με την υπ' αριθμόν 8689/7.12.91 της ίδιας συμβολαιογράφου έγινε η «δωρεά» των εκτάσεων για το πιο μεγάλο μέρος των οποίων (περίπου τα 3/4) υπήρχε διεκδίκηση από το ελληνικό δημόσιο ήδη από το έτος 1985.

2. Η απόφαση 23/1997 του Εφετείου

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Ο χάρτης που δημοσιεύεται συντάχθηκε στις 4.10.96 από τον δασολόγο κ. Μ. Φιλιππάκη και καταγράφει το ιδιοκτησιακό καθεστώς της περιοχής που έχει βάλει στο μάτι η Loyal-World Limited και οι συνεργάτες της.

- Εκτάσεις ιδιοκτησίας Εκκλησιαστικού Ιδρύματος «Παναγία Ακρωτηριανή» χορτολιβαδοποιηθέντες-διασωθέντες αγροί ή εν ενεργεία καλλιεργείες στην πλειοψηφία τους άνω του 70%.
- Εκτάσεις ομοίως ως άνω μηδέποτε καλλιεργηθείσες. Βραχώδεις, χορτολιβαδικές και εν μέρει δασικές.
- Εκτάσεις ιδιοκτησίας Ιεράς Μονής Τοπλού στις οποίες περιλαμβάνονται εν ενεργεία καλλιεργείες. Στην πλειοψηφία τους παλαιοί εγκαταληφθέντες αγροί (χορτολιβαδοποιηθέντες ή δασωθέντες).
- Εκτάσεις ομοίως ως άνω μηδέποτε καλλιεργηθείσες ήτοι βραχώδεις, χορτολιβαδικές και εν μέρει δασικές.
- Εκτάσεις στο Φοινικοδάσος Βάι.
- Πρώην ιδιοκτησία Ιεράς Μονής Τοπλού. Διανομή σε ακτήμονες κατά το έτος 1954.

Κρήτης αναγνωρίζει στο ελληνικό δημόσιο την ιδιοκτησία των 10.000 στρεμμάτων.

3. Σε επιστολή της Loyal-World Limited (με ημερομηνία 10.9.1993) προς το ίδρυμα «Παναγία Ακρωτηριανή» αναφέρεται ότι η εταιρεία συνεστήθη από τον Ιανουάριο του 1991 στην Αγγλία προκειμένου «να διερευνήσει ειδικά τη δυνατότητα χρήσης της παραπάνω έκτασης και την ανάπτυξή της». Πρόκειται, λοιπόν, για εταιρεία «μιας χρήσης» που σύμφωνα και με έρευνα της Dun & Broadstreet International έχει ανύπαρκτο κεφάλαιο. Στο καταστατικό της Loyal-World Limited αναφέρεται ότι σκοπός της εταιρείας είναι να προβάλει σε τεμαχισμό κλήρων και σε οικοπεδοποιήσεις ακινήτων!

Προκύπτει, λοιπόν, ότι σκοπός της εταιρείας και του ιδρύματος δεν είναι η έτσι κι αλλιώς αμφισβητούμενης ποιότητας «ανάπτυξη και αξιοποίηση» της περιοχής, αλλά η διάθεση οικοπέδων και κλήρων. Τον δρόμο άνοιξε ο Τροχανάς στη Σητεία και είδαμε και τις μεθοδεύσεις του και τα αποτελέσματά τους.

4. Η πρόσκληση ενδιαφέροντος δημοσιεύεται από το ίδρυμα το 1993, τρεις εταιρείες υποβάλλουν προτάσεις μέχρι την 31.12.1993 αλλά οι φάκελοι υποβάλλονται στο υπουργείο Οικονομικών μετά ενάμιση χρόνο, στις 22.6.1995! Η ποιότητα της προσφοράς της αγγλικής εταιρείας φαίνεται και από την αναφορά ότι υποχρεούται(!) να καταβάλει στο μοναστηριακό ίδρυμα το 30% των κρατικών και κοινοτικών επιδοτήσεων. Αλλά αυτό είναι σαφής παράβαση της ελληνικής και της κοινοτικής νομοθεσίας.

Έχουμε υπόψη μας αναφορά προς το υπουργείο Οικονομικών του δικηγόρου Σητείας — και προέδρου του Δικηγορικού Συλλόγου Λασηθίου — κ. **Ν. Κατσούλη**, νομικού συμβούλου της Μονής Τοπλού και μέλους του Δ.Σ. της «Παναγίας Ακρωτηριανής» στην οποία καταγγέλλονται τα μύρια όσα:

«...διέγνωσα σωστά τη ρυμούλκηση του Δ.Σ. σε ανορθόδοξες μεθοδεύσεις... η αρχή της ΝΟΜΙΜΗΤΗΤΑΣ καταπατείται και η ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ δεν λαμβάνεται υπόψη. Στην ίδια απόφαση (του Δ.Σ.) σχηματίζεται μια άτυπη επιτροπή από πτυχιούχους διαφόρων ειδικοτήτων, για να καταλήξουν... Η επιτροπή, ύστερα από διάφορες σπινθήξεις, κατέληξε στην αδυναμία προσέγγισης του θέματος». Ή αλλιώς: «εταιρεία που θεωρείται σοβαρή (σ.σ. πρόκειται για

την "Ορκωτοί Λογιστές Moore Stephens") και αντικειμενική... παραδίδει το πόρισμά της βάσει των ελαχίστων στοιχείων των φακέλων-προτάσεων και κατατάσσει την ελληνική και αυστριακή στην πρώτη θέση και στη δεύτερη την αγγλική. Και αυτό το αποτέλεσμα της έρευνας δεν ικανοποιεί τα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα που απεργάζονται την καταστροφή του τόπου». Στη συνέχεια, ο κ. Ν. Κατσούλης καταγγέλλει και άλλα πολλά. Μεταφέρει μια σειρά πληροφοριών — που είχαν διαρρεύσει και στον Τύπο — ότι στην υπόθεση φαίνεται αναμειγμένη και η οικογένεια **Μητσοτάκη**.

Η αναφορά του κ. Ν. Κατσούλη καταλήγει: «**Παρακαλώ στον κύκλο της αρμοδιότητάς σας την ΑΜΕΣΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗ, ΤΗ ΔΙΑΚΟΠΗ ΤΩΝ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΩΝ, ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΖΗΤΗΘΕΝΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΕ ΤΟ ΔΙΟΡΙΣΜΟ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΙΣ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ**».

Αυτά τον Μάρτιο του 1995. Από άνθρωπο που πρέπει να γνωρίζει από μέσα τον τρόπο λειτουργίας του ιδρύματος αλλά και όσα αφορούν τη Μονή Τοπλού. Η αναφορά αυτή αλλά και οι επιστημονικές άλλων, υπαλλήλων του υπουργείου Οικονομικών και το κατεπείγον έγγραφο (από 28.1.97) του κ. **Στ. Βασιλάκη**, παρόδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους προς το γραφείο του υπουργού Γεωργίας — με παράλληλη κοινοποίηση προς τις διάφορες υπηρεσίες — είναι μερικά από τα στοιχεία που εμείς διαθέτουμε. Πόσα άλλα, όμως, γνωρίζουν οι διάφοροι υπεύθυνοι και συναρμόδιοι;

Στο έγγραφο του κ. Βασιλάκη καταγγέλλονται «απαράδεκτες τουλάχιστον από πλευράς πειθαρχικού ελέγχου πράξεις διοικητικής της Διεύθυνσης Δασών Αγ. Νικολάου». Αλλά πιστεύετε εσείς ότι οι υφιστάμενοι του κ. **Τζουμάκα** θα εδέχοντο επίπληξη για «παράλειψεις» από τον κ. υπουργό;

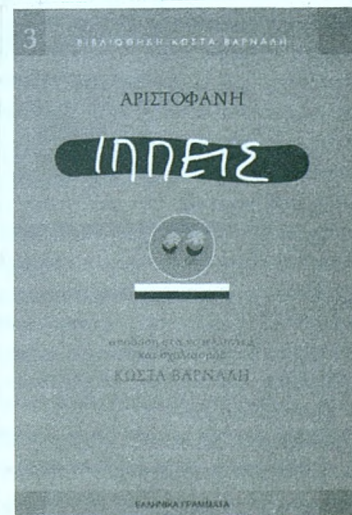
Όμως, όπως σημειώσαμε στην αρχή αυτού του σημειώματος, η περιοχή που τόσο γενναιόδωρα χάρισε το Μοναστήρι του Τοπλού προκειμένου να γίνουν «αναπτυξιακά έργα» είναι μια περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Γι' αυτό και περιλαμβάνεται στο πρόγραμμα Natura 2000 της Ε.Ε. Η περιοχή, σύμφωνα με τη σχετική περιγραφή, «παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδια-

φέρον ως προς τη χλωρίδα και την πανίδα τόσο στο χερσαίο όσο και στο θαλάσσιο περιβάλλον. Το φοινικόδασος είναι μοναδικό και ιδιαίτερα σημαντικό για την προτεινόμενη περιοχή. Το δάσος, που είναι υπό τη διαχείριση του τμήματος Δασών έχει χαρακτηριστεί ως "Αισθητικό" (979/85), είναι Ειδική Ζώνη Προστασίας και τοποθεσία προστατευόμενη από τη Συνθήκη της Βαρθελώνης». Τα περισσότερα από τα είδη που υπάρχουν εδώ είναι ενδημικά και προστατεύονται από την ελληνική και την κοινοτική νομοθεσία.

Η περιοχή παρουσιάζει μοναδική πολυπλοκότητα σε γεωλογικές διαμορφώσεις και διαθέτει μοναδική ποικιλία σε πανίδα και χλωρίδα. Χρειάζεται ιδιαίτερη προστασία και πρέπει να τη δούμε σαν μια από τις λίγες, τις ελάχιστες περιοχές του τόπου μας που μέχρι στιγμής έμειναν αλώβητοι από την άναρχη τουριστική εκμετάλλευση.

Η όποια ευαισθησία απέμεινε σε μερικούς ανθρώπους του τόπου, σε όσους δεν ενδιαφέρον στις αναπτυξιακές σειρήνες και σέβονται την ιστορία και το περιβάλλον, θα πρέπει να τους δραστηριοποιήσει για να αποτρέψουν τα παμφάγα οράματα μερικών καλογήρων και των δραστήριων κυρίων που κινούνται δίπλα τους. Στο κάτω κάτω, η νομοθεσία βοηθά στο να αποτραπούν οι «αναπτυξιακές» μεθοδεύσεις. Οι «αρμόδιοι» στα διάφορα υπουργεία (Οικονομικών, Γεωργίας και Δικαιοσύνης) εργάζονται αυτή τη στιγμή εναντίον της ελληνικής και κοινοτικής νομοθεσίας. Οι μόνοι που απομένουν να κινηθούν είναι τα οικολογικά κινήματα. Ας αναλάβουν, λοιπόν, πρωτοβουλία.

Χ.Γ.ΙΙ.

Σισύφεια απορία

του Νίκου Καϊμάκη

Με το άρθρο 9 του νόμου 1730/87 ιδρύθηκε στην Ελλάδα το Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο. Σκοπός του οργάνου αυτού, κατά τον τότε νομοθέτη, ήταν η εκτίμηση του αν η νεοϊδρυθείσα ΕΡΤ Α.Ε. τηρούσε στις ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές τις γενικές αρχές, της αντικειμενικότητας, της ποιότητας, της διαφύλαξης, της προαγωγής του ελληνικού πολιτισμού και της ελληνικής γλώσσας, του σεβασμού της προσωπικότητας και του ιδιωτικού βίου του ατόμου. Επίσης, γνωμοδοτούσε και διατύπωνε ανά εξάμηνο προτάσεις προς τον εποπτεύοντα υπουργό, ο οποίος με τη σειρά του τις διαβίβαζε στο Δ.Σ. της ΕΡΤ Α.Ε. Τέλος, στις προεκλογικές περιόδους παρακολουθούσε την παρουσίαση του «προεκλογικού αγώνα» από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα (κρατικά τότε) και μπορούσε να προτείνει στον αρμόδιο υπουργό τη διακοπή εκπομπών που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τον προεκλογικό αγώνα. Αυτό το όργανο αποτέλεσε το πρόπλασμα του σημερινού Εθνικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου.

Από τότε μέχρι σήμερα κύλησε πολύ νερό στο αυλάκι. Σε παγκόσμιο επίπεδο, το μείγμα των αχαλίνωτων αγορών σε συνδυασμό με την τεχνολογική εξέλιξη προκάλεσε τεράστιες ανακατατάξεις και κυρίως την ανάπτυξη των πολυμέσων και την επιρροή των ΜΜΕ που αναδεικνύονται σε μηχανισμό ιδεολογικής παρέμβασης των κοινωνιών.

Στην Ευρώπη ανακαλύπτονται νέοι διασυννοριακοί δρόμοι και αναπτύσσονται νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες που απαιτούν **νέα σύννομα ρυθμίσεων**. Με την Οδηγία 89/552/ΕΟΚ στην αρχή και την 97/36/ΕΚ με τον γνωστό τίτλο «Τηλεόραση χωρίς σύνορα» κατόπιν, η Ευρώπη οδηγείται στην απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών, των οπτικοακουστικών μέσων και των υπηρεσιών πολιμέσων (νοθογενών προϊόντων και επιγραμμικών, on-line υπηρεσιών, κ.λπ.) καθώς και στην αγοραστικοποίηση του τομέα των επικοινωνιών. Το τίμημα αυτής της προσαρμογής, της μετάλλαξης δηλαδή των επικοινωνιών από δημόσιο αγαθό σε ανταγωνιστικό εμπορικό προϊόν, όπως επισημαίνουν πρόσφατες εκθέσεις της Επιτροπής της Ε.Ε. είναι βαρύ. Πλήττει τις αρχές του ευρωπαϊκού πολιτισμικού και κοινωνικού προτύπου, συμπίεζει ασφυκτικά την ελεύθερη έκφραση, ποδοπατάει την ανθρωπινή αξιοπρέπεια, την πνευματική και φυσική υγεία των παιδιών, ενώ ενισχύει τη συγκέντρωση οικονομικής και πολιτικής ισχύος και τη διαπλοκή άνομων συμφερόντων στο χώρο των ΜΜΕ. Σήμερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση αναζητούνται τρόποι αντιμετώπισης των μεγάλων αυτών προβλημάτων, προτείνονται κανονισμοί διασφάλισης της νομιμότητας, γονικός έλεγχος ακόμα και λογοκρισία με τεχνικούς και ελεγκτικούς φραγμούς, πλαίσια αυτορρύθμισης από τις ίδιες τις επιχειρήσεις των μέσων, αναβάθμιση του ρόλου των ρυθμιστικών και εποπτικών αρχών.

Στην Ελλάδα, παρά τις ασαφείς πολιτικές συνθήκες, επιχειρήθηκε τομή στα ραδιοτηλεοπτικά πράγματα το '89: ρύθμιση στο οπτικοακουστικό σύστημα ελεύθερης λήψης, προκειμένου να κα-

λυφθεί η συνταγματική επιταγή του άρθρου 15.2, αλλά κυρίως να νομιμοποιηθεί η έκρηξη που προκλήθηκε με την ορμητική είσοδο των ιδιωτικών σταθμών στο ραδιοτηλεοπτικό τοπίο μετά την κατάρρευση του κρατικού μονοπωλίου. Ο ν. 1866/89 και ο μετέπειτα 2173/93 καθόρισαν τη συγκρότηση του Εθνικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου (ΕΣΡ) στη μορφή που είναι σήμερα. Η πίεση όμως που ασκήθηκε από τη χαώδη πραγματικότητα που ακολούθησε την απελευθέρωση, σε συνδυασμό με τα πενιχρά μέσα που διέθετε το τότε ΕΣΡ και την ανικανότητα των κυβερνήσεων που ακολούθησαν μετά το '89, φτάσαμε στο 1995 σε ένα ραδιοτηλεοπτικό τοπίο που αποτελούσε όνειδος για τη χώρα. Είχε καταλυθεί κάθε έννοια νομιμότητας, ποιότητας, αντικειμενικότητας, προσαρμογής στις ευρωπαϊκές εξελίξεις.

Ο περίφημος νόμος Βενιζέλου (2328/95) επιχείρησε να ρυθμίσει τη ραδιοτηλεοπτική αγορά με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια. Ανέδειξε παράλληλα το ρόλο του εθνικού ΕΣΡ ως «αναγκαίο κακό», προκειμένου να διατηρηθεί η απαραίτητη ισορροπία μεταξύ της συνταγματικής επιταγής και των συμφερόντων των ραδιοτηλεοπτικών επιχειρήσεων καθώς και μεταξύ της αποκρουστικής ποιότητας, της ασύδοτης λειτουργίας, της άρνησης των θεσμικών υποχρεώσεων, της απουσίας δεοντολογίας των ιδιωτικών καναλιών από τη μια και της δίκαιης αγανάκτησης της κοινωνίας από την άλλη.

Το ΕΣΡ λειτούργησε στην πρώτη φάση του ως γνωμοδοτικό όργανο κάτω από την ευθύνη του εκάστοτε αρμόδιου υπουργού. Μετά την ανατροπή του κρατικού μονοπωλίου επιχειρήθηκε με μικρά βήματα η αναβάθμισή του σε κυρωτικό χαρακτηρισμό οργάνου για να καλύψει τις στοιχειώδεις ανάγκες τήρησης της νομιμότητας, της αντικειμενικότητας και της ποιότητας. Το ίδιο όργανο, με αφετηρία το νόμο 2328/95 προσπάθησε να αναδειχθεί ως ρυθμιστική και εποπτική αρχή, χωρίς όμως επιτυχία. Ακόμα και τρία χρόνια μετά την εφαρμογή του νόμου αυτού, το ΕΣΡ δεν μπόρεσε

να παίζει ρυθμιστικό ρόλο, ενώ αντίθετα η κυβερνητική βούληση το οδηγούσε σε μια κατάσταση ύπνωσης. Το αποτέλεσμα ήταν καταλυτικό. Οικοδομήθηκε ένα χαώδες και παράνομο ραδιοτηλεοπτικό τοπίο με περίπου 1.300 ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς σε λειτουργία, οι περισσότεροι των οποίων απέχουν πολύ από το να εφαρμόζουν, ως όφειλαν, το ισχύον ελληνικό και ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο. Εάν ερευνηθεί κανείς τις σημερινές ραδιοτηλεοπτικές επιχειρήσεις θα απογοητευτεί πλήρως από τους όρους ανομίας, ανισόρροπης πληροφόρησης και ποιοτικής υποβάθμισης που εφαρμόζουν κατά τη λειτουργία τους.

Η κυβέρνηση Σημίτη επιχείρησε τουλάχιστον διακηρυκτικά να «βελτιώσει» την κατάσταση. Ο ίδιος ο πρωθυπουργός, κατά την επιλογή του σημερινού ΕΣΡ, το καλοκαίρι του '97, διακήρυξε την κυβερνητική βούληση να «διαλύσει το τοπίο στην ομίχλη», όπως αποκάλεσε την υπάρχουσα ραδιοτηλεοπτική αγορά. Άνοιξε τις διαδικασίες αδειοδότησης-νομιμοποίησης των σταθμών, αρχής γενομένης από τους ραδιοφωνικούς σταθμούς της Αττικής και στη συνέχεια προχώρησε και στην έναρξη διαδικασιών αδειοδότησης-νομιμοποίησης και των τηλεοπτικών σταθμών αναλογικής τεχνολογίας και ελεύθερης λήψης. Όλα αυτά προκλήθηκαν «από τα πάνω» και ερήμην του ΕΣΡ, ενώ ταυτόχρονα άνοιξαν και άλλα κρίσιμα ζητήματα όπως όσα αφορούν τα πνευματικά δικαιώματα, την αδιαφάνεια και τη διαπλοκή στις ραδιοτηλεοπτικές επιχειρήσεις ή ακόμα εκείνα της υποβάθμισης της ποιότητας που απορρέουν από τον ανελέητο ανταγωνισμό και την πληθώρα των καναλιών, των οποίων ο αριθμός υπερβαίνει τις ανάγκες της ραδιοτηλεοπτικής αγοράς.

Η κρατική ραδιοτηλεόραση, με εξαίρεση φυσικά τον τομέα της ενημέρωσης, αποτελεί πλέον νησίδα ποιότητας και σοβαρότητας σε σχέση με το τι προβάλλουν σήμερα τα ιδιωτικά ραδιοτηλεοπτικά μέσα:

- Η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, του ιδιωτικού βίου, των ανηλικων στη χώρα μας έχει ήδη καταρρακωθεί.
- Η δημοσιογραφική, προγραμματική, διαφημιστική δεοντολογία έχουν στρατατοσυρθεί.

Το σημερινό ΕΣΡ στάθηκε ανάκαινο και ανήμπορο να καλύψει τις κοινωνικά, ηθικά και πολιτισμικά αποικονιστικές παραγωγές και εκπομπές των ραδιοτηλεοπτικών μέσων. Είναι αδιανόητο να πιστέψει κανείς ότι το σημερινό ΕΣΡ, έστω και αν ενισχυθεί και αναβαθμιστεί με τον πιο πλούσιο τρόπο τη διοικητική, οργανωτική και ρυθμιστική του ικανότητα, θα μπορέσει να καλύψει τις ανάγκες του σημερινού οπτικοακουστικού συστήματος έτσι όπως συμπληρώθηκε με το νέο νόμο περί συνδρομητικών/ψηφιακών υπηρεσιών. Τα μέλη του ΕΣΡ διέγνωσαν έγκαιρα την αδιέξοδη αυτή κατάσταση και απευθύνθηκαν προς κάθε κατεύθυνση δημοσίως. Η άρνηση της κυβέρνησης να κατανοήσει το πρόβλημα οδήγησε στην απογοήτευση και τελικά στην παραίτηση τον πρώην πρόεδρο του Συμβουλίου **Γ. Κασσιμάτη**. Και μόνο η μη συγκρότηση του Τμήματος Διαφάνειας, που καθυστερεί δύο ολόκληρα χρόνια, είναι δυνατόν να εμπλέξει, στο άμεσο μέλλον, ολόκληρο τον κρατικό μηχανισμό σε καταστάσεις σκανδάλων.

Τελικά, όλα τα στοιχεία οδηγούν σε ένα συμπέρασμα: ότι η κυβέρνηση δεν έχει κατά βάθος πιστέψει και η ίδια στο θεσμό του ΕΣΡ ως ανεξάρτητης ρυθμιστικής αρχής και ταλαντεύεται διαρκώς μεταξύ της αναβάθμισης και καταξίωσης αυτού του οργάνου και του συστήματος διαμεσολάβησης με τους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς, προκειμένου να καλύψει κομματικές επιδιώξεις και σκοπιμότητες. Δεν είναι τυχαίο ότι και μέσα από το κυβερνητικό

κόμμα ακούγονται φωνές απαξίωσης του ΕΣΡ όπως και κατά καιρούς εμφανίζονται πύρινα άρθρα σε έγκριτες εφημερίδες αμφισβητώντας το ρόλο και την παρουσία του στα ραδιοτηλεοπτικά δρώμενα.

Είναι προφανές ότι το πρόβλημα γίνεται οξύτερο μετά την εισαγωγή και στη χώρα μας της ψηφιακής τεχνολογίας και των συνδρομητικών υπηρεσιών. Ο νέος νόμος δημιουργεί νέες ασάφειες στους κανόνες αδειοδότησης και προστασίας του ανταγωνισμού, της διαφάνειας και του περιεχομένου, νέα προχειρότητα στο ρόλο και τους κανόνες λειτουργίας του ΕΣΡ ως ανεξάρτητης διοικητικής αρχής και νέα οξύτερα προβλήματα στη λειτουργία και το μέλλον της ΕΡΤ Α.Ε.

Το σημερινό ΕΣΡ, υπό τη νέα σύνθεσή του, βρίσκεται μπροστά σε ένα αμείλικτο δίλημμα: να συνεχίσει μια πορεία βήμα βήμα βελτίωσης και διόρθωσης των ραδιοτηλεοπτικών πραγμάτων, που όπως η πρόσφατη εμπειρία έχει αποδείξει είναι ανεπαρκής και αναποτελεσματική, ή να αντιπαρατεθεί με την κυβερνητική βούληση που παρά τις όποιες, κάθε φορά, επιχειρούμενες προσπάθειες, παραμένει έξω από το κρίσιμο πρόβλημα της αναβάθμισης του ρόλου του ΕΣΡ ως ανεξάρτητης διοικητικής αρχής.

Όποιο δρόμο και αν διαλέξει το ΕΣΡ θα βρεθεί στο τέλος της θητείας του ως ο μεγάλος χαμένος, γιατί ούτε η ραδιοτηλεοπτική αγορά θα έχει ρυθμιστεί ούτε η νομιμότητα θα έχει αποκατασταθεί, ενώ η ελληνική κοινωνία θα έχει απογοητευτεί, με αποτέλεσμα την αποδυνάμωση των κοινωνικών στηριγμάτων του ΕΣΡ στη δύσκολη και σισύφεια πορεία του.

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ
Τοπικό Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ίνστιτούτων Ομαδικής Ανάλυσης (E.G.A.T.I.N.)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

- Ομαδικής Ψυχοθεραπείας
- Δυναμικής της Οικογένειας
- Κοινωνικής Ψυχιατρικής
- Δυναμικής Ψυχιατρικής
- Ψυχολογικών Αξιολογήσεων

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ

- ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ & ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ
- ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
- ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ

• ΣΥΜΠΟΣΙΑ • ΣΥΝΕΔΡΙΑ • ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ • ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ • ΕΠΙΟΠΤΕΙΕΣ

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΗΛ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ. 644.7533 - 643.5980 - 644.5140

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟΥ

του Δημήτρη Σκούφη

dimanhsk@otenet.gr

ΑΦΟΡΜΗ για το κείμενο αυτό υπήρξε ένα άρθρο του **Rishab Aiyer Ghosh**¹ που δημοσιεύτηκε στο **Brazilian Electronic Journal of Economics**². Ο τίτλος του ήταν πολύ εύγλωττος: «*Cooking pot markets: an economic model for the trade in free goods and services on the Internet*» και αφορούσε ένα πολύ διαδεδομένο και παραδοσιακό για το Internet φαινόμενο: την ύπαρξη και διακίνηση δωρεάν προϊόντων, υπηρεσιών και πληροφοριών.

Το φαινόμενο αυτό είναι πολύ γνωστό σε όλους τους παρεπιδημούντες στον Κυβερνοχώρο: τα περισσότερα και πιο διαδεδομένα προϊόντα, υπηρεσίες και πληροφορίες διατίθενται δωρεάν για όλους, συχνά από φορείς που εκ των πραγμάτων έχουν στόχο το κέρδος. Κλασικό παρά-

δειγμα, τα προγράμματα ανάγνωσης ιστοσελίδων (web browsers), τα οποία χρησιμοποιούμε όλοι για να έχουμε πρόσβαση στις πληροφορίες που υπάρχουν στο Internet. Τόσο η *Microsoft* όσο και η *Netscape*³, τα προϊόντα των οποίων χρησιμοποιούνται από το 90% περίπου των 60.000.000 χρηστών του Internet σε όλο τον κόσμο, διατίθενται δωρεάν σε όλους. Η *Netscape* μάλιστα αποφάσισε πρόσφατα να δημοσιοποιήσει και τον πηγαίο κώδικα του δημοφιλέστου *Netscape Communicator*⁴, δηλαδή να παραδώσει σε κοινή χρήση όλη τη δουλειά που έχει κάνει μέχρι τώρα και τα τεχνολογικά «μυστικά» της συγκεκριμένης εφαρμογής.

Εκτός όμως από τους κολοσσούς της αγοράς λογισμικού, υπάρχουν και χιλιά-

δες άλλες εφαρμογές λογισμικού, περισσότερο ή λιγότερο χρήσιμες και διαδεδομένες, που έχουν δημιουργηθεί από μικρότερους φορείς ή και άτομα, οι οποίες διατίθενται δωρεάν. Και φυσικά δεν θα πρέπει να παραλείψουμε τη δωρεάν πρόσβαση σε πληθώρα χρήσιμων και εμπορεύσιμων πληροφοριών που προέρχονται από πολλές πρωτογενείς πηγές αλλά και από φορείς που έχουν ως σκοπό την εμπορική αξιοποίησή τους, όπως π.χ. εφημερίδες, πρακτορεία ειδήσεων, κ.λπ.

Το ζήτημα αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία και φαίνεται ακόμα πιο παράδοξο αν λάβουμε υπ' όψη μας πως αυτά τα δωρεάν αγαθά χρησιμοποιούνται όχι μόνο για οικιακή χρήση, αλλά και για επαγγελματική: κάποιοι κερδίζουν από

τη χρήση των αγαθών αυτών ως εργαλείων ή μέσων για επιβίωση ή ακόμη και για την ανάπτυξη επιχειρηματικής δραστηριότητας: πολλές από τις υπηρεσίες παροχής υπηρεσιών Internet (π.χ. φιλοξενίας web sites) χρησιμοποιούν σχεδόν αποκλειστικά αυτά τα αγαθά.

Παρ' ότι το παράδοξο αυτό φαινόμενο είναι τόσο διαδεδομένο –και πέρα από αφορισμούς του στυλ «στις πληροφορίες ταιριάζει η ελευθερία»⁵, δεν φαίνεται ν' απασχολεί τους χρήστες των δωρεάν αυτών προϊόντων και υπηρεσιών: τα θεωρούν ως δεδομένα δημόσια αγαθά, όπως είναι και ο αέρας που αναπνέουν.

Βρισκόμαστε, άραγε, μπροστά σε φαινόμενα που ανατρέπουν τις καθιερωμένες οικονομικές θεωρίες ή μήπως πρόκειται για αυταπάτη;

Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ ΩΣ ΑΓΑΘΟ

Όπως είναι φυσικό, τα φαινόμενα αυτά έχουν από καιρό απασχολήσει πολλούς, χωρίς όμως να έχει διαμορφωθεί μια κοινά αποδεκτή θεωρία που να τα εξηγεί. Ο κοινός παρονομαστής όλων των απόψεων που έχουν εκφραστεί είναι πως οι κλασικές οικονομικές θεωρίες δεν μπορούν να εφαρμοστούν στο νεοπαγές φαινόμενο της «Οικονομίας του Κυβερνοχώρου»: όλοι συμφωνούν πως βρισκόμαστε σε πορεία διαμόρφωσης και παγίωσης νέων παραγωγικών δυνάμεων και παραγωγικών σχέσεων που δεν φαίνονται να υπακούουν στους κλασικούς νόμους της οικονομίας της αγοράς.

Όπως σημειώνει ο **Richard Wise**, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Luton⁶, ως προς το παράδοξο της Πληροφορίας ως αγαθού, «οι οικονομικές θεωρίες συναντούν τεράστιες δυσκολίες να εξηγήσουν το φαινόμενο της πληροφορίας ως εμπορευματοποιήσιμου αγαθού, ακόμα και με τους δικούς της όρους. Δεδομένου ότι η αξία της πληροφορίας εξαρτάται από τη μελλοντική της χρήση, η αξία αυτή δεν μπορεί να προσδιοριστεί πριν από τη χρήση της πληροφορίας. Επειδή λοιπόν το παραδοσιακό οικονομικό μοντέλο είναι ντετερμινιστικό, δεν μπορεί να ενσωματώσει εύκολα τα πληροφοριακά αγαθά. Υπάρχουν και άλλες διαφορές ανάμεσα στα πληροφοριακά και στα άλλα αγαθά. Η αξία ενός πληροφοριακού αγαθού για τον καταναλωτή του έγκειται στο περιεχόμενό του, ενώ το κόστος για τον προμηθευτή του, στη φυσική του μορφή. Επομένως, παρ' όλο που η φυσική μορφή της πληρο-

φορίας μπορεί να έχει κόστος, το οριακό κόστος⁷ της μεταδιδόμενης ή «δικτυωμένης» πληροφορίας είναι μηδενικό. Η πληροφορία είναι κάτι το άυλο και δεν απαιτεί τη χρήση άλλων πόρων για την αναπαραγωγή-αντιγραφή της. Επομένως, η πληροφορία είναι απείρως αναπαράξιμη: μπορεί να χρησιμοποιείται πολλές φορές και να κατέχεται από πολλά άτομα. (...) Τα πληροφοριακά αγαθά γεννούν κοινωνικά οφέλη που δεν αντανακλώνται την τιμή τους, είναι αυτό που στο ιδιόλεκτο των οικονομολόγων ονομάζεται "externalities"⁸.

Η προσέγγιση της πληροφορίας ως αγαθού, με τις ιδιαιτερότητες που την χαρακτηρίζουν, αποκτά ιδιαίτερη σημασία και τεκμηριώνει την άποψη πως βρισκόμαστε μπροστά σε σημαντικές οικονομικές, πολιτικές και πολιτισμικές αλλαγές. Ας μην ξεχνάμε πως στην Κοινωνία των Πληροφοριών η πληροφορία είναι το αγαθό στο οποίο θα στηρίζεται η παραγωγή οικονομίας. Και όπως είναι φυσικό, η αντιμετώπιση του καινούργιου με παλιές μεθόδους και θεωρίες όχι μόνο δεν αρκεί, αλλά είναι και επικίνδυνη, μια και μπορεί να οδηγήσει σε λανθασμένες οικονομικές, πολιτικές ή και επιχειρηματικές στρατηγικές επιλογές.

ΓΙΑ ΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟΥ;

Οι επιπτώσεις από τις ιδιαιτερότητες της πληροφορίας ως αγαθού είναι πολλές και σημαντικές. Μια από τις εκφράσεις της είναι και το φαινόμενο που απετέλεσε την αφορμή για το κείμενο αυτό. Είναι πολλοί εκείνοι που μιλούν για μια εντελώς ξεχωριστή «Οικονομική θεωρία για τον Κυβερνοχώρο», με δικούς της νόμους και κανόνες που διαφέρουν σημαντικά από τους καθιερωμένους.

Για τη διατύπωση, όμως, κάποιων απόψεων, θα πρέπει πρώτα να τεκμηριώσουμε την ανάγκη για τη διατύπωση μιας ξεχωριστής οικονομικής θεωρίας για τον Κυβερνοχώρο. Με άλλα λόγια, θα πρέπει ν' απαντήσουμε στο ερώτημα «γιατί οι ισχύουσες οικονομικές θεωρίες δεν μπορούν ν' ανταποκριθούν στις καινούργιες συνθήκες» και να εντοπίσουμε τα πιο σημαντικά από τα στοιχεία τους που δεν ταιριάζουν στα καινούργια δεδομένα.

Το πρώτο ερώτημα είναι αναμφίβολα εάν υπάρχει αυτό που μάλλον καταχρηστικά ονομάζουμε «Οικονομία του Κυβερνοχώρου» και ποια είναι τα στοιχεία

που τη διαφοροποιούν από τις υφιστάμενες οικονομικές δομές: σε τελευταία ανάλυση, αυτό που ονομάζουμε «Κυβερνοχώρο» απαρτίζεται από ανθρώπους που υπάρχουν στον πραγματικό κόσμο. Αυτό σημαίνει ότι ζουν και μέσα στις υφιστάμενες οικονομικές δομές.

Με το ζήτημα αυτό, όμως, θ' ασχοληθούμε στο επόμενο σημείωμά μας.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ο Rishab Aiyer Ghosh είναι σύμβουλος για θέματα Internet και αρθρογράφος για θέματα τεχνολογίας σε διάφορα περιοδικά, περιλαμβανομένων των *PCQuest*, *Dataquest*, *Wired* και άλλων. Είναι επίσης διευθυντής της δανέζικης επιστημονικής έκδοσης *First Monday* (<http://www.firstmonday.dk/>) που πραγματεύεται ειδικά θέματα του Internet και των πολιτικών και πολιτισμικών του επιπτώσεων.
2. Το *Brazilian Journal of Economics* μπορεί να το διαβάσετε στο Internet, στη διεύθυνση <http://www.beje.decon.ufpe.br/>. Το άρθρο δημοσιεύτηκε το πρώτο τεύχος της έκδοσης αυτής.
3. Οι σελίδες της Microsoft βρίσκονται στη διεύθυνση <http://www.microsoft.com> και της Netscape στη διεύθυνση <http://www.netscape.com>.
4. Το σχετικό δελτίο Τύπου υπάρχει στη διεύθυνση: <http://sitesearch.netscape.com/newsref/pr/newsrelease591.html>
5. Πρόκειται για το ρητό «*Information longs to be free*».
6. Από την ψηφιακή έκδοση «cy.Rev, A Journal of Cybernetic Revolution, Sustainable Socialism & Radical Democracy» τεύχος 3, Σεπτέμβριος 1995. Το πλήρες κείμενο υπάρχει στη διεύθυνση <http://ftp.eff.org/pub/Publications/E-journals/CyRev/cyrev3.html>
7. «Οριακό κόστος: η αύξηση στο συνολικό κόστος που προέρχεται από την αύξηση της παραγωγής κατά μία μονάδα. Συνήθως, όσο η παραγωγή αυξάνει, τόσο η παραπάνω αύξηση μειώνεται, πέρα όμως από ορισμένο όριο, αρχίζει και πάλι να αυξάνει» (*Λεξικό Εμπορικών Τραπεζικών και Οικονομικών Όρων*, Ι. Χρυσοβιστιώτη - Ι. Σταυρακόπουλου, εκδ. Παπαζήση, 1995).
8. Externalities: Αγαθά ή υπηρεσίες των οποίων το οικονομικό ή κοινωνικό κόστος ή ωφέλεια δεν είναι δυνατόν να καθοριστούν με ακρίβεια και δύσκολα μπορούν να ενταχθούν στο σύστημα τιμών». (*Λεξικό Εμπορικών Τραπεζικών και Οικονομικών Όρων*, Ι. Χρυσοβιστιώτη - Ι. Σταυρακόπουλου, εκδ. Παπαζήση, 1995).

Ο ΣΥΝ, τα «Πλην» και η χαλαρή υποστήριξη της πολιτικής εντιμότητας

του Κωστή Χρονάκη

(Για λόγους στοιχειώδους εντιμότητας απέναντι στους αναγνώστες πρέπει να προταχθεί η πληροφορία ότι πολλαπλώς θύμα της ΔΕΜΕΚΑΒ είναι ο άνθρωπός μου. Υφίσταται δε σοβαρή οικονομική διεκδίκησή του από τη Δημοτική αυτή Επιχείρηση. Το κατά πόσον αυτό αλλάζει την ουσία των γεγονότων και των πραγματικών περιστατικών είναι, για όσους δύσπιστους, ένα ζήτημα... Μάλλον, δικό τους!)

Σε σχόλιο του προηγούμενου τεύχους, το Αντί επεσήμανε ότι υπάρχουν ομοιότητες στη συμπεριφορά του ΣΥΝ στην υπόθεση Στ. Λογοθέτη και στη στάση του –«χαλαρή» υποστήριξη– έναντι του νυν και υποψηφίου Δημάρχου Βόλου κ. Δ. Πιτσιώρη. Κατέληγε δε υπενθυμίζοντας ότι το γεγονός πως η Αριστερά είναι –πρέπει να είναι– ηθικοπλαστική δύναμη είναι ευθέως αναντίστοιχο με την επιλογή συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ και τον πρώην υφυπουργό του, δεδομένων των σοβαρότατων καταγγελιών σε βάρος του και της αυτεπάγγελτης εισαγγελικής παρέμβασης.

Η όλη υπόθεση είναι ήδη γνωστή από δημοσιεύματα του τοπικού και αθηναϊκού Τύπου. Αξίζει, όμως, τον κόπο μια σύντομη, συνοπτική παρουσίασή της:

Τον Νοέμβριο του 1995 η ΔΕΜΕΚΑΒ (Δημοτική Επιχείρηση Μελετών, Καινοτομίας και Ανάπτυξης Βόλου) που προεδρεύεται από τον δήμαρχο κ. Δ. Πιτσιώρη αποφάσισε τη σύνταξη και υποβολή Πρότασης στο Κοινοτικό Πρόγραμμα THERMIE A για την αξιοποίηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας. Η πρόταση αφορούσε στη χρηματοδότηση «Εφαρμογής Ηλιακών Τεχνικών στο υπό Αποκατάσταση Πλινθοκεραμοποιείο Τσαλαπάτα» στο Βόλο.

Δοθέντος ότι το αντικείμενο της πρότασης απαιτεί την κατοχή εξειδικευμένης τεχνογνωσίας και ειδικών επιστημονικο-τεχνικών γνώσεων, που το δυναμικό της ΔΕΜΕΚΑΒ δεν διέθετε, πρότεινε στην επίκουρη καθηγήτρια του ΑΠΘ κ. **Ελ. Ανδρεαδάκη-Χρονάκη** συνεργασία για τη σύνταξη και υποβολή της πρότασης και, σε περίπτωση έγκρισής της, για την εκπόνηση των σχετικών ερευνητικών και μελετητικών εργασιών. **Απολύτως απαραίτητο** απαιτούμενο στοιχείο της πρότασης, χωρίς το οποίο αυτή δεν θα είχε την παραμικρή τύχη, ήταν η ύπαρξη ενός Συμφώνου Συνεργασίας –Cooperation Agreement– μεταξύ ΔΕΜΕΚΑΒ και επίκουρης καθηγήτριας –ενεργούσης εν προκειμένω ως εκπροσώπου του ΑΠΘ κατά τα νόμιμα– και η συνυποβολή του προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Πράγματι, η επίκουρη καθηγήτρια συνέταξε, υπέγραψε και απέστειλε στη ΔΕΜΕΚΑΒ το ανάλογο έγγραφο για συνυποβολή και υποβολή. Η Δημοτική Επιχείρηση όμως, χωρίς ούτε αντίρρηση για το περιεχόμενό του να προβάλλει ούτε να ενημερώσει την επ. καθηγήτρια, **εχάλκευσε άλλο, ριζικά διαφορετικό, έγγραφο, το τιτλοφόρησε ψευδώς και παραπλανητικώς Cooperation Agreement, πλαστογράφησε επ'**

αυτού την υπογραφή της κ. Ελ. Ανδρεαδάκη-Χρονάκη και το υπέβαλε στην Ευρωπαϊκή Ένωση!

Αργότερα δε παρέδωσε στην ενδιαφερόμενη το κείμενο της πρότασης, όπου αναφέρεται ρητά η ύπαρξη του Coop. Agreement και η επισύναψή του, χωρίς τα συνοδευτικά έγγραφα, παράλειψη που δεν είναι ασυνήθης σε τέτοιες περιπτώσεις.

Έτσι, και αφού ήδη είχε εξαπατήσει διά του χαλκευμένου και πλαστού εγγράφου την Ευρωπαϊκή Ένωση, που ενέκρινε την πρόταση χρηματοδότησης, έκανε το ίδιο με την επ. καθηγήτρια και δι' αυτής με την Επιτροπή Ερευνών του ΑΠΘ, δημιουργώντας τους την ψευδή βεβαιότητα ότι είναι δεσμευμένοι διά του γνησίου Cooperation Agreement.

Όταν αργότερα εξαιτίας των ασυνεπειών της ΔΕΜΕΚΑΒ –άθλημα στο οποίο συστηματικά επιδίδεται σε βάρος πλήθους συνεργατών της– παρέστη ανάγκη να αναζητηθεί το υποβληθέν στην Ε.Ε. Cooperation Agreement, **διαπιστώθηκε αμέσως η πλαστότητά του!**

Επιπλέον μάλιστα, **η πλαστότητα αυτή ομολογείται από τη ΔΕΜΕΚΑΒ** εμμέσως πλην σαφώς με τον εξής τρόπο: Της ζητήθηκε η παράδοση επικυρωμένου αντιγράφου του συνημμένου στην πρόταση και στο Συμβόλαιο χρηματοδότησης με την Ε.Ε. Cooperation Agreement, και η ΔΕΜΕΚΑΒ χορηγεί ψευδή βεβαίωση, με αριθμό πρωτοκόλου 787/2/21-7-1998, ότι τέτοιο έγγραφο ουδέποτε υπήρξε, ούτε υποβλήθηκε στην XVII Γενική Διεύθυνση της Επιτροπής της Ε.Ε. Και τούτο, παρά το γεγονός ότι το ψεύδος εν προκειμένω είναι κατάφωρο, αυταπόδεικτο και τελειώς βλακώδες, δεδομένου ότι η ίδια η ΔΕΜΕΚΑΒ είχε παραδώσει στην ενδιαφερομένη την πρόταση όπου, σε διάφορα σημεία, αναφέρεται η ύπαρξη και η επισύναψη του εγγράφου. Άλλωστε αυτό ήδη είχε αποσταλεί στην επ. καθηγήτρια από την Ε.Ε. ως συνημμένο στο Συμβόλαιο χρηματοδότησης του έργου της ΔΕΜΕΚΑΒ.

Σαν να μην έφτανε αυτό διαπιστώθηκε ότι η μεν Ε.Ε. χρηματοδοτεί συγκεκριμένες εργασίες στο Έργο Τσαλαπάτα, π.χ. ηλιακό αίθριο, η δε ΔΕΜΕΚΑΒ με αυτά τα χρήματα κατασκευάζει στην ίδια θέση, εν αγνοία της Ε.Ε., μη επιλέξιμο κτιριακό κτίριο.

Κύριος οίδε, μάλιστα, τι περιλαμβάνουν οι εκθέσεις προόδου που αποστέλλει η Δημοτική Επιχείρηση προς τη XVII Γενική Διεύθυνση της Ε.Ε., για να

της αποσπά τη χρηματοδότηση, δοθέντος ότι είναι αδύνατη η πρόσβαση στους φακέλους του Έργου, ακόμη και των μελών του Δ.Σ. της ΔΕΜΕΚΑΒ, που εκπροσωπούν τη μειοψηφία του Δημοτικού Συμβουλίου Βόλου. Μήπως θυμάστε το «καλαμπόκι»;

Πρόεδρος της ΔΕΜΕΚΑΒ και πολιτικά –τουλάχιστον– υπεύθυνος για όλες τις παραπάνω αξιόποινες, σε βαθμό κακουργήματος, πράξεις είναι ο κατά κόρον αυτοδιαφημιζόμενος ως «έντιμος» Δήμαρχος Βόλου κ. Δ. Πιτσιώρης. Είναι βεβαίως απολύτως ενήμερος για όλα έγιναν –έγγραφο υπ' αρ. πρωτοκόλου Δήμου Βόλου 11039/28-8-1998– και καλύπτει διά της σιωπής του τους αυτουργούς της υπόθεσης. Αλλά φαίνεται ότι ο γόνος και κληρονόμος πλουσιότητας οικογενείας του Βόλου κ. Δήμαρχος εννοεί ως εντιμότητα το ότι ο ίδιος δεν τα «πιάνει»! (Δεν του χρειάζονται χρήματα, άλλωστε! Ούτε καν νομίμως!)

Τίποτε το αξιοπερίεργο σ' αυτή την αντίληψη περί εντιμότητας των Δημοσίων Προσώπων. Εδώ μεγαλοΠασόκοι καυχώνται και προβάλλουν ως απόδειξη της εντιμότητάς τους τη χρησιμοποίηση χρημάτων που έβγαλαν στη μαύρη αγορά των δρόμων της Βαρσοβίας, κατά τη διάρκεια επίσημης επίσκεψής τους εκεί, ως εκπρόσωποι του Ελληνικού Κοινοβουλίου (βλ. *Ελευθεροτυπία* 16.9.98 σελ. 9)!

Αλλά ο ΣΥΝ και ο πρόεδρος του, που είναι απολύτως ενήμεροι για όλα αυτά, με βάση ποια κριτήρια στηρίζουν την επανεκλογή του κ. Δ. Πιτσιώρη; Αρκεί για την απεμπόληση κάθε έννοιας πολιτικής ηθικής η υποστήριξη από το ΠΑΣΟΚ στη Μαγνησία του υποψηφίου του ΣΥΝ για τη Νομαρχία κ. **Σκοτεινιώτη** και για τη Δημαρχία της Ν. Ιωνίας Βόλου του κ. **Φούσκας**;

Ο κ. Ν. Κωνσταντόπουλος, πρόεδρος του ΣΥΝ, είναι από τους ικανότερους έλληνες ποινικολόγους. Λέτε να τον δούμε συνήγορο υπεράσπισης σε καμιά νέα υπόθεση «καλαμποκιού»;

Βεβαίως, αυτός και το κόμμα του έχουν την ευθύνη των επιλογών τους. Αλλά κρίνονται καθημερινά από τους πολίτες, και εν προκειμένω δεν πρόκειται ασφαλώς περί κρίσεως «εξ όνου καύχου»...

Και εν πάση περιπτώσει, κάπως αλλιώς τους ξέραμε και τους θέλουμε, διάολε, τους Αριστερούς και την Αριστερά!

ΥΓ. Δεκτή κάθε απάντηση από τον ΣΥΝ. Αλλά επί του συγκεκριμένου, παρακαλώ! Και προ παντός όχι άλλους... ασπασμούς!

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Λύση Ανάγκης

Χρειαζόμαστε ενότητα για να ξεφύγουμε από αυτήν τη σοβαρή κρίση», δήλωσε ο Γεβγένι Πριμακώφ, λίγο πριν από την κρίσιμη ψηφοφορία στη Δούμα από την οποία εξήλθε νικητής με 317 ψήφους υπέρ και μόνον 63 κατά. Ο πρώην υπουργός Εξωτερικών πέτυχε τη συναίνεση μεταξύ του ρώσου προέδρου και της Δούμα, όμως αβέβαιο είναι ακόμη, το οικονομικό και πολιτικό μέλλον της Ρωσίας καθώς οι μεταρρυθμίσεις κρίνονται άκρως απαραίτητες και η παρούσα κατάσταση δεν μπορεί να αλλάξει χωρίς αυτές.

Ορισμένοι αναλυτές υποστηρίζουν πως ο Μπορίς Γέλτσιν πόνταρε σ' αυτόν και όχι σε κάποια άλλη από τις εναλλακτικές λύσεις που προτάθηκαν, επειδή δεν έχει φιλοδοξίες για την προεδρία της χώρας.

Για άλλους αναλυτές ο διορισμός του Γεβγένι Πριμακώφ στο αξίωμα του πρωθυπουργού της Ρωσίας θεωρείται ως η πρώτη επίσημη επιβεβαίωση του σταδιακού παραγκωνισμού του προέδρου Γέλτσιν από τα κέντρα των αποφάσεων. Ο επικεφαλής της ρωσικής διπλωματίας τα τελευταία δυόμισι

**Αβέβαιο είναι
ακόμη
το οικονομικό και
πολιτικό μέλλον
της Ρωσίας,
καθώς οι
μεταρρυθμίσεις
κρίνονται άκρως
απαραίτητες.**

χρόνια αποτελεί μια συμβιβαστική λύση καθώς συγκεντρώνει τις συμπάθειες των περισσότερων μελών της Δούμας, τα οποία πιστεύουν ότι μπορεί να βγάλει τη χώρα από την κρίση. Η απόσταση που κρατά ο Πριμακώφ από τα πολιτικά κόμματα, τον καθιστά αρεστό στον πολιτικό κόσμο, ενώ η σημαντική προϋπηρεσία του στις μυστικές υπηρεσίες καθησυχάζει τον στρατό και τις δυνάμεις ασφαλείας που πιστεύουν ότι ο νέος πρωθυπουργός είναι σε θέση να καταλάβει τα προβλήματά τους, αφού είναι «σαρξ εκ της σαρκός» τους. Όσο για τον Μπορίς Γέλτσιν, ο «τσάρος», είναι περισσότερο γυμνός από ποτέ. Βλέπει απέναντί του για πρώτη φορά στη μετασοβιετική ιστορία, το κομμουνιστικό κόμμα να προβάλλει ως δύναμη ικανή, όχι μόνο να εκμαιεύσει παραχωρήσεις και περισσότερες εξουσίες για το κοινοβούλιο, αλλά μέχρι και να τον οδηγήσει σε παραίτηση. Τώρα, ο Γέλτσιν θα πρέπει να περιοριστεί σε όσες παραχωρήσεις απέσπασε μέχρι σήμερα και να στηρίξει τις αποφάσεις Πριμακώφ – ακόμη και σε βάρος της πολιτικής του.

Προκρίνεται η ταυτόχρονη απομάκρυνση Νάνο-Μπερίσα

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Η πρόσφατη κρίση στη γειτονική Αλβανία –η χειρότερη μετά την εξέγερση του 1997– άνοιξε πάλι τους ασκούς του Αϊόλου στη γειτονική μας χώρα. Το πραξικόπημα που επιχείρησε ο Σαλί Μπερίσα μετά τη δολοφονία του Αζέμ Χαϊντάρι απέτυχε, η πολιτική κρίση όμως στην Αλβανία και το έλλειμμα δημοκρατικών θεσμών παραμένει. Το δίλημμα αν πρέπει να στηριχθεί ο Φάτος Νάνο ή να αποχωρήσει μαζί με τον Σαλί Μπερίσα εξακολουθεί να ταλανίζει τους δυτικούς που γνωρίζουν ότι οποιαδήποτε υποτροπή της κατάστασης στην Αλβανία επηρεάζει άμεσα και τις εξελίξεις στο γειτονικό Κόσσοβο.

Η δολοφονία του **Αζέμ Χαϊντάρι**, δεύτερου τη τάξει στο αντιπολιτευόμενο Δημοκρατικό Κόμμα του Σαλί Μπερίσα, έδωσε μια πολύ καλή αφορμή στον πρώην πρόεδρο της Αλβανίας να επιχειρήσει να πάρει τον έλεγχο της κατάστασης στα χέρια του. Την ημέρα της κηδείας του Χαϊντάρι, χιλιάδες οπαδοί του Δημοκρατικού Κόμματος βγήκαν στους δρόμους με αυτόματα όπλα στα χέρια, ενεπλάκησαν με τις αστυνομικές δυνάμεις, κατέλαβαν το κοινοβούλιο, το κτίριο της κρατικής ραδιοφωνίας- τηλεόρασης και το γραφείο του πρωθυπουργού. Ο Σαλί Μπερίσα έσπευδε από το στούντιο της κρατικής τηλεόρασης να ζητήσει την παραίτηση του πρωθυπουργού **Φάτος Νάνο**, τον οποίο ευθέως κατηγορήσε για τη δολοφονία του Χαϊντάρι. Αργά το βράδυ της ίδιας μέρας ειδικές δυνάμεις ασφαλείας κατάφεραν να ανακτήσουν τον έλεγχο των κυβερνητικών κτιρίων. Σταδιακά, η κατάσταση ομαλοποιήθηκε και οι καθημερινές συγκεντρώσεις των οπαδών του Δημοκρατικού κόμματος στο κέντρο των Τιράνων ατόνησαν. Η αποτυχία του πραξικοπηματίως Μπερίσα δεν συνεπάγεται δυστυχώς την εκτόνωση της πολιτικής κρίσης που σοβεί στην Αλβανία.

Εξεγερμένοι αλβανοί πολίτες διαδηλώνουν στους δρόμους των Τιράνων.

Την αποκατάσταση της τάξης στα Τίρανα διαδέχθηκε η απόφαση του αλβανικού κοινοβουλίου –απουσίαζαν οι βουλευτές του δημοκρατικού κόμματος– να άρει τη βουλευτική ασυλία του Σαλί Μπερίσα. Και μετά τι; Το ενδεχόμενο να απαγγελθούν κατηγορίες στον Μπερίσα με στόχο να οδηγηθεί στη φυλακή είναι ένα σενάριο αλλά μάλλον ζοφερό, μιας και αυτόματα θα οξύνει το διχασμό στην Αλβανία και δεν αποκλείεται να σημάνει την έναρξη ενός εμφύλιου με απρόβλεπτες συνέπειες. Η αλήθεια είναι ότι η κυβέρνηση Νάνο έχει αναθέσει στις δικαστικές

αρχές να διενεργήσουν έρευνα για τα επεισόδια που έγιναν στα Τίρανα στις 12 και τις 13 του μήνα και να απαγγείλουν κατηγορίες. Το γεγονός όξυνε ακόμα περισσότερο τα πνεύματα. Ο Σαλί Μπερίσα επιτέθηκε εκ νέου κατά της κυβέρνησης Νάνο, κάνοντας λόγο για προσπάθεια επιβολής δικτατορικού καθεστώτος. Από την άλλη πλευρά, ο εισαγγελέας που έχει αναλάβει τη σχετική έρευνα χαρακτηρίσε τον Μπερίσα τρομοκράτη και του απέδωσε ευθέως την ευθύνη για την επίθεση, την Κυριακή, με χειροβομβίδες εναντίον της οικίας του.

Την επομένη, το βράδυ της Δευτέρας, σημειώνεται η δεύτερη μέρα σε λίγες μέρες πολιτική δολοφονία στο έδαφος της Αλβανίας. Νεκρός αυτή τη φορά είναι ο **Αχμέτ Κρασνίκι**, «πυργός άμυνας της αυτοαποκαλούμενης κυβέρνησης των Αλβανών του Κόσσυφοπεδίου».

Ο Κρασνίκι δολοφονήθηκε από άγνωστους οπλοφόρους ενώ επέστρεφε στο σπίτι του στα Τίρανα. Η κατάσταση οδηγείται, με λίγα λόγια, από το κακό στο χειρότερο. Με δεδομένο το έλλειμμα των δημοκρατικών θεσμών στη χώρα, το θέμα είναι ποια λύση προτείνει η διεθνής κοινότητα για την άρση του αδιεξόδου.

ΝΑ ΦΥΓΟΥΝ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ

Από την ημέρα που ξέσπασε η νέα κρίση στην Αλβανία, η στάση της διεθνούς κοινότητας έχει ελαφρώς μεταστραφεί. Την ημέρα της κρίσης, οι περισσότερες χώρες έσπευσαν να στηρίξουν τη δημοκρατικά εκλεγμένη κυβέρνηση του Φάτος Νάνο και να καταδικάσουν οποιαδήποτε προσπάθεια ανατροπής του καθεστώτος. Η Ιταλία και η Γερμανία ήταν από τις πρώτες χώρες που πήραν αποφάσεις από την πολιτική στήριξης του Φάτος Νάνο, αντίθετα με τις ΗΠΑ. Σήμερα, σχεδόν μια εβδομάδα μετά, τα πράγματα είναι λίγο διαφορετικά. Η ανακοίνωση που εξέδωσαν από κοινού ο ΟΑΣΕ και το Συμβούλιο της Ευρώπης μετά τις διαβουλεύσεις που είχαν οι εκπρόσωποί τους στα Τίρανα δείχνει σαφέστατα ότι δεν υπάρχει πρόθεση από την Ευρώπη να στηρίξει την παραμονή Νάνο και την απομάκρυνση Μπερίσα. Στην ανακοίνωση επικρίνεται ανοιχτά ο πρωθυπουργός της Αλβανίας για την αδυναμία του να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τη μαφία, το λαθρεμπόριο και τη διαφθορά και προκρίνεται ο διάλογος με την αντιπολίτευση στη βάση μια ευρείας συμφωνίας με στόχο την προώθηση των δημοκρατικών θεσμών και της οικονομικής σταθερότητας στη χώρα.

Είναι δύσκολο να παραβλέψει κάποιος ότι ο πρωθυπουργός Νάνο δεν κατάφερε να αρθεί στο ύψος των περιστάσεων και να προωθήσει τις δημοκρατικές διαδικασίες όπως είχε δεσμευτεί. Η διαφθορά στους κόλπους της κυβέρνησης προκαλεί την αντίδραση τόσο των στελεχών του σοσιαλιστικού κόμματος όσο και των κομμάτων που στηρίζουν την κυβέρνηση Νάνο. Η απόφασή του να στείλει στη φυλακή έξι στελέχη της αντιπολίτευσης, πριν από λίγο καιρό, παραπέμπει αναπότρεπτα σε πρακτικές άλλων εποχών. Η διαβεβαίωση της Παγκόσμιας Τράπεζας

ότι ο πρωθυπουργός Νάνο έχει προωθήσει ικανοποιητικά τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις δεν φαίνεται ικανή να αμβλύνει τις εντυπώσεις. Ακόμα και αν θεωρήσουμε ότι έγιναν βήματα σωστά προς αυτή την κατεύθυνση, σε όλους τους άλλους τομείς η κυβέρνηση Νάνο δεν έχει να επιδείξει έργο.

Από την άλλη πλευρά, είναι σαφές ότι η απομάκρυνση μόνο του Μπερίσα θ' ανοίξει τους ασκούς τους Αϊόλου όχι μόνο στην Αλβανία αλλά και στο γειτονικό Κόσσοβο με δεδομένες τις καλές σχέσεις του Μπερίσα με τους αντάρτες του Απελευθερωτικού Στρατού του Κόσσοβο.

ΦΟΒΟΙ ΓΙΑ ΥΠΟΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΣΤΟ ΚΟΣΣΟΒΟ

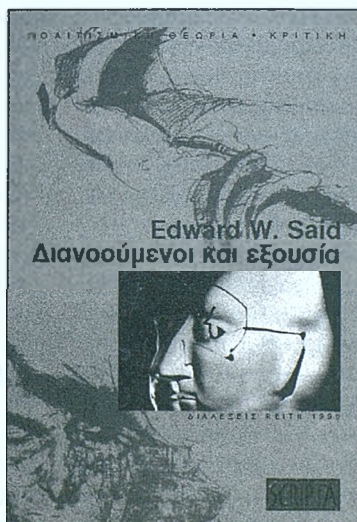
Από την αρχή, η κρίση στο Κόσσοβο συναρτήθηκε με τις εξελίξεις στην Αλβανία. Η κυβέρνηση Νάνο επιχείρησε να κρατήσει τις αποστάσεις, ενώ ο Μπερίσα δεν δίστασε ούτε μία στιγμή να παίξει το εθνικιστικό χαρτί και να αναμοχλεύσει το μίσος των Αλβανών για τους Σέρβους. Είναι, άλλωστε, γνωστή η ύπαρξη βάσεων των ανταρτών του Απελευθερωτικού Στρατού στα βόρεια σύνορα της Αλβανίας, όπως εί-

ναι γνωστό ότι πολλά από τα όπλα που εκλάπησαν στη διάρκεια της αλβανικής εξέγερσης του προηγούμενου χρόνου διοχετεύτηκαν στον Απελευθερωτικό Στρατό. Τώρα η δολοφονία του Κρασνίκι στα Τίρανα αφήνει περιθώριο στον Μπερίσα και τους οπαδούς του να υποστηρίξουν ότι υπάρχει μυστική συνεννόηση Νάνο και Σέρβων. Είναι αποστομωτική η δήλωση ενός απλού Αλβανού στο BBC: «Πρώτα πρέπει να παλέψουμε να διώξουμε τον Νάνο, μετά θα πολεμήσουμε για το Κόσσοβο». Κατανοούμε αυτόματα τις διαστάσεις που μπορεί να πάρει η ενδεχόμενη φυλάκιση Μπερίσα. Με βάση αυτά τα δεδομένα ερμηνεύουμε τη σταδιακή μεταστροφή της Δύσης και την τάση να προκριθεί η ταυτόχρονη απομάκρυνση Νάνο-Μπερίσα.

Όπως χαρακτηριστικά παρατηρεί ο **Σπαρτάκ Ντζέλα**, πρώην υπουργός Δικαιοσύνης και σήμερα βουλευτής, «Όλοι οι πολιτικοί στην Αλβανία λειτουργούν παρορμητικά και με γνώμονα την αντεκδίκηση. Οι Αλβανοί δεν συνειδητοποιούν τι ακριβώς σημαίνει να σηκώνεις τα όπλα εναντίον του κράτους». Φαίνεται πως ήρθε ο καιρός αυτό να αλλάξει.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ SCRIPTA

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ - ΚΡΙΤΙΚΗ

EDWARD W. SAID

ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑ

Διαλέξεις Reith 1993

«Ο Edward W. Said ανήκει σ' εκείνο το σπάνιο είδος διανοουμένου που μπορεί να φωτίσει ακόμα και τις πιο σκοτεινές απ' τις ανθρώπινες προοπτικές μ' έναν τρόπο νηφάλιο και πολλές φορές αποκαλυπτικό -φανερώνοντας όχι μόνον τις δύο όψεις που, εκ των πραγμάτων, υπάρχουν σε κάθε ζήτημα, μα και τη συχνά παραγνωρισμένη τρίτη διάσταση».

GORE VIDAL

«Ο Edward W. Said μας βοηθά να καταλάβουμε ποιοι είμαστε, καθώς και τι πρέπει να κάνουμε αν φιλοδοξούμε να γίνουμε παράγοντες ηθικής, και όχι υπηρέτες της εξουσίας».

NOAM CHOMSKY

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 10 106 80 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ: 3616 528 FAX: 3616 529

Η ανοχή ως αναγκαιότητα για συμβίωση

του Thierry de Montbrial

Το αντικείμενο των διεθνών σχέσεων βασίζεται στην ύπαρξη των συγκρούσεων. Η σύγκρουση είναι μέσα στη φύση των γεγονότων: όπου υπάρχει δραστηριότητα, συναγωνισμός, ανταγωνισμός, υπάρχει σύγκρουση. Ο σκοπός δεν είναι να εμποδίσουμε την εκδήλωσή τους – αυτό θα ήταν ουτοπία –, αλλά να τις αναγάγουμε σε μία μορφή όπου θα μπορούσαν να ρυθμιστούν μέσα σε ικανοποιητικά πλαίσια, βάσει των συστημάτων δικαίου, με τρόπο ώστε η επίλυσή τους να είναι όσο το δυνατό λιγότερο βίαιη. Μια σύγκρουση αρχίζει ως σύγκρουση συμφερόντων. Στη συνέχεια, μέσω μιας αλληλουχίας φαινομένων, όπου η μνήμη παίζει συχνά ένα σημαντικό ρόλο, η σύγκρουση μπορεί να λάβει διαστάσεις μίσους και να οδηγήσει σε τραγωδίες όπως αυτή που εκτυλίχθηκε στη Γιουγκοσλαβία. Στο επίπεδο αυτό, τίθεται το ζήτημα της ανοχής: πώς η σύγκρουση να μην καταστεί ανεπίλυτη λόγω της αδιαλλαξίας.

Το ζήτημα της ανοχής στις διεθνείς σχέσεις δεν είναι σημερινό. Αλλά, λόγω κυρίως του φαινομένου της διεθνοποίησης, το θέμα καθίσταται ιδιαίτερα επίκαιρο: οι περιπτώσεις συγκρούσεων μεταξύ ομάδων, επιχειρήσεων, κρατών και πολιτισμών είναι περισσότερες από ποτέ. Είμαστε μάρτυρες μιας αλληλεπίδρασης ολοένα και εντονότερης. Η εκμάθηση της ανοχής περνάει μέσα από την αναγκαιότητα για συμβίωση. Κατ' αρχήν, όταν οι σχέσεις είναι τεταμένες, τα προβλήματα επιλύονται μέσω της εύρεσης συμβιβαστικών λύσεων. Αλλά αυτή η διαδικασία εκμάθησης είναι χρονοβόρα. Η ανοχή δεν θεσπίζεται νομοθετικά. Δεν εξαρτάται από την ύπαρξη θεσμών. Είναι μια βασική διάσταση: Η ανοχή εισάγει τον

μακρό χρόνο στην ιστορία.

Η ανοχή είναι μια συμπεριφορά, μια διάθεση που ενθαρρύνεται ή αποθαρρύνεται από την εκπαίδευση και τον πολιτισμό. Αποτελείται από δύο συστατικά μέρη. Το πρώτο, που σχετίζεται με την ηθική, είναι να παραδέχεσαι ότι αυτός που βρίσκεται απέναντί σου είναι ισάξιος σου, να αναγνωρίζεις τους άλλους και να τους αποδέχεσαι γι' αυτό που είναι. Το δεύτερο σχετίζεται με το πνεύμα: πρόκειται για τη θέληση να μαθαίνεις τους άλλους, να αναγνωρίζεις ότι οι διάφοροι πολιτισμοί εκφράζουν επίσης βασικές εμπειρίες. Από την άποψη αυτή, δεν υφίσταται ανοχή χωρίς περιέργεια. Η ανοχή είναι μία μορφή ηθικής. Ως τέτοια, είναι συγχρόνως σταθερή και ασταθής. Προκύπτει από την ενασχόληση του κάθε ατόμου με τον εαυτό του και των κοινωνιών με τον εαυτό τους, επίσης. Είναι ζήτημα κουλτούρας. Κατά συνέπεια, δεν υπάρχει κανένας ντετερμινισμός της ανοχής. Παρά τη βία, τον φονταμενταλισμό, τα αιρετικά φαινόμενα, η αμερικανική κουλτούρα παραμένει μία ανοικτή,

ανεκτική και πολυποικίλη κουλτούρα όπου οι εξάρσεις καταστέλλονται μέσω της απορρόφησής τους. Αντίθετα, η κοινωνία του Ιράν, από την επανάσταση του Χομεϊνί, είναι η προσωποποίηση της αδιαλλαξίας. Ωστόσο, δεν μπορούμε να θεωρήσουμε ορισμένες κοινωνίες ως ανεκτικές και άλλες ως αδιάλλακτες. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Γιουγκοσλαβίας: οι διάφορες κοινότητες που συνιστούν τη Βοσνία συμβίωναν για μεγάλο χρονικό διάστημα μέσα σε ένα περιβάλλον ανοχής. Η ισορροπία αυτή διαταράχθηκε αφήνοντας ελεύθερο το πεδίο να εκδηλωθούν φαινόμενα αδιαλλαξίας που θεωρούνταν παρωχημένα για την Ευρώπη. Καμία κοινωνία δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι έχει διαφύγει τον κίνδυνο μιας ξαφνικής έκρηξης αδιαλλαξίας. Η απειλή είναι μόνιμη. Πρέπει να το λαμβάνουμε υπόψη μας και να αναγνωρίζουμε ότι δεν υπάρχει οριστική λύση σε αυτό το πρόβλημα.

Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο δεν μπορώ να συνηγορήσω υπέρ της άποψης του **Samuel P. Huntington** σχετικά με τη

*Ο Thierry de Montbrial είναι μέλος του Ινστιτούτου JFRI, πρόεδρος του IFRI (Γαλλικού Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων και συγγραφέας του βιβλίου *Mémoires du temps présent* (εκδόσεις Flammarion)).*

Το υείχος του Βερολόνου, 1930

Σύγκρουση των πολιτισμών. Η άποψη ότι οι πολιτισμοί πρέπει απαραίτητα να έλθουν σε σύγκρουση είναι αστεία, αν και ο παράγοντας «πολιτισμός» δεν πρέπει να αγνοείται. Το γεγονός ότι υπάρχουν αρκετά εκατομμύρια μουσουλμάνων σε μία χώρα όπως η Γαλλία μπορεί να προκαλέσει την αναγωγή μιας οικονομικής ή κοινωνικής σύγκρουσης, μιας σύγκρουσης συμφερόντων, σε μία πολιτισμική σύγκρουση όπου εμπλέκονται παράγοντες έντονης αδιαλλαξίας. Αλλά το Ισλάμ δεν αντιμετωπίζει τέτοιο πρόβλημα. Δεν υπάρχει καμία σημαντική ασυμφωνία μεταξύ του ιουδαϊσμοχριστιανικού και του ισλαμικού κόσμου, όπως δείχνει, εδώ και πολύ καιρό, το παράδειγμα της Τουρκίας. Ούτε το Ιράκ ούτε η Αλγερία έχουν οδηγηθεί, λόγω της κοινότητας τους, σε βιαιοπραγίες, τουλάχιστον από όσο γνωρίζουμε. Το να υποστηρίξει κανείς το αντίθετο θα ήταν δείγμα αδιαλλαξίας.

Κατά τη δεκαετία του '60, κυριαρχούσε η

άποψη ότι η Κίνα δεν προόδευε εξαιτίας του κομφουκιανισμού. Σήμερα, αποδίδουμε την εξέλιξή της στον κομφουκιανισμό. Πρέπει, πάντα, να είμαστε προσεκτικοί απέναντι σε αυτό το είδος γενίκευσης. Σε αντίθεση με την περιβόητη φράση του Valéry, οι πολιτισμοί δεν είναι απαραίτητα θνητοί. Είναι πιθανό να διαγράφουν κύκλους με περιόδους ύφεσης και ανάκαμψης. Κατευθυνόμαστε αναπόφευκτα προς μια σύγκρουση μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας; Είναι μία από τις πολλές υποθέσεις που μπορούν να εκφραστούν, αλλά που τίποτα δεν μας επιτρέπει να τις επιβεβαιώσουμε. Το καίριο ζήτημα είναι να γνωρίζουμε τον τρόπο να δημιουργήσουμε μια ανεκτική κοινωνία, να περιορίσουμε τους κινδύνους που απορρέουν από την αδιαλλαξία. Αυτό προϋποθέτει, κατ' αρχάς, να δημιουργηθούν οι συνθήκες εκείνες που θα ευνοούν την επικράτηση της ανοχής, οπότε το πρόβλημα αυτό ανάγεται σε ανα-

πτυξιακό. Στη συνέχεια, πρέπει να καταπολεμήσουμε την αδιαλλαξία τόσο των άλλων όσο και τη δική μας.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΤΗΣ ΑΝΟΧΗΣ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η ανοχή απαιτεί, κατ' αρχάς, την ύπαρξη οικονομικών συνθηκών που επιτρέπουν στον οποιονδήποτε να απαλλαχτεί από τα προβλήματα της καθημερινής επιβίωσης. Συσχετίζεται με ένα συγκεκριμένο επίπεδο ανάπτυξης. Όταν ένας λαός ζει μέσα σε δύσκολες και ασταθείς οικονομικές συνθήκες, δεν σκέφτεται την πιθανότητα να είναι ανεκτικός. Η κατάσταση ανάγκης εμπεριέχει μια μορφή συνοχής που προκαλεί συχνότερα την αδιαλλαξία ή την απόρριψη των υπολοίπων, καθώς μια ομάδα ατόμων που αντιμετωπίζει την επιβίωσή της σαν ένα παιχνίδι έχει περιορισμένη ανοχή απέναντι στην επίθεση. Αυτή είναι η περίπτωση του Ισραήλ σε σχέση με τους

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Αραβες κυρίως πριν από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης. Μια ανεκτιμή κοινονία δεν έχει καμία ελπίδα να επιβιώσει χωρίς υλική ανάπτυξη. Για να ενισχυθεί η ανοχή πρέπει, κατ' αρχάς, να υποστηριχθεί η οικονομική ανάπτυξη.

Η καταπολέμηση της αδιαλλαξίας των άλλων – αυτό που ονομάζεται ανθρωπιστική παρέμβαση – δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί ανεξάρτητα. Οι διεθνείς σχέσεις στηρίζονται σε ένα σύστημα που διαμορφώθηκε το 1648 με τη Συνθήκη της Βεσφαλίας, η οποία κατέστησε τα Κράτη ως τους κυρίαρχους παράγοντες των διεθνών σχέσεων. Το Κράτος μπορεί να υπογράψει συμβάσεις. Επίσης, μπορεί να αποσυρθεί από μία Συνθήκη. Λόγω της απουσίας ενός πραγματικά υπερκρατικού επιπέδου, το δικαίωμα ή η υποχρέωση της παρέμβασης παραμένει μία έννοια άγνωστη για το Διεθνές Δίκαιο. Ωστόσο, η νομιμότητα είναι μία πλευρά και η νομιμοποίηση μια άλλη. Μια ενέργεια μη νόμιμη μπορεί να νομιμοποιηθεί. Η καθάρση του Σαντάμ Χουσεϊν δεν είναι νόμιμη, αλλά μπορεί να νομιμοποιηθεί. Αλλά ποιος μπορεί να λάβει την απόφαση αυτή, αν όχι οι ίδιοι οι πολίτες του Ιράκ; Ποιος θα παρέμβει; Ποιος θα συγκεντρώσει τις απαραίτητες δυνάμεις για να μεριμνήσει για την τύχη των Κούρδων ή για να προλάβει τραγωδίες όπως αυτή που διαδραματίστηκε στην Αλγερία; Εδώ είναι που «μπαίνει στο παιχνίδι» η κοινή γνώμη των χωρών που αναλαμβάνουν διαμεσολαβητικό ρόλο. Αντιδρούν στη συγκίνηση. Οι ειζόνες των δολοφονημένων γυναικόπαιδων που προβάλλονται στην τηλεόραση προκαλούν τον αποτροπισμό. Αλλά η συγκίνηση καταλαγιάζει γρήγορα και δίνει τη θέση της στην εξοικείωση. Η κοινή γνώμη είναι απειθή. Φιλοπόλεμη χθες, λίγο μετά εμφανίζεται διστακτική απέναντι στις θυσίες που πρέπει να γίνουν, φοβάται τις επιπτώσεις που θα προκύψουν από τη σχεδιαζόμενη διαμεσολάβηση. Και οι ίδιοι που θα πιέσουν για παρέμβαση θα είναι και οι πρώτοι που θα αποκηρύξουν την παρέμβαση αυτή. Αυτό συνέβη με τους Αμερικανούς στη Σομαλία.

Πριν καταπολεμηθεί η αδιαλλαξία των άλλων, πρέπει να καταπολεμηθεί η δική μας. Καθώς δεν υπάρχει οικονομικός ή κοινωνικός ντετερμινισμός για την ανοχή, διότι δεν υπάρχει ούτε θεϊμός, η ανοχή πρέπει να αποτελέσει το αντικείμενο μιας μόνιμης εργασίας, έρευνας μέσα σε κάθε

κοινωνία. Η εκπαίδευση για ανοχή πρέπει να επαναλαμβάνεται συνεχώς. Από την άποψη αυτή, δεν είναι αδιάφορο το γεγονός ότι ένας θεσμός όπως η Καθολική Εκκλησία προσπαθεί να αποβάλει τους αρχαϊσμούς, φορείς αδιαλλαξίας, από τα δόγματά της, τους λόγους της, τα κείμενά της. Όλα αυτά αντιπροσωπεύουν μία μακρόχρονη εργασία που προοδευτικά μπορεί να οδηγήσει στη βελτίωση του κλίματος.

«ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ» ΜΟΝΟ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΞΙΩΝ

Όμως, παράλληλα, πρέπει να γίνουν δεκτές και οι αξίες άλλων πολιτισμών. Το σύστημα του διεθνούς δικαίου, η παγκόσμια διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το σύστημα αξιών πάνω στο οποίο θεμελιώνεται η ιεραρχία των κανόνων έχουν αναπτυχθεί στις δυτικές χώρες με τα δικά τους κριτήρια, τη δική τους ορολογία, τις δικές τους πολιτισμικές αναφορές. Οι υπόλοιπες ήπειροι παραμένουν αμέτοχες. Ανοχή σημαίνει να αντιμετωπίζεις με συμπάθεια εκείνους που, όπως ο Lee Kwan Yu από τη Σιγκαπούρη, εκτιμούν ότι οι μεγάλες παγκόσμιες αξίες μπορούν να ερμηνευτούν με διάφορους τρόπους και ότι ο δυτικός τρόπος ερμηνείας δεν είναι παρά ένας μεταξύ πολλών. Δεν μπορούμε να απαιτήσουμε από λαούς που είναι ισάξιοί μας – για παράδειγμα, τους Ασιατικούς – όχι μόνο να συμμορφωθούν σε έναν κώδικα στη διαμόρφωση του οποίου δεν συμμετείχαν, αλλά και να αποδεχτούν τη δική μας ερμηνεία ως τη μοναδική. Με τον τρόπο αυτό, στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ο δυτικός κόσμος επιβάλλει μονίμως το δικό του όραμα. Ωστόσο, ο ινδουισμός και ο βουδισμός έχουν να δείξουν επιτεύγματα στο χώρο της πνευματικής πραγμάτωσης, της διανόησης, της σοφίας, του στοχασμού, συγκρίσιμα με εκείνα που έχουμε επιτύχει στη Δύση, αλλά έχουμε την τάση να τα περιφρονούμε λόγω άγνοιας. Εάν πρέπει να πραγματοποιηθεί μια «σύγκρουση πολιτισμών», αυτή θα γίνει σε επίπεδο αξιών.

Όλα τα παραπάνω δεν υποδηλώνουν ότι δεν έχει σημειωθεί καμία πρόοδος όσον αφορά στην επίτευξη της ανοχής. Σήμερα ισχυριζόμαστε ότι ένας μεγάλος αριθμός μη κρατικών φορέων, όπως οι επιχειρήσεις, οι διάφοροι μη κυβερνητικοί οργανισμοί, οι φιλανθρωπικές οργανώσεις, οι οι-

κολογικές οργανώσεις, κ.ά., παίζουν σημαντικό ρόλο. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι, αν και ο ρόλος των Κρατών παραμένει πάντα σημαντικός, έχουμε εξέλθει από ένα σύστημα αμιγώς διακρατικό. Από την άποψη αυτή, η οικοδόμηση της Ευρώπης αποτελεί ένα αποφασιστικό βήμα στην οικοδόμηση νέων πολιτικών οντοτήτων που θα ξεπηδήσουν την επομένη. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα είναι η μεγαλύτερη καινοτομία του 20ού αιώνα στον τομέα της διεθνούς πολιτικής. Είναι πιθανό, μέσα σε έναν αιώνα, να δούμε να εμφανίζονται και άλλες μορφές ομαδοποίησης. Το Κράτος δημιουργήθηκε πρόσφατα και είναι αποτέλεσμα της βραδείας μεταμόρφωσης του παγκοσμίου συστήματος του Μεσαίωνα, η οποία βασίστηκε στην τεχνολογική επανάσταση της εποχής, στη μηχανή και στην τυπογραφία. Έχουμε εμπλακεί σε μια επανάσταση τέτοια ώστε σε δύο ή τρεις αιώνες, οι παγκόσμιες πολιτικές κοινότητες θα έχουν μορφές οργάνωσης εντελώς διαφορετικές από εκείνη του σημερινού Κράτους. Μα όλα αυτά θα χρειαστούν χρόνο, γιατί ένα αποδοτικό σύστημα πρέπει να δοκιμαστεί στο χρόνο. Δεν μπορούμε να δημιουργήσουμε ένα διεθνές σύστημα με νομοθετικό διάταγμα. Συμμετέχουμε στη διαδικασία αυτή και πρέπει να τη στηρίξουμε. Δυστυχώς, ελάχιστοι από εμάς ξέρουν να σκέφτονται μακροπρόθεσμα.

Κάθε σκέψη σχετικά με την ανοχή απαιτεί αισιοδοξία μακροπρόθεσμα και ρεαλιστική σκέψη βραχυπρόθεσμα. Πρέπει να προσπαθήσουμε να καταλάβουμε τις διάφορες καταστάσεις, να μην κάνουμε λάθη στην ανάλυση και να μην ακολουθήσουμε λανθασμένα μονοπάτια. Αλλά ο απαραίτητος ρεαλισμός πρέπει να ενταχθεί σε ένα μακροπρόθεσμο όραμα, το οποίο βασίζεται στην ηθική. Στην πολιτική, η ηθική είναι απαραίτητο στοιχείο. Οι πολιτικοί υπολογισμοί που βασίζονται αποκλειστικά σε κυνικές απόψεις είναι κάστρα κτισμένα στην άμμο: ο αριθμός των δυνατών συνδυασμών είναι τόσο μεγάλος, που ακόμα και οι ιδιοφυέστεροι μακιαβελιστές είναι καταδικασμένοι σε ήττα. Κατά συνέπεια, πρέπει να βασιστούμε σε συγκεκριμένα στοιχεία, γεγονός που συνεπάγεται απαραίτητως έναν ηθικό τρόπο σκέψης. Κάτι που είναι απαραίτητο για να διαφωτίσουμε το μακροπρόθεσμο, το οποίο απ' εαυτό πρέπει να εμπνεύσει το βραχυπρόθεσμο.

Γκέρχαρντ Σρέντερ: το φαβορί του Δημοκρατικού Σοσιαλιστικού Κόμματος (SPD).

Εκλογικοί γρίφοι

της Ελένης Κολιοπούλου

Δύο μέρες πριν από την τελική αναμέτρηση μεταξύ των χριστιανοδημοκρατών του Χέλμουτ Κολ (CDU) και των σοσιαλδημοκρατών του Γκέρχαρντ Σρέντερ (SPD) όλα τα ενδεχόμενα παραμένουν ανοιχτά. Η αναποφασιστικότητα του ενός τετάρτου του εκλογικού σώματος αλλά και η μείωση της διαφοράς των δύο μονομάχων στο 1,5%, σύμφωνα με τις δημοσκοπήσεις, διαψεύδουν τις αρχικές προβλέψεις των αναλυτών για θρίαμβο του SPD.

Η δημιουργία του «κόμματος των απεχόντων» στη βόρεια Βεστροφάλια στη Ρηνανία, είναι ίσως ενδεικτικό της αδιαφορίας και της γενικότερης απογοήτευσης των ψηφοφόρων. Στην ουσία τα δύο μεγάλα κόμματα δεν αντιτίθενται στις κύριες επιλογές που έχει δρομολογήσει μέχρι τώρα η δεκαεξάχρονη διακυβέρνηση του Κολ. Ειδικότερα, η υποστήριξη της ευρωπαϊκής ενοποίησης βρίσκεται στο πρόγραμμα και των Συντηρητικών και των Αριστερών του Σρέντερ. Ο ηγέτης της προεκλογικής καμπάνιας του SPD καταφερόταν τον περασμένο Μάρτιο εναντίον «του ευρώ της ανεργίας», την ίδια ώρα που για τους Χριστιανοδημοκράτες το ευρώ ήταν και είναι «το κλειδί για την ανάπτυξη και την απασχόληση». Όμως οι αντιευρωπαϊκοί τόνοι του Σρέντερ εξαφανίστηκαν τους επόμενους μήνες στην προσπάθειά του να ανοιχτεί στους κεντροαριστερούς.

Το τελευταίο πλήγμα για το κόμμα του δημοκρατικού σοσιαλισμού υπήρξε η σημαντική νίκη χριστιανοκοινωνικής ένωσης (CSU) στο κρατίδιο της Βαυαρίας την περασμένη εβδομάδα. Πρόκειται για το δεύτερο «χριστιανικό κόμμα» του Έντμουντ Στόιμπερ και του Τεό Βάιγκελ που συνεργάζεται με τους χριστιανοδημοκράτες του Κολ. Κοινός στόχος και των δύο συντηρητικών κομμάτων είναι καταρχήν η ισχυροποίηση της γερμανικής οικονομίας στην Ευρώπη και η υπόσχεση που έχει δοθεί από το 1990 για ανασυγκρότηση της Ανατολικής Γερμανίας.

Παρ' όλα αυτά είναι γεγονός ότι η δημοτικότητα του πρωταγωνιστή της ενοποίη-

σης της Γερμανίας και πρωτεργάτη του ευρώ είναι χαμηλότερη από ποτέ. Οι οπαδοί του Χέλμουτ Κολ δεν μπορούν εύκολα να ανταγωνιστούν τον μοντερνιστή και πραγματιστή Σρέντερ. «Ο νόμος και η τάξη» που προτάσσουν μπροστά στην αβεβαιότητα της ανεργίας δεν προσελκύουν στον ίδιο βαθμό με την «κοινωνική δικαιοσύνη» και τον τεχνοκρατισμό που υπερασπίζεται το SPD.

Αλλά η μάχη δεν φαίνεται να κρίνεται στα συνθήματα. Το πρώην κομμουνιστικό κόμμα της Ανατολικής Γερμανίας (PDS) αλλά και οι δύο ακροδεξιοί σχηματισμοί είναι καθοριστικοί παράγοντες για το αποτέλεσμα της επόμενης Δευτέρας.

«Το PDS είναι το κλειδί σε αυτές τις εκλογές» διατείνονται οι πολιτικοί επιστήμονες. Ειδικά στην πρώην Ανατολική Γερμανία, το PDS είναι το ισχυρότερο κόμμα και η δύναμή του μπορεί να ανέβει ακόμα και στο 22%. Σε μερικά κρατίδια της πρώην Ανατ. Γερμανίας αναμένεται να υπερσχύσει ακόμα και των χριστιανοδημοκρατών και να βρεθεί στη δεύτερη θέση μετά το δημοκρατικό σοσιαλιστικό κόμμα. Ο Γκρέγκορ Γκνύξ, ο βερολινέζος δικηγόρος που ηγείται του PDS, ελπίζει ότι το κόμμα του θα επανέλθει στη Βουλή. Αυτή η εξέλιξη θα δράσει υπέρ των χριστιανοδημοκρατών και υπέρ της συγκρότησης του «μεγάλου συνασπισμού» μεταξύ Κολ και Σρέντερ. Γεγονός που έχει επισημανθεί από τον συντηρητικό ηγέτη, ο οποίος σε όλη τη διάρκεια της προεκλογικής καμπάνιας ποτέ δεν καταφέρθηκε εναντίον του «κόκκινου κινδύνου».

Παράλληλα η ενδεχόμενη άνοδος του PDS ακυρώνει τη δυνατότητα αλλαγής του πολιτικού σκηνικού στη Γερμανία. Ειδικότερα, την αναμενόμενη για πολλούς συμμαχία των σοσιαλδημοκρατών με τους Πράσινους. Οι τελευταίοι έχουν ρίξει τους τόνους και έχουν ξεχάσει το αίτημα για αύξηση της βενζίνης προκειμένου να συμμετάσχουν σε μια αριστερή κυβέρνηση συνασπισμού.

Ο δεύτερος κρίσιμος παράγοντας του μεθανιανού αποτελέσματος είναι οι ακροδεξιοί στις περιοχές της πρώην Ανατ. Γερμανίας. Υπολογίζεται ότι ο ένας στους πέντε νεαρούς κατοίκους της θα ψηφίσει είτε τους ακροδεξιούς «Ρεπουμπλικάνους» είτε το ναζιστικό DVU του Έριχ Φίσερ. Η ανεργία και τα άλλα κοινωνικά προβλήματα τρομοκρατούν πολλούς από τα 17 εκατ. ανατολικογερμανούς ψηφοφόρους (το ένα πέμπτο των γερμανών ψηφοφόρων) και γεννούν αισθήματα ξеноφοβίας και ρατσισμού.

Το ζητούμενο σε αυτές τις εκλογές είναι αν η Γερμανία θα μπει στο κλαμπ των αριστερών ή κεντροαριστερών ευρωπαϊκών κυβερνήσεων. Εκτός από τη Γερμανία, η Ισπανία και η Ιρλανδία έχουν δεξιές ή κεντροδεξιές κυβερνήσεις. Συνήθως οι προοδευτικότερες κυβερνήσεις των 12 κρατιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν διαφοροποιούνται από τις αντίστοιχες συντηρητικές σε κεντρικά ευρωπαϊκά θέματα. Όμως η ανάδειξή τους στην εξουσία είναι ενδεικτική των προσδοκιών των ευρωπαίων πολιτών για περισσότερη κοινωνική πολιτική και κοινωνική δικαιοσύνη.

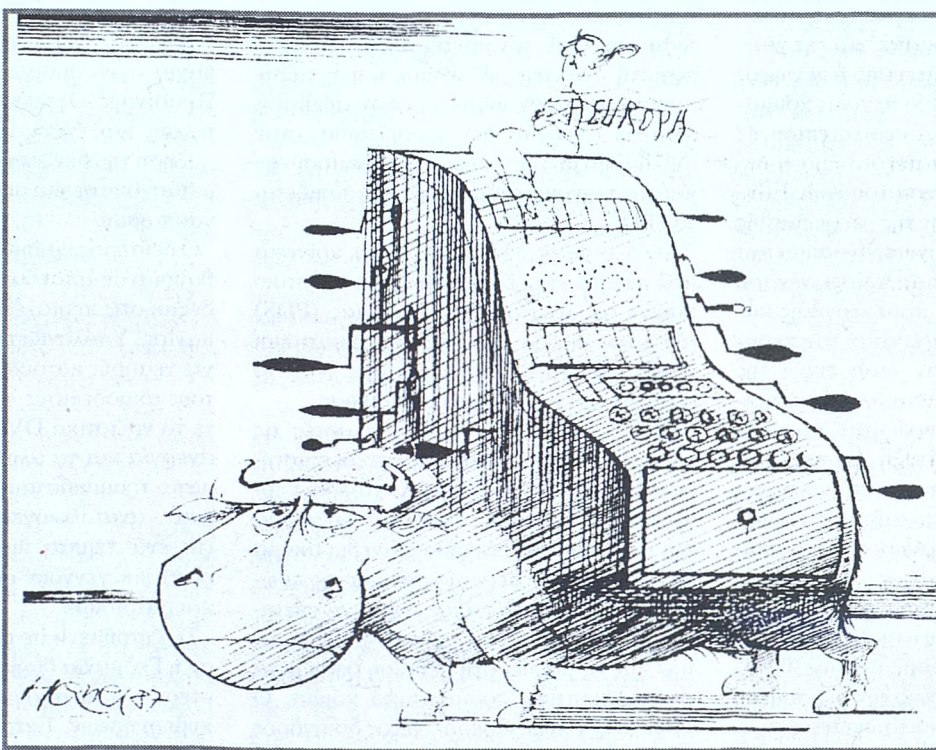
Η ευρωπαϊκή ασφάλεια στο κατώφλι του 21ου αιώνα

του Σωτήρη Ντόλη

Η Ε.Ε. παραμένει σήμερα έντονα προσδιορισμένη από την οικονομική της διάσταση. Για να μπορέσει να ενισχύσει τις δυνατότητές της στη λήψη πολιτικών αποφάσεων, η διευρυμένη Ε.Ε. θα πρέπει να υιοθετήσει προοδευτικά μια ολοκληρωμένη προσέγγιση των διεθνών σχέσεων.

Προς αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσε να συμβάλει η ενεργοποίηση τόσο των μέσων της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) όσο και των επιχειρησιακών δυνατοτήτων της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) για τις νέες αποστολές που συμπεριελήφθησαν στη Συνθήκη του Άμστερνταμ. «Τα μέσα που επελέγησαν, στο πλαίσιο της νέας Συνθήκης της Ε.Ε., για τη χάραξη και την υλοποίηση της ΚΕΠΠΑ θα επιτρέψουν την ενίσχυση της συνεκτικότητας και της συνέχειας στις εξωτερικές ενέργειες», σημειώνει η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στο Πρόγραμμα Δράσης 2000.

Μόνο αν η Ε.Ε. αποκτήσει προοδευτικά τη δυνατότητα να λαμβάνει αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής που να συνεπάγονται και τη χρήση στρατιωτικών μέσων, θα είναι αξιόπιστες οι εξωτερικές ενέργειες

της Ένωσης, υποστηρίζει η Επιτροπή και προτρέπει την Ε.Ε. να ενισχύσει τα επιχειρησιακά μέσα της ΔΕΕ «και τούτο τόσο για να ικανοποιηθούν οι ανάγκες των νέων αποστολών που προβλέπονται στη Συνθήκη του Άμστερνταμ όσο και για να επιτευχθεί για τη ΔΕΕ μια πορεία εντασσομένη ολόένα και περισσότερο στην ανάπτυξη της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

έκτακτη Σύνοδο Κορυφής στην Ουάσινγκτον στα τέλη Απριλίου του 1999.

β) Με την Ευρωπαϊκή Ένωση η οποία, μέσω της εφαρμογής της ΚΕΠΠΑ, θα μπορεί πλέον να αντιδρά ταχύτατα σε περιπτώσεις κρίσεων και με τη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ), η οποία θα αναλαμβάνει τον πολιτικο-στρατιωτικό έλεγχο ορισμένων επιχειρήσεων. Όπως διαπι-

Η έννοια της ευρωπαϊκής ασφάλειας συνδέεται σήμερα: α) Με το ΝΑΤΟ, η δομική μεταρρύθμιση του οποίου επιτρέπει πλέον στους Ευρωπαίους να αναλαμβάνουν περισσότερες πρωτοβουλίες στους τομείς της ασφάλειας και της άμυνας. Θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι το περιεχόμενο και ο ρόλος της Ατλαντικής Συμμαχίας έχουν τεθεί πλέον σε μια νέα θεώρηση ενόψει μάλιστα και της επετείου των πενήντα χρόνων από την ίδρυσή της που πρόκειται να εορτασθεί με μια

στώθηκε και στη Σύνοδο Υπουργών της ΔΕΕ στη Ρόδο στις 11 και 12 Μαΐου του 1998, έχουν γίνει θετικά βήματα προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης του ρόλου της ΔΕΕ στην Κοινή Ευρωπαϊκή Ασφάλεια.²

Η πρόοδος που έχει επιτευχθεί στις εργασίες για την επιχειρησιακή ανάπτυξη της ΔΕΕ οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στους άξονες που χάραξαν οι αποφάσεις της Ε.Ε. στο Άμστερνταμ και του ΝΑΤΟ στη Μαδρίτη. Η νέα Διεύθυνση της Ε.Ε. αλλά και αυτή του ΝΑΤΟ, η εφαρμογή της πρωτοβουλίας των CJTF (Συνδυασμένες Μεικτές Δυνάμεις³ και το μέλλον της ΚΕΠΠΑ, αποτελούν το νέο πλαίσιο εξέλιξης, οι οποίες αναμένεται να επηρεάσουν μελλοντικά την υπόσταση της ΔΕΕ. τη σύνθεση της και τις δραστηριότητές της, τόσο πολιτικά όσο και στρατιωτικά.

Το ζητούμενο σήμερα είναι αν η ΔΕΕ θα μπορούσε να αποτελέσει σύντομα έναν αξιόπιστο μηχανισμό, ο οποίος με τα κατάλληλα μέσα και την κατάλληλη υποδομή θα μπορεί να αναλαμβάνει δράση για την αντιμετώπιση κρίσεων.

Στο σημερινό πλαίσιο, αυτό φαίνεται εφικτό, αρκεί να συνδυαστεί με τη συνεχή βελτίωση των επιχειρησιακών δυνατοτήτων των επιχειρησιακών της ΔΕΕ αλλά και με την περαιτέρω ενίσχυση των σχέσεων της ΔΕΕ με την Ευρωπαϊκή Ένωση και το ΝΑΤΟ.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Στο κατώφλι του 21ου αιώνα, η Ελλάδα μπορεί να χαρακτηριστεί –χωρίς επιφυλάξεις– ως χώρα δημοκρατική, διεθνιστική, υπερασπιστής του εδαφικού status quo στην περιοχή της και θιασώτης της ελεύθερης αγοράς και οικονομίας με ευαισθησία, όμως, στις αρχές του κοινωνικού κράτους.⁴

Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης και του ΝΑΤΟ, η χώρα μας έχει συνδέσει το μέλλον της θεσμικά και πολιτικά με μια ομάδα αναπτυσσόμενων οικονομιών και εδραιωμένων δημοκρατιών. Όμως ευρισκόμενη σε ένα ευαίσθητο στρατηγικό τμήμα της Ε.Ε. και του ΝΑΤΟ, η Ελλάδα περιτονεί με τις ασταθείς περιοχές των Βαλκανίων και της Μεσογείου και αντιμετωπίζει μια ουσιαστική απειλή από τη γειτονική τους Τουρκία.

Η Ελλάδα θα πρέπει να συνεχίσει να συμμετέχει ενεργά και δραστήρια στη διαμόρφωση των αποφάσεων στα διεθνή Fora και να προβάλλει το ρόλο που επιδιώκει

να παίξει. Μόνο με τον τρόπο αυτό θα αυξήσει τα ερείσματά της και θα ενισχύσει τη διεθνή παρουσία της. Δεν αρκεί σήμερα η απλή συμμετοχή της χώρας μας σε έναν συνασπισμό (π.χ. ΝΑΤΟ ή Ε.Ε.). Είναι απαραίτητη η ενεργητική συμμετοχή σε αυτόν καθώς και η ανάπτυξη πρωτοβουλιών που θα δίνουν την ευκαιρία στη χώρα να ξεφύγει από τη λογική της τυπικής παρουσίας σε μια ομάδα κρατών.⁵

Η επιλογή της ελληνικής κυβέρνησης για πιο ενεργητική εμπλοκή στο διεθνές γίνεσθαι και οι ριζικές οικονομικές και κοινωνικές αναπροσαρμογές που προωθεί έχουν συμβάλει καθοριστικά στο να απομακρυνθεί η χώρα από την απομόνωση και τη «σκοπιανοποίηση» της εξωτερικής μας πολιτικής.⁶

Η ένταξή μας στους διεθνείς συσχετισμούς συναρτάται στενά από το συνδυασμό μιας δυναμικής και ουσιαστικής εμπλοκής στο διεθνές σύστημα και μιας ισχυρής οικονομίας που θα στηρίζεται σε μια σύγχρονη κοινωνία, η οποία θα επαγρυπνεί για τα μεγάλα εθνικά συμφέροντα.

Σήμερα βρισκόμαστε σε ένα διεθνές πολιτικό σύστημα το οποίο, αφού ξεπέρασε το «σοκ» των ριζικών γεωπολιτικών και γεωοικονομικών ανακατατάξεων, αναζητεί τη νέα ισορροπία του.

Αυτό, λοιπόν, το πολυκεντρικό σύστημα του μεταψυχροπολεμικού κόσμου απαιτεί από την Ελλάδα περισσότερες ευθύνες απ' ό,τι στο παρελθόν.

Μπροστά στις προκλήσεις με τις οποίες μας φέρνει αντιμετώπους η προοπτική του 21ου αιώνα, η ελληνική εξωτερική πολιτική είναι υποχρεωμένη να προχωρήσει σε μια συνολική προσέγγιση προβλημάτων, προκλήσεων και επιλογών αλλά και να επανεξετάσει ζητήματα όπως είναι :

- α) ο νέος διεθνής ρόλος του κράτους,
- β) η σχέση ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και εξωτερικής πολιτικής,
- γ) ο ρόλος των διεθνών θεσμών,
- δ) οι νέες πηγές συγκρούσεων, και
- ε) οι νέες τεχνολογίες.

Αυτά –όπως και άλλα ειδικά θέματα εξωτερικής πολιτικής– θα πρέπει να μελετηθούν διεξοδικά σε μια εποχή μάλιστα, όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση διευρύνει συνεχώς τις επιλογές της τόσο στο πολιτικό-διπλωματικό και οικονομικό επίπεδο όσο και στο στρατιωτικό πεδίο. Όπως δείχνουν συγκεκριμένες πρόσφατες πρωτο-

βουλίες φαίνεται να ανατρέπεται το σκηνικό στην αεροναυπηγική βιομηχανία της Ευρώπης.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η συνάντηση στο Παρίσι, στις 9 Ιουλίου, των υπουργών Βιομηχανίας των έξι χωρών που μετέχουν στην Έκτακτη Aerospace and Defence Company (EADC).⁷ Οι υπουργοί της Βρετανίας, της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Ισπανίας και της Σουηδίας αποφάσισαν να ζητήσουν από τις εταιρείες τους που μετέχουν στην EADC, να προχωρήσουν –ως τα τέλη του προσεχούς Οκτωβρίου– στο απαραίτητο θεσμικό πλαίσιο, που θα απαντά στον αμερικανικό ανταγωνισμό κυρίως της Boeing και της Lockheed Martin, δίχως αυτό να αποτελεί εμπόδιο στις ευρωατλαντικές σχέσεις.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

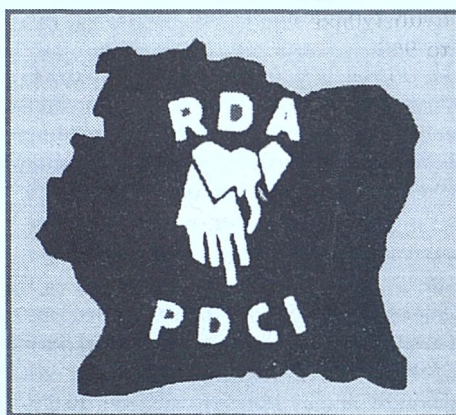
1. Βλέπε το Πρόγραμμα Δράσης 2000 της Επιτροπής της Ε.Ε. - Ατζέντα 2000 (σελ. 62).
2. Βλέπε αναλυτικά τα Συμπεράσματα της Συνόδου Υπουργών της ΔΕΕ στη Ρόδο.
3. Για το ποιος θα ελέγχει τις CJTF (Αμερικανοί ή Ευρωπαίοι), βλέπε το άρθρο του Michael O' Hanlon: «NATO's European Pillar. Transforming NATO: The Role of European Forces» στο *Survival*, vol 39/No 3, Autumn 1997 p.p. 5-15
4. Βλ. Θ. Κουλουμπής - Σ. Ντάλης, *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική στο Κατώφλι του 21ου Αιώνα*, Εκδόσεις Παπαζήση 1997.
5. Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε εδώ τις πρόσφατες ενέργειες του ΥΠΕΞ Θ. Πάγκαλου για ελληνική πρωτοβουλία στο Κόσσοβο, αλλά και τις επιτυχείς συναντήσεις Ισραηλινών και Παλαιστινίων σε ελληνικό έδαφος, ύστερα από ελληνικές πρωτοβουλίες, με πιο πρόσφατη αυτή του Ιουλίου του 1998 στη Ρόδο.
6. Τον όρο «σκοπιανοποίηση» της εξωτερικής μας πολιτικής εισήγαγε με τις ομιλίες και τις αναλύσεις του το 1992 ο καθηγητής Θεόδωρος Κουλουμπής. Βλ. αναλυτικά: Θ. Βερέμης-Θ. Κουλουμπής, *Ελληνική εξωτερική πολιτική, προοπτικές και προβληματισμοί*, Εκδ. Ι. Σιδέρης 1994, σελ. 27-40. Ενδεικτικά αναφέρουμε επίσης το άρθρο του : «... Αλλά το παιχνίδι δεν χάθηκε» στην *Καθημερινή* της 5ης Νοεμβρίου 1993.
7. Στην EADC μετέχουν η βρετανική British Aerospace, η γερμανική Daimler - Benz Aerospace (DASA), οι γαλλικές Aérospaciale, Dassault και Matra, η ιταλική Alenia, η ισπανική Casa και η σουηδική Saab. Βλ. αναλυτικά Agence Europe - Nouvelles Atlantiques - No 3028 - 15 Ιουλίου 1998.

Ο «καλοκάγαθος αυταρχισμός»

του Αστέρη Χουλιάρρα

Όταν ο Félix Houphouët-Boigny, ο χωρίς διακοπή από την ανεξαρτησία το 1960 πρόεδρος της Ακτής Ελεφαντοστού, πέθανε το 1993, πολλοί παρατηρητές προέβλεψαν ένα αβέβαιο μέλλον για την πρώην γαλλική αποικία. Εντούτοις, μια επιτυχημένη μετάβαση σε ένα πολυκομματικό καθεστώς και οι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης του ΑΕΠ της τάξης του 7% επέτρεψαν στη χώρα να διατηρήσει μια αξιοσημείωτη πολιτική και οικονομική σταθερότητα.

Ο Houphouët ήταν μια χαρισματική προσωπικότητα. Στην περίοδο της αποικιοκρατίας πέτυχε την κατάργηση της καταναγκαστικής εργασίας στη γαλλική Αφρική ενώ διέτελε μέλος του γαλλικού κοινοβουλίου για δεκατέσσερα ολόκληρα χρόνια, κατέχοντας μάλιστα υπουργικές θέσεις σε πέντε γαλλικές κυβερνήσεις.¹ Ο τύπος διακυβέρνησης που επέβαλε στην Ακτή Ελεφαντοστού έχει χαρακτηριστεί ως «καλοκάγαθος αυταρχισμός» (benevolent).² Αν και το καθεστώς του βασιζόταν στην ύπαρξη ενός και μοναδικού κόμματος (του Parti Démocratique de la Côte d'Ivoire - PDCI), ο Houphouët ακολούθησε μια διανεμητική πολιτική με κορπορατιστικά χαρακτηριστικά. Η διανομή υλικών απολαβών σε διάφορες κοινωνικές ομάδες (όπως π.χ. οι ενώσεις δασκάλων ή φοιτητών) αποσκοπούσε στη νομιμοποίηση της κυριαρχίας του PDCI.³ Βέβαια, ο έλεγχος σε πελατειακά συστήματα διακυβέρνησης δεν είναι ποτέ εύκολος. Στην περίπτωση της Ακτής Ελεφαντοστού, τρεις παράγοντες επέτρεψαν στον Houphouët να διατηρήσει χωρίς προβλήματα ή αντιπάλους την εξουσία. Ο πρώτος ήταν οι θετικές οικονομικές επιδόσεις της –βασιζόμενης στο κακάο και στον καφέ– οικονομίας της χώρας. Έτσι, στις δεκαετίες του '60 και του '70 το καθεστώς διέθετε τους απαιτούμενους πόρους για τη χρηματοδότηση του διανεμητικού συστήματος. Ο δεύτερος παράγοντας ήταν η απουσία, στην πρωτοποριακή περίοδο, μεγάλης κλίμακας πολιτικών συστημάτων

Το έμβλημα του κυβερνώντος κόμματος PDCI.

στην περιοχή. Αυτό είχε ως συνέπεια την απουσία τοπικών ηγετών που θα μπορούσαν να αμφισβητήσουν τον Houphouët.⁴ Και ο τρίτος παράγοντας ήταν η υποστήριξη που του παρείχε το Παρίσι. Γάλλοι εμπειρογνώμονες βοήθησαν στη δημιουργία ενός υποδειγματικού –για τα αφρικάνα– προτύπου διοικητικού μηχανισμού.

Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΕΛΑΤΕΙΑΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Στα τέλη της δεκαετίας του '70 η οικονο-

μία της Ακτής Ελεφαντοστού αντιμετώπιζε μια οξυτάτη κρίση. Οι διεθνείς τιμές του καφέ και του κακάο κατέρρευσαν, ενώ η δεύτερη πετρελαϊκή κρίση αύξησε δραματικά τις τιμές των εισαγόμενων προϊόντων. Έτσι οι διανεμητικές πολιτικές του Houphouët δεν μπορούσαν πια να εξασφαλίσουν τόσο εύκολα τη νομιμοποίηση του καθεστώτος του. Οι πρώτες αντιδράσεις προήλθαν από τις ενώσεις των δασκάλων και των φοιτητών, οι οποίοι είδαν τις κρατικές παροχές (π.χ. σε δωρεάν κατοικία και υποτροφίες) να μειώνονται.⁵ Απεργίες και ταραχές ξέσπασαν το 1982 και το 1983. Αλλά οι αντιδράσεις από άλλες ομάδες του πληθυσμού εντάθηκαν το 1990, όταν η κυβέρνηση αναγκάστηκε να εισαγάγει ένα σταθεροποιητικό πρόγραμμα που περιλάμβανε περιορισμούς των δημοσίων δαπανών και μείωση των τιμών του καφέ και του κακάο κατά 50%. Τότε έγινε φανερό ότι οι παραδοσιακές στρατηγικές αντιμετώπισης της κρίσης δεν ήταν πια εφικτές. Υποκλύποντας, λοιπόν, στις διεθνείς και εσωτερικές πιέσεις για εκδημοκρατισμό, ο Houphouët αποφάσισε να επιτρέψει τη διενέργεια πολυκομματικών εκλογών. Ο «γέρος» (Le Vieux) (όπως απεκαλείτο ο πρόεδρος της χώρας) δεν είχε κανένα πρόβλημα να κερδίσει την ανέτοιμη αντιπολίτευση στις πρώτες πολυκομματικές εκλογές που διεξήχθησαν το 1990 (με 82% των ψήφων στις προεδρικές και 93% στις κοινοβουλευτικές).

Ο Houphouët πέθανε το 1993 σε ηλικία 88 ετών, αφήνοντας πίσω του μια σύγχρονη χώρα για τα δεδομένα της δυτικής Αφρικής. Βασισμένη σε μια καπιταλιστική

ΑΚΤΗ ΕΛΕΦΑΝΤΟΣΤΟΥ

Βασικά Στοιχεία

Έκταση: 322.463 τ.χ.

Πληθυσμός (1997): 15.000.000

ΑΕΠ (1996): 10,9 δισ. δολάρια

ΑΕΠ κατά κεφαλήν (1996): 746 δολάρια

Εξωτερικό Χρέος (ως ποσοστό του ΑΕΠ το 1996): 141,3%

ΑΚΤΗ ΕΛΕΦΑΝΤΟΣΤΟΥ

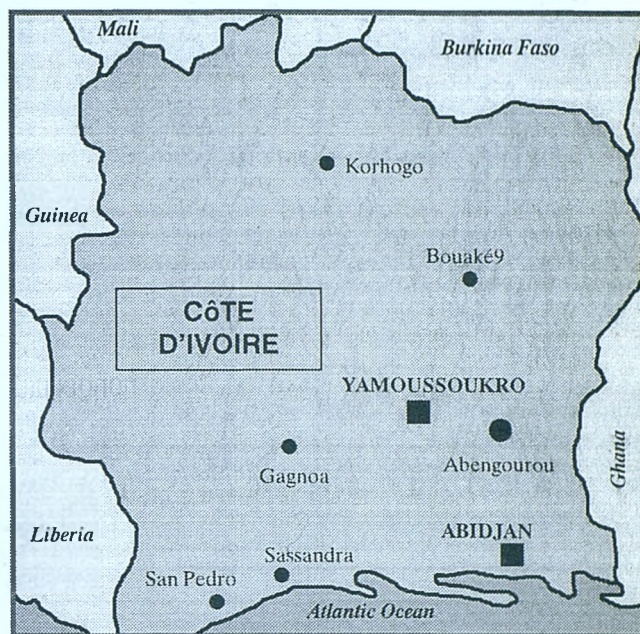
οικονομία, η Ακτή Ελεφαντοστού, διέθετε ένα κατά κεφαλήν εισόδημα πολύ μεγαλύτερο από τους γείτονές της. Δεν είναι άλωστο διόλου τυχαίο ότι η χώρα υποδέχεται πολλούς ξένους. Υπολογίζεται ότι πάνω από το 30% του πληθυσμού της έχει γεννηθεί στο εξωτερικό ενώ, σε σχέση με τους κατοίκους της, είναι ο δεύτερος στον κόσμο, μετά την Αυστραλία, περισσότερο δημοφιλής προορισμός για μετανάστες.⁶ Εντούτοις, ο Houphouët, αποδεικνύοντας τη ματαιοδοξία των ηγετών του αναπτυσσόμενου κόσμου, αποφάσισε να κάνει πρωτεύουσα το χωριό του, το Yamoussoukro, το οποίο, σε αντίθεση με το Αμπιτζάν των 2,5 εκατομμυρίων κατοίκων, βρίσκεται στο κέντρο της χώρας. Εκεί ο ηγέτης της Ακτής του Ελεφαντοστού έκτισε μια εκκλησία με τρούλλο μεγαλύτερο από τον Άγιο Πέτρο της Ρώμης που κόστισε 280 εκατομμύρια δολάρια.⁷ Κι αυτό σε μια χώρα της οποίας ο πληθυσμός είναι σε ποσοστό μόλις 15% ρωμαιοκαθολικός. Πέρα, όμως, από τη νέα πρωτεύουσα, ο Houphouët κληρονόμησε στους διαδόχους του μια οικονομία σε κρίση: για περισσότερα από επτά χρόνια το κατά κεφαλήν εισόδημα μειωνόταν, ενώ το 1993 σχεδόν το 40% των ετήσιων εσόδων της χώρας από εξαγωγές κατευθύνονταν στην εξυπηρέτηση του εξωτερικού της χρέους.⁸

Η ΟΜΑΛΗ ΔΙΑΔΟΧΗ

Ο Houphouët είχε επιλέξει για διάδοχο τον πρώην υπουργό Οικονομικών και για πολλά χρόνια πρόεδρο στην Ουάσινγκτον **Henri Konan-Bédié**. Ο Bedié, που ανήκει στην ίδια με τον Houphouët εθνότητα της χώρας (τους Baoulé), έγινε ο νέος πρόεδρος της χώρας. Κύριος αντίπαλός του ήταν ο καταγόμενος από τη βόρεια ομάδα Dioula πρωθυπουργός **Alassane Dramane Ouattara**, ο οποίος, μετά την αποτυχία του να διεκδικήσει την προεδρία, αποχώρησε από την κυβέρνηση για να ιδρύσει το δικό του κόμμα. Ανήσυχος για τη μεγάλη επιρροή του Ouattara στους μουσουλμάνους του Βορρά, ο Bedié εισήγαγε ένα νόμο σύμφωνα με τον οποίο υποψήφιοι για την προεδρία της χώρας μπορεί να είναι μόνον όσοι έχουν γονείς που προέρχονται από την Ακτή Ελεφαντοστού (η μητέρα του Ouattara προέρχεται από την Μπουρκίνα Φάσο).⁹ «Η παρουσία ενός τόσο μεγάλου ποσο-

στού μη ενδογενούς πληθυσμού», σημειώνει ένας αναλυτής, «συνδέει τα ζητήματα δημοκρατίας με εκείνα της ιθαγένειας».¹⁰ Ως αποτέλεσμα των πρακτικών της κυβέρνησης, τα κόμματα της αντιπολίτευσης αρνήθηκαν να συμμετάσχουν στις προεδρικές εκλογές του 1995, με αποτέλεσμα να ξεσπάσουν πρωτοφανείς βίαιες ταραχές στο Αμπιτζάν. Τελικά, ο Bedié αναδείχθηκε νικητής με το 96% των ψήφων ενώ το PDCI κατέλαβε 147 από τις 175 έδρες του κοινοβουλίου. Εντούτοις, ο εκλογικός θρίαμβος του κυβερνώντος κόμματος δεν οφειλόταν μόνο στους αυταρχικούς χειρισμούς της κυβέρνησης, αλλά αντανάκλασε και την ανάκαμψη της οικονομίας της χώρας.¹¹

Το 1994, η Γαλλία αποφάσισε να υποτιμήσει κατά 50% το CFA φράγκο, το κοινό νόμισμα της 13μελούς κοινότητας της κεντρικής και δυτικής γαλλόφωνης Αφρικής. Σε αντίθεση με πολλές άλλες χώρες της πρώην γαλλικής Αφρικής, η οικονομία της Ακτής Ελεφαντοστού ωφελήθηκε ιδιαίτερα από την υποτίμηση. Η ευνοϊκή διεθνής συγκυρία συνέβαλε ιδιαίτερα σ' αυτή την εξέλιξη: την περίοδο 1993-94 η διεθνής τιμή του καφέ τετραπλασιάστηκε και του κακάο τριπλασιάστηκε, επιτρέποντας μια ετήσια αύξηση του ΑΕΠ της τάξης του 7% ετησίως την περίοδο 1995-97. Παράλληλα, η εκμετάλλευση των πετρελαϊκών αποθεμάτων της χώρας και ο διπλασιασμός της παραγωγής χρυσού βοήθησαν στην αύξηση των κρατικών εσόδων.¹² Επιπλέον, καθώς η κυβέρνηση ακολούθησε περιοριστική εισοδηματική πολιτική, ο πληθωρισμός παρέμεινε σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα. Έτσι, παρ' όλο που σημαντικά προβλήματα εξακολουθούν να υφίστανται (όπως το πολύ μεγάλο εξωτερικό χρέος), το κράτος στην Ακτή Ελεφαντοστού φαίνεται να έχει προσαρμοσθεί σε μια νέα πραγματικότητα, ακολουθώντας τη συνταγή του Houphouët: τον «καλοκάγαθο αυταρχισμό».

1. Robert J. Mundt, "Côte d'Ivoire: Continuity and Change in a Semi-Democracy", in John F. Clark and David E. Gardinier (eds), *Political Reform in Francophone Africa*, Boulder, Co: Westview Press, 1997, pp. 183-184.
2. *Ibid.*, p. 185.
3. Dwayne Woods, "Côte d'Ivoire: The Crisis of Distributive Politics", in Leonardo A. Villalón and Phillip A. Huxtable (eds), *The African State at a Critical Juncture. Between Disintegration and Reconfiguration*, Boulder, Co: Lunner Rienner, 1998, pp. 214-218.
4. Robert J. Mundt, *op. cit.*, p. 187.
5. Dwayne Woods, *op. cit.*, pp. 218-228.
6. "Country Report: Côte d'Ivoire: The barometer is set fair, but will the good weather last?", *The ACP-EU Courier*, No 166, November-December 1997, p. 35.
7. "Côte d'Ivoire: Le vieux est mort", *The Economist*, December 11, 1993, p. 45.
8. *Ibid.*
9. "Côte d'Ivoire: Too small for its boots", *The Economist*, October 7, 1995, p. 58. Πρόσφατα ο Ouattara αποφάσισε να εγκαταλείψει την πολιτική και να επιστρέψει στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, όπου είχε υπηρετήσει και στο παρελθόν.
10. Robert J. Mundt, *op. cit.*, p. 199.
11. David Buchan, "The tiger economy of Africa", *Survey: Côte d'Ivoire*, *Financial Times*, June 2, 1997, p. 2 (10).
12. Anthony Goldman, "New sources of wealth", *ibid.*, p. 3 (11).

ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ

Ο ΤΡΙΤΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΠΛΕΡ

Ο ηγέτης του New Labour και πρωθυπουργός της Βρετανίας Τόνι Μπλερ φαίνεται ότι χρειάζοταν πάση θυσία να ιδεολογικοποιήσει την κυβερνητική του πολιτική, που είναι νεοφιλελεύθερη πολιτική με σοσιαλδημοκρατικό περιτύλιγμα – και το πέτυχε. Στο βιβλίο του **Αντονι Γκίντενς**, φημισμένου βρετανού κοινωνιολόγου, *Ο Τρίτος Δρόμος* βρήκε το θεωρητικό υπόβαθρο που χρειαζόταν για να βάλει μπροστά το εγχείρημα. Ο Γκίντενς αναζητεί στο βιβλίο του τον τρίτο δρόμο μετά τον σοσιαλισμό και τον καπιταλισμό, αναζητεί ίσως έναν καπιταλισμό με κοινωνικό πρόσωπο. Όπως και να 'χει τα διλήμματά του για την παγκοσμιοποίηση, για την αποδυνάμωση των πολιτικών και των κυβερνήσεων μέσα στο σύστημα, για την ισοτιμία των πολιτών που δεν θα επιβάλλεται πλέον από την κορυφή όπως συμβαίνει σε ένα μοντέλο κρατισμού και οι ανησυχίες του για το περιβάλλον δεν φαίνεται να προσθέτουν τίποτα καινούργιο στον προβληματισμό για το υπάρχον πολιτικό σύστημα. Εν ολίγοις, όπως παρατηρούσε ο τελευταίος *Economist*, το βιβλίο αυτό δεν φαίνεται να εξυπηρετεί άλλο σκοπό από το να προσφέρει ένα ιδεολογικό περίβλημα στην πολιτική Μπλερ. Ο βρετανός πρωθυπουργός με τη σειρά του επιχειρεί να εξάγει το προϊόν, αναζητώντας το πάντρεμα της ευρωπαϊκής σοσιαλ-

δημοκρατικής παράδοσης με τους Δημοκρατικούς του Κλίντον, προωθώντας από το παράθυρο ιδέες όπως της δημιουργίας μιας νέας σοσιαλιστικής Διεθνούς με τη συμμετοχή και των Αμερικανών Δημοκρατικών. Η άρνηση του γάλλου σοσιαλιστή Λιονέλ Ζοσπέν να συζητήσει ένα τέτοιο ενδεχόμενο εξηγεί γιατί η Χίλαρι Κλίντον δεν προσκάλεσε τον γάλλο πρωθυπουργό στη Νέα Υόρκη στη Σύνοδο Κλίντον-Μπλερ-Πρόντι που στόχο είχε την αναζήτηση του Τρίτου Δρόμου.

ΟΙ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΕΣ ΜΕΓΑΛΟΙ ΝΙΚΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΣΤΗ ΣΟΥΗΔΙΑ

Η ηγέτης του κομμουνιστικού κόμματος της Σουηδίας Γκουντρουν Σίμαν βρίσκεται από την Κυριακή στο προσκήνιο της σουηδικής πολιτικής, αφού κατάφερε μέσα σε τέσσερα χρόνια να διπλασιάσει τη δύναμη του κομματος του από το 6,2% στο 12%. Δικαίως το Αριστερό κόμμα θεωρείται ο μεγάλος νικητής των εκλογών της περασμένης Κυριακής στη Σουηδία όχι μόνο για το μεγάλο ποσοστό που πέτυχε, αλλά και γιατί καθίσταται συννομιλητής του πρωθυπουργού Γκόραν Πέρσον που ηγείται πλέον μιας κυβέρνησης μειοψηφίας. Οι προτάσεις, βέβαια, των Κομμουνιστών για την εφαρμογή του 35ωρου και την απόρριψη της ONE καθιστά αυτόματα επώδυνη τη συμβίωση των Σοσιαλδημοκρατών του Πέρσον με τους Κομμουνιστές και τους Πρασίνους.

ΠΡΩΘΕΙΤΑΙ ΜΕ ΓΟΡΓΟΥΣ ΡΥΘΜΟΥΣ Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΙΡΑΝ-ΗΠΑ

Η εξύση στις σχέσεις του Ιράν με το Αφγανιστάν μετά τη δολοφονία εννέα ιρανών διπλωματών από τους Ταλεμπάν δημιούργησε νέα δεδομένα στις ισορροπίες της περιοχής. Το Ιράν έχει αποστείλει στα σύνορα με το Αφγανιστάν τουλάχιστον 200.000 στρατιώτες. Η ιρανική εθνοσυνέλευση, στη συνεδρίαση της Τρίτης, ζήτησε να δοθεί στους Ταλεμπάν «η κατάλληλη απάντηση». Από την πλευρά τους, οι Ταλεμπάν υποστηρίζουν ότι δεν επιθυμούν καμία στρατιωτική εμπλοκή με το Ιράν, προειδοποιούν όμως ότι θα απαντήσουν σκληρά σε

οποιαδήποτε πρόκληση. Στο κλίμα αυτό εξύσης ήρθε να προστεθεί η απόφαση της Σαουδικής Αραβίας να αποσύρει τον επιτετραμμένο της από την Καμπούλ και να ζητήσει από τον επιτετραμμένο του Αφγανιστάν να αποχωρήσει από το Ριάντ. Η απόφαση συνιστά μεταστροφή στην πολιτική της Σαουδικής Αραβίας απέναντι στο κίνημα των Ταλεμπάν.

Με δεδομένη, λοιπόν, την παραδοσιακή συμμαχία Σαουδικής Αραβίας και ΗΠΑ φαίνεται ότι η Ουάσινγκτον προτίθεται να διακόψει το διάλογο με τους Ταλεμπάν, πολύ περισσότερο που, στη σημερινή συγκυρία, μια τέτοια απόφαση θα τη φέρει πιο κοντά στην Τεχεράνη.

«Κοινοβούλιο Προτεσταντών για τους προτεστάντες» είναι το σύνθημα που δείχνει η μικρή έξω από το κτίριο στο οποίο συνήλθε για πρώτη φορά η Ολομέλεια της Εθνοσυνέλευσης της Βόρειας Ιρλανδίας.

Πιερ Μοσκοβισί Ανάγκη Δράσης

Μετάφραση - Επίμετρο: Κώστας Μποτόπουλος

Πρόλογος: Γ. Α. Παπανδρέου

Ο συγγραφέας, υπουργός ευρωπαϊκών υποθέσεων της Γαλλίας και ηγετικό στέλεχος του Γαλλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος, επιχειρεί να αναλύσει τις δυνατότητες εφαρμογής μιας πράγματι αριστερής πολιτικής από τις σοσιαλιστικές κυβερνήσεις στην Ευρώπη, όπως αυτή διαμορφώνεται σήμερα με τη νομισματική ενοποίηση και τη θέσπιση του ευρώ.

Ζαν Πωλ Φιτουσσί Η απαγορευμένη συζήτηση

Νόμισμα, Ευρώπη, Φτώχεια

Μετάφραση: Μάγδα Κλαυδιανού

Επίμετρο: Α. Δ. Παπαγιαννίδης

Ο Φιτουσσί, οπαδός της ευρωπαϊκής ενοποίησης, αλλά με σοβαρές επιφυλάξεις για τους όρους της συνθήκης του Μάαστριχτ, ανοίγει μιαν «απαγορευμένη συζήτηση» για την πολιτική του σκληρού νομίσματος, τη φτώχεια και την ανεργία, επανεισάγοντας το πολιτικό στοιχείο στην οικονομική θεωρία.

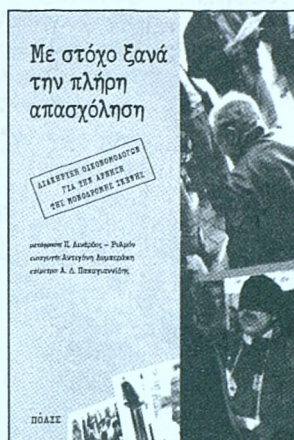

Διακήρυξη οικονομολόγων για την άρνηση της μονόδρομης σκέψης Με στόχο ξανά την πλήρη απασχόληση

Μετάφραση: Π. Λινάρδος - Ρυλμόν

Εισαγωγή: Αντιγόνη Λυμπεράκη

Επίμετρο: Α. Δ. Παπαγιαννίδης

Στην πολιτική οικονομία οι επιλογές πολιτικής δεν μπορούν να περιβληθούν τον μανδύα της ουδετερότητας. Οι επιλογές που υιοθετεί μια κοινωνία μοιραία αντανακλούν προτεραιότητες που ωφελούν συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες και κατηγορίες. Έτσι δημιουργούνται φαινόμενα φτώχειας, ανεργίας και όξυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων.

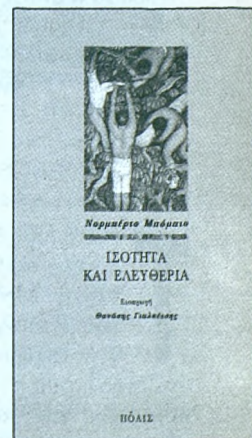

Νορμπέρτο Μπόμπιο Ισότητα και ελευθερία

Μετάφραση: Μαρία Αρχιμανδρίτου

Εισαγωγή: Θανάσης Γιαλκέτσος

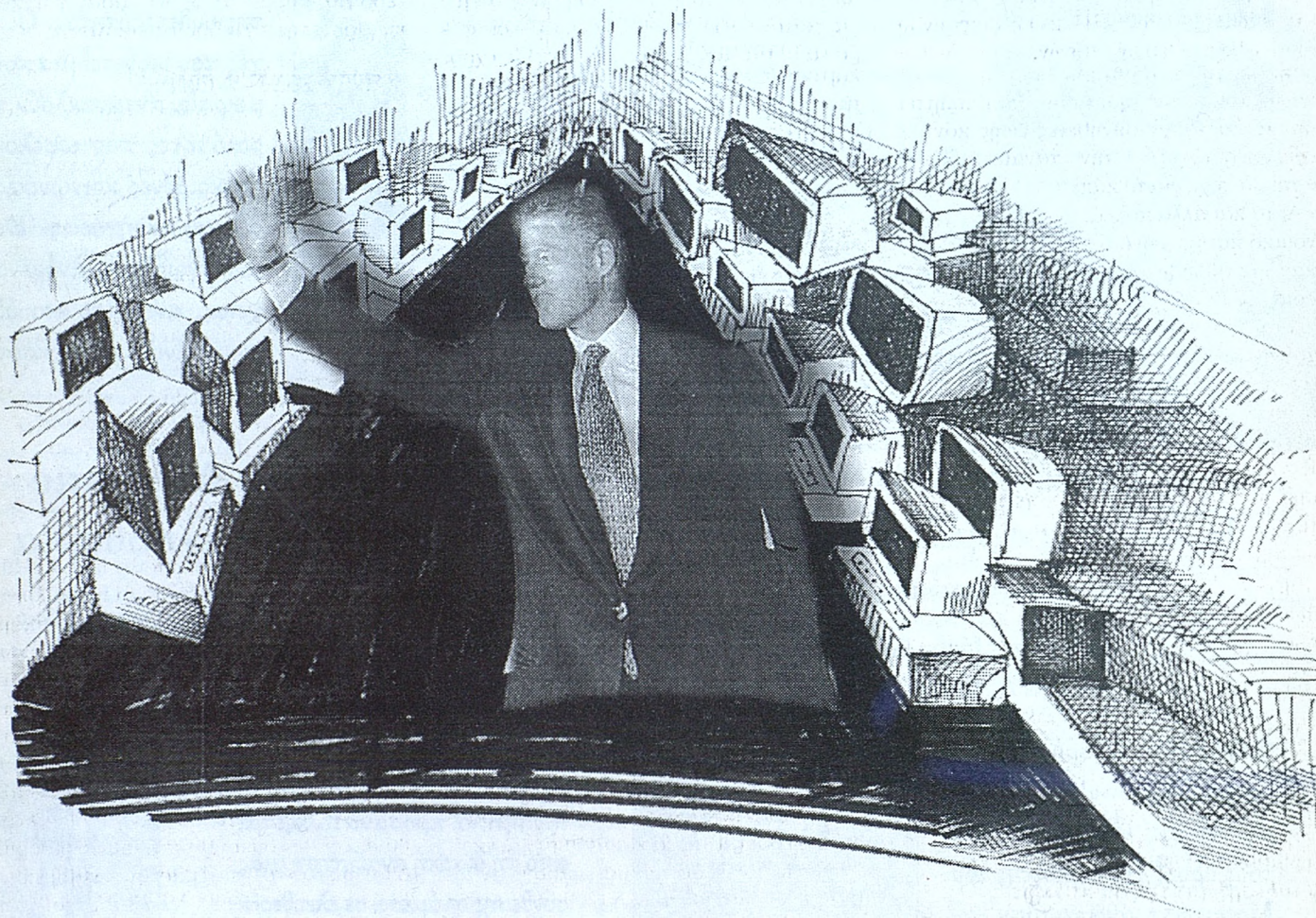
Η πνευματική και πολιτική διαδρομή του Νορμπέρτο Μπόμπιο προσανατολίζεται από τη διαρκή αναζήτηση μιας σύνθεσης ανάμεσα σε ελευθερία και ισότητα, ανάμεσα στις αρχές και τους θεσμούς που εγγυώνται τη δημοκρατία και σε μια σοσιαλιστική προοπτική που υπηρετεί το στόχο της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Σεξ, ψέματα και **βιντεοταινίες**

του Ηλία Κανέλλη

Τέσσερις ώρες και 6 λεπτά, από τα μεγάλα τηλεοπτικά δίκτυα του πλανήτη, παρακολουθούσαν οι κάτοικοι του πλανήτη ένα βίντεο με την κατάθεση του προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών, Μπιλ Κλίντον, ενώπιον της ανακριτικής επιτροπής του ανεξάρτητου δικαστή Κέννεθ Σταρ. Τη δεκαετία του '60, η φόρμα μιας τέτοιας τηλεοπτικής μετάδοσης θα μπορούσε να χρεωθεί στις καλλιτεχνικές πρωτοπορίες. Σήμερα, εντάσσεται σε ένα τεράστιο σώου πολιτικής υστεροβουλίας και υποκρισίας.

Τι θα μπορούσε να θυμάται η ανθρωπότητα από τη θητεία του «πλανητάρχη» **Μπιλ Κλίντον**, αν και όταν τελειώνει κανονικά η θητεία του; Την ισχυροποίηση της αμερικανικής οικονομίας έναντι των υπόλοιπων οικονομιών του κόσμου; Τις επιδείξεις στρατιωτικής πυγμής των Αμερικανών στο

όνομα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας; Το βάθεμα αυτού που αποκλήθηκε «νέα τάξη πραγμάτων», με συνέπειες την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, τις τάσεις για μια παγκοσμιοποιημένη ενιαία κουλτούρα, αλλά και τη διεύρυνση του χάσματος που διαχωρίζει τον πλούτο από τους φτωχούς αυτού του κόσμου; Τις νέες

καθημερινές συνήθειες που, ως απόρροια των πολιτικών αλλαγών, μεταλλάσσουν τα επαναστατημένα συνθήματα της δεκαετίας του '60 σε σύγχρονες καθημερινές συντηρητικές επιλογές – με ολοένα και πιο υπαρκτό το κινήγι του χρήματος που εκπροσωπεί πια την ευτυχία και με τις επισημονικές κατακτήσεις στο χώρο της ια-

τρικής να προσφέρουν πλήθος σκευάσματα που υπόσχονται ότι θα τη συμπληρώσουν: Τις εξελίξεις στον τομέα της επικοινωνίας, που κάνουν την παγκόσμια κοινότητα ένα χωριό και τους σύγχρονους πολίτες δέσμιους της χωριατιάς των νέων εξουσιών όσων κατέχουν την τεχνογνωσία και την υποδομή εφαρμογής της, εξουσιών παράλληλων αλλά και παράκεντρων και αντίρροπων στην κρατική, τη μόνη νόμιμη εντέλει, κρατική εξουσία;

Τι θα μπορούσε να θυμάται η Αμερική από τη θητεία του Κλίντον στην προεδρική καρέκλα της αχανούς αμερικανικής ενδοχώρας; Την οικονομική σταθερότητα που εγγυήθηκε και προχώρησε στη διάρκειά της; Τη βελτίωση της κοινωνικής πρόνοιας στο εσωτερικό των ΗΠΑ; Τη διεύρυνση των φιλελεύθερων ιδεών, παράλληλα έστω με την επικράτηση σιγά σιγά ενός καινοφανούς συντηρητισμού που πλήττει όσους επιλέγουν συνθήκες ζωής κόντρα στις κυρίαρχες – την παναμερικανική υστερία, π.χ., για το κάλνισμα;

Αυτά και άλλα πολλά, σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο στερεώθηκαν ή επιβλήθηκαν την εποχή της προεδρίας Κλίντον – και η παγκόσμια αντανάκλασή τους είναι νομοτελειακή στις σύγχρονες συνθήκες. Η προεδρική του θητεία θα αποτιμούνταν βάσει των πραγματικών δεδομένων που προέκυψαν στον πολιτικό στίβο. Όσπου, ο ανεξάρτητος δικαστής Κέννεθ Σταρ, εκπροσωπώντας έναν θεσμό που ισχυροποιήθηκε από την εποχή της εκδίκασης του σκανδάλου Γουστεργκαίτ, το θεσμό του ανεξάρτητου δικαστή, άλλαξε διαμιάς αυτή την εικόνα, τρυπώνοντας στην ιδιωτική ζωή του προέδρου, χρησιμοποιώντας την ισχύ που του παρέχει το δημόσιο αξίωμά του.

Μόνο που ο θεσμικός αυτός ρόλος μετέρχεται, αυτή τη φορά, σεξ, ψέματα και βιντεοταινίες προκειμένου να παιχθεί ένα μείζον πολιτικό παιχνίδι με θύμα το ίδιο το κύρος των θεσμών στις ΗΠΑ.

Η ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ ΚΑΙ Ο ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΟΣ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΣΜΟΣ

Αν τη δεκαετία του '60 κάποιοι κινηματογραφιστές διανοούνταν να κάνει μια ταινία που θα διαρκεί τέσσερις ώρες και κάτι, η οποία θα εστιάζοταν σε έναν μονόλογο κάποιου προσώπου μπροστά στην κάμερα, και υποθέσουμε ότι είχε βρει τους τεχνικούς τρόπους να το πραγματοποιήσει (τότε δεν υπήρχε η ευκολία του βίντεο, για να μπορείς να τραβάς ό,τι και

όσο θέλεις), όλοι θα μιλούσαν για έναν κινηματογράφο της πρωτοπορίας και θα έσπευδαν να τον κατατάξουν στους ιδιόρρυθμους καλλιτέχνες που πειραματίζονται με το μέσον – η ταινία του πάντως θα αφορούσε ένα ελάχιστο, μνημένο κοινό ακόμα κι αν ο πρωταγωνιστής ήταν ο πρόεδρος των ΗΠΑ. Σήμερα, χάρη στη μεθόδευση του εισαγγελέα Σταρ (ο Σαρτζετάκης της Αμερικής ή ένας εισαγγελέας που αποφάσισε να παίξει συνειδητά, δηλαδή πολιτικά, το χοντρό χαρτί των συντηρητικών κύκλων της χώρας;), μια τέτοια ταινία, που θα μπορούσε να είναι απολύτως πρωτοποριακής τεχνικής, προβάλλεται από τα μεγαλύτερα κανάλια του κόσμου, βλέπεται από τα μεγάλη πλήθη σε όλον τον πλανήτη και καταφέρνει να κρατήσει το ενδιαφέρον από την αρχή μέχρι το τέλος. Οι ωχροί κριτικοί του κινηματογράφου της δεκαετίας του '60 δεν θα μπορούσαν να φαντασθούν πως, στα 1998, πλήθος δοκιμίων, σχολίων, κουτσομπολιών και αναλύσεων θα τροφοδοτούνταν από αυτό το φιλμ.

Βεβαίως, τα κανάλια, που έχουν κάνει τους γρήγορους ρυθμούς και την αισθητική του βιντεοκλίπ παγκόσμια γλώσσα στο μαζικό οπτικοακουστικό σύμπαν, δεν δίστασαν ούτε στιγμή να προβάλουν ένα φιλμ που πηγαίνει κόντρα στην αισθητική τους. Γνωρίζουν ότι η αισθητική που έχουν επιβάλει δεν κινδυνεύει από την πρωτοποριακή φόρμα του βίντεο με την απολογία του Κλίντον (η κάμερα ακίνητη, ο φακός σταθερός, το πρόσωπο στο οποίο εστιάζει πάντα από την ίδια απόσταση μιλάει «ον» στους θεατές ενώ οι ερωτήσεις των ανακριτών του ακούγονται «off», από τον εκτός πεδίου χώρο) διότι δεν πουλούν την αισθητική πρόταση αλλά το σκαμπροζικό περιεχόμενο. Δεν πουλούν δηλαδή την αισθητική ανησυχία στο ανήσυχο κοινό αλλά ένα «ντοκουμέντο» που οι πληροφορίες του μπορούν να καθηλώσουν μια ευρεία γκάμα από θεατές: όσους νοιάζονται για τις πολιτικές εξελίξεις αλλά και όσους ενδιαφέρονται για τα κουτσομπολιά, εκείνους που πιστεύουν ότι θα «πάρουν μαθήματα σεξ» από τον πρόεδρο αλλά και τους απλούς χαβαλέδες.

Άλλωστε, το θάυμα κρατάει μόνο μια μέρα – την ώρα της πρώτης μετάδοσης. Από και μετά, αναλαμβάνει το μοντάζ, αναλαμβάνει ο συνήθης τηλεοπτικός λόγος τα υπόλοιπα. Και τα υπόλοιπα είναι η εκ των υστέρων προβολή ενός τραίλερ, στο οποίο έχουν επιλεγεί τα αβανταδόρικα κομμάτια της απολογίας του Κλίντον. Το

πώς μορφάζει, το πώς ξύνεται, το πώς σκουπίζει τον ιδρώτα του, το πώς πιάνει τ'αυτί του, το πώς οργίζεται – μαζί, βεβαίως, με τις πιο χαρακτηριστικές, δηλαδή τις πιο σκανδαλοθηρικές απαντήσεις του. Και το παγκόσμιο τηλεοπτικό χωριό έχει την ευκαιρία να σταθεί και να ξανασταθεί στα στοιχεία εκείνα που τροφοδοτούν το κουτσομπολιό. Να σταθεί, δηλαδή, στα στοιχεία εκείνα που το μεταμοντερνιστικό πνεύμα επιλέγει να υποκαταστήσουν τον παραδοσιακό χαρακτήρα της πολιτικής: τα στοιχεία που πλάθουν, ενισχύουν αλλά και διαλύουν τη δημόσια εικόνα ενός δημόσιου προσώπου. Αν το δημόσιο πρόσωπο είναι ο «πλανητάρχης», τόσο το καλύτερο για τους μηχανισμούς παραγωγής και εμπορίας της παγκόσμιας εικόνας.

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Δεν είμαστε οι αρμοδιότεροι να κατανοήσουμε και να εξηγήσουμε πώς όλη αυτή η αναταραχή η σχετική με την παγκόσμια περιφορά των ιδιωτικών εντέλει στιγμών ενός προέδρου της Αμερικής επηρεάζει τα χρηματιστήρια, το κύρος του κοινοβουλευτικού συστήματος των ΗΠΑ, το κύρος του ίδιου του προεδρικού θεσμού. Ούτε μπορούμε να προβλέψουμε με ασφάλεια αν θα αναγκασθεί ο πρόεδρος σε παραίτηση, αν θα αποπεμφθεί από τη Γερουσία ή θα κρατήσει το αξίωμά του μέχρι τη λήξη της θητείας του – άλλωστε, συνέχεια για όλα αυτά μας βομβαρδίζουν με πληροφορίες και εκτιμήσεις οι τηλεοράσεις και οι εφημερίδες.

Εκείνο για το οποίο μπορούμε να μιλήσουμε με βεβαιότητα είναι ότι η παράξενη διαπλοκή της ανεξάρτητης δικαστικής εξουσίας σε ένα πολιτικό παιχνίδι που αβαντάρει τα συμφέροντα της αντιπολίτευσης στην Αμερική και που χρησιμοποιεί θεσμικά πλέον την ισχύ των τηλεοπτικών δικτύων σε ένα πολιτικό παιχνίδι με απρόβλεπτες τις εξελίξεις θέτει ένα τεράστιο ερώτημα. Θα μπορέσουν οι κοινοβουλευτικές δημοκρατίες, σε περιόδους όπου η εικόνα έχει τεράστια δύναμη επιρροής, να συνεχίζουν να λειτουργούν με αναφορά στα κοινωνικά προβλήματα, στη διαπάλη των πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων και στο εκάστοτε νομικό πλαίσιο που εξασφαλίζει αυτή τη διαπάλη; Ή, μήπως, η ιδιωτική ζωή των πολιτικών θα γίνει άθυρμα των νέων κέντρων εξουσίας που, στο εξής, ανάμεσα στις μεθόδους άσκησης της θα χρησιμοποιούν και σεξ, ψέματα και βιντεοταινίες;

Ιδιωτικά βίτσια, βιντεοταινίες και η παγκόσμια Υπερδύναμη

του Δημήτρη Κρίση

*Τροποποιήσαμε το περιβάλλον μας τόσο ριζικά που τώρα πρέπει να τροποποιήσουμε τους εαυτούς μας για να επιβιώσουμε σ' αυτό το καινούργιο περιβάλλον.
Νόρμπερτ Βίνερ, «Κυβερνητική και κοινωνία»*

Τι σόι πλανητάρχης είναι αυτός; Όταν οι οικονομικοί δείκτες ενημερούν η εικόνα δεν μπορεί να αμαυρώνεται από ένα σπερματικό «λεκέ» σ' ένα γυναικείο φόρεμα.

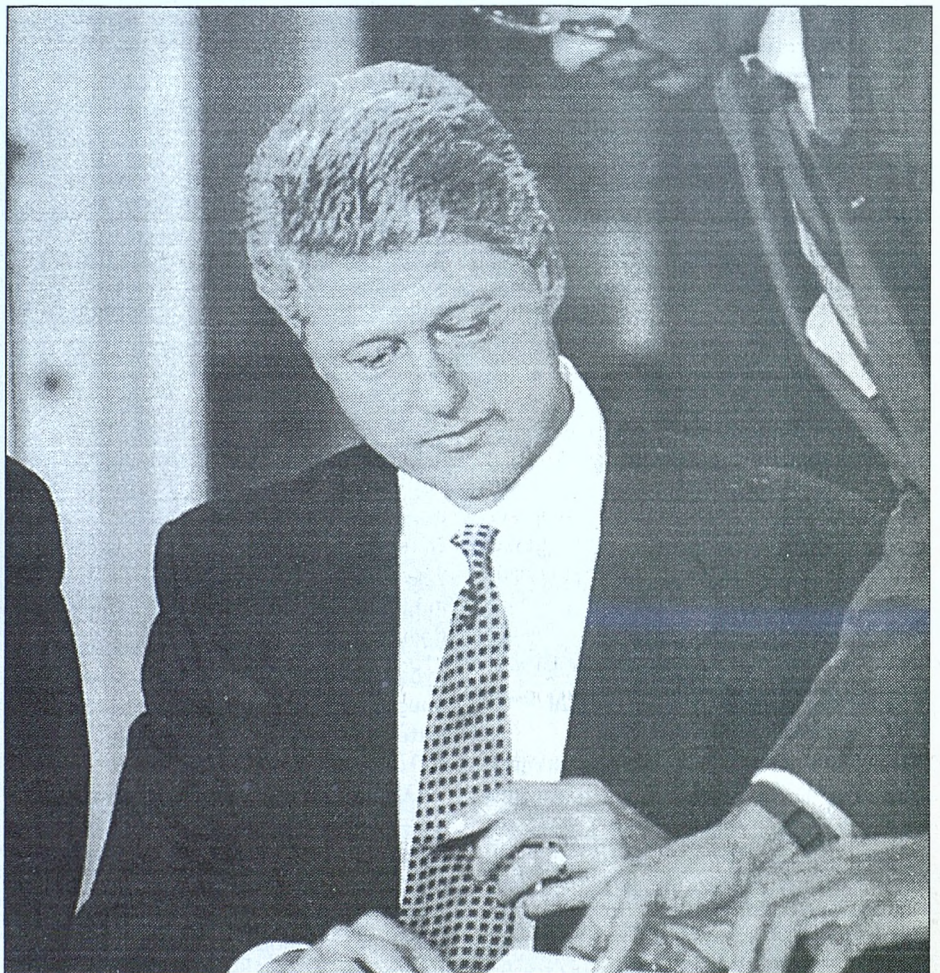
Είναι γελοίο – εκτός αν είναι κάτι βαθύτερο.

Είναι η μοναδική παγκόσμια Υπερδύναμη και σύμφωνα με τον **Ζμπόγκνιεφ Μπρεζίνσκι** η μοναδική στην παγκόσμια Ιστορία.

Ιδιωτικά βίτσια και δημόσιες υποθέσεις: επειδή κυβερνά σε μια φιλελεύθερη δημοκρατία δεν μπορεί όπως ο Νέρων, να τελέσει γάμο με το νεαρό απελεύθερό του σύτως – όπως ο Καλιγούλας – να εγκαταστήσει πορνείο στον Λευκό Οίκο – κι αυτοί κυβερνούσαν μια πανίσχυρη Αυτοκρατορία αλλά σε βαθιά κρίση.

Η εικόνα είναι ιδιότυπη και κωμική (κι ακόμη σοβαρότερα: συμβολική του «λυκόφωτος των πολιτικών»): ο ηγέτης της Υπερδύναμης να ζητεί μανιωδώς συγγνώμη κι ακόμη χειρότερα η σύζυγός του πλήρης δημόσιας τρυφερότητας να εκδηλώνει συμπαράσταση και θαυμασμό στο πρόσωπό του (αυτό μπορεί και να εκνευρίσει ακόμη και τις μη δηλωμένες φεμινίστριες).

Αυτή η εικόνα ταπεινοσύνης: να αυτοταπεινώνεται δημόσια για κάτι που μπορεί απλώς να είναι μια περίεργη απόρροια της σεξουαλικής απελευθέρωσης της εποχής του. Ή ίσως μια προεδρική εκδοχή του life style – και του γενικότερου κλίματος της

Μπιλ Κλίντον: Πρωταγωνιστής ενός σήριαλ με τους περισσότερους θεατές παγκοσμίως.

«απενεχοποιημένης καλοπέρασης».

Σαν να το προέβλεψε απροσδόκητα ο Μπρεζίνσκυ: σχεδιάζοντας με υποδειγματική γεωστρατηγική ωμότητα τον παγκόσμιο ρόλο των ΗΠΑ δείχνει κάπου ν' ανησυχεί επειδή «η κυρίαρχη κυλιταύρα της χώρας περιορίζεται όλο και περισσότερο στη μαζική ψυχαγωγία, στην οποία κυριαρχούν έντονα τα θέματα που ανθούν στον ηδονισμό σε προσωπικό επίπεδο και στη φυγή στο κοινωνικό επίπεδο».

Αυτό τον οδηγεί να ψιθυρίζει κάτι για «εντυπωσιακές αναλογίες» με την παλαιότερη αυτοκρατορικών συστημάτων: πώς θα αντιμετωπισθούν «οι πολιτισμικές συνέπειες του κοινωνικού ηδονισμού και η δραματική παρακμή του κεντρικού ρόλου που έπαιζαν οι βασιμμένες στη θρησκεία αξίες»; (από το βιβλίο του *Η μεγάλη σκακιέρα*, εκδ. Νέα Σύνορα).

Αυτή η έλλειψη δεν είναι ικανή να διαταράξει την αποφασιστική ευφορία της Γουόλ Στρητ; μάλλον την έθρεψε.

Ίσως και να βρίσκεται πίσω από την έκλειψη του περιβόητου αμερικανικού πουριτανισμού – αφήνοντας ίσως στη θέση της ένα «σύνδρομο Αυτοκρατορίας».

Το πιθανότερο είναι πως αυτό που εκτυλίσσεται στις παγκόσμιες οθόνες γύρω από τον πρόεδρο των ΗΠΑ είναι μια light πορνογραφία: εγγράφεται δηλαδή περισσότερο στο χώρο του θεάματος.

Όταν προστίθεται και η Πρώτη Κυρία, ως αφοσιωμένη μεγαθυμική σύζυγος κ.τ.λ. είναι μια υποκριτική παράσταση μελό: μετατρέπεται σε τηλεοπτικό σήριαλ «για όλη την οικογένεια».

Άλλωστε, όπως λένε κι οι οικονομικοί αναλυτές, ο Κλίντον είναι «ο αγαπημένος της Γουόλ Στρητ» – ίσως θα πρέπει να ψάξουν τον επόμενο «αγαπημένο».

Και πού είναι η πολιτική; ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ: Η κάπως διαφορετικά: πού είναι αυτός ο αγώνας για κάτι πιο «ωραίο και υψηλό» στη μοίρα του ανθρώπου και των ανθρωπίνων κοινωνιών; Αυτή βρίσκεται κρυμμένη, σχεδόν ντροπιασμένη, αόρατη και σχεδόν παραδομένη: κατά κάποιον τρόπο πίσω από τις κοινοίτες, μεταμορφωμένη στον ομιό οικονομισμό των μεγάλων παγκοσμιοποιημένων εταιρειών.

Εκεί όπου δεν χρειάζεται να μαζιγιάρο-

νται όπως απαιτεί μια «εποχή του θεάματος»: άλλωστε αυτό το «πλανητικό θέαμα» είναι δικό τους δημιούργημα και πίσω από τη χαρωπή σχεδόν ναρκωτική μορφή του μπορεί να αποκρύβουν το δικό τους απωθητικό πρόσωπο (ποιο είναι π.χ. το αληθινό «πρόσωπο» του Μέρντοχ που ελέγχει τα παγκόσμια επικοινωνιακά δίκτυα: εισηγήθηκε καλπάζων και στο ποδόσφαιρο ως θέαμα μαζών).

Αποκρύβουν το πραγματικό τους πρόσωπο, την αληθινή εικόνα των πραγμάτων όσο περισσότερο ελέγχουν τα παγκόσμια δίκτυα ροής των πληροφοριών – που πάνε δίπλα δίπλα με κείνα της ροής των κεφαλαίων.

Προσέξτε, μιλάμε για «δίκτυα» και για «ροές»: σχεδόν ο θάνατος της ελεύθερης πληροφόρησης.

Πίσω από τη σαπουνόπερα με τον Κλίντον πρόβαλε το δραματικό πρόσωπο της πολιτικής: ούτε καν πρόβαλε, αγνοημένο, αποδιωγμένο από τον Τύπο της «ηλεκτρονικής εποχής».

Το πολιτικό δράμα που δεν γίνεται θέαμα δεν είναι επιτρεπτό: πώς να γίνει θέαμα αυτή η σχεδόν ανατριχιαστική έκθεση 1998 του ΟΗΕ για την «Ανθρώπινη Ανάπτυξη» (τι πικρά ειρωνικός τίτλος, σχεδόν αυτοσαρκαστικός: μάλλον θα 'πρεπε να πει «αντι-ανάπτυξη»).

Μα πού κρυβόταν αυτή η ανήκουστη ανισότητα, αυτά είναι τα λύτρα για τον θριαμβεύοντα παγκοσμιοποιημένο καπιταλισμό; Αυτή είναι «η μοναδική πραγματικότητα» – που πρέπει να της υποταχθούμε, να τη λατρεύουμε: Να την εμπιστευόμαστε, να εναποθέσουμε εκεί ανέκκλητα τη μοίρα μας: η περιουσία των τριών (αρ. 3) πλουσιότερων ανθρώπων της Γης (και βέβαια ανάμεσά τους ο Κύριος Microsoft της υψηλότερης τεχνολογίας των διαδικτύων) ξεπερνά το άθροισμα του ΑΕΠ των 48 λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών με συνολικό πληθυσμό σχεδόν 3 δισεκατομμυρίων ανθρώπων.

Επίσης: η συνολική περιουσία των 225 πλουσιότερων ανθρώπων του κόσμου ισούται με το ετήσιο εισόδημα του 47% των φτωχότερων ανθρώπων του κόσμου, δηλ. κάπου 2,5 δισεκατομμύρια ψυχές (ίσως κάτι σαν τις «Νεκρές Ψυχές» του Γκόγκολ στα σκοτάδια του απολυταρχισμού και της δουλοπαροικίας).

Η Έκθεση του ΟΗΕ αγνοημένη παραμεριζόμενη περιφρονημένη από το ισχυρότερο ΜΜΕ: ίσως γιατί πίσω τους κρύβεται ένα Σύστημα που, αδιοράτως απειλητικό,

έχει απλώσει παντού τα πλοκάμια του, κρύβονται οι καινούργιοι «ισχυροί του κόσμου» εγκατεστημένοι αόρατοι στους ουρανοξύστες και στα γραφεία τους που δεν είναι το οβάλ γραφείο του Κλίντον.

Η Έκθεση ΟΗΕ δημοσιοποιήθηκε στην Αθήνα: ποιος φωνάζει, πόσες φωνές υψώθηκαν; (όμως η *Καθημερινή* έγραφε στο πρωτοσέλιδο της «Άνισος και άδικος κόσμος»).

Επειδή απλώς πιστέψαμε πως ο «δικός μας κήπος» δεν απειλείται;

Βέβαια την προέχουσα θέση σ' αυτούς τους νέους «ισχυρούς της Γης» κατέχουν οι ΗΠΑ: αυτοί οι άνθρωποι και οι πολιτικοκαθημαϊκοί εκπρόσωποί τους μπορούν πια να μας λένε: «Για τις ΗΠΑ ο κύριος στόχος μιας εξωτερικής πολιτικής στην εποχή της πληροφορίας πρέπει να είναι η νίκη στη μάχη των ροών της παγκόσμιας πληροφορίας, κυριαρχώντας στις συχνότητες όπως ακριβώς η Μεγάλη Βρετανία βασιλευε άλλοτε στις θάλασσες».

Οπότε: «Σύντομα ο αμερικανικός λαός θα συνειδητοποιήσει το γεγονός ότι έχει γίνει ένα αυτοκρατορικό έθνος» (από το άρθρο του καθηγητή Επικοινωνίας **H. Schiller** «Πώς ένα νέο αιώνα αμερικανικού ιμπεριαλισμού», *Μοντ Ντιπλωματίκ/Κ.Ε.* 20.9 – όπου ο συγγραφέας παρατηρεί: «Στο τέλος της 10ετίας του '90 το παγκόσμιο κεφάλαιο απορρίπτει κατηγορηματικά τον παραμικρό περιορισμό των προνομίων του»).

Ναίτο λοιπόν αυτό το «αυτοκρατορικό έθνος» ριγμένο εκτοξευμένο σ' ένα «καλωδιωμένο και δικτυωμένο περιβάλλον» – ή όπως αλλιώς το περιγράφει ο **H. Schiller**: «Έτσι η ανάπτυξη και η διάδοση αυτής της αξιοσημείωτης τεχνολογίας της πληροφορίας, που δημιουργήθηκε αρχικά με δαπάνες του κράτους και λειτουργούσε ως δημόσια υπηρεσία, παραδόθηκε σε μια μικρή ομάδα ισχυρών εταιρειών της επικοινωνίας – κατασκευαστές συστημάτων πληροφορικής, δημιουργοί λογισμικών, επιχειρηματίες τηλεπικοινωνιών και παραγωγοί μέσων ενημέρωσης».

Ικανοί να διαχειρισθούν ακόμη και μια σαπουνόπερα με πρωταγωνιστή τον ίδιο τον ηγέτη της Υπερδύναμης – τραυματική ίσως για τον ίδιο αλλά όχι και για τους κυρίαρχους των «ροών της πληροφορίας».

ΕΝΩ ΠΟΙΟΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΠΕΙ: «ροές της ελεύθερης έκφρασης»;

Ο Κλίντον ως **προϊόν** και ως **θύμα** του «Συστήματος»

του Στέλιου Καφαντάρη

Κατά την ανάλυση των αμερικανικών κοινωνικο-πολιτικών ζητημάτων εμφανίζονται ουκ ολίγες θεωρίες συνωμοσίας κατά τις οποίες το «Σύστημα» παίζει πρωτεύοντα ρόλο. Χωρίς να προσυπογράψω κατ' ανάγκην αυτές τις θεωρίες, δέχομαι προσωρινά έστω την υπάρξη του Συστήματος ως χρήσιμης έννοιας για την ανάλυση. Όθεν ας οριστεί προχειρώς ότι ως Σύστημα νοούνται αγνώστες πολλακίς άμορφες και μάλλον σκοτεινές δυνάμεις που απεργάζονται εξελίξεις ερήμην του αμερικανικού λαού (οι παρεμβάσεις του αμερικανικού παράγοντα στις εξελίξεις άλλων λαών είναι συνήθως ευθείες και ορατές).

Οι δυνάμεις αυτές δεν έχουν ούτε σαφή προέλευση ούτε και επιδρούν σταθερά προς μία κατεύθυνση, δημιουργούν σύμπλοκα σχήματα και διαρκώς μεταβαλλόμενες συμμαχίες. Ασφαλώς έχουν ερίσηματα και αλληλεπιδράσεις στη γραφειοκρατία, τις μυστικές υπηρεσίες, την οικονομία και το στρατιωτικο-πολιτικό κατεστημένο περιλαμβανομένων και των ΜΜΕ. Το κύριο χαρακτηριστικό τους είναι ότι έχουν μακροπρόθεσμα σχέδια παρακολούθησης και ελέγχου των εξελίξεων, δεν υπεραντιδρούν στο παραμικρό γιατί έτσι θα απεκαλύπτοντο αμέσως ως χυδαίες μονοδιάστατες παρεμβάσεις στις δημοκρατικές ελευθερίες.

Ποια θα ήταν η εφαρμογή αυτής της θεωρίας συνωμοσίας στην περίπτωση των περιπετειών Κλίντον; Το Σύστημα προκρίνει ύστερα από ενδελεχή ανάλυση, ως πρόεδρο των ΗΠΑ έναν πολιτικό με χαρίσματα αλλά και «μικρο-ελαττώματα». Τα τελευταία είναι υποθέσεις ηθικής τάξης τουλάχιστον για τα μάτια του εξόχως συντηρητικού αμερικανικού λαού. Τα ελαττώματα αναβιώνουν προβάλλονται ή και διογκώνονται κατά το δοκούν, ώστε τελικώς να ποδηγετείται ή και να εξουδετερώνεται απολύτως όταν παρίσταται ανάγκη, αν, λ.χ., ο ηγέτης, μέσα από ισχυρό λαϊκό έρρισμα, δείξει ο ίδιος σημάδια αυτονομίησης. Το φυσικό ανάλογο αυτής της κατάστασης είναι οι πύραυλοι οι ενσωματωμένοι στους δορυφόρους για να χρησιμοποιηθούν ως μια έσχατη προσπάθεια να διορθωθεί η τροχιά πριν επι-

λεγεί η οδός της καταστροφής τους.

Στην περίπτωση προεδρίας Κλίντον το Σύστημα έφερε στην επιφάνεια έναν γοητευτικό και έξυπνο επαρχιώτη δικηγόρο που είχε έφεση στις ερωτικές περιπέτειες, δηλαδή έναν πολιτικό ευάλωτο. Αυτά τα κριτήρια βεβαίως δεν αιφνιδιάζουν κανέναν και ασφαλώς πολύ λιγότερο τον ίδιο τον Κλίντον. Η νοημοσύνη του και η ηλικία του δεν αφήνουν αμφιβολία ότι ήξερε ακριβώς πώς επελέγη και τους προσωπικούς κινδύνους στους οποίους εξετίθετο. Είχε, δηλαδή, πλήρη γνώση των κανόνων του παιχνιδιού.

Το Σύστημα όχι μόνο είχε στοιχεία για το παρελθόν του προέδρου έτοιμα προς ανακίνηση ανά πάσα στιγμή έκρινε κατάλληλη, αλλά επιπλέον, είχε και την ασφαλιστική δικλείδα ότι αν η αναμόχλευση του παρελθόντος δεν αρκούσε, τότε η αδυναμία του προέδρου στην κατάκτηση γυναικών θα έδινε εύκολα τα αναγκαία πρόσθετα στοιχεία ακόμα και χωρίς το Σύστημα να καταφύγει σε εγκάθετη ερωτική σύντροφο.

Από την άλλη πλευρά, ο Κλίντον δέχτηκε το παιχνίδι αυτό της επιλογής του πιθανώς αποσκοπώντας να αναδειχθεί σε ισχυρό παράγοντα αυτού του ίδιου του Συστήματος, ακυρώνοντας τις δεσμεύσεις του. Όταν εμφανίζεται η άσχημη πλευρά του πράγματος, ευτυχώς στη δεύτερη τετραετία του, επιλέγει τη συγκάλυψη ερμηνεύοντας την, μαζί και με την επίδειξη φρονιματισμού του ως ανωτέρα επιθυμία του Συστήματος. Οι απαντήσεις του κατά τις ανακρίσεις δεν ήταν άμοιρες σχεδίου, διέ-

πονται από σοφιστείες, στρεψοδικία και άλλους δικολαβισμούς. Υπολογίζει, ψεύδεται και δεν επιχειρεί ηρωική έξοδο κατά τον Ιανουάριο 1998, όπως συστήνουν τώρα ότι έπρεπε να είχε κάνει τότε, πολλοί, ακόμα και αρκετοί έλληνες δημοσιογράφοι, όσο αδέξιες και αν είναι αυτές οι μακρόθεν προτροπές.

Τελικά ο Κλίντον πληρώνει την επιλογή του να μην αποστεί από τα κελεύσματα του Συστήματος που τον θέλει ευφραδή μεν και γοητευτικό ώστε να μπορεί να επιβάλλει και δυσάρεστα μέτρα αν ζητηθούν –ακόμη και βομβαρδισμούς κρατών όποτε το απαιτεί ο διεθνής αγώνας κατά της τρομοκρατίας– με κοινωνικές νευρικές απολήξεις, αλλά ταυτόχρονα υποτακτικό, όχι ρέκτη ηγέτη. Ήταν μια ορθότατη επιλογή. Ο Κλίντον δεν είχε πρόθεση παρά μόνο ισχνής αντίστασης κατά του Συστήματος, αλλά δεν πρόσεξε καλά τη δοσολογία. Διά του ναρκισσισμού του και της ευφραδείας του επικοινωνούσε επιτυχέστερα με τον λαό απ' όσο επέτρεπε το Σύστημα.

Τελικά η πτώση του είναι αποτέλεσμα παρεξήγησης. Εξωτερικά μεν έδειχνε μεγαλύτερη αυτονομία από τα ανεκτά όρια, αλλά οι διορθωτικές παρεμβάσεις απεκάλυψαν εντέλει την πλήρη υποταγή του Κλίντον στις βουλές του Συστήματος. Βέβαια θύμα δεν είναι μόνο ο Κλίντον αλλά και το ίδιο το Σύστημα. Ο τρόμος από τα ενδεχόμενα αλλαγής της δυναμικής οδήγησε το Σύστημα να ακυρώσει έναν δικόν του παράγοντα. Αυτό είναι ένα αποδεκτό τίμημα που καταβάλλεται υπέρ της σταθερότητας των ισορροπιών.

Αυτό το χαμόγελο, πάντως, δεν το είδαμε στη βιντεοκασέτα...

Ο λεκές είναι αλλού

του Απόστολου Διαμαντή

Αν κοιτάξει κανείς πρόχειρα την αρθρογραφία περί Μόνικας στον ελληνικό Τύπο, θα οδηγηθεί στο εξής συμπέρασμα: πως η Βόρειος Αμερική κατοικείται από ένα μάτσο ηλίθιους πουριτανούς και η Ευρώπη –ειδικώς η Ελλάδα– από τους ελάχιστους πλέον εναπομείναντες περί τα κοινωνικά ριζοσπάστες.

Το αν παραβιάζεται η προσωπική ζωή του προέδρου, αυτό καθόλου δεν πρέπει να μας ενδιαφέρει, διότι δεν ενδιαφέρει ούτε και τον ίδιο. Το ποια είναι η άποψη περί ηθικής των Αμερικανών επίσης δεν παρουσιάζει κανένα ενδιαφέρον. Η αγγλοσαξωνική νοοτροπία περί του κοινωνικώς ορθού είναι ένας παλαιός και πολύ γνωστός κώδικας που πηγάζει από την καλβινική ηθική και αποτέλεσε το ηθικό όπλο της κατάκτησης του Νέου Κόσμου. Τον Κλίντον θα πρέπει να τον βλέπουμε σαν τον σερίφη του Νιου Μέξικο που έχει υποπέσει σε κάποιο παράπτωμα και τώρα αντιμετωπίζει το Δημόσιο Δικαστήριο. Αυτή είναι η παραδομένη συμπεριφορά των Αμερικανών και δεν βλέπω λόγο εκπλήξεως ή διαμαρτυρίας. Θα αρκούσε η παρακολούθηση ενός οποιουδήποτε γουέστερν του Τζων Φορντ –που αξίζει όσο εκατό βιβλία ιστορίας– για να κατανοήσουμε τη στάση του προέδρου απέναντι στο ζήτημα. Για τον μέσο Αμερικανό, που έχει στηρίξει την ύπαρξή του πάνω στο ζήτημα της τήρησης των κανόνων –άσχετο αν αυτοί υπάρχουν μόνον για να δικαιολογούν την κοινωνική αδικία ή την πιο ελαστική ηθική– η ανάρ-

μοστη συμπεριφορά του προέδρου προκαλεί τη μέγιστη ανασφάλεια. Δεν είναι ο λεκές, δεν είναι που απάτησε τη σύζυγο, είναι που ο Πρόεδρος εμφανίζεται αδύναμος –σαν τον αλκοολικό Κερκ Ντάγκλας ή τον χαρτοπαίκτη Ντην Μάρτην στο Ρίο Μπράβο. Και τέτοιον πρόεδρο κανείς Αμερικανός δεν τον θέλει. Ο πρόεδρος των ΗΠΑ πρέπει να είναι σκληρός, αδέκαστος, αμετακίνητος στις απόψεις του, καθαρός, για να μπορούν όλοι οι υπόλοιποι να πα-

ρανομούν με την ησυχία τους, να τα δίνουν όλα στα κλαμπ με την ησυχία τους. Να είναι με λίγα λόγια ο σύγχρονος Τζων Γουέην και όχι ένας ανόητος που τρέχει πίσω από τα φουστάνια. Ο καθένας στο πόστο του – αυτή είναι η υπέρτατη αλήθεια για τον Αμερικανό. Μια αλήθεια που, να μην το ξεχνάμε, αποτέλεσε την ιδεολογική βάση που πάνω της στηρίχθηκε η αγγλοσαξωνική παγκόσμια κυριαρχία στην οικονομία, στον πολιτισμό, παντού. Λοιπόν ουδεμία έκπληξη με τον Κλίντον επιτρέπεται. Και κυρίως δεν επιτρέπεται πρωθυπουργοί που σέρνουν πίσω τους ιστορικά αμαρτήματα, εγκλήματα αληθινά, να μιλάνε για πουριτανισμό και για επέμβαση στην ιδιωτική ζωή του Προέδρου. Πριν ο Χέλμουτ Κολ καταγγείλει την αμερικανική δικαιοσύνη, θα έπρεπε να ξέρει καλύτερα από κάθε άλλον πως η πιστή μέχρις υποκρισίας, μέχρις αηδίας, τήρηση του νομικού τύπου δεν είναι καθόλου για γέλια. Τα είδαμε και τα δικά τους με τη «λαϊκή δικαιοσύνη» των Ες Ες, με την κατάργηση, χάριν της ιδεολογίας, κάθε έννοιας δικαίου και διάκρισης των εξουσιών. Διότι περί αυτού ακριβώς πρόκειται. Όσοι γελάνε με τον Κένεθ Στάρκ –και κα-

λώς γελάνε– θα έπρεπε να σκεφτούν πως πίσω από τον τρελό εισαγγελέα υπάρχει μια παράδοση που επιτρέπει την ύπαρξή του. Ποιος θα διανοείτο ποτέ στην Ελλάδα να εγκαλέσει τον κ. **Στεφανόπουλο** ή τον κ. **Σημίτη** για τέτοια ή άλλα πράγματα; Κανείς. Διότι αφενός δεν υπάρχει ανεξάρτητο γραφείο εισαγγελέων και αφετέρου διότι τα πάντα στην περίφημη δημοκρατία μας εξαρτώνται από την εκτελεστική εξουσία. Η Βουλή στην ουσία δεν μπορεί να λειτουργήσει, παρά μόνον στο πλαίσιο της κομματικής νομιμότητας και επομένως δεν μπορεί να ελέγξει κανέναν. Η δικαιοσύνη εξαρτάται σχεδόν απολύτως από τον υπουργό, ενώ και αυτή ακόμη η εκτελεστική εξουσία είναι παραδομένη σε δυο τρεις ανθρώπους. Άρα; Άρα δεν είναι ο **Κένεθ Σταρκ** για γέλια αλλά μάλλον εμείς. Που μπαίνουμε στο 2000 και ακόμη δεν έχουμε εξασφαλίσει την εντελώς στοιχειώδη διάκριση των εξουσιών.

Πότε στην Ελλάδα η δικαιοσύνη έφερε εις πέρας οποιαδήποτε έρευνα για οικονομικά ή πολιτικά σκάνδαλα; Ποτέ. Και ούτε πρόκειται να το κάνει διότι δεν μπορεί. Διότι εμείς έχουμε τις εκλογές να απονέμουν δικαιοσύνη και έχουμε τη λαϊκή θέληση να μας αποστομώνει με 40% μόλις προκύψει πρόβλημα για τον δικό μας πρόεδρο. Η δήθεν ανεκτική κοινωνία μας είναι στην ουσία μια κοινωνία που δεν παρέχει καμιά προστασία στον πολίτη απέναντι στη συνεχώς αυθαιρετούσα εξουσία πάσης φύσεως. Και ο δήθεν σεβασμός στην προσωπική ζωή του άλλου είναι στην ουσία η πλήρης αδυναμία ελέγχου των ανθρώπων της εξουσίας.

Η ανυπαρξία της δικής μας ανεξάρτητης δικαιοσύνης είναι μια πραγματικότητα ανατριχιαστική και να αφήσουμε τα γέλια με τις Μόνικες. Να κοιτάξουμε καλύτερα τα χάλια μας.

Οπτικά πεδία

της Ελένης Βερυκίου

Ο υποχρεωτικός σχολικός εκκλησιασμός –κάθε δεύτερη Πέμπτη– μας έφερε κάθε φορά κάτω από ένα τεράστιο γαλάζιο θόλο. Ακτίνες έφταναν πάνω σ' αυτόν ήσυχες διαθλάσεις. Στη μέση κερφομένο και αμετακίνητο ένα τεράστιο μάτι – χωρίς βλέφαρα – «Ο τα πάντα ορών», μια λεζάντα με χρυσά γράμματα κάτω από αυτό. Μια υψηλή εποπτεία, πανοραμική, ουράνια.

Με τον καιρό τελείωσε το σχολείο, τελείωσε και ο εκκλησιασμός. Ήρθε η ενηλικίωση, που σημαίνει γενικά να χάνεις ύψος και ουρανό. Χάθηκε και το ουράνιο μάτι.

Γειωθήκαμε.

Τα μάτια, όμως, στη γη κινητοποιούνται από ποικίλα ερεθίσματα, διεισδύουν παντού, εστιάζουν στα διάφορα σημεία, αλλά κυρίως διεγείρονται από το φως.

Φως ζήτησε και η Μόνικα Λεβίνσκι. Για να φωτίσει σκοτεινές προσωπικές στιγμές και να διεγείρει τα πολυάριθμα μάτια του πλανήτη. Και το φως ήρθε. Απλετο φως που μόνο μια πηγή μπορεί να εκπέμπει: η «ανεξάρτητη» Δικαιοσύνη. Και μάλιστα η αιδεσιμότητα και ρεπουμπλικανική.

Φιλιά και δώρα, θωπιές και φορέματα, διάρκειες και λεζέδες, λεξιλόγια και ψίθυροι κρατήθηκαν γερά στη μνήμη και σε ντουλάπια, «σαν κόρη οφθαλμού». Μια ολόκληρη προίκα σε παγκόσμια προβολή διέγειρε οθόνες, δίκτυα, κανάλια – το παγκόσμιο βλέμμα.

Ένα μόνο είχε ξεχάσει να προβάλει: την ελευθερία της βούλησής της. Ένα μόνο είχε παραλείψει ο δικαστής Στάρ –γιος αιδεσιμότητας ρεπουμπλικάνος– στις 445 σελίδες της απεργύρωστα λεπτομερούς έκθεσής του: την ελευθερία της βούλησής της.

Αυτήν ακριβώς δεν είδε και η πάντα κομψή ματιά της διάσημης μεταφεμινίστριας **Camille Paglia**. Σε συνέντευξή της στη *Liberation* πρώτα απότισε φόρο τιμής στη μνημειακή φρεμιστική φράση «σαν ένα κομμάτι κρέας», τονίζοντας έτσι τα δεινά που μπορεί κανείς να υποστεί, όταν έχει κάνει αυτά ακριβώς που έχει επιλέξει να κάνει.

Τα δάκρυα της γυναίκας, η γυναίκα θύμα και ο άντρας αρχηγός – μια αξεπέραστη εδώ κυριολεξία – προκάλεσαν τους κλασικούς αυτοματισμούς μιας σκέψης που θεωρείται

γυναικεία, επειδή εννοεί την ευθύνη και μάλιστα την ερωτική, κάτι σαν τα δοκιμαστήρια ρούχων, τις τουαλέτες ή τα αρώματα: για τον άνδρα, για τη γυναίκα. Έτσι η γυναικεία ευθύνη είναι να ζητάς τα ρέστα όταν ο άλλος αποχωρεί. Και τι ρέστα! Το εκκωφαντικό βούισμα του παγκόσμιου σκαινδάλου και τον χρυστάλλινο ήχο των φράγκων του.

Σύμφωνα, όμως, με τη γνώμη της, θα μπορούσε και έγκλημα να μην υπάρχει, αν δεν υπήρχε ο τόπος του εγκλήματος, με το μοιραίο για έναν πλανητάρχη σχήμα, τη γνωστή φθορά του κύκλου, την πεπεισμένη στα άκρα απόληξη του πλανήτη: το οβάλ γραφείο. «Το πολιτικό και ιστορικό κέντρο της εκτελεστικής εξουσίας», όπως τόνισε στην ίδια συνέντευξη με πολύ μεγάλο θυμό.

Ο έγκυρος γυναικείος λόγος –γιατί η **Camille Paglia** εκτός από διάσημη μεταφεμινίστρια είναι και ακαδημαϊκός, καθηγήτρια ανθρωπιστικών σπουδών στο Πανεπιστήμιο της Φιλαδέλφειας– αναζητεί απεγνωσμένα το παραβάν, όταν η ηρωίδα της Αποκάλυψης έχει ανοίξει διάπλατα την πόρτα της προσωπικής ζωής. Χωρίς κανένα κτύπημα, κανένα αιφνιδιασμό. Με μια προμελέτη. Ο ίδιος γυναικείος Λόγος υποφέρει για τη διάκριση των εξουσιών, τη διακριτικότητα και τη σκιά, όταν η γυναίκα-το μυστήριο έχει φωταγωγηθεί με τα πιο δυνατά φώτα του πλανήτη τις εσωτερικές στιγμές. Ο έγκυρος μεταφεμινισμός έχει θέσει σαφώς το θέμα του μπουντουάρ και ο παγκόσμιος μαρξισμός για την οβάλ προσβολή κορυφώθηκε!

Τι μπορεί, όμως, να οριοθετεί με ακρίβεια τον υπόροφτο τόπο μας, πέρα από οβάλ ή ολοσφρόγγυλες επιχειρηματολογίες; Μόνο η δική μας απόφαση και επιλογή –που σημαίνει το πώς, τι, πού, πότε, με ποιους– να κρατάμε την πόρτα κλειστή.

Τι, πιο πολύ από κάθε θιγμένη εκτελεστική εξουσία, μπορεί να εκτελεί την ίδια την ανθρώπινη ταυτότητα όσο η κατάδοση της εσωτερικής ζωής στη μανία των ξένων ματιών: «Το βλέμμα των άλλων», έλεγε ο Φουκώ, όταν ανέλυε τον έλεγχο της εξουσίας στη θεωρία του. Η διαγωγή αυτού του βλέμματος. Η καταστολή των ματιών. Που μας νομιμοποιεί ή μας αποκλείει. Η περιέργεια

και ο έλεγχος. Η αγωνία για αποδοχή που μας συστήνει. Το μάτι πίσω από τις γρίλιες, στη γειτονιά, το γραφείο, μέσα στην οθόνη, στο δίκτυο: ο παγκόσμιος οφθαλμός. «Ο τα πάντα ορών».

Και μέσα σ' αυτές τις πολλαπλασιασμένες εστίες αυτό που φαίνεται όλο και πιο αδιανόητο, όλο και πιο αόρατο, είναι το ιδιωτικό σαν ένας κοινός τόπος, όπου συναντώνται άνθρωποι για να ανταλλάξουν τα δικά τους βλέμματα, τους δικούς τους ορισμούς. Και να πάρουν μαζί το μεγάλο ρίσκο που αυτό συνεπάγεται.

Γιατί τώρα το φως και το σκοτάδι, οι λάμπες και οι σκιές, τα ίδια πράγματα ορίζουν, τα ίδια είδωλα. Τα οπτικά μας πεδία, το μικρό και το μεγάλο, το ιδιωτικό και το δημόσιο αντάλλαξαν τις αποχρώσεις τους. Και σ' αυτό το θολό χρώμα, στη σύγχυση των ορίων, στην ακίνδυνη ζώνη μιας φαντασμαγορίας χωρίς έκπληξη, που η υπερέκθεση ανάδειξε, υπάρχουν και οι βασιλίσσες.

Πριν από χρόνια η **Camille Paglia**, η οποία εκτός από μεταφεμινίστρια και ακαδημαϊκός, έγραψε και τρία best sellers, μια ιερεια του κοινού νου, είχε κηρύξει τη Μαντόνα σύμβολο της σεξουαλικής απελευθέρωσης. Την άλλη γυναίκα που με άκρατο πείσμα κράτησε δέσμες φωτός στις επιφάνειες του ενδόμυχου. Το υπερεκτεθημένο σώμα που έφερε τις προσχεδιασμένες ακρότητες, στους πλατείς αμφιβληστροειδείς του μεγάλου κοινού. Το μεροδούλι – αν και όχι μεροφάι, αν κρίνει κανείς από την τεράστια αυτοκρατορία της, της έκθεσης δύο δεκαετιών που έφταξε τις εκτροπές του μέσου όρου.

Σε μια εποχή όπου ο ερωτισμός είχε ήδη συνοψίσει τις αιρέσεις του στις μακροσκελείς ρουτίνες της πορνογραφίας. Σε μια εποχή που οι παρεκκλίσεις ξέφυγαν από τη νύχτα, το απόκρυφο γλίστρησε έξω από τους σκοτεινούς θαλάμους με πολύ θόρυβο και χωρίς καμία αμυνή. Με μια αναίμακτη διαδικασία. «Με μία αλληλουχία που εξασφαλίζεται και εναλλάσσεται με τα αμέτρητα οικονομικά κέρδη», όπως μας λέει πάλι ο Φουκώ. Την αλληλουχία ηδονής και εξουσίας. Γιατί «ηδονή και εξουσία δεν αλληλοκαταργούνται, δεν στρέφονται η μια ενάντια στην άλλη. Κυνηγιούνται, συμπλέκονται και ξανά χυμάνε πάνω στην άλλη».

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

ΒΙΒΛΙΑ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ, ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ... ΣΚΟΥΤΕΡ

Η άνοιξη και το φθινόπωρο έχει ταυτιστεί με τις εκδηλώσεις –γιορτές ή φεστιβάλ δεν έχει σημασία– για το βιβλίο. Στο Πεδίον του Αρεως στήνονται κιόσκια, άγουστα, κακότεχνα και απaráλλακτα εδώ και χρόνια, όπου οι εκδότες παρουσιάζουν και πουλάνε την παλιά και τη νεά εκδοτική τους παραγωγή. Το σύνολο σχεδόν των εκδοτών συμμετέχει στο Φεστιβάλ που διοργανώνουν, τα τελευταία χρόνια από κοινού, ο Σύνδεσμος Εκδοτών Βιβλίου (Σ.ΕΚ.Β.) και ο Σύλλογος Εκδοτών Βιβλιοπωλών Αθηνών (Σ.Ε.Β.Α.). Από μακριά, εκτος από την τσίκνα που αφήνουν στην είσοδο του φεστιβάλ οι πλανόδιοι μικροπωλητές κάθε είδους, πάνω από το Πεδίον του Αρεως πλανάται ο «αγγελικός κόσμος» του βιβλίου. Δεν είναι όμως ακριβώς έτσι τα πράγματα. Δύο έρευνες που παρουσίασε πρόσφατα το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου ήρθαν να «αμαυρώσουν» την όποια εντύπωση άφηναν να πλανάται η ανοδική πορεία των αριθμών της ελληνικής βιβλιοπαραγωγής τα τελευταία χρόνια: η πρώτη για τις βιβλιοθήκες και η δεύτερη για τα βιβλιοπωλεία όλης της χώρας. Τα στοιχεία για την καθεμιά από τις έρευνες είναι από απελπιστικά (για την περίπτωση των βιβλιοθηκών) μέχρι ανησυχητικά (για την περίπτωση των βιβλιοπωλείων).

Για την πρώτη έρευνα, εργάστηκε το Τμήμα Αρχειονομίας-Βιβλιοθηκονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου και απέστειλε 1.724 σ' όλη την Ελλάδα. Δέχθηκε 1.125 ερωτηματολόγια που απαντούσαν σε 10-18 ερωτήματα, ενώ 281 βιβλιοθήκες απαντήσαν μόνο ως προς τη διεύθυνση και την επωνυμία τους. Οι απαντήσεις έδειξαν ότι 62% διαθέτει από κανέναν μέχρι έναν απασχολούμενο, το 63,5% δεν διαθέτει καμία αυτοματοποίηση, ενώ στο 64,1% δεν υπάρχει μηχανισμός για τα στοιχεία λειτουργία και στο 45,1% δεν διαθέτει αρχείο χρηστών, δηλαδή δεν ισχύει ο δανειστικός τρόπος λειτουργίας. Όσο για την έρευνα στα ελληνικά βιβλιοπωλεία από τα 2.014 βιβλιοπωλεία και βιβλιοχαρτοπωλεία τα 232 είναι αμιγή και το 54,6% από αυτά είναι συγκεντρωμένα στην Αττική και στη Θεσσαλονίκη. Υπάρχουν πολλά ακόμα στοιχεία στις δύο έρευνες, άκρως ενδιαφέρονται και αποκαλυπτικά που δεν χωρούν στο πλαίσιο ενός μικρού σημειώματος.

Πώς συνδέονται οι έρευνες με τα φεστιβάλ βιβλίου; Όχι ότι αν έλειπαν οι γιορτές και τα φεστιβάλ τα προβλήματα των βιβλιοθηκών θα εξαφανίζονταν ως διά μαγείας. Ούτε υποστηρίζουμε ότι το βιβλίο δεν πρέπει να προβάλλεται. Αλλά από την προσπάθεια των εκδοτών να προσεγγίσουν το αναγνωστικό κοινό μέχρι την καταφυγή στις προσφιλείς –τον τελευταίο καιρό– μεθόδους των κουπονιών, προς άγραν κοινού απέχει πολύ. Ο χώρος του βιβλίου έχει πολλά προβλήματα, που βέβαια δεν θα λυθούν αν οι επισκέπτες των γιορτών βιβλίου κερδίσουν το... σκούτερ που κληρώνεται φέτος. Οι έρευνες του ΕΚΕΒΙ άλλωστε έδειξαν ότι βασικοί τομείς του βιβλίου πηγαίνουν ακόμα με τον αραμπά. Μέχρι το σκούτερ μεσολαβούν πολλά στάδια.

ΟΛΓΑ ΣΕΛΛΑ

Π Ρ Ο Τ Ε Ι Ν Ο Υ Μ Ε

• **Ακούστε:** Τζαζ, μπλουζ και σόουλ σε δύο μουσικές σκηνές που ειδικεύονται στο είδος και φιλοξενούν μουσικά ονόματα της τζαζ απ' όλο τον κόσμο: στο Blues Hall (Λεωφ. Αρδηττού) και στο Half Note (Τριβωνιανού 17, Μετς). Το πρώτο αρχίζει τη χειμερινή του περίοδο την 1η Οκτωβρίου με προκαλεσμένες από το Σικάγο τη Zora Young και την Bonnie Lee, δύο τραγουδίστριες που υπηρετούν εδώ και χρόνια τη σόουλ, το μπλουζ και την τζαζ.

Λίγο παραπάνω, στο Half Note ο σαξοφωνίστας Bobby Watson άρχισε μόλις χθες τις εμφανίσεις του εγκαινιάζοντας ταυτόχρονα τη χειμερινή σεζόν της αίθουσας.

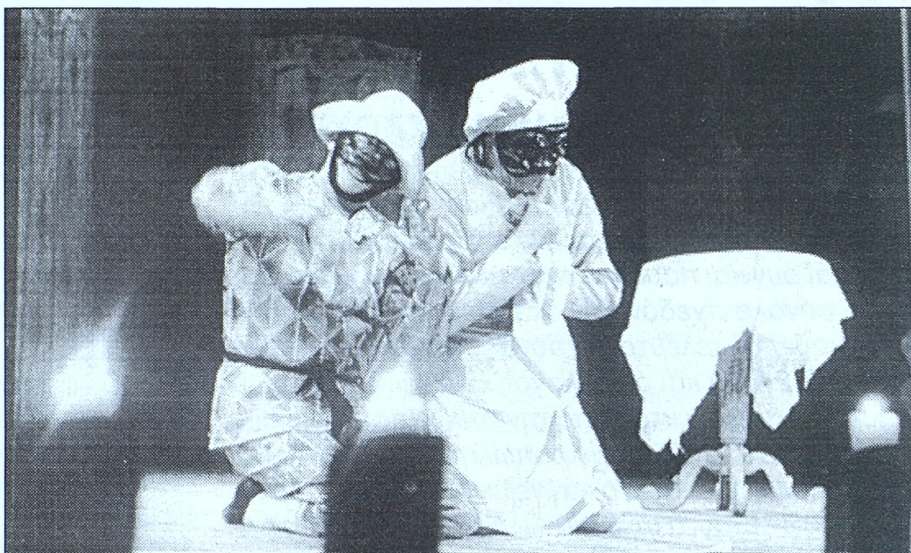
• **Δείτε:** Στο Ινστιτούτο Γκαίτε, την Τρίτη 6 Οκτωβρίου, την έκθεση «Ό,τι μένει στη μνήμη», που ξεκίνησε με αφορμή τα 50 χρόνια από τη λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και περιλαμβάνει ανθρώπους που έζησαν τον πόλεμο ως έφηβοι. Με τη βοήθεια βιογραφιών φωτίζεται μια ιστορική εποχή, η οποία σημάδεψε όσο καμιά άλλη τη μοίρα της Γερμανίας και της Ευρώπης. Της έκθεσης θα προηγηθεί συζήτηση με συμμετέχοντες τους Ιάκωβο Καμπανέλλη, Μαξ Μάνχαϊμερ (πρόεδρος της κοινότητας κρατουμένων στο Νταχάου), Τάσο Παναγιωτόπουλο, Χανς Γιόχεν Φόγκελ, (τ. υπουργό και βουλευτή του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος).

• **Διαβάστε:** Το διήγημα του Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι «Ένα γλυκό κορίτσι» που μόλις κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις «Ωκεανίδα» σε μετάφραση Βασίλη Ντινόπουλου. Ένα «φανταστικό» διήγημα που πρωτοδημοσιεύτηκε το 1876 και αποτελείται από τον μονόλογο ενός ανθρώπου μπροστά στο πτώμα της γυναίκας του, που αυτοκτόνησε. Αναμνήσεις, απολογισμός ζωής, ταλάντευση ανάμεσα στο καλό και στο κακό, στο δρόμο για την αλήθεια και την αυτογνωσία. Ο Ντοστογιέφσκι, στο διήγημά του βασίστηκε σ' ένα πραγματικό γεγονός και έκτισε –με τα δικά του γνωστά υλικά– μια ιστορία με θέμα τη μοίρα των ναθρόπων και την αδυναμία κατανόησης του ενός στον άλλον.

ΤΟ PICCOLO TEATRO ΣΤΟ ΗΡΩΔΕΙΟ

Μια κλασική παράσταση, από έναν ιστορικό ευρωπαϊκό θίασο φύλαξε για την τελευταία εβδομάδα του το φετινό Φεστιβάλ Αθηνών. Δευτέρα και Τρίτη, 28 και 29 Σεπτεμβρίου, στο Ωδείο Ηρώδου Αττικού το Piccolo Teatro Di Milano θα παρουσιάσει το έργο του Κάρολο Γκολντόνι «Αρλεκίνος - Υπηρέτης δύο αφεντάδων» σε σκηνοθεσία Τζόρτζιο Στρέλερ, ένα χρόνο μετά το θάνατό του. Για την ιστορία, η πρώτη παράστασή του «Αρλεκίνου» δόθηκε τον Ιούλιο του 1947, στην πρώτη θεατρική περίοδο του νεοϊδρυθέντος τότε Piccolo Teatro, με τον Μαρτσέλο Μορέτι στον ομώνυμο ρόλο, σε σκηνοθεσία Στρέλερ, ο οποίος σκηνοθέτησε δύο ακόμα εκδοχές της παράστασης το 1952 και το 1956. Ο τωρινός πρωταγωνι-

στής του «Αρλεκίνου», ο ο Φερνάντο Σολέρι, ερμήνευσε για πρώτη φορά αυτό το ρόλο το 1961. Από τότε έχει δώσει 2.000 παραστάσεις στην Ιταλία και σε 40 ακόμη χώρες, κερδίζοντας έτσι τον τίτλο της μακροβιότερης και διασημότερης παράστασης του δεύτερου μισού του αιώνα μας. Στην Ελλάδα η παράσταση παρουσιάζεται

στις 28 και 29 Σεπτεμβρίου, ο ο Φερνάντο Σολέρι, ερμήνευσε για πρώτη φορά αυτό το ρόλο το 1961. Από τότε έχει δώσει 2.000 παραστάσεις στην Ιταλία και σε 40 ακόμη χώρες, κερδίζοντας έτσι τον τίτλο της μακροβιότερης και διασημότερης παράστασης του δεύτερου μισού του αιώνα μας. Στην Ελλάδα η παράσταση παρουσιάζεται

για πρώτη φορά.

Ο Τζόρτζιο Στρέλερ ίδρυσε το Piccolo Teatro το 1947 μαζί με τον Πάολο Γκράσι. Μέχρι το θάνατό του, τον Δεκέμβριο του 1997, σκηνοθέτησε περισσότερες από 200 παραστάσεις θεάτρου και όπερας με κύριους άξονες της δουλειάς του τα έργα των Σαίξπηρ, Γκολντόνι, Τσέχοφ, Πιραντέλλο, Μπρεχτ και Μότσαρτ. Οι δύο παραστάσεις στο Ηρώδειο αρχίζουν στις 8.30μ.μ.

• Το φετινό Φεστιβάλ Αθηνών ολοκληρώνει το πρόγραμμά του την Τετάρτη 30 Σεπτεμβρίου, με μια συναυλία τεσσάρων συμφωνικών έργων του Μίκη Θεοδωράκη (το ένα σε πανελλήνια πρώτη) όπως τα αποδίδει η Συμφωνική Ορχήστρα «Εναρμόνια» την οποία θα διευθύνει ο συνθέτης.

ΒΟΜΒΙΔΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΦΑΣΙΑΣ

τα έξω ώστε να αποκτήσει οντότητα η δουλειά που γίνεται μέσα. Και μάλιστα στηριγμένοι στις δικές μας δυνάμεις.

• Εξάλλου η αισθητική

του κράτους και των πολιτικών που το υπηρετούν, φαίνεται σ' όλο της το τραγικό μεγαλείο, από τις προεκλογικές γιγαντοαφίσες με τις οποίες έχουν γεμίσει όλη την Ελλάδα.

• Αλήθεια τι μπορεί να περιμένει κανείς από τέτοιες φάτσες;

• Ο Μανωλάκης, ως γνωστόν, εκτιμά πολύ τους δύο ακτιβιστές καλλιτέχνες της Θεσσαλονίκης Αλεξάνδρα Κατσιάνη και Θανάση Χονδρό. Οι δύο αυτοί λοιπόν απομυθοποιώντας τις επικείμενες δημοτικές εκλογές, κατεβαίνουν σε συνδυασμό με τον τίτλο «Ίδια Πόλη» και πλαισιώνονται από άλλους καλλιτέχνες όπως τον Νίκο Κρυωνίδη, τον Έκτορα Μαυρίδη, τον Δημήτρη Δολιόπουλο και τον Ιορδάνη

Στυλίδη. Βασικό τους σύνθημα είναι:

«Θα εφαρμόσουμε το πρόγραμμά σας». Διττή προφανώς η σημασία μιας και απευθύνεται τόσο στους άλλους –επισήμους– συνδυασμούς όσο και στο κοινό που φέρει μερίδιο ευθύνης για την πόλη και τους πολιτικούς της υπευθύνους. Σήμα της δράσης τους τα ομοιωματικά... Εμείς πάντως συντασσόμαστε απόλυτα με τις θέσεις τους.

• Μπορεί βέβαια μουνσεία μοντέρνας τέχνης να μην έχουμε –αλήθεια τι έγινε με το μουσείο-όπερα του Αβραμόπουλου;– έχουμε όμως προέδρους των μουσείων που θα πραγματοποιηθούν στο μέλλον. Και καλά ο Δ. Φατούρος της Θεσσαλονίκης; Είναι γνωστός και καταξιωμένος στον εικαστικό χώρο. Ο Κ. Τσουνκαλός όμως επελέγη προφανώς με πολιτικά κριτήρια. Εξ ου και η εμφάνισή του στο Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Ρεθύμνης ως πολιτική μπορεί να κριθεί. Εμείς δεν τον έχουμε ξαναδεί σε εικαστικές εκδηλώσεις.

Βασίλακης ο Βομβιστής

• Έξω πάμε καλά: Η ζωγράφος Ελένη Δωρή –που είχε πρωτοδείξει δουλειά της στον «Δεσμό» το 1983– εκθέτει αυτό τον καιρό μια μεγάλη επιτυχία στο Τορίνο και την γκαλερί En plein Air.

• Στην ίδια πόλη ο πρόξενος της Ελλάδας Γιάννης Καντζάς εξασφάλισε για 30 χρόνια μίαν καταπληκτική μαπαρόκ εκκλησία του 18ου αι. και προτίθεται να παρουσιάσει εκεί σημαντικές εκδηλώσεις (συζητείται ήδη το δίδυμο Βαρώτσου-Ξαρχάκου με γλυπτική και «Άξιον Εστί»).

• Η εν λόγω εκκλησία είναι έργο του περίφημου πιεμοντέζου αρχιτέκτονα Invara.

• Παιδιά, ας ανοίξουμε το παιχνίδι προς

Η ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΛΟΤΖ ΣΤΗ ΔΡΑΜΑ

Ίσως η πιο σημαντική-μαζί φυσικά, με το εθνικό διαγωνιστικό τμήμα- εκδήλωση τη φρετινής, 21ης διοργάνωσης του φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους που ήδη διεξάγεται στη Δράμα, είναι το αφιέρωμα στη μεγάλη Εθνική Σχολή Κινηματογράφου και Τηλεόρασης του Λοτζ της Πολωνίας.

Η σχολή ιδρύθηκε το 1948 στο Λοτζ επειδή ήταν η μόνη πόλη κοντά στη Βαρσοβία και την Κρακοβία -κέντρα πολιτιστικά της Πολωνίας- που δεν είχε καταστραφεί στον πόλεμο. Αποτέλεσε, για το λόγο αυτό, πόλο έλξης ιθιοποιών, συγγραφέων, μουσικών και σκηνοθετών με τους ανάλογους χώρους. Έτσι το Λοτζ επιλέχθηκε ως ένα κέντρο κινηματογραφικής παραγωγής με τη δημιουργία Στούντιο και Σχολής.

Οι αρχικά μικρές ομαδικές παραγωγές σύντομα εξελίχθηκαν σε ατομικές ολοκληρωμένες παραγωγές. Ανάμεσα στους πρώτους σπουδαστές ήταν οι σκηνοθέτες Μουνκ, Βάιντα, Μόργκενστερν και οι οπερατέρ Χολέντερ, Σομποσίνσκι και Βόϊτσεκ, οι οποίοι στο τέλος της δεκαετίας του '50 έγιναν γνωστοί ως ιδρυτές «της πολωνικής σχολής». Με πρύτανη της σχολής τον καθηγητή και ιστορικό του κινηματογράφου Γιερζι Τοέπλιτς εφαρμόστηκε με επιτυχία πρότυπο εκαπιδευτικό πρόγραμμα, ανατρέποντας αντίστοιχες παλαιές αντιλήψεις με το συνδυασμό θεωρητικής κατάρτισης με πρακτική άσκηση και ταυτόχρονη ανάπτυξη της προσωπικότητας των σπουδαστών. Το 1958 η σχολή κινηματογράφου ενώθηκε με τη Σχολή Θεάτρου οθώντας έτσι την πολιτιστική πρωτοπορία της χώρας στον κινηματογράφο σε αξιοζήλευτο βαθμό. Ονόματα όπως του Αντρέι Βάιντα, Ρομάν Πολάνσκι, Κριστόφ Κισλόφσκι, Κριστόφ Ζανούσι, κ.ά.

Το αφιέρωμα που προβάλλεται στη Δράμα αποτελείται από οκτώ μικρού μήκους ταινίες της «χρυσής» δεκαετίας του '60 και δεκαέξι της τελευταίας εικοσιετίας.

Δ.Χ.

110 ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Οι δημοτικές εκλογές θα είναι στο φρόντε τους τις επόμενες μέρες, το ίδιο όμως και οι κινηματογραφικές προβολές. Δεν είναι μόνο η χειμερινή κινηματογραφική σεζόν που έχει ήδη ξεκινήσει ορμητικά. Ταινίες θα έχουμε την ευκαιρία να δούμε και στο πλαίσιο του 11ου Πανοράματος Ευρωπαϊκού Κινηματογράφου που διοργανώνει η εφημερίδα Ελευθεροτυπία από 26 Σεπτεμβρίου -από αύριο δηλαδή- μέχρι 11 Οκτωβρίου, στον κινηματογράφο «Παλλάς» αλλά και στο Γαλλικό Ινστιτούτο (από 2 ως 10 Οκτωβρίου) θα δούμε άπαιχτες στην Ελλάδα ταινίες από την Ευρώπη, που θα παρουσιαστούν στο διαγωνιστικό τμήμα, πρόεδρος της Κριτικής Επιτροπής του οποίου είναι ο άγγλος σκηνοθέτης του Free cinema Κάρελ Ράας. Ενδιαφέρον προβλέπεται να συγκεντρώσουν και οι ταινίες σε αβάν προμιέρ που θα παρουσιαστούν στο Πανόραμα, αρχής γενομένης από τη βραβευμένη στις Κάννες ταινία του Θόδωρου Αγγελόπουλου «Μια αιωνιότητα και μια μέρα», που παρουσιάζεται σε πανελλήνια πρώτη προβολή, το Σάββατο 26 Σεπτεμβρίου στο «Παλλάς». Δεν σταματάει όμως εδώ το πρόγραμμα του 11ου Πανοράματος, αφού περιλαμβάνει πολλά και σημαντικά αφιερώματα: στον Μπερνάντο Μπερτολούτσι, στον Αλέν Ρενέ, στους Μόντι Πάιθον, στον Μπέρτολτ Μπρεχτ με αφορμή τα 100 χρόνια από τη γέννησή του, στον Ντέιβιντ Γουόρχ Γκρίφιθ, στον Όρσον Ουέλς.

ΟΨΕΙΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

«Όσο θυμάμαι πιο παλιά, τίποτα περισσότερο απ' τη μουσική δε μου χάριζε την ελευθερία εκείνη, που κάθε άνθρωπος έχει ανάγκη για να ζήσει. Αφιερώθηκα στη μουσική για να γνωρίσω τον εαυτό μου, για να μπορέσω μέσα από την αυτογνωσία που χαρίζει, να επικοινωνήσω με τον κόσμο γύρω μου. Ακολουθώντας αυτή την

πορεία βρέθηκα μέσα στην πιο ζωντανή μουσική παράδοση που σαν να ξέφυγε από το σαρωτικό ρυθμό του αιώνα μας και ολοζώντανη, μας προσκαλεί όλους να την αφήσουμε να λειτουργήσει μέσα μας λυτρωτικά. Το βιολί σαν ανθρώπινη φωνή με οδήγησε βαθιά στην ιστορία του Αιγαίου και αξιώθηκα σήμερα να σας παραδώσω αυτό το έργο που αποτελεί για μένα νέο ξεκίνημα.» Μ' αυτά τα λόγια ο καταξιωμένος δεξιότεχνος του βιολιού **Νίκος Οικονομίδης** παρουσιάζει την καινούρια του δισκογραφική δουλειά με τίτλο *Ανατολικά του Αιγαίου*. Δεν θα μπορούσαμε να μιλήσουμε πιο εύστοχα απ' αυτόν για τους λόγους ύπαρξης αυτού του CD. Ωστόσο θεωρούμε στοιχειώδη υποχρέωσή μας, να υπενθυμίσουμε στον πραγματικά εξαιρετικό μουσικό, πως η παράδοσή μας έμεινε ολοζώντανη, όπως ακριβώς το λέει ο ίδιος, χωρίς να χρειαστεί να υποβάλλεται σε διαρκή ηλεκτροσόκ. Είναι κρίμα μια τόσο αξιόλογη προσπάθεια να κινδυνεύει να καταταγεί ανάμεσα στις φτηνές «έθνικ», λόγω έλειψης οικονομίας στα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για την πραγματοποίησή της.

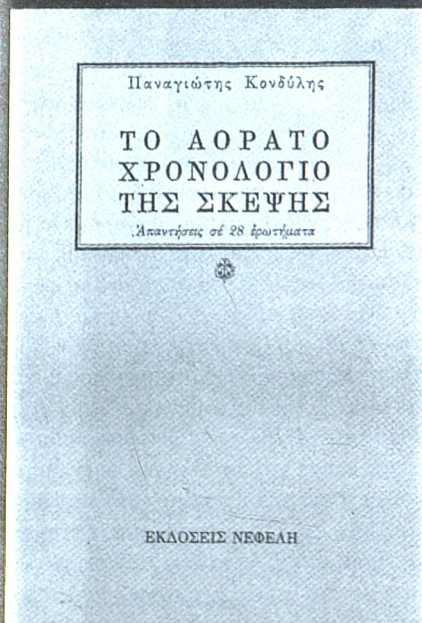
Αντιθέτως, καθαρά κατ'γραφικό χαρακτήρα έχει το cd *Τραγούδια δίκως λόγια* που κυκλοφόρησε πρόσφατα ο Φιλοπρόδοτος Σύλλογος Έδεσσας Μ. Αλέξανδρος σε συνεργασία με το Δήμο Έδεσσας. Εδώ τα πράγματα είναι λιγότερο «επαγγελματικά». Οι παραγωγοί του δίσκου έχοντας την πρόθεση να διαφυλάξουν την

παράδοση της Έδεσσας και της Αλμωπίας, απλούστατα, «έβαλαν» στο στούντιο του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου και ηχογράφησαν με καθαρό ήχο δύο ορχήστρες της περιοχής: την ορχήστρα **Νύση-Γιαννάκη** και την ορχήστρα **Γιώργη Ουρούμη**. Και ακριβώς επειδή οι μουσικοί που συμμετέχουν είναι αφησίδωτοι φορείς της παράδοσης, επιτυγχάνεται ο στόχος του cd που δεν είναι άλλος από τη «φωτογράφιση» χορών και τραγουδιών της περιοχής και όχι η αστικοποίησή τους. Οι «σκοποί» αφιγόνται ελεύθεροι να μιλήσουν με τα δικά τους λόγια και «όστις έχει όπτα ακούειν, ακουέτω». Είναι ευχάριστο που υπάρχουν ακόμη φιλοπρόοδοι σύλλογοι και τους ευχόμαστε να μη μετατραπούν ποτέ σε «εκπολιτιστικούς».

Γιώργος Κυριακάκης

Παναγιώτης Κονδύλης ΤΟ ΑΟΡΑΤΟ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

Απαντήσεις σε 28 ερωτήματα

Στο βιβλίο αυτό ο Παναγιώτης Κονδύλης εκδιπλώνει τις απόψεις του πάνω σε θέματα προσωπικού ενδιαφέροντος, όπως η σχέση του με το κλασικό ιδεώδες, τα μαρξικά κείμενα και οι επιρροές που δέχθηκε από αυτά...

Κυρίως όμως ασχολείται με θέματα κοινωνιολογικού χαρακτήρα όπως οι σχέσεις Ελλάδος-Τουρκίας, το τέλος της Ιστορίας, το φαινόμενο Fukuyama, η πολιτική του μέλλοντος, οι ειρηνόφιλες καταβολές της ανθρωπότητας, η παρακμή του ελληνικού κράτους κ.ά.

Για να γνωρίσουμε το φιλοσοφικό τρόπο σκέψης του μεγάλου Έλληνα διανοητή

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
... η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093

Ε Ν συντομία

• Συνέδριο διοργανώνεται από την Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών του Ελεύθερου Πανεπιστημίου Βερολίνου από 2 ως 4 Οκτωβρίου, στο Βερολίνο. Θέμα του, «Ο ελληνικός κόσμος ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση, 1453-1981». Το συνέδριο, στο οποίο συμμετέχουν περισσότεροι από 250 σύνεδροι από 30 χώρες της Ευρώπης, το Ισραήλ, τις ΗΠΑ, τον Καναδά, την Αυστραλία, περιλαμβάνει 7 τμήματα και 150 ανακοινώσεις. Πληροφορίες και δηλώσεις συμμετοχής: Καθηγητής Κ. Α. Δημάδης, Byzantinisch-Neugriechisches Seminar der Freien Universität Berlin, Podbielskiallee 60, D-14195 Berlin. Τηλ. 0049-30-838.29.33, fax: 0049-30-838.32.38.

• Χθες βράδυ έγινε η πρώτη παρουσίαση του προγράμματος *Ελληνομνήμων* στο πλαίσιο της εκδήλωσης «Νέες τεχνολογίες και νέες βιβλιοθήκες». Τι είναι ο *Ελληνομνήμων*; Το πρόγραμμα *Ελληνομνήμων* είναι η δημιουργία μιας ψηφιακής βιβλιοθήκης, η οποία θα περιλαμβάνει το σύνολο των φιλοσοφικών και επιστη-

μονικών έργων που γραφτήκαν στην ελληνική γλώσσα από το 1600 μέχρι το 1821. Η βιβλιοθήκη φιλοδοξεί να αποτελέσει το πρώτο ολοκληρωμένο έργο μικροφωτογράφησης, ψηφιοποίησης και ηλεκτρονικής ταξινόμησης ενός εκτεταμένου, σπάνιου και γεωγραφικά διασπασμένου υλικού, για το οποίο φροντίζει το Τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επι-

στήμης, και το Εργαστήριο Ηλεκτρονικής Διαχείρισης Ιστορικών Αρχείων του Πανεπιστημίου Αθηνών με επιστημονικό υπεύθυνο τον καθηγητή Κώστα Γαβρόγλου. Τα πρώτα cd-ROM κυκλοφόρησαν τον Σεπτέμβριο του 1997 και περιλαμβάνουν πλήρεις και αποκαταστημένες αναπαραγωγές έντυπων βιβλίων συνοδευόμενες από σύνολο ιστορικών και βιογραφικών πληροφοριών για τα έργα και τους συγγραφείς. Το Τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης στεγάζεται στην οδό Τζων Κένεντι 37 στην Καισαριανή (τηλ. 72.57.681).

• Μια διαφορετική έκθεση εγκαινιάζεται σήμερα, 25/9, στις 7 το απόγευμα στο Ιστορικό Αρχείο ΕΛΛΙΣ (Καριωλιάς Δημητρίου 1 και Οικονομίδου, Νέο Φάληρο). Τίτλος της «Νέο Φάληρο (19ος-20ός αιώνας): όψεις της ιστορίας της πόλης» και την συνδιοργανώνουν το υπουργείο Πολιτισμού, η 1η Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων, το Ιστορικό Αρχείο του Δήμου Πειραιά, το Ιστορικό Αρχείο της «Ελλάς» και το Ινστιτούτο Μελέτης της Τοπικής Ιστορίας και της Ιστορίας των Επιχειρήσεων.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

του ΜΑΝΟΥ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗ

Συχνά ο κειμενικός και ο οπτικός λόγος συναλλάσσονται ή επικαλύπτονται. Τα πάντα, βέβαια, είναι θέμα –ή τρόπος– ανάγνωσης. Η εικόνα έχει τη στρατηγική της και το κείμενο

δοσιακής ζωγραφικής και τείνει να γίνει η πιο άμεση δυνατότητα καλλιτεχνικής έκφρασης του κάθε ανθρώπινου όντος. Η αποστολική ρήση του Beuys «ο κάθε άνθρωπος είναι καλλιτέχνης» επαληθεύεται ευκολότατα εάν ο καθένας πάρει μαζί του, στην πορεία του για τον κόσμο, και την ερασιτεχνική του κάμερα. Εάν ο καθένας εθισθεί στη στρατηγική της εικονοκατασκευής. Το να «συλλέγεις» εικόνες εντέλει απαιτεί την ίδια αθωότητα και τον ίδιο ωμό κυνισμό

Η ηδονή της ανάγνωσης και το κοίταγμα από την κλειδαρότρυπα

επίσης. Επομένως, μια φωτογραφία που επιδιώκει να «διαβάσει» το υποκείμενο της ανάγνωσης –ή μήπως το κείμενο;– οφείλει να μετέλθει μια συγκεκριμένη στρατηγική. Αυτό είναι το ζητούμενο.

Η εικόνα είναι ένα κείμενο προς ανάγνωση. Και η φωτογραφία επίσης...

Η λαθραναγνώστρια φωτογραφία, συμβολοποιώντας τον αναγνώστη και την ανάγνωση, έχει πρωτίστως να κάνει με τον πολιτισμό και την πολιτική του. Αρκεί, βεβαίως, να μην συγχέουμε τον πολιτισμό ή την πολιτική με τους ενκαίριατους διεκπεραιωτές τους.

Στη φωτογραφία –όπως και στην κατασκευή οποιασδήποτε εικόνας– προϋποτίθενται συγκεκριμένοι κώδικες ανάγνωσης. Ο 19ος αι. αντιμετωπίζει ακόμη τη φωτογραφία ως διαστρωφή της επιστήμης ή ως μαγεία και την ξεορκίζει. Στο τέλος του 20ού αι., όμως, η ίδια κατ'αυτομάτην όλο και περισσότερο το χώρο της παρι-

που κάποτε απαιτούσε το κυνήγι πεταλούδων. Όσο πιο αθώο, τόσο πιο σκληρό.

Ο Sartres υποστηρίζει ότι την ανάγνωση ενός μυθιστορήματος συνοδεύει η πτωχεία της εικόνας, ενώ ο Barthes συμπληρώνει: «στο Ολιγο-εικονικό της ανάγνωσης απαιτά το Παν-εικονικό της φωτογραφίας... Η φωτογραφική εικόνα είναι γεμάτη, κατάμεστη, δεν υπάρχει θέση, δεν μπορούμε να προσθέσουμε τίποτε σ' αυτή». (Ρ. Μπαρτ: Ο φωτεινός θάλαμος - Σημειώσεις για την φωτογραφία μπφ. Γιάννης Κρητιζός, εκδ. Ράππα σελ. 124-5).

– Τι συμβαίνει, όμως, όταν η φωτογραφία «διαβάζει» λαθραία αυτόν που διαβάζει ένα κείμενο;

– Πόσο πορνογραφική μπο-

ρεί να είναι η ανάγνωση της ηδονής της ανάγνωσης, το «αναγιγνώσκουν» λάθρα τον έρωτα αναγνώστη και ανάγνωσης;

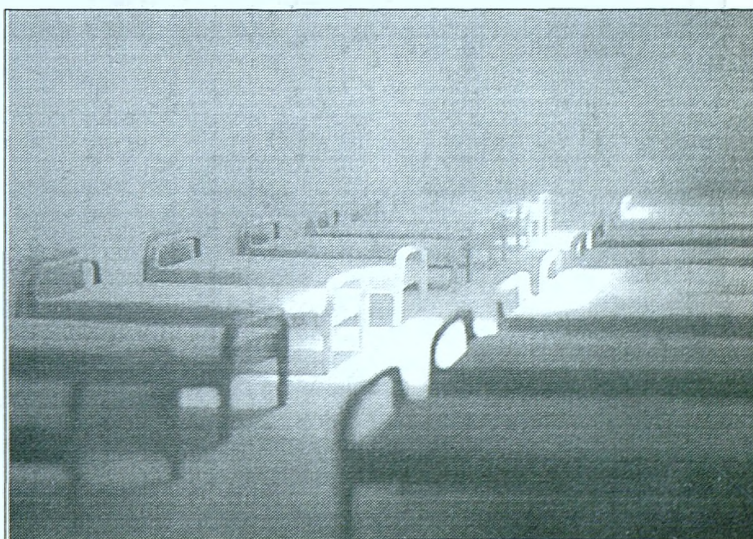
– Μέσα από ποια συμπαράδωξη ή επαλληλία μπορεί να κριθεί αυτή η ταυτότητα; Δηλαδή, το λαθραίο κοίταγμα κάπου που αφέθηκε στην ανάγνωση ενός κειμένου, στο κοίταγμα μιας εικόνας. – Πρόκειται για ένα σχόλιο πάνω στην ανάγνωση ή αυτοκριτική επί της διαδικασίας της αποκωδικοποίησής της;

Οι πατέρες της Εκκλησίας ψέγουν το βλέμμα για την πρόκληση της αμαρτίας, για την πρόκληση της ηδονής.

Αν η ανάγνωση είναι ηδονή, τότε και η φωτογραφία που ασχολείται με την ανάγνωση, μετέχει πλάγια στην ηδονή αυτή και μάλιστα το λαθραίο του πράγματος, επειδή επιτείνει την ενοχή, επιτείνει την απόλαυση.

Η λαθραναγνώστρια φωτογραφία, κοιτώντας από μια νοητή κλειδαρότρυπα, συσσιαστικά βλέπει σ' ένα μυστικό τοπίο: σ' αυτόν τον μυστικό κήπο που τα κείμενα είναι διάφανα σαν τις εικόνες και οι εικόνες πυκνές σαν τα κείμενα...

Περατώθηκε πρόσφατα ο παλαιλλήνιος διαγωνισμός φωτογραφίας που διοργάνωσε το «Εθνικό Κέντρο Βιβλίου» και είχε ως τίτλο «Λαθραναγνώστρια φωτογραφία». Το παρόν κείμενο δίνει την εκδοχή ως προς το θέμα ενός μέλους της κριτικής επιτροπής. Κυρίως, όμως, υποστηρίζει την ηθική διάσταση της φωτογραφικής πράξης. Μιας πράξης που σχετίζεται με το δεσμεύει και λύνει του χρόνου. Δηλαδή μιας πράξης οντοπικής.

Εικαστικός προβληματισμός, φωτογραφική γλώσσα και θεατρικό αποτέλεσμα από τον αμερικανό καλλιτέχνη James Casebere που είδαμε πριν από μερικούς μήνες στην γκαλερί Bernier.

Εθνικές προθέσεις και καλλιτεχνικά αποτελέσματα ενός «πολιτιστικού περίπλου»

του Μιχάλη Πιερή

Το φετινό ελληνικό καλοκαίρι σημαδεύτηκε πολιτισμικά από μian απίστευτη θεατρική εκδήλωση. Αναφέρομαι στον «Πολιτιστικό Περίπλου» του Κέντρου Δράματος του Παντείου Πανεπιστημίου, ο οποίος με το έργο *Κύκλωπας* του Ευριπίδη, ειδικά μεταφρασμένο για «εθνικού» τύπου αποστολή από τον κ. Γ. Ανδρεάδη, ξεκίνησε από τη Σαλαμίνα στις 18 Ιουλίου, επάνω σε αρματαγωγό του ελληνικού πολεμικού ναυτικού και αφού επισκέφθηκε, δίνοντας παραστάσεις, τη Θεσσαλονίκη (27 Ιουλίου), τη Σαμοθράκη (30 και 31 Ιουλίου), τη Λήμνο (2 Αυγούστου), τη Χίο (4 και 5 Αυγούστου), την Κάλυμνο (7 Ιουλίου), κατέπλευσε και στην Κύπρο στις 10 Αυγούστου. Παρέμεινε στο νησί έως τις 14 Αυγούστου, δίνοντας δύο παραστάσεις: μία στο μεσαιωνικό Κάστρο της Λάρνακας και μία στο αρχαίο Ωδείο της Πάφου (η Λεμεσός που υποδέχτηκε τον «περίπλου» με παράταξη πολιτικών, εκκλησιαστικών και δημοτικών αρχόντων, αρκέστηκε σε δεξιώσεις και ευχέλαια). Στη συνέχεια, ο διάσος κατευδύνθηκε προς τη Δυτική Μεσόγειο (Agde, 27 Αυγούστου, Cadix, 30 Αυγούστου, και Λισσαβώνα, 4 Σεπτεμβρίου).

Είχα την ευκαιρία να δω στην Πάφο την παράσταση, η οποία διαφημιζόταν από τα ΜΜΕ της Κύπρου ως «εθνικής» σημασίας πολιτισμική εκδήλωση και είχε χρηματοδοτηθεί, εκτός από τα υπουργεία Εθνικής Αμυνας και Αιγαίου της Ελλάδος και από την Κυπριακή Κυβέρνηση. Σύμφωνα με τη σκηνοθετική άποψη, αλλά και τις δηλούμενες ιδεολογικές και καλλιτεχνικές προθέσεις του μεταφραστή κ. Γ. Ανδρεάδη και του σκηνοθέτη κ. Κ. Ρηγόπουλου, η παρά-

σταση είχε ευρύτερους πατριωτικούς στόχους. Πιο συγκεκριμένα, πρόθεσή της ήταν να υπηρετήσει το κρίσιμο εθνικό θέμα της Κύπρου (σε πανελλήνια μάλιστα, αλλά και διεθνή κλίμακα).

Από καλλιτεχνική άποψη, η παράσταση παρουσίαζε ορισμένα ενδιαφέροντα μεμονωμένα στοιχεία, τα οποία ωστόσο εξουδετερώνονταν από την ιδιότυπη σύλληψη της προβαλλόμενης «εθνικής» της γραμμής. Αναφέρομαι πρωτίστως στο Χορό των σατύρων και των προβάτων (που στην παράσταση συμβόλιζε το λαό της Κύπρου) και είχε κάποιες καλές στιγμές, κυρίως ως προς τη ζωηρότητα του ρυθμού· καθώς και σε ορισμένες ευτυχισμένες

στιγμές της σκηνοθεσίας, κυρίως ως προς τη κινητική σχέση του Κύκλωπα με τα πρόσωπα του Χορού. Υποβλητικοί ήσαν οι φωτισμοί του κ. Α. Αναστασίου, όμως το σκηνικό και η μουσική ήσαν τόσο πολύ φορτωμένα από αχρείαστα «στολίσματα» ώστε να «φαγώνεται» το πρόσωπο της τέχνης (για να χρησιμοποιήσω μια γνωστή σεφερική μεταφορά). Από τη σκοπιά της ερμηνείας, ξεχώρισε ο κ. Γ. Κυριακίδης, ο οποίος μπόρεσε να μεταδώσει στον θεατή τον επιζητούμενο αποτροπιασμό μπροστά στη σαρκοβόρα σεξοφασιστική κοσμοθεωρία του Κύκλωπα· ενώ ο κ. Κ. Ρηγόπουλος (που ερμήνευσε τον Οδυσσέα), ήταν ασφαλώς καλύτερος ως σκηνοθέτης παρά ως ηθοποιός. Εντελώς αποτυχημένος ήταν ο Σ. Μαυρίδης ως Σειλινός (εδώ σαφώς ευθύνεται ο σκηνοθέτης για την επιλογή). Η μετάφραση κρίνεται επιεικώς αμήχανη, καθώς οι απότομες και καλλιτεχνικά αδικαιώτες μετατοπίσεις ανάμεσα στο τραγικό και το κωμικό στοιχείο δεν επέτρεψαν να κερδηθεί ένας ενδιαμέσος «λόγος», ο οποίος να υπηρετεί τους ειδολογικούς χαρακτηριστές του σατυρικού δράματος.

Έτσι, το ούτως ή άλλως ισχνό καλλιτεχνικό αποτέλεσμα δεν μπόρεσε να διασώσει την παράσταση, την οποία βάρανε η πρόθεση των συντελεστών να «υπηρετήσουν» το εθνικό θέμα της Κύπρου. Όχι μόνο δεν δικαιώθηκαν οι ιδεολογικές προθέσεις της παράστασης, αλλά και απέβησαν εναντίον της. Και τούτο διότι η αδέξια και χονδροειδής χρήση των συμβόλων (Κύκλωπας=Τούρκος· Σκλάβοι/υποταχτικοί του Κύκλωπα=Κύπριοι· Οδυσσέας=Ελλαδίτης σωτήρας) οδηγούσε σε αθέλητο διασυρμό των Κυπρίων. Διασυρμό, τον οποίο δεν μπορούσαν ν' αμβλύνουν ούτε οι εθνικής φύσεως προσθήκες στο κείμενο (λ.χ. οι ειρωνικές αναφορές του Κύκλωπα στα ψηφίσματα

Ο Μιχάλης Πιερής είναι καθηγητής νεοελληνικής φιλολογίας και κοσμήτορας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κύπρου.

του ΟΗΕ για την Κύπρο), ούτε οι εκτός παραστάσεως αναφορές: ο πρόλογος του Αντιδημάρχου με τα παραθέματα από τους προβληματισμούς του μεταφραστή (Γ. Ανδρεάδη) και ο παλλόμενος από εθνικό πάθος επίλογος του πρωταγωνιστή-σκηνοθέτη (Κ. Ρηγόπουλου).

Υπό τέτοιους όρους και με βάση τα κυρίαρχα αλληγορικά σχήματα που πρόβαλε η παράσταση, οι Κύπριοι διασύρθηκαν με ισοπεδωτικό και μονοδιάστατο τρόπο, ως δειλοί, παθητικοί και καιροσκόποι, πλήρως υποταγμένοι στον Κύκλωπα. Ως μόνη διέξοδος στην παραιτημένη και παθητική στάση τους, η παράσταση πρόβαλλε έναν ωραιοπαθή Οδυσσέα. Και ακόμη πιο αξιοσημείωτο προς αυτή την κατεύθυνση, είναι το γεγονός ότι και όταν ο Οδυσσέας αποφάσισε να εξοντώσει τον Κύκλωπα, δεν βρήκε την παραμικρή συμπαράσταση από τους διεφθαρμένους και δουλοπρεπείς Κυπρίους, οι οποίοι προφασίζονταν διάφορους λόγους προκειμένου να μην συμμετάσχουν στον «αγώνα» κατά του τέρατος που ασελγούσε επάνω τους. Μόνο

όταν εξουδετερώθηκε ο Κύκλωπας από τον Οδυσσέα (με την τύφλωσή του), ξύπνησαν και οι Κύπριοι από τον «εθνικό» λήθαργο της απραξίας και επιδόθηκαν σ' έναν οργιώδη επινίκιο χορό.

Κορύφωση στην τόσο ανιστόρητη καθίβρυση της Κύπρου και του βασανισμένου πλην καρτερικού λαού της υπήρξε η άκομψη χρήση του συνθήματος «Δεν ξεχνώ», που εμφανίστηκε ξαφνικά, δίπλα στις απεικονίσεις φαλλικών και συνουσιαστικών παραστάσεων και προβλήθηκε, σκηνοθετικά, κατά τη στιγμή που η ορχήστρα γέμιζε με τους φαλλοφόρους-Κυπρίους, οι οποίοι κραδαιναν τα εν στύσει πλαστικά πέη τους μπροστά στους εμβρόντητους θεατές. Επιλογή ακαλαίσθητη και καλλιτεχνικά αδικαιώτη, που ωστόσο επιλόγιζε καταλλήλως τις χονδροειδείς καλλιτεχνικές αφέλειες και τις ανιστόρητες (και επιζήμιες για το θέμα της αληθινής πατριδογνωσίας) απλουστεύσεις, τόσο του στραπατσαρισμένου κειμένου του Ευριπίδη, όσο και της ίδιας της παράστασης.

Είναι φανερό ότι οι χορηγοί της παρά-

στασης (ανάμεσα στους οποίους και η Κυπριακή Δημοκρατία) αγνοούσαν το περιεχόμενο της, του οποίου ωστόσο θα μπορούσαν να είχαν λάβει γνώση από μόνο την απλή ανάγνωση του κειμένου. Δεν αναφέρομαι, βέβαια, σε κανενός τύπου λογοκριτική πράξη εκ μέρους του χορηγού· αλλά όταν η πολιτεία αποφασίζει να επιχορηγήσει (με τρόπο μάλιστα που να παραβιάζει κάθε δεοντολογία) μια πολιτισμική δραστηριότητα για εθνικούς λόγους, καλό είναι να γνωρίζει πρώτα κατά πόσο η δραστηριότητα αυτή υπηρετεί πράγματι αυτούς τους λόγους. Διαφορετικά, θα συνεχίσουμε να βρισκόμαστε μπροστά στο φαινόμενο μιας κυβέρνησης που, ως προς την πολιτισμική της πολιτική, παραπαίει ευτελίζοντας την έννοια της κρατικής χορηγίας. Θα συνεχίζει, δηλαδή, να σκορπά τα χρήματα που αφορούν στην υποστήριξη του πολιτισμού σε χαμηλού επιπέδου πολιτισμικές εκδηλώσεις, όπως ήταν αυτή της καθόδου στην Κύπρο αυτού του τόσο ανιστόρητου «πολιτιστικού περι-
πλου».

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Δύναμις στη γνώση

Ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία έχει συσσωρευθεί μεγάλη ποσότητα εκρηκτικής ενέργειας.

Ο κίνδυνος ενός θερμού επεισοδίου ή μιάς γενικευμένης σύρραξης караδοκεί. Το στρατιωτικό κατεστημένο της Άγκυρας διαρκώς προβάλλει τις αναθεωρητικές αξιώσεις του. Οι Η.Π.Α. και η Ευρωπαϊκή Ένωση πιέζουν για εκλογίκευση των σχέσεων.

Οι εργολάβοι της εθνικοφροσύνης και οι πατριώτες των μπαλκονιών εισηγούνται "καθυστέρηση και εξοπλισμούς" και εγκαλούν τους οπαδούς του διαλόγου για ενδοτισμό. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο αναρωτιέται κανείς αν υπάρχει δυνατότητα νηφάλιας προσέγγισης, ανάλυσης και στάθμισης των παραγόντων που συγκροτούν την ελληνοτουρκική διένεξη.

Ακαδημίας 88, 106 78 Αθήνα. Τηλ.: 3302415, 3820612 - fax: 3836658

Βιβλιοπωλεία:

- Γ. Γενναδίου 6, 106 78 Αθήνα. Τηλ.: 3817826, 3806661 - fax: 3836658
- Στοά Ορφέως, Στοά Βιβλίου Περμαζόγλου 5, 105 59 Αθήνα. Τηλ.: 3211246
- Υποκατάστημα Θεσσαλονίκης: Κ. Μελενίκου 30, 546 35. Τηλ.: 245222

Ο ελληνικός μύθος

ΜΙΑ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΛΟΥΟ ΤΖΙΝ ΛΙΝ,

της Ειρήνης Στάθη

Ο Λούο Τζιν Λιν είναι ο κινέζος σκηνοθέτης που καταπιάστηκε με το εγχείρημα της συνάντησης του αρχαίου ελληνικού δράματος με την Παραδοσιακή Κινέζικη Όπερα. Δανείστηκε τον ελληνικό μύθο της Μήδειας και τον εφάρμοσε στις τεχνικές της Κινέζικης Όπερας επιτυγχάνοντας ένα συνδυασμό που έχει έτσι κι αλλιώς ακόμα πολλά βήματα να κάνει – τόσο από την πλευρά του κινέζικου θεάτρου ώστε να κατανοήσει την έννοια της τραγικότητας όσο και από την πλευρά του ελληνικού θεάτρου ώστε να ανοιχτεί σε νέες μορφές έκφρασης της αναπαραστατικής τέχνης. Του ζητήσαμε να μας μιλήσει για την Κινέζικη Όπερα και να μας μιλήσει στα μυστικά της.

• *Κύριε Λούο, στην Ελλάδα το κινέζικο θέατρο δεν είναι ιδιαίτερα γνωστό στο πλατύ κοινό. Τι θα έπρεπε να γνωρίζει ο Έλληνας θεατής για την Κινέζικη Όπερα;*

— Η αρχαιότερη μορφή της ήταν η Κουν Όπερα. Η Κουν Όπερα ήταν αυτή του παλατιού, άρα ένα θέαμα και παιζόταν για τον Αυτοκράτορα και σε περιορισμένο κοινό της αυλής. Βασιζόταν κατά κύριο λόγο στο τραγούδι χωρίς να παραμελεί και την κίνηση. Με το πέρασμα του χρόνου οι θεατές ήταν όλο και λιγότεροι. Έτσι τη θέση της πήρε η Όπερα του Πεκίνου. Ταυτόχρονα, έχουμε μια λαϊκή Όπερα, με έντονα εικαστικά στοιχεία και ευρηματικότητα όσον αφορά τη θεματική και την παρουσίαση, η οποία ανθεί στα λαϊκά στρώματα. Η Αυτοκρατορική Όπερα φυσικά διαθέτει μεγαλύτερη καλλιτεχνική αριότητα και διατήρησε αυτά τα στοιχεία η λαϊκή, όμως, Όπερα ήταν αυτή που έκανε τα μεγάλα βήματα εξέλιξης αφού απευθυνόταν στο λαό. Από τη σύνθεση των δύο προέκυψε η σημερινή μορφή Όπερας, που διαφοροποιείται όμως από περιοχή σε περιοχή.

• *Πώς εκπαιδεύεται ο ηθοποιός της Κινέζικης Όπερας;*

— Ο ηθοποιός αυτού του μεικτού πλέον είδους, που απαιτεί ανεπτυγμένη χρήση της μουσικής και της κίνησης, εκτός από το τραγούδι, πρέπει να ασκείται επιμελώς στην πολεμική τέχνη και το χορό. Η εκπαίδευσή του αρχίζει από την παιδική ηλικία. Το δύσκολο για τους ηθοποιούς είναι να καταφέρουν να συνδυάσουν το

τραγούδι με την έντονη κινητικότητα που απαιτεί η άσκησή τους στην πολεμική τέχνη. Λίγοι είναι οι ηθοποιοί που μπορούν να κάνουν πολεμική τέχνη και να τραγουδούν ταυτόχρονα. Η πρωταγωνίστρια της Μήδειας μπορεί να κάνει ένα άψογο συνδυασμό των δύο. Στη δική μας παράσταση υπάρχει το τραγούδι, με το Χορό που εισάγαμε, και ταυτόχρονα έχουμε, στο κομμάτι του έργου που αναφέρεται στην Αργοναυτική Εκστρατεία, αρκετή πολεμική τέχνη κατά τον παραδοσιακό τρόπο. Δεν πρόκειται για δύο είδη Όπερας, αλλά σε ένα έργο έχουμε πια και τα δύο είδη.

• *Στην Κινέζικη Όπερα έχουμε 6 τύπους γυναικών, με δεύτερο συνθετικό του ονόματός τους τη λέξη ταν. Ο κάθε τύπος γυναίκας ορίζει την κοινωνική θέση και την ηλικία της γυναίκας. Με ποιο ταν συνδέεται αυτή η Μήδεια;*

— Αυτή η ονοματολογία δεν είναι μόνο για τις γυναίκες. Το ίδιο έχουμε και στους άνδρες και είναι κάτι που εντάσσεται στο πλαίσιο των κωδίκων με τους οποίους λειτουργεί ολόκληρη η Κινέζικη Όπερα. Το ίδιο συμβαίνει και στο ελληνικό δράμα. Το ταν παίρνει διαφορετικές αποχρώσεις. Τσενγκ Ταν, για παράδειγμα, είναι η γυναίκα της μέσης ηλικίας, η παντρεμένη γυναίκα, και παίζει μεγάλο ρόλο για το τραγούδι. Η ανύπανδρη κοπέλα ονομάζεται Κουά Ταν (Λουλούδι Ταν). Είναι πιο απλή και μέσα στην έννοια Λουλούδι Ταν εμπεριέχεται και η καταγωγή, που είναι αυτή μιας πλούσιας οικογένειας. Συνεχίζοντας έτσι, φτάνουμε μέχρι τη Λάου

Ταν, την ηλικιωμένη γυναίκα. Το ταν είναι αυτό που ορίζει την ηλικία και την κοινωνική θέση. Στο ρόλο της Μήδειας χρησιμοποιήσαμε όλα τα ταν εκτός από το Λάου Ταν που εκπροσωπήθηκε όμως από την τροφό. Οι ρόλοι στην αρχαία Όπερα παίζονταν, όπως και στην Ελλάδα, από άνδρες. Υπάρχουν, όμως, ακόμα περιπτώσεις όπου άνδρες ερμήνευσαν γυναικείους ρόλους, όπως ο Μεί Λαν Φανγκ, που υπήρξε ένας μέγας Ταν.

• *Πώς συνδέεται ο μύθος της Μήδειας με την κινέζικη παράδοση;*

— Υπάρχουν παρόμοιες ιστορίες στην κινέζικη παράδοση. Υπάρχει ένα έργο που φέρει ως τίτλο το όνομα μιας γυναίκας όπως και η Μήδεια. Ο άνδρας της, για να αποκτήσει δύναμη, πάει στο παλάτι και παντρεύεται την κόρη του Αυτοκράτορα. Η απαιτημένη σύζυγος καταφεύγει στον λαϊκό δικαστή, ο οποίος τιμωρεί τον σύζυγο και τον καταδικάζει σε θάνατο. Είναι μια παρόμοια με τη Μήδεια ιστορία, με τη διαφορά ότι η ηρωίδα δεν σκοτώνει τα παιδιά της. Τιμωρεί τον άνδρα της μέσω του δικαστή και όχι μέσω της Μοίρας που την οδηγεί. Στις επαρχίες της Κίνας οι θεατές παραλληλίζουν τη Μήδεια με την ιστορία αυτή. Στην Κίνα οι περισσότεροι θεατές δέχονται τη Μήδεια ως παιδοκτόνο. Αρκετοί όμως δεν συμφωνούν με την παιδοκτονία και συχνά συμβουλεύουν να αλλάξουμε το τέλος.

• *Μπορεί ο κινέζος θεατής να αναγνωρίσει την έννοια της τραγικότητας και της ολοκληρωτικής καταστροφής του ήρωα ως συνάρτηση της ύβρεως που διαπράττει;*

— Μελετώντας τον Ιάσωνα, βρίσκω ότι δεν είναι μόνο ένας άνδρας που αγαπάει μια άλλη γυναίκα και απατάει τη γυναίκα του και του όρκους του. Ο λόγος που το κάνει είναι για να επανακτήσει το χαμένο κύρος του και αναζητάει ξανά τη δύναμη. Στο ρόλο της κόρης του Κρέοντα διαλέξαμε μια άσχημη και κοντή κοπέλα. Ο Ιάσωνας την παντρεύεται από συμφέρον. Τέτοιοι άνθρωποι υπάρχουν παντού. Πολλοί άνθρωποι για τη δόξα και το χρη-

στην Κινέζικη Όπερα

ΣΚΗΝΟΘΕΤΗ ΤΗΣ ΟΠΕΡΑΣ ΧΟΜΠΕΪ

μα μπορούν να πουλήσουν ό,τι έχουν. Είναι μια προσέγγιση που ευθυγραμμίζεται με την κινέζικη σκέψη και που δίνει μια αίσθηση δικαιωμάτων της γυναίκας. Βάσει αυτών των δύο ερμηνειών κάναμε το έργο. Η ελληνική τραγωδία ζωντανεύει μέσα από αυτή την προσέγγιση σε σύγχρονα προβλήματα και σε μελλοντικά.

• Οι ήρωες είναι κωδικοποιημένες φηγόμενες που η ύπαρξή τους ορίζεται από τους κανόνες. Στην τραγωδία έχουμε μια ανάλογη κατάσταση όπου, όμως, ο ήρωας ξεπερνάει την ανθρώπινη διάστασή του και για το λόγο αυτό αντιπροσωπεύει κάτι παραπάνω από τον κοινό άνθρωπο.

— Οι ήρωες στην Κινέζικη Όπερα ζουν μέσα στην πραγματικότητα που συμβαδίζει με την κινέζικη ιστορία. Οι σημασίες που αντλούνται από τη σκηνή συνδέονται με το Βουδισμό. Στο Βουδισμό έχουμε το στοιχείο της Μοίρας με την έννοια της αιτίας. Έχουμε έτσι ένα λόγο, μια αιτία και ένα αποτέλεσμα ως Μοίρα. Η θρησκεία αυτή είναι πολύ διαφορετική από τον πολυθεϊσμό της αρχαίας Ελλάδας. Στην Κινέζικη Όπερα οι ήρωες είναι ήρωες, στην αρχαία τραγωδία φέρουν κάτι που είναι αδύνατο. Ο ήρωας στην Κινέζικη Όπερα παραιτείται ήρωας, δεν κάνει λάθη. Μπορεί μόνο να έχει κάτι άσχημο στο χαρακτήρα του.

• Στην αρχαία τραγωδία το λάθος το στέλνουν οι θεοί, αυτή είναι και η έννοια της Μοίρας που κυβερνάει θεοί και ανθρώπους.

— Τέτοιου είδους Μοίρα στην Κινέζικη Όπερα δεν υπάρχει. Η καλύτερη εποχή για την Κινέζικη Όπερα ήταν επί δυναστείας Γουάν. Από αυτή τη δυναστεία έχουν σωθεί πολλά έργα σπουδαίων συγγραφέων. Τα έργα τους όμως δεν μοιάζουν με εκείνα του Αισχύλου και του Σοφοκλή, αλλά με εκείνα του Ευριπίδη, που επικεντρώνεται στη διάσπαση των ανθρώπων. Τονίζεται επίσης ο ρόλος των γυναικών.

• Η ρευστότητα των σκηνηκών σημαισμών μπορεί να είναι ένα στοιχείο που να

συνδέει τη σκηνηκή πρακτική με την

κινέζικη φιλοσοφική σκέψη γενικότερα;

— Αν υπάρχει μια τέτοια σχέση βρίσκεται στο ότι η κινέζικη φιλοσοφική σκέψη έχει σχέση με την ομορφιά της ζωής. Η οπτική πλευρά του ωραίου βασίζεται στην κινέζικη φιλοσοφία. Πάνω στη σκηνή έχουμε το αίτημα της απόδοσης της ομορφιάς, αλλά μέσα από την απλότητα της αναπαράστασης. Χρησιμοποιούμε ένα για να εκφράσουμε δέκα. Ακριβώς όπως χρησιμοποιούμε ένα ιδεόγραμμα για να περιγράψουμε πληθώρα πραγμάτων. Η απλότητα προέρχεται από τη συμύκνωση. Και στην τέχνη ζητάμε δύο πράγματα: το ένα είναι η ορθή μίμηση με την κίνηση και το άλλο η ορθή μίμηση στο πνεύμα. Ο κινέζος θεατής αναζητεί την άρτια σύνδεση των δύο. Σώμα και πνεύμα σε απόλυτη αρμονία. Στην κινέζικη τέχνη έχουμε μια ακριβή απόδοση της λεπτομέρειας αλλά σε στυλιστικό επίπεδο. Ένα άλλο στοιχείο είναι η συνύπαρξη του ψεύτικου με το αληθινό. Αυτές οι θέσεις που εκφράζονται και στη λαϊκή τέχνη της Κίνας επηρέασαν την Κινέζικη Όπερα.

• Ο δυτικός θεατής συγχέει συχνά τα θεάματα της Ανατολής με το εξωτικό. Τι θα πρέπει να προσέξει για να μην παγιδευτεί στην εικαστική δύναμη και να πάει περαιτέρω;

— Κάναμε προσπάθειες ώστε οι δυτικοί θεατές να καταλάβουν όσο μπορούν. Υπάρχει μια σημειολογία στην έκφραση που δεν είναι τελείως πρωτόγνωρη στον ευρωπαϊκό θεατή. Μέσα από την κίνηση του σώματος βοηθείται να κατανοήσει το πνευματικό. Οι συμβολισμοί στην Κινέζικη Όπερα δεν είναι μυστικά επτασφράγιστα. Δεν είναι σωστό για τον Ευρωπαίο να προτείνουμε τη μορφή εκείνη που συνδέεται με το τραγούδι, γιατί δεν θα καταλάβει, αφού υπάρχει το πρόβλημα της γλώσσας. Γι' αυτό πιστεύω ότι ο καλύτερος τρόπος είναι ο τρόπος μιας Όπερας που να βασίζεται περισσότερο στο οπτικό θέαμα. Και οι παραστάσεις που δώσαμε με έργα που έγιναν με τον δυτικό τρόπο

Ο Λούο Τζιν Λιν.

στην Ευρώπη βαισιζονταν περισσότερο στην πολεμική τέχνη, την κίνηση και τη μιμητική.

• Επειδή ένα από τα στοιχεία που οδηγεί τον θεατή στο εξωτικό είναι τα κοστούμια, μπορείτε να μας δώσετε κάποια στοιχεία για τους χρωματικούς κώδικες των κοστούμιών;

— Υπάρχει μια μεγάλη χρωματική κλίμακα στα κοστούμια με έντονα και ζωηρά χρώματα που αρέσουν πολύ στους Κινέζους. Όλα τα κοστούμια είναι χειροποίητα μεταξύτά, με τα παραδοσιακά σχέδια. Ολόκληρη η αμφίεση, από το καπέλο μέχρι τα παπούτσια, ακολουθούν τους αυστηρούς κινέζικους κανόνες, απαραίτητους για τη δραματική επικοινωνία.

• Υπάρχει, όμως, και μια σημειολογία του χρώματος.

— Ναι. Το κόκκινο, για παράδειγμα, σημαίνει ζωντάνια, αγάπη – και χαρά βέβαια. Το λευκό σημαίνει πένθος, θλίψη. Έτσι η ανάπτυξη της χρωματικής κλίμακας των κοστούμιών στη Μήδεια δίνει από

Ο ηθοποιός Μέι Λαν Φανγκ σε ρόλο Τσενγκ Ταν.

μόνη της την εξέλιξη των συναισθημάτων με την εξέλιξη του έργου.

• *Τι γνώμη έχετε για την προσπάθεια συγκερασμού των ανατολικών τεχνικών με τον δυτικό τρόπο παράστασης.*

— Αυτό κάνω και γω. Παίρνω κάποια δυτικά στοιχεία και τα εντάσσω στον κινέζικο τρόπο. Το πρόβλημα είναι πως όλοι οι Κινέζοι δεν καταλαβαίνουν αυτόν τον τρόπο. Έπειτα υπάρχουν πολλά είδη Όπερας, ώστε σε μια περιοχή της Κίνας να μην κατανοούν τους κώδικες μιας Όπερας από άλλη περιοχή.

• *Πώς αντιμετωπίζει το κινέζικο κοινό μια παράσταση δονημένη πάνω σε ένα δυτικό θέμα. Πώς υποδέχεται τις αλλαγές;*

— Οι απαιτήσεις των θεατών έχουν αλλάξει. Δεν είναι οι παλιοί θεατές, αλλά άνθρωποι που ζητούν αλλαγές και ανταλλαγές. Αλλά όλα τα βήματα που κάνουμε δεν μπορούν να πάνε πολύ πέρα από το πρωτότυπο πνεύμα. Αντλούμε από το δυτικό θέατρο στοιχεία τα οποία εντάσσουμε στο δικό μας θέατρο. Έτσι θα ξεπεράσουμε τον παραδοσιακό τρόπο και θα εμπλουτίσουμε το θέατρο μας με νέα στοιχεία. Στη Μήδεια ήδη μερικά μουσικά κομμάτια δεν είναι παραδοσιακά κομμάτια της Όπερας Χομπέι. Αλλά στο σύνολό της η Όπερα δεν διαφοροποιείται πολύ από τη γνώριμη όψη της. Οι καινοτομίες που εισάγαμε αρέσουν

στο κινέζικο κοινό. Στη Δύση, επίσης, οι θεατές δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον για τα όργανα και τη μουσική. Υπάρχουν δύο λόγοι που έγιναν οι αλλαγές: ένας για να φύγουν τα βαρετά στοιχεία από τη μουσική· ο δεύτερος για να ενισχυθεί η άποψη της μουσικής χωρίς σύνορα. Η μουσική, όταν εκφράζει αισθήματα, μιλάει σε όλες τις γλώσσες. Τονίσαμε το κομμάτι όπου έχουμε το θρήνο με τραγούδι, πράγμα που βοηθάει και τον κινέζο και τον δυτικό θεατή. Η μουσική είναι μελωδική, παρ' όλα τούτα πολύ δυνατή, πράγμα που δημιουργεί κάποια προβλήματα. Στην Ελλάδα δεν διαπιστώθηκε πρόβλημα με την ένταση της μουσικής στους θεατές και αυτό γιατί παίζαμε σε ανοιχτό θέατρο.

• *Οι παραστάσεις στην Κινέζικη Όπερα γίνονται και σε ανοιχτό και σε κλειστό θέατρο. Ποιο είναι το αρχαιότερο είδος;*

— Η παράδοση μας έδωσε το ανοιχτό θέατρο. Αυτό είναι ένα από τα κοινά στοιχεία με το αρχαίο ελληνικό θέατρο. Ακόμα και σήμερα στην επαρχία, οι παραστάσεις μπορεί να γίνονται στην ύπαιθρο γιατί δεν υπάρχουν κτισμένα μόνιμα θέατρα. Η σκηνή είναι τετράγωνη, πολύ ψηλή και οι θεατές βλέπουν από τις τρεις πλευρές της που είναι ανοιχτές.

• *Πώς βρίσκετε τις σκηνοθεσίες της ελληνικής τραγωδίας από τους δυτικούς σκηνοθέτες;*

— Έχω δει πολλές παραστάσεις από Έλληνες και άλλους ευρωπαίους σκηνοθέτες. Είδα και φέτος την *Ειρήνη* του Αριστοφάνη από τον ΘΟΚ, και νομίζω ότι έχουν γίνει τεράστια βήματα προς την κατεύθυνση της σκηνικής απόδοσης του αρχαίου δράματος. Νομίζω, όμως, ότι στην πολιτιστική ανταλλαγή μεταξύ Ελλάδας και Κίνας υπάρχει ακόμα ένα έλλειμμα. Οι Έλληνες δεν έχουν ακόμα ανεβάσει κινέζικα έργα. Έχω κάνει επαφές με το Εθνικό, τους ενημέρωσα για τη σύγχρονη κινέζικη δραματογραφία και δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον. Χρειάζεται να επιλεγεί ένα έργο με σημερινή ιστορία και με λίγους ηθοποιούς, όμως τα σημερινά έργα για τη σημερινή Κίνα συνδέθηκαν με τα τρέχοντα πολιτικά προβλήματα και είναι πολύ δύσκολο να βρούμε κάποιο. Είμαι στην Ελλάδα τόσα χρόνια και ελπίζω πολύ σε μια τέτοια συνεργασία, με κινέζικο έργο, δυτικό τρόπο και Έλληνες ηθοποιούς.

Ο συμβολισμός της σκηνής καθρέφτης της ζωής

της Ειρήνης Στάθη

Η Πενγκ Χουί Χενγκ στο ρόλο της Μήδειας
τη στιγμή σκοτώνει τα παιδιά της με τη μαγική βεντάλια.

Η παράδοση της Κινέζικης Όπερας λέει: τραγούδι, λόγος, χοροθεατρική κίνηση πολεμική και ακροβατική τέχνη. Με τα στοιχεία αυτά και τη συνοδεία ρυθμικής δυνατής μουσικής κρουστών και εγχόρδων ο ηθοποιός κτίζει το ρόλο του. Όλα αυτά δεν είναι προαιρετικά στοιχεία, είναι υποχρεωτικές τεχνικές σκηνικής αναπαράστασης που τηρούνται ευλαβικά αιώνες τώρα στο κινέζικο θέατρο.

Η παράσταση της Μήδειας (στα κινέζικα *Μήδεια και Ιάσων*), που είδαμε αυτό το καλοκαίρι από την Όπερα Χομπέι Μπαγκ Τζί, σε σκηνοθεσία Λούο Τζιν Λιν, απολούθησε πιστά τους κανόνες της Παραδοσιακής Κινέζικης Όπερας. Για να το πετύχει αυτό, ο σκηνοθέτης είχε ανάγκη τα επικά στοιχεία του μύθου. Έτσι εκτείνεται σε όλο το φάσμα του μύθου από την Αργοναυτική Εκστρατεία μέχρι τον τραγικό επίλογο της τραγωδίας του Ευριπίδη. Εντοπίζει τα κοινά στοιχεία με το ελληνικό δράμα (το ανοιχτό θέατρο, το μέλος, την παρακαταλογή, την κωδικοποίηση των ρόλων και της αμφίσεως) όπως και τις διαφορές (την απουσία του χορού και των αριστοτελικών ενοτήτων στην Κινέζικη Όπερα). Η πολυσημία και το βάθος των νοημάτων του αρχαίου δράματος με τις προεκτάσεις που αυτό πήρε στη δυτική

Η πολεμική τέχνη είναι βασική τεχνική της Κινέζικης Όπερας.

σκέψη και φιλοσοφία, δεν χωρούν σε αυτό το σχήμα. Όσον αφορά την εννοιολογική πλευρά, δεν μπορούμε να αναπτύξουμε συλλογισμούς αμφισβήτησης της δομής γιατί θα πέφταμε στην παγίδα αποκωδικοποίησης μιας τέχνης που λειτουργεί με διαφορετικούς μηχανισμούς σκέψης από τους δικούς μας. Στην Κινέζικη Όπερα δεν υπάρχει ρεαλισμός στην αναπαράσταση του χώρου και του χρόνου. Το πέρασμα του χρόνου εκδηλώνεται με συμβατικά μέσα, όπως το χτύπημα του τύμπανου και το στυλιζαρισμένο περπάτημα του ηθοποιού με γρήγορα κυκλικά χορευτικά βήματα που σηματοδοτούν την αλλαγή του χώρου.

Η συμβολική αναπαράσταση στην κινέζικη σκέψη εκφράζεται πριν απ' όλα στη γλώσσα. Ήδη με τη χρήση των ιδεογραμμάτων έχουμε μια «απεικονιστικότητα» (figurativité), η οποία συμπυκνώνει τα νοήματα. Μέσα από την απεικόνιση και τη συμπύκνωση εννοιών τα ιδεογράμματα στηρίζουν και κατοπτρίζουν εν τέλει την κινέζικη φιλοσοφία και σκέψη. Πρόκειται για μια έντονη ρευστότητα των σημασιών που στο θέατρο γίνεται σκηνική ρευστότητα όπου ο περιορισμένος χώρος της σκηνής μετατρέπεται σ' ένα ατέλειωτο χώρο και χρόνο ζωής. Αυτή η σκέψη ανήγαγε σε φιλοσοφικό σύστημα ο κινέζικος πολιτισμός, και που κάθε τέχνη και καλλιτεχνική έκφραση οφείλει να καλλιεργεί και να αναδεικνύει. Το καθρέφτισμα της ζωής μέσα στην Τέχνη

παράγει την πολύπλοκη συμβολική σκηνική γλώσσα της Κινέζικης Όπερας.

Το μόνιμο πρόβλημα για τον δυτικό θεατή, ο οποίος τη μόνη σχέση που έχει με αυστηρούς σκηνικούς κώδικες είναι αυτή με τον κλασικό χορό, είναι να ξεπεράσει το θαυμασμό του για το «εξωτικό» και να εισδύσει στην πραγματική σημασία για να βρει εξηγήσεις. Το εκπληκτικό σύστημα και οι τεχνικές του κινέζικου θεάτρου αξίζουν κάτι παραπάνω από την απαρίθμηση των «παράξενων» και των συμβάσεων. Αξίζουν ένα στοχασμό πάνω στη δομή της σκέψης. Ο ρόλος του θεάτρου στην Κίνα και συνεπώς ο ρόλος των ηθοποιών δεν είναι να αναπαραστήσουν με φυσικό τρόπο φιγούρες της καθημερινής ζωής. Ο ρεαλισμός βρίσκεται μόνο στο ότι αγγίζονται θέματα ιστορικά και μυθικά, γνωστά σε όλους. Ο καθαρός ρεαλισμός βρίσκεται μακριά από το θέαμα καθαυτό και κάθε ρεαλιστική αναπαράσταση στη σκηνή αποσιάζει επιμελώς. Η ρεαλιστική αναπαράσταση του ύπνου ή του περάσματος μιας πόρτας θεωρείται μη αισθητική. Η μονομαχία βασίζεται στην αρχή του μη αγγίγματος. Τα παιδιά της Μήδειας πέφτουν νεκρά από μόνη την κίνηση της μαγικής βεντάλιας και μάλιστα προς την αντίθετη κατεύθυνση από εκείνη που αυτά βρίσκονται. Πράξεις καθημερινές όπως η κατάποση ή η μάσηση του φαγητού αντικαθίσταται από ένα μουσικό μοτίβο που σημαίνει την πράξη – δεν

τη συνοδεύει. Όλα αυτά ακολουθούν έναν άμογο συνδυασμό ρυθμικών και συγχρονισμένων κινήσεων και δίνουν την εντύπωση του πράγματος και όχι το ίδιο το πράγμα. Η σύμβαση του κινέζικου θεάτρου βασίζεται σε «πολυτελείς» ισορροπίες. Ο συνδυασμός όλων των χαρακτηριστικών της Όπερας ορίζει τελικά αυτό που είναι το κεντρικό της ζητούμενο: η αφαιρετική και συμβολική απεικόνιση της ζωής. Το θέαμα μας παρουσιάζεται ως καταιγισμός ζωής και όχι απόπειρας ερμηνείας της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Ένα είδος τέλειου μνημείου ενός συστήματος εννοιολογικών απεικονιστικών αισθητικών συνόλων, που συνειδητά αρνήθηκε να περάσει στο επόμενο στάδιο, εκείνο της δυτικής «λογικής».

Είναι προφανές ότι στη Μήδεια που μας παρουσίασε η Όπερα Χομπέι δεν κατάφερε να ενσωματωθεί το τραγικό, στοιχείο που απευθύνεται στη συνείδηση του δυτικού πολιτισμού. Τηρώντας όμως τις αποστάσεις έφερε πιο κοντά στους Κινέζους ένα μύθο ελληνικό και στους Έλληνες ένα θέαμα κινέζικο και όχι εξωτικό. Αν είχε διασωθεί στη σύγχρονη Ελλάδα ο αρχαίος τρόπος παιξίματος της τραγωδίας, μπορεί να έμοιαζε τελικά περισσότερο με την Κινέζικη Όπερα και λίγα πράγματα να μας θύμιζε σε σχέση με τους προσωπικούς πειραματισμούς πολλών δυτικών σκηνοθετών που συχνά επίσης μόνο ως πρόσχημα χρησιμοποιούν την τραγωδία.

ΜΟΥΣΙΚΗ

του ΒΑΣΙΛΗ ΡΟΥΒΑΛΗ

Ο Αφροαμερικανός Prince από τη Μινεάπολη εφορμά στα δισκογραφικά λημέρια εκ νέου

Ο εύθραυστος πρίγκιπας

Ύστερα από μερικά χρόνια σιωπής αλλά με έναν τεράστιο κατάλογο από τα κατορθώματά του.

Πάνω από τριακόσια τραγουδία ηχογραφημένα είτε σε δίσκους είτε στο φημισμένο στούντιό του Paisley Underground στη Μινεσότα, τεράστια εμπορική επιτυχία εκατομμυρίων δολλαρίων σε κάθε νέα κυκλοφορία του, ένα Όσκαρ μουσικής (για το *Purple Rain*), μια ντουζίνα βραβεία (EMMY, MTV κ.λπ.) και αρκετές αξιοζήλευτες συνεργασίες με ονόματα από το διεθνή ποπ στερέωμα. Κανένας άλλος δεν θα 'ρθει συνειρμικά στο μυαλό από την αυτού μεγαλειότητα κύριο Πρίγκιπα, που αισίως αγγίζει πλέον τα σαράντα και φιλάρεσκα φωτογραφίζεται στα εξώφυλλα των περισσότερων περιοδικών του κόσμου αυτό το μήνα.

Η επιστροφή του θορυβώδης, βεβαίως, όπως θα ανέμεναν όλοι. Σχόλια και κριτικές στα μουσικά έντυπα παντός περιεχομένου και παραλλαγών για τον «καλλιτέχνη που κάποτε ονομαζόταν Πρινς» συμπληρώνουν το γεγονός. Το cd *New power soul* αποτελεί λίκνο της καλλιτεχνικής του διαδρομής ή κατά κάποιους άλλους έναρξη μιας επόμενης καλλιτεχνικής του επέλασης στην πρώτη δεκαετία του νέου αιώνα.

Παίρνοντας τα πράγματα από την αρχή, ο Πρινς συμπεριλαμβάνεται μεταξύ εκείνων των μουσικών που μόνο φορμαλιστές

δεν χαρακτηρίζονται. Ουκ ελάχιστες φορές θέλησε ή έπραξε την κυκλοφορία μονών - διπλών (ακόμη και πενταπλών cd, όπως πρόσφατα με το *Crystal ball*, το οποίο διατίθεται μόνο μέσω παραγγελίας στο Διαδίκτυο) σχεδόν ταυτόχρονα ή κρυβόταν με διάφορα ευφάνταστα ψευδώνυμα πίσω

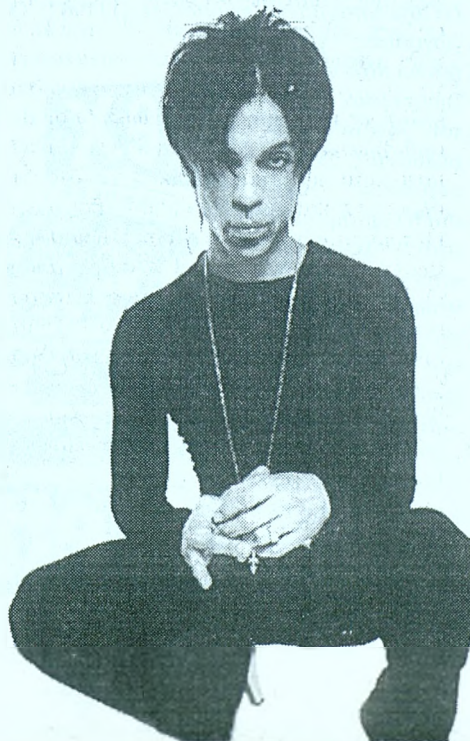
από τεράστιες επιτυχίες στα charts που ερμηνεύαν διακεκριμένοι καλλιτέχνες (π.χ. Sinead O' Connor,

Bangles). Τα βίντεο αλλά και οι συναυλίες του διαθέτουν πάντοτε το στίγμα του Πρίγκιπα με τα άπαιτολλα φαλλικά σύμβολα, το επιτηδευμένο κιτς αισθητικό πλαίσιο, την ακόρεστη χορευτική ενέργεια που άμεσα απελευθερώνεται. Όντας ταλαντούχος δημιουργός, δεν δίστασε την εκκεντρική προσοπικότητά του να την αναγάγει σε σήμα κατατεθέν της μουσικής του φουσιονωμίας και δι' αυτού να αναδειχθεί σε παγκόσμιο super star. Δίσκοι όπως οι *Purple rain*, *Parade*, *Sign O' the times*, 1999 σημάδεψαν τη δεκαετία του '80 ανάγοντας τον Πρινς σε ποπ εκφραστή του νεανικού ακροατηρίου πέραν του μεγάλου μαύρου ακροατηρίου των Ηνωμένων Πολιτειών.

Ήδη από το αχάλινωτο *For you* (1978) εί-

χε επιδείξει τη μονομανία και την ιδιαιτερότητά του μη επιτρέποντας σε κανέναν άλλο να έχει λόγο στα δημιουργήματά του, όντας ο ίδιος συνθέτης, παραγωγός, ερμηνευτής. Κι όταν αργότερα σχημάτισε τους Revolution ή από το 1995 τους New Power Generation είχε πάντοτε τον πρώτο και τελευταίο λόγο στα πάντα. Παράλληλα, η δημιουργία εικόνας του συντηρείται ανέκαθεν κάθε άλλο παρά με μετριοπάθεια, Εξωστρεφής και προκλητικός, βρίσκεται συνεχώς σε ρήξη με το αμερικανικό πουριτανικό μοντέλο είτε φωτογραφιζόμενος γυμνός σε εξώφυλλα δίσκων του είτε γράφοντας στίχους πλήρεις σεξουαλικών υπονοούμενων είτε κυκλοφορώντας σε γκαλά με απαστράπτουσες γυναικείες παρουσίες με τον πιο φανταζι τρόπο.

Βέβαια, προσεγγίζοντας την τέταρτη δεκαετία του, πλέον παντρεμένος και στο πλαίσιο της επιστροφής του στο star system, φαίνεται πως έχουν αμβλυνθεί τούτοι οι εκκεντρισμοί. Ο τελευταίος αυτός δίσκος του φαίνεται ως ιδανική περίπτωση απαρχής μια νέας σελίδας γι' αυτόν. Χωρίς όνομα πια, αλλά μ' ένα σύμβολο ως δηλωτικό επωνύμου, ο «κύριος Σύμβολο» φροντίζει να ξεπερνά την παραδεδεγμένη οδό προσέγγισης του κοινού του: Ούτε λίγο ούτε πολύ, οι θαυμαστές του πρέπει τουλάχιστον να είναι ενημερωμένοι για τις τελευταίες τεχνολογικές εξελίξεις. Χωρίς καμία διαφήμιση ή διανομή στο εμπόριο, οι ακροατές του πρέπει να παραγγείλουν τους νέους του δίσκους μέσω του Διαδικτύου (πράγμα που συνέβη ήδη με το πενταπλό cd *Crystal ball* και το *New power soul* για την αμερικανική αγορά μόνο). Πάντως το τελευταίο αποτελεί γνήσιο κράμα soul και funk ηχοχρωμάτων που δύσκολα θα μπορούσε κάποιος να το χαρακτηρίσει μειωτικά. Κάλλιστα μπαίνει στον κατάλογο των σημαντικότερων άλμπουμ του - εξάλλου δεν υπάρχει λόγος συγκρίσεων καθότι αποδεικνύεται ανενδοίαστα ότι η συνθετική δύναμη του Πρινς δεν χάνει ούτε στο ελάχιστο από τα μαύρα διαμάντια που έδωσε στο παρελθόν. Είναι μια φυσική συνέχεια στο αστείρευτο ταλέντο του που ακόμη και οι σκεπτικιστές του παραδέχονται. Το ερώτημα που απομένει να απαντηθεί είναι το πότε θα συμβεί να στερέψει ή να παρακμάσει όπως τόσο άλλοι στο τζετ σέτ της διεθνούς μουσικής κοινότητας. Αναπάντεχος ακόμη και σ' αυτό, ο Symbol θα συνεχίσει, απ' ό,τι φαίνεται, για πολύ καιρό να ταλανίζει θαυμαστές κι επικριτές. Και μάλλον τούτο είναι που τον κάνει ακόμη πιο αξιοπρόσεκτο για το μέλλον.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

του ΘΑΝΑΣΗ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Ο γραφίστας/εικαστικός Jamie Reid ήταν ο άνθρωπος που όρισε αυτό που ονομάζουμε punk αισθητική. Μια μεγάλη αναδρομική έκθεση του έργου

Καταστασιακοί και punk

του στο Γκάζι κατά τη διάρκεια του καθιερωμένου πια Φεστιβάλ της Βαβέλ έδωσε [την ευκαιρία στο ελληνικό κοινό να έρδει σε επαφή με τη δουλειά του.

Η τροχιά των Sex Pistols και του Jamie Reid στο поп στερέωμα ξεκινάει επεισοδιακά. Το εξώφυλλο του πρώτου single των Sex Pistols δείχνει μια αγγλική σημαία (Union Jack) σκισμένη και ξαναενομένη με παραμάνες. Αυτή η αποδομητική κίνηση θα επαναληφθεί σε πολύ πιο επικίνδυνους δρόμους λίγο καιρό μετά, όμως, η πρώτη απόπειρα βεβήλωσης ενός ελληνικού βρετανικού φρετζ στέφθηκε με επιτυχία. Το ίδιο το αξεσουάρ της παραμάνας θα αποδειχθεί ίσως το κατεξοχήν punk στερεότυπο στη συνέχεια. Ήταν η πρώτη οπτική επικοινωνία με ένα κοινό που ακόμη δεν πολυκαταλάβαινε τι συνέβαινε ή πολύ περισσότερο τι θα συνέβαινε λίγο αργότερα. Ύστερα από αυτό το μοναδικό single, η εταιρεία τους, EMI έδιωξε τους Sex Pistols από το δυναμικό της, πληρώνοντας μια βαριά αποζημίωση.

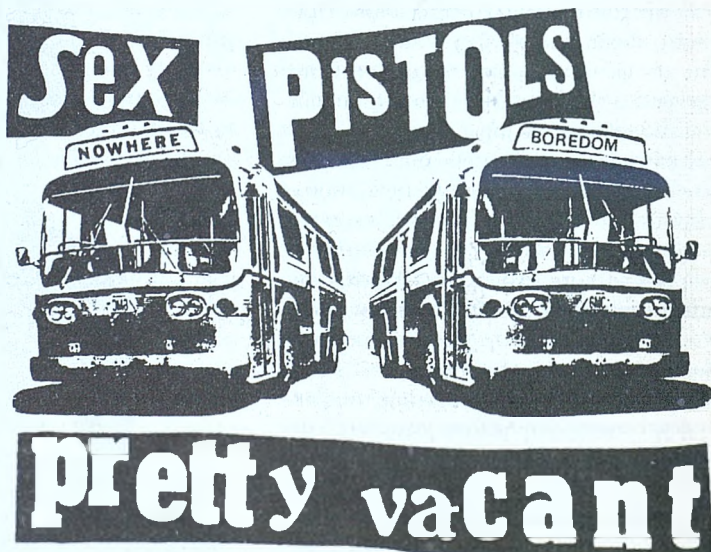
Πιθανότατα αργότερα θα μετάνιωσαν πικρά γι' αυτή τους την απόφαση.

Μια επίσημη φωτογραφία της βασίλισσας Ελισάβετ από τον Cecil Beaton ήταν η πρώτη ύλη. Σκισμένη και ξανακολλημένη με τα μάτια της να καλύπτονται από μια μάσκα με τη φράση «God Save the Queen», γραμμένη με ψαλιδισμένα γράμματα εφημερίδας, κατά τη συνήθεια των απαγωγών και των εκβιαστών. Το στόμα της βασίλισσας βουλωμένο με το όνομα του συγκροτήματος, σχηματισμένο με τον ίδιο τρόπο. Αυτό ήταν το δεύτερο εξώφυλλο που σχεδίασε ο Jamie Reid για το προκλητικό συγκρότημα των Sex Pistols. Αυτό το μετα-σιτουασιονιστικό *Détournement* – επανάχρηση παλιότερου υλικού με παράλληλη καθοριστική αλλαγή του αρχικού νοήματός του έχει στην πραγματικότητα ρίζες πολύ παλαιότερα. Η επέμβαση του Marcel Duchamp πάνω στην αναπαραγωγή της Τζοκόντα βάζοντάς της μουστάκια ήταν ακριβώς μια τέτοια ενέργεια. Τα ιερά και τα όσια της Τέχνης και του Κάλλους σαρκάζονταν με μια απλή κίνηση δύο πινελιών(!). Αν έρθουμε, όμως, στα χρόνια του Σιτουασιονισμού θα δούμε ότι περίπου το ίδιο πράγμα κάνει και ο κατ'εξοχήν «εικαστικός» του κινήματος Asger John στο έργο *L'Avant Garde se Rend Pas* (Η πρωτοπορία δεν παραδίδεται) (1962). Ο

ζωγράφος επεμβαίνει πάλι σε ένα ζωγραφικό έργο του «ιερού» παρελθόντος. Σε ένα κοριτσάκι προσθέτει επίσης μουστάκι αλλά και κάποια δυσανάγνωστα graffiti στο σκούρο φόντο του πίνακα. Βέβαια, πέρα από τη χρονική καθυστέρηση, εδώ το αποτέλεσμα είναι πολύ πιο ανώδυνο γιατί το πρωτότυπο δεν κουβαλάει, φυσικά, τη φρότι-

ση της Μόνα Λίζα του Leonardo. Έξι χρόνια αργότερα, κατά τη διάρκεια των φοιτητικών αναταραχών στο Παρίσι εμφανίστηκε μια αφίσα που έδειχνε το κεφάλι μιας νεαρής κοπέλας καλυμμένο με γάζες και μια παραμάνη να κρατάει το στόμα της κλειστό: «Une jeunesse que l'avenir inquiete trop souvent» (Μια νεολαία που ανησυχεί υπερβολικά συχνά για το μέλλον). Υπεύθυνο για την αφίσα, το φοιτητικό καλλιτεχνικό Atelier Populaire. Και το 1977, ο Jamie Reid επαναφέρει την οξύτητα στο *détournement* θίγοντας ένα θέμα εξαιρετικά ταμπού για τους Βρετανούς. Ο Reid θα επανέλθει με ένα ακόμη απ' ευθείας σχόλιο στους καταστασιακούς – λιγότερο σοκαριστικό αλλά περιέργως περισσότερο ώριμα πολιτικό – με το μεθεπόμενο single των Sex Pistols, *Holidays in the Sun*. Ίσως το απόλυτο οπτικό δοκίμιο πάνω στην κληρονομιά του Debord. Ο τελευταίος έγραφε το 1956 μαζί με τον Gil Wolman στο κείμενο «Μέθοδοι Υπεξάιρεσης»: «Η λογοτεχνική και καλλιτεχνική κληρονομιά της ανθρωπότητας θα πρέπει να χρησιμοποιείται για παρτιζάνικους σκοπούς προπαγάνδας. Είναι φυσικά αναγκαίο να ξεπεράσει κανείς οποιαδήποτε σκανδαλοθηρική ιδέα. Από τη στιγμή που η άρνηση της αστικής έννοιας για την τέχνη και την καλλιτεχνική ευφυΐα είναι πια κάτι δεδομένο και κοινότοπο, το σχέδιο με το μουστάκι πάνω στην Τζοκόντα [του Duchamp] δεν είναι πια πιο ενδιαφέρον από την αυθεντική εκδοχή του πίνακα. Πρέπει τώρα να στρώσουμε τη διαδικασία στο σημείο να αρνηθούμε την άρνηση.

Όταν ο Reid κλήθηκε να εμφανιστεί στα γραφεία της Virgin Records με τη μακέτα

του εξωφύλλου του τρίτου single των Sex Pistols βρήκε τον εαυτό του ανέτοιμο. Το μόνο που είχε ήταν μια εικόνα που είχε χρησιμοποιηθεί παλαιότερα στο suburban Press: Δύο λεωφορεία με προορισμούς το «Τίποτα» και την «Πλήξη», αντίστοιχα. «Ετσι πήγαίνα στη Virgin με μισό εξώφυλλο. Στη γωνία της Portobello Road όπου η Virgin είχε [τότε] τα γραφεία της, υπήρχε ένα μικρό παλαιπωλείο και στη βιτρίνα κατά σύμπτωση υπήρχε μια μικρή κορνίζα για φωτογραφίες. Την έσπασα καθώς κατέβαινα την Portobello Road, πήρα το logo και τις γραμματοσειρές από το πόστερ [της συναυλίας] του 100 Club που είχα στην τσάντα μου και τα κόλλησα στην κορνίζα. Δέκα λεπτά αργότερα τα παρέδωκα στο ατελιέ. Ήταν ακόμη μια φορά η «αναγκαιότητα μητέρα της εμπνεύσεως! Ήμουν υπερβολικά τυχερός, η κορνίζα ήταν ακριβώς επτά ίντσες επί επτά ίντσες, η σωστή αναλογία για το εξώφυλλο ενός single. Δεν χρειαζόταν να μεγαθυνθεί ή να σμιζορυνθεί». Αυτή πάλι η ιδιαίτερα αποδομητική διαδικασία στη γραφιστική παραγωγή προαναγγέλλει το deconstruction της δεκαετίας του '90 όπως το διαμόρφωσαν ο καλλιφορνέζος David Carson και το περιοδικό Raygun.

Εδώ η διαδικασία περιλαμβάνει την καταστροφή σε ένα εντελώς κυριολεκτικό επίπεδο όπου το «σπάσιμο» και η «ρωγμή» έχουν μια ξεκάθαρη υλικότητα.

Λίγο καιρό αργότερα, ο Reid πήγε σε ένα ταξιδιωτικό γραφείο, βρήκε μια βελγική τουριστική μπροσούρα σε μορφή κόμικς όπου έδειχνε μια ευτυχισμένη καθαρή οικογένεια να διασκεδάζει στο Βέλγιο. Πρόσθεσε τους στίχους του τραγουδιού. «A cheap holiday in other people's misery». Το αποτέλεσμα ήταν εξαιρετικά επιτυχημένο: φωτεινό, καθόλου «punk» σαν αίσθηση, μέχρι να το κοιτάξει κάποιος πιο προσεκτικά. Στο πίσω μέρος πάνω σε μια ειδυλλιακή οικογενειακή εικόνα προστέθηκαν φράσεις-κλειδιά: Συμπαθητική εικόνα, Συμπαθητικά έπιπλα, Συμπαθητική ηλικιωμένη κυρία, Συμπαθητικός ηλικιωμένος κύριος, Συμπαθητικό φαγητό, Συμπαθητική φωτογραφία, Συμπαθητικός νεαρός, Συμπαθητική νεαρή, Συμπαθητική χειρονομία (ο Συμπαθητικός νεαρός κρατάει το χέρι της Συμπαθητικής νεαρής), Συμπαθητικό κοριτσάκι (βγάζει την γλώσσα του έξω) και στο κάτω μέρος, Συμπαθητικό εξώφυλλο.

Αυτή ήταν η δυσκογραφική επέμβαση του Reid που τον έφερε σε απόσταση αναπνοής με τις μεθόδους των Καταστασιακών. Αυτό το μεταλλαγμένο άκρως πολιτι-

κό ready made κόμικς δεν διέφερε σε απολύτως τίποτα από τα αντίστοιχα σιτουασιονιστικά που δημοσιεύονταν στην εφημερίδα Internationale Situationiste από το 1957 μέχρι το 1972. Αν εκεί όμως οι προκάτοχοί του δρούσαν ανενόχλητοι, αδιαφορώντας για θέματα copyright, εδώ τα πράγματα ήταν διαφορετικά – μην το ξεχνάμε, μιλάμε για πωλήσεις εκατοντάδων χιλιάδων και τα media στα πόδια τους. Η βελγική τουριστική εταιρεία φυσικά έκανε μήνυση και ο Reid έπρεπε να καταστρέψει την αυθεντική μακέτα μπροστά στον δικηγόρο τους.

Μια μεγάλη καινοτομία στη γραφιστική στρατηγική-για-ένα-ποπ-σχήμα που εγκαίνιασε ο Reid για τους Sex Pistols ήταν η πλήρης απουσία των προσώπων του συγκροτήματος από τα εξώφυλλα των δίσκων, singles και άλμπουμ. «Ποιος ο λόγος όταν είσαι ήδη πρωτοσέλιδο στην Daily Mirror και τη Sun; – θα έπηξε το εξώφυλλο και άλλωστε ήταν άσχημο». Ολόκληρο το εξώφυλλο του άλμπουμ τους Never Mind the Bollocks - Here's the Sex Pistols είχε σχεδιαστεί χρησιμοποιώντας τα γνωστά πια κομμένα γράμματα των «εχθιστών». Καμία εικόνα ή φωτογραφία δεν υπήρχε. Ήταν περιττό ούτως ή άλλως: Ο τίτλος και μόνον του άλμπουμ ήταν το μεγαλύτερο σοκ που προκάλεσαν ποτέ στην κοινή γνώμη της Αγγλίας.

Το βρετανικό punk αναπαρήγαγε πολλά από τα χαρακτηριστικά του Dada: τη διάθεση να σοκάρει, να κριτικάρει, να σατιρίσει το κατεστημένο. Το punk rock αρεσκόταν να αποκαλεί τον εαυτό του «αντι-μουσική» (όπως οι ντανταϊστές τα έργα τους «αντι-τέχνη»), τις περισσότερες φορές όμως ήταν αρκετά συντηρητικό στη μουσική του δομή, βασιζόμενο σε επιταχυνμένα δωδεκάμετρα παιγμένα με εφηβικό πάθος και βαριεστημάρα. Η γραφιστική του Reid και μερικών άλλων έβγαζε από τη μούχλα την εικονοκλαστική διάθεση του Dada και έσπινε έναν ανταρτοπόλεμο σημείων και συγκρίσεων. Συνήθως το μουσικό «περιεχόμενο» ήταν ελάχιστα προσαρμοσμένο στις αρχές που είχαν θέσει το ιδεολογικό πλαίσιο του McLaren ή η εικαστική «συ-

σκευασία» γραφιστών όπως ο Jamie Reid ή ο Tom Wilson. «Κατέστρεψε» ήταν ένα από τα συνθήματά του, «Αναρχία» ένα άλλο. Και τα δύο έμοιαζαν απ' ευθείας παρμένα από το Dada. Τα γραφιστικά κολλάζ του Jamie Reid για τους Sex Pistols επίσης. Μήπως τελικά και στην πιο απόλυτη εμπορικοποίηση του καλλιτεχνικού προϊόντος σήμερα μπορεί κάποιος ν' ανιχνεύσει ίχνη του αυθορμητισμού του είδους; Δύσκολο να απαντήσει κανείς. Όλα τα αιτήματα που είχαν οι ντανταϊστές από την τέχνη, που είχε ο Michel Mourre από τον Θεό, που είχαν οι Λετριστές και οι Καταστασιακοί από την εποχή τους, υλοποιήθηκαν ως αιτήματα στο συμβολικό μέσον της ποπ μουσικής, αιτήματα που παρήγαγαν μια φωνή την οποία ποτέ πριν δεν είχε κανείς χρησιμοποιήσει. Παρήγαγαν ψυχαγωγία ως αποξένωση, παρήγαγαν τέχνη ως ιεραρχική απάρνηση της ιδιοκτησίας. Το μέσον δεν μπορούσε να σηκώσει παραπάνω και έγινε έκρηξη. Αν συγκριθούν σε σχέση με τους δίσκους των Sex Pistols, τα απομεινάρια του Dada, του Λετρισμού και των Καταστασιακών μοιάζουν σήμερα με σχεδιάσματα για punk τραγούδια. Γι' αυτούς που τα θέλουν όλα. Η μουσική βιομηχανία δεν κατέρρευσε. Η κοινωνία δεν κατέρρευσε. Κανένας νέος κόσμος δεν δημιουργήθηκε. Είχε πλάκα όμως.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

του ΜΑΝΟΥ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗ

Με αφορμή το φεστιβάλ μικρομηκάδων στη Δράμα, ας αρχίσουμε μια συζήτηση σχετικά με τη σχέση σινεμά και ζωγραφικής μιλώντας κατ' εξοχήν και εξαιρετικά για τον πιο αιρετικό

Καραβάτζιο, ο κινηματογραφικός!

καλλιτέχνη του Μπαρόκ και για τον άνθρωπο που ενέπνευσε το πιο ολοκληρωμένο ίσως, φιλμ του Ντέρεκ Τζάρμαν, του πρόσφατα χαμένου σκηνοθέτη και ζωγράφου.

Η μανιά με τον Μικελάντζελο Μερύτζι Καραβάτζιο (1571-1610) συνεχίζεται· όπως συνεχίζεται και η γοητεία που ασκεί η ριζοσπαστικά νέα εικονοποιία του στους εραστές των εικονοκατασκευών, είτε αυτές είναι ζωγραφικές είτε ηλεκτρονικές. –Είναι μήπως αυτή η πρωτόγονη βία, που χαρακτηρίζει τις συνθέσεις του, το κύριο ελκτικό του προσόν;

Πρωτίστως είναι, νομίζω, η νέα γλώσσα που υιοθετεί ο ίδιος, αφενός για να εξορκίσει τον ιδανισμό ενός παλαιού κόσμου (εκείνου της Αναγέννησης) και αφετέρου για να διατυπώσει τα γνωρίσματα ενός καινούργιου (αυτού του Μπαρόκ). Ο Καραβάτζιο υπήρξε κατ' εξοχήν ένας σκηνοθέτης του οποίου η αισθητική αλλά και η τεχνική διαισθησία επηρέασε άμεσα την εικονοποιία του αιώνα μας και ιδιαίτερα τον κινηματογράφο. Ο Πέινπα, ο Κόπολα αλλά και ο

Παζολίνι ή ο Τζάρμαν είναι παιδιά του Καραβάτζιο· είναι οι εξελιγμένες εκδοχές των αντισημβατικών, των ωμών, των αλληλοσυγκρουόμενων αλλά και των εξαιρετικά υποβλητικών εικόνων του. Ο Καραβάτζιο έμαθε την εποχή του να βλέπει αλλιώς, όμοια όπως ο κινηματογράφος άλλαξε ριζικά την οπτική της εποχής μας θέτοντας εν πολλοίς τις παραδοσιακές τέχνες της εικόνας –όπως π.χ. τη ζωγραφική– σ' ένα ιδιότυπο πουργκατόριο.

Ο Καραβάτζιο, έστω και εν αγνοία του, κατάφερε να καταστεί μόδα σ' ολόκληρο τον 17ο αιώνα, απ' άκρου εις άκρον της Ευρώπης. Δεκάδες δεκάδων είναι οι δεδηλωμένοι Καραβατζέσκι, σε βαθμό ώστε και ο ίδιος ο Ρέμπραντ, αυτός ο μύσσης του ιερού και ο απολογητής του εσωτερικά ανθρώπινου δράματος, να έχει έμμεσα επηρεασθεί από τις οπτικές καινοτομίες του τυχοδιώκτη Λομβαρδού.

Ο Καραβάτζιο στρέφεται προς την απόδοση της πιο άμεσης, της πιο απτής πραγματικότητας χωρίς καμιά ωραιοποίηση. Χωρίς να διαχωρίζει την Τέχνη από τη ζωή. Πρωτού καταστεί «κινηματογραφικός», υπήρξε «φωτογραφικός»: Χρησιμοποιεί σκοτεινά, αβαντί φόντα, ώστε να προβάλλονται οι μορφές του ανάγλυφα στο πρώτο επίπεδο με έντονα διατυπωμένα τα περιγράμματά τους και με έμφραση στις πιο νατουραλιστικές φυσιογνωμικές τους λεπτομέρειες. Αληθινή ηδονή, δηλαδή, για τον θεατή!

Τον ίδιο θεατή που ευοχεύεται τόσο αδιάντροπα από τον ανάλογο νατουραλισμό των σημερινών reality shows.

Δεν μένει όμως εκεί. Ο Κ. φωτίζει τις συνθέσεις του από ψηλά ώστε να λούζονται τα πρόσωπά του από ένα σκληρό, δραματικό φως. Πρόκειται εν πολλοίς για ένα δράμα «κατασκευασμένο» πλην απόλυτα πειστικό.

Τέλος, επιμένει στη χρήση κοντινών πλάνων, εγκαταλείποντας την εξιδανικευτική απόσταση που επέβαλε η Αναγέννηση. Ανάμεσα στον ιδεατό χώρο του πίνακα και στο φυσικό περιβάλλον δεν υπάρχει πια διαφορά.

Θυμιάστε *Το ρόδο του Καϊρου*, την ταινία του Γούντι Άλλεν, στην οποία ο πρωταγωνιστής του φιλμ τραβάει μέσα στο πανί την ερωτευ-

Λέει ο Γιάννης Κουνέλλης: «Ο Καραβάτζιο με κυνηγάει γιατί ο Καραβάτζιο κατέχει μια θέση στην ιστορία του πολιτισμού ανάμεσα στον Αριστοτέλη και τον Λένιν».

μένη θεάτρια της πλατείας; Ο Καραβάτζιο ήταν ο πρώτος «ευρέτης» αυτού του ερφέ, ένας πρόδρομος της φιλμικής αφήγησης και του κινηματογραφικού οπτικού σοκ.

– Και η ζωγραφική;

Στον καλλιτέχνη αυτόν εντοπίζεται –ίσως για πρώτη φορά– η αποσπασματική, η ελλειπτική σύλληψη της φόρμας και της καθόλου σύνθεσης που θα δεσπόσει έκτοτε στο Μπαρόκ. Στον Καραβάτζιο, δηλαδή, τα οπτικά σύνολα παρουσιάζονται θραυσματικά και οι ιστορίες μισοτελειωμένες όπως συμβαίνει και στη ζωή. Οι εικόνες του –οι ιστορίες του καλύτερα– τμηματικά βυθίζονται στο σκοτάδι ή τμηματικά αναδύονται στο φως όπως ακριβώς συμβαίνει μ' έναν σπασμένο καθρέφτη, επιτυγχάνοντας το απόλυτο *chiaro scuro*.

Ιδού γιατί άρεσε τόσο πολύ ο Καραβατζισμός: γιατί πέτυχε να δημιουργήσει «κινηματογραφικές» συγκινήσεις τρεις αιώνες πριν από την εμφάνιση του κινηματογράφου, σηκώνοντας εντυπωσιακά την απόσταση ανάμεσα στον θεατή και το αντικείμενο θέασης.

Ο Καραβάτζιο στάθηκε ο επαναστάτης –προάγγελος του Μπαρόκ ο οποίος επιστρέφει, μπλέκοντας τη ζωή του με τον Μύθο, σε μια προσωπική βιωματική εμπειρία του κόσμου. Ο Καραβάτζιο ζωγραφίζει με το αίμα του, πράγμα που θα επαναλάβει στους πίνακές του με θέμα το Aids ο σύγχρονος κινηματογραφιστής θανιαστής του, ο Τζάρμαν. Είπαμε: αυτό που ενώνει και τους δύο είναι η αγάπη για μια εικόνα που μπορεί να είναι συγχρόνως τρυφερή και σκληρή· χαστούκι μαζί και χάδι...

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΡΙΤΟΥ

Είναι γεγονός! Ενός φεστιβάλ για το ντοκυμανταίρ... μύρια έπονται! Αυτά, βέβαια, για όσα

«Εικόνες του 21ου αιώνα»

παράδοξα μπορούν και συμβαίνουν στην αδάνατη ελληνική πραγματικότητα.

Αν και το ντοκυμανταίρ αποτελεί ασφαλώς σημαντικό κινηματογραφικό είδος, εντούτοις εδώ και χρόνια παρέμενε στο περιθώριο της προστασίας, ανάπτυξης και προβολής. Από την άλλη μεριά, ωστόσο, έλληνες κινηματογραφιστές συνεχίζουν με αξιοθαύμαστη επιμονή, κάθε χρόνο, με ανεπαρκέστατα οικονομικά μέσα, να δημιουργούν –συνά αξιόλογα– ντοκυμανταίρ, είτε μικρού είτε μεγάλου μήκους.

Πριν από τέσσερα χρόνια έγινε στην Πρέβεζα μια απόπειρα –χωρίς συνέχεια– για την ίδρυση ενός φεστιβάλ ντοκυμανταίρ από τοπικούς φορείς. Το ίδιο συνέβη και με το, όπως αποκλήθηκε, οικολογικό φεστιβάλ της Μυτιλήνης ένα χρόνο αργότερα. Τη δεύτερη «Διεθνή Συνάντηση Αρχαιολογικής Ταινίας του Μεσογειακού Χώρου» πραγματοποίησε στο Ρέθυμνο φέτος το καιλοκαίρι το γνωστό περιοδικό *Αρχαιολογία και Τέχνες*, ενώ την ίδια περίοδο πραγματοποιήθηκε στη Σάμο το πρώτο «Φεστιβάλ Μεσογειακού Ντοκυμανταίρ» με οργανωτική πρωτοβουλία των **Βασ. Βαφέα, Α. Παπαστάθη** και το ίδρυμα «Νικόλαος Δημητρίου».

Και ξαφνικά τα του ντοκυμανταίρ πράγματα παίρνουν μια πολύ ενδιαφέρουσα τροπή. Το «παιχνίδι» άρχισε να «χωντραίνεται».

Και πρώτα-πρώτα το νεοϊδρυθέν «Κέντρο Ελληνικού Ντοκυμανταίρ», το οποίο εξήγειλε την ετήσια διοργάνωση Διεθνούς Φεστιβάλ Ντοκυμανταίρ με τόπο τέλεσης την Καλαμάτα υπό την αιγίδα αλλά και την οικονομική κάλυψη του υπουργείου Ανάπτυξης και τον ΕΟΤ (βλέπε σχετικά *Αντί*, τ. 664/3.7.98). Όμως η συνέχεια είναι ακόμα πιο ενδιαφέρουσα και ήρθε από τη Θεσσαλονίκη, από όπου στις 3 τρέχοντος μηνός αναγγέλθηκε η καθιέρωση και δεύτερου διεθνούς φεστιβάλ ντοκυμανταίρ, αφιερωμένου στον κινηματογράφο και στο βίντεο σύγχρονης πληροφόρησης, με την εύλογη αλλά και ενδεικτική των στόχων και του περιεχομένου ονομασία: «Εικόνες του 21ου αιώνα». Το ιδιαίτερα αξιοσημείωτο σε τούτη την περίπτωση είναι ότι οι «γονείς» της διοργάνωσης είναι οι φυσιολογικά ενδεδειγμένοι, δηλαδή το «Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Θεσσαλονίκης» και η «Νέα Ελληνική Τηλεόραση» (NET), της οποίας, λίγο-πολύ τα καλά δείγματα ενδιαφέροντος για το ντοκυμανταίρ παρακολουθούμε τούτο τον πρώτο χρόνο της λειτουργίας της. Η διοργάνωση θα τελεί υπό την αιγίδα του αρμόδιου, για θέματα κινηματογράφου, υπουργείου Πολιτισμού.

Πρόσθετη εγγύηση σοβαρότητας, συνέπειας και αποτελεσματικότητας της προσπάθειας θα είναι το όνομα του Καλλιτεχνικού Διευθυντή, δηλαδή του **Δημήτρη Εϊπίδη**, μέχρι σήμερα υπεύθυνου των «Νέων Οριζόντων», αναμφισβήτητα του πλέον επιτυχημένου παράλληλου προ-

Το σήμα του διεθνούς φεστιβάλ ντοκυμανταίρ Θεσσαλονίκης «Εικόνες του 21ου αιώνα» που θα ανοίξει για πρώτη φορά τις πύλες του τον Μάρτιο του 1999.

γράμματος του φεστιβάλ της Θεσσαλονίκης.

Η απόφαση δημιουργίας αυτού του φεστιβάλ –σύμφωνα με τους διοργανωτές του– ξεκίνησε από τη διαπίστωση ότι σήμερα, με την αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η ραγδαία εξελισσόμενη σύγχρονη τεχνολογία, διευρύνεται το φάσμα πληροφόρησης που καλύπτει ο τομέας των οπτικοακουστικών μέσων (κινηματογράφος, βίντεο, ψηφιακή εικόνα, καλωδιακή εικόνα, Ιντερνέτ κ.λπ.), και έτσι απεμπλέκεται το ντοκυμανταίρ, που για πολλά χρόνια είχε περιοριστεί στην «ακαδημαϊκή» τηλεοπτική εκδοχή ως παραπροϊόν μονάχα των κρατικών καναλιών.

Η έναρξη, λοιπόν, της καινούργιας διοργάνωσης θα γίνει το 1999 (15-21 Μαρτίου) στις αίθουσες «Ολύμπιον Ι» και «Ολύμπιον ΙΙ» με προγράμματα ταινιών ελληνικής και διεθνούς επιλογής, αναδρομικά αφιερώματα, ντοκυμανταίρ για τη μουσική, mock documentaries, νέες τεχνικές, νέες τεχνολογίες, παράλληλες εκδηλώσεις (με ίσως πιο σημαντική τα σεμινάρια για την παραγωγή ντοκυμανταίρ σε συνεργασία με τη γαλλική Film d'ICI και τη δική μας NET), market με ντοκυμανταίρ των βαλκανικών χωρών κ.ά. Προβλέπονται τιμητικά βραβεία.

Να ένας (συν)ανταγωνιστικός, φεστιβαλικός πλουραλισμός μεγεθών (και μεγεθύνσεων) που δεν μπορεί κανείς παρά να εύχεται την ευδοκίμησή του. Και, φυσικά, όποιος αντέξει...

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΡΙΤΟΥ

Η στήλη ετούτη (και ο υπογράφων) δεν έχει σχεδόν ποτέ υποκύψει στον πειρασμό να ασχοληθεί δετικά με την ψυχωτική «ψυχαγωγία του μεγάλου θεάματος» και τα βαρύγδουπα προϊόντα της αμερικανικής κινηματογραφικής βιομηχανίας. Αγνόησε ακόμα και την ιστορική, ταμειακή πλημμυρίδα που

Η άνοια των ψηφιακών εφφέ

προκάλεσε ο από κάθε άποψη υπερμεγέδης *Τιτανικός* την περασμένη κινηματογραφική περίοδο, παρ' όλο που στην ταινία του Τζέιμς Κάμερον καταβλήθηκε φανερή προσπάθεια να κρατήσουν την —έστω ζαχαρούχα— μερίδα τους τα ανδρώπινα αισθήματα και να σκιαγραφηθεί το σχετικό κοινωνικό περιβάλλον με τα πάθη του.

Είχε, όμως, προηγηθεί η *Ημέρα Ανεξαρτησίας*, του Ρόλαντ Έμεριχ, χαρακτηριστικό της περιπτώσεως χολλυγουντιανό blockbuster, όπου ένα τρομακτικών διαστάσεων UFO σκεπάζει κυριολεκτικά

τον ουρανό της Νέας Υόρκης. Τον κίνδυνο κατά του πλανήτη μας αναλαμβάνουν να τον εξουδετερώσουν ο πρόεδρος των ΗΠΑ, ένας «μάγος» των κομπιούτερ και ένα πιλότος της πολεμικής αεροπορίας. Νικητής αναδεικνύονται τα ψηφιακά εφφέ. Λίγο πιο πίσω χρονικά, θα κρυφοκοίταζε με ζήλια η παρέα του *Τζουράσικ Παρκ*.

Και ιδού τώρα ο βαρύγδουπος *Αρμαγεδδών* της βιβλικής *Αποκάλυψης* —μηδεμίαν σχέσιν έχων με αυτήν— κόπια καρμπόν με την ταινία του Έμεριχ, υπερτονίζοντας και υπερθεματίζοντας το θέαμα και την απλοϊκότητα, στοχεύοντας στις ψυχοθυμικές αντιδράσεις ενός «νήπιου» κοινού, παρόμοιου με εκείνο των νικελόντιον, στα χρόνια της γέννησης του σινεμά, όταν οι θεατές εγκατέλειπαν κατατρομαγμένοι τη σκοτεινή αίθουσα προβολής με την κατά μέτωπο *Αφίξη του τραίνου* στην οθόνη. Τώρα τα Nintendo και τα Packman μάς προστατεύουν δίκην εμβολίων.

Σε δεκαοχτώ μέρες ένας υπερμεγέθης αστεροειδής θα πέσει πάνω στη γη και θα εξαφανίσει κάθε ίχνος ζωής. Ήδη θραύσματα του αστεροειδούς προκαλώντας τεράστιες υλικές ζημιές πέφτουν —πάλι στη Νέα Υόρκη— και κορυφώνουν την αγωνία, πού αλλού; στις ΗΠΑ. Και ποιος μπαίνει επικεφαλής στην (επιστημονική) «σταυροφορία» σωτηρίας του πλανήτη μας; Ο πλανητάρχης πρόεδρος! Είς αίσιον πέρως θα φέρουν το έργο ο σκληρός εξπέρ στη διάκριση φρεάτων (Μπρους Γουίλις) και η ομάδα του. Κοντά τριάντα αίθουσες (χειμερινές και θερινές) στην Αθήνα προσφέρουν άσυλο στη βρυνθιμιζούσα υπερπαραγωγή, όπου άνθρωποι και computing graphics, εις σάρκαν μίαν, καταργούν κάθε έννοια περιχομένου πίσω από τον επιδερμικό εντυπωσιασμό. Η ταχύτητα και ο ρυθμός του μοντάζ ξεπερνάει και αυτού των βιντεοκλίπ, αφού το κλασικό κινηματογραφικό πλάνο δεν έχει καμία καλλιτεχνική αξία. Άνθρωποι και ανθρωποειδή των εφφέ ταυτίζονται, σε σοφή κατασκευαστική σύγχυση, μιας και ο ανθρώπινος χαρακτήρας δεν ενδιαφέρει, γι' αυτό και δεν υπάρχει κανένας στην ταινία.

Μέσα σε μια κατάμεστη, θερινή αίθουσα της οποίας η μεγάλη πλειοψηφία ήταν μέχρι

Μπρους Γουίλις, «σωτήρας» του πλανήτη μας και του... Πλανητάρχη!

δεκαπέντε χρόνων κοινό, το μεγαλύτερο ποσοστό έτρωγε ή μιλούσε αδιαφορώντας για την ταινία, αφού αδυνατούσε να παρακολουθήσει αυτό τον πολύ εικόνων. Θα το ζήσουμε το φαινόμενο ξανά και σύντομα με τον *Γκοντζίλα* και το *Deep Impact*. Τι συμβαίνει, λοιπόν, και πού, κατά τη γνώμη μας, είναι το αξιοσημείωτο;

Βρισκόμαστε μπροστά σε μια συγκλονιστική ανανεωτική προώθηση των τεχνικών μέσων της κινηματογραφικής (πιο σωστά, της οπτικοακουστικής) γραφής. Η ηλεκτρονική είσοδος στο χώρο είναι ο τρίτος —πολύ μεγάλος— σταθμός μετά τον ήχο και το χρώμα στην κινούμενη εικόνα. Σημαδεύει, ω ναι!, στον βαθμιαίο παραμερισμό —άγνωστο ακόμα σε ποιο βαθμό— του αληθινού ανθρώπου και των χειροποίητων εικόνων, της εγκατεστημένης πραγματικότητας. Είμαστε προ της ηλεκτρονικής απομίμησης του δραματικού ταλέντου από τα προγράμματα των ηλεκτρονικών υπολογιστών. Βέβαια, αυτές είναι πραγματικότητες που δεν μπορεί κανείς να αγνοήσει, ούτε να υποτιμήσει τις τρομακτικές δυνατότητές τους, έστω και ως τεχνικές. Και φαίνεται ότι για σοβαρό χρονικό διάστημα θα ζούμε την παρουσία τους σαν βιτροουζιτέ τεχνικής χωρίς καμιά άλλη καλλιτεχνική αξία. Ας αισιοδοξούμε πως όταν ωριμάσουν θα υπηρετήσουν και αυτές με τη σειρά τους το δημιουργικό ανθρώπινο πνεύμα.

Καημένη Ιούλιε Βερν, καημένη Μπάστερ Κήτον (που τα έκανες όλα μόνος σου), καημένη *E.T.*... Ήδη σας νοσταλγούμε.

ΒΙΒΛΙΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Ελληνική Αρχιτεκτονική

Ζήσης Κοτιώνης,
Το ερώτημα της καταγωγής
στο έργο του Δημήτρη Πικιώνη,
ΤΕΕ, Αθήνα 1998

Το βιβλίο του Κοτιώνη έρχεται να ταράξει τα νερά της βιβλιογραφίας για την ελληνική αρχιτεκτονική. Αναντίρρητα θα δημιουργήσει «σάλο», αφού τίποτε (σχεδόν) τα τελευταία χρόνια, και ιδίως μετά το θάνατο του Πικιώνη το 1968, δεν μπόρεσε να προσφέρει μια «ερμηνεία» αντάξια της σημασίας του έργου του. Τουλάχιστον στα ελληνικά επικράτησαν το είδος της νοσταλγικής ανάμνησης από συνεργάτες και μαθητές και το είδος της αποσπασματικής αντιμετώπισης κάποιας πλευράς του έργου του (υποχρεωτική δέσμευση για «αφιερώματα»). Περιμένοντας την «οριστική» ιταλική έκδοση του *Dal Co*, που ετοιμάζεται εδώ και αρκετά χρόνια, ήταν σαν να είχε παραιτηθεί η ελληνική πλευρά από ένα τέτοιο εγχείρημα. Μέσα σε αυτό το κλίμα, η δημοσίευση της διατριβής του Κοτιώνη για τον Πικιώνη θα έμοιαζε με (αλλά και ήταν) κεραυνός εν αιθρία. Είχε, λοιπόν, με το μέρος της δύο χρήσιμα ατού: το πλεονέκτημα του αιφνιδιασμού και το προσόν να εμφανίζεται στη σκηνή ως η μοναδική εκτενής έρευνά για το θέμα (και τι θέμα είχε διαλέξει!).

Η διατριβή του Κοτιώνη πρόσφερε μια τεράστια επιπλέον έκπληξη: τη σύζευξη Πικιώνη με Heidegger σε μια συνεχή, σχεδόν ανηλεή αντιπαράθεση από την αρχή ως το τέλος του κειμένου. Ακόμα περισσότερο ενδιαφέρον κρύβει η υπόνοια

ότι η σύζευξη αυτή θα μπορούσε να θεωρηθεί «αυθαίρετη», αφού ο Πικιώνης κατά τα φαινόμενα αγνοούσε την ύπαρξη του Heidegger. Οι δύο τους όχι μόνο δεν συναντήθηκαν ποτέ, αλλά ούτε σχετίζονταν φανερά. Βέβαια, ένα τέτοιο ασύμπτωτο δεν σημαίνει ότι ο ένας δεν «επηρέασε» τον άλλο – τουλάχιστον ο **Harold Bloom** μάς έμαθε να μην εφησυχάζουμε σε τέτοιες περιπτώσεις. Ο ίδιος ο Κοτιώνης, άλλωστε, με αποπλυστική ειλικρίνεια δέχεται ότι η σχέση είναι επισφαλής και ότι με τίποτα δεν θέλησε να δείξει ότι ο Πικιώνης ήταν ένας (ακόμα) χαϊντεγκεριανός (σ. 292). Μας πληροφορεί επίσης ότι η προσέγγισή του στον Heidegger έγινε έμμεσα, καθώς διάβαζε τον Norberg-Schulz (κύριο εκφραστή της φαινομενολογίας στην αρχιτεκτονική), που του άνοιξε ένα παράθυρο προς έναν άγνωστο γι' αυτόν τομέα. Ακολούθησε η καταβρόχθιση των διαθέσιμων δημοσιευμάτων του Heidegger και κατόπιν η χειμαρρώδης «μεταφορά» ενός τέτοιου οπλοστασίου στο παράδειγμα του Πικιώνη.

Αν και διατυπωμένη σε ύψος παιγνιώδες, η άποψη του **Αριστεΐδη Αντωνά** στην παρουσίαση του βιβλίου στη Στοά του Βιβλίου πριν από λίγους μήνες, νομίζω ότι έπιασε μια μεγάλη αλήθεια: εκείνο που πραγματικά ενδιέφερε τον Κοτιώνη ήταν ο Heidegger και λιγότερο ο Πικιώνης, οπότε ακόμα και αν έλειπε ο δεύτερος δεν θα ζημιωνόταν το περιεχόμενο του βιβλίου του. Πράγματι, ο Κοτιώνης έχει τόσο «χαιθεί» μέσα στον Heidegger ώστε να ταυτίζεται απόλυτα μαζί του. Τον

ακολουθεί τόσο πιστά, μιμείται τόσο πολύ το ύφος του, ακόμα και τη συνήθεια της παραγωγής νεολογισμών (που τόσο άβολα μεταφέρονται στα ελληνικά), που στο τέλος δεν έχει ιδιαίτερη σημασία αν μια φράση ήταν τοιτάτο (που δηλώνεται εντός εισαγωγικών) παρμένο από κάποιο κείμενο του φιλοσόφου ή προσωπικής του κατασκευής.

Η προσέγγιση όμως αυτή μοιραία «καίει» τη διατριβή προς δύο ταυτόχρονα κατευθύνσεις: ούτε ο ήρωάς του (δηλαδή ο Heidegger) αλλά ούτε και η «περίπτωση εφαρμογής» (δηλαδή ο Πικιώνης) μπορούν πια να ειπωθούν κριτικά. Το παραδέχεται άλλωστε και ο ίδιος στον πρόλογο (σ. 21). Η τέτοια αποχή από τον πρώτο ήταν φυσικό επακόλουθο της αποκλειστικής αναφοράς σε αυτόν σαν να ήταν κλειστό σύστημα. Με την περίπτωση του Πικιώνη, ο μηχανισμός ίσως λειτούργησε έμμεσα, εξ ανακλάσεως: η συμπίεση με τον Heidegger υποχρέωνε τον συγγραφέα να παρτάξει τα επιχειρήματά του «στα τυφλά» (ως απόλυτα θέσφατα), οπότε δεν έμεναν περιθώρια για να αντιμετωπιστεί ο Πικιώνης διαφορετικά. Για να ταιριάζουν, δηλαδή, οι δύο περιπτώσεις, θα έπρεπε αντίστοιχα και ο Πικιώνης, ως «εφαρμογή», να χαρακτηρίζεται από σταθερότητα επιδιώξεων και μεθόδου.

Έτσι θυσιάστηκε η μάλλον καλά τεκμηριωμένη αντιφατικότητα του Πικιώνη, οι γνωστές του παλινδρομήσεις, το έκδηλο ασύμπτωτο ανάμεσα στο λόγο και στην πράξη του. Αποκαθαρμένος από τέτοιες παλινδρομικές κινήσεις και υπερευαίσθητες αντιδράσεις στα ρεύ-

Η καθημερινή ζωή το έτος 1000 του **Edmond Pognon** (μετάφραση: **Σταύρου Βλοντάκη**, εκδ. Παπαδήμα, 1998) είναι ένα σύνθετο βιβλίο και συνάμα εξαιρετικά προστό ακόμη και για τον μη ενημερωμένο αναγνώστη. Η περιγραφή της καθημερινής ζωής στη Μεσαιωνική Ευρώπη καλύπτει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και νοοτροπιών και μετατρέπει την ιστορική γνώση σε μια διασκεδαστική εξιστόρηση ηθών, εθίμων, προλήψεων και δεισιδαιμονιών που εμπλέκονται στις ζωές, τους έρωτες και τα σεξουαλικά ήθη βασιλείων, γαιοκτημόνων, μοναχών...

Θα μπορούσα ανεπιφύλακτα να συστήσω σε όλους τους αναγνώστες ένα σχολικό εγχειρίδιο. Πρόκειται για το καινούργιο βιβλίο της Β' Ενιαίου Λυκείου που κυκλοφόρησε πρόσφατα το υπουργείο Παιδείας και απευθύνεται στους μαθητές ενός καινοτόμου μαθήματος που εισάγεται για πρώτη φορά στο ελληνικό σχολείο, έστω και ως μάθημα επιλογής: *Νεότερη ευρωπαϊκή λογοτεχνία. Ανθολόγιο μεταφράσεων* διαμορφωμένο από τους **Ν. Βαγενά, Τ. Καγιαλή, Α. Πόλλα, Ν. Ταραρά, Γ. Φράγκογλου**. Μ' αυτό τον τρόπο γίνεται μια συστηματική προσπάθεια να ενταχθεί η ευρωπαϊκή γραμματεία, μέσα από επιλεγμένες μεταφράσεις, στο σύνολο της νεοελληνικής λογοτεχνικής παραγωγής.

Ιστορία και σχολείο (εκδ. Νήσος, 1998) τιτλοφορείται το βιβλίο της **Έφης Αβδελά**, που έχει ως αντικείμενο του τη διδακτική διαδικασία ως προς το μάθημα της ιστορίας κατά τη διάρκεια της εννιάχρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Η διαχρονική εξέταση των αναλυτικών

προγραμματίων διδασκαλίας οδηγεί κατευθείαν στο ζήτημα του «εθνοκεντρισμού».

Η ταύτιση του μαθήματος της ιστορίας με την καλλιέργεια της «φιλοπατριάς» υπήρξε, ως ένα βαθμό, η κυριότερη αιτία διασπρεβλώσεων. Ποια είναι η σύγχρονη αντιμετώπιση του ζητήματος στην Ελλάδα αλλά και γενικότερα στην Ευρώπη και με ποιες μεθοδολογικές αλλαγές είναι δυνάτη η «νέω» προσέγγιση της γραπτής ιστορίας;

Η μελέτη της Έφης Αβδελά αποπειράται να δώσει μερικές πρώτες υπεύθυνες απαντήσεις στα κεφαλαιώδη αυτά ερωτήματα.

Κάπως όπως σε φίμι, που παίρνει φως και όλες οι εικόνες διαλύονται, εξελίσσονται οι σόντομες αφηγήσεις του **Κώστα Παπαγεωργίου** στο βιβλίο του *Πήρε φως* (εκδ. Κέδρος, 1998). Φενγαλέες εικόνες που θμιζούν αποσπάσματα ονειρών και διαρκούν όσο το σποτάδι. Ωστόσο, όπως ακριβώς και τα όνειρα, αφήνουν ένα ενδιάκριτο χνάρι μέσα στη μνήμη και η αποτύπωση του στη γραφή συντηρεί την υποβλητικότητα τους αλλά και τον τρόπο που περιζλεύουν.

Λιθραίες ματιές σε περιοδικά: 1. *Υφος*, (περιοδική έκδοση για τα γράμματα και τις τέχνες (τ.χ. 6, καλοκαίρι '98) με ενδιαφέρον αφιέρωμα στον ποιητή **Αργύρη Χιόνη** 2. *Πανδώρα*, περιοδική έκδοση λογοτεχνίας (τ.χ. 4, 1998) με αποκλειστικά λογοτεχνική ύλη 3. *Νέα Εστία*, (έτος 720, τόμος 143, τ.χ. 1704 Σεπτέμβριος '98). Ωστόσο, 1ο τεύχος της νέας διαδρομής του περιοδικού, που πλέον θα εκδίδεται κάθε μήνα υπό τον νέο διευθυντή έκδοσης **Σταύρο Ζουμπουλάκη**, με έμφαση στην κριτική συζήτηση της λογοτεχνίας. Να τα

ματα του καιρού του, ο Πικιώνης προβάλλει πλέον ως ο μονολιθικά δεόμενος της περιήρμης «Αισθηματικής Τοπογραφίας» του. Ακόμα και αν όλες αυτές οι αποχρώσεις, που εκφράστηκαν μέσα από τις υπέροχα διατυπωμένες αμφιβολίες-απορίες του Πικιώνη, θεωρηθούν απλά επιφαινόμενα άνευ σημασίας (μια μόνιμη υπόθεση), θα έπρεπε πρώτα να έχει αποδειχτεί η υποδεέστερη αξία τους. Αλλά πουθενά δεν διακρίνεται μια τέτοια πρόθεση. Ίσως σοβαρότερη ήταν εκ μέρους του η υποχρέωση αναζήτησης της «καταγωγής» (θεμελιακού όρου στη χαϊντεγκεριανή φιλοσοφία) στις «αρχαϊκές» τάσεις του Πικιώνη ο οποίος, σαν άψογος εκλεκτικιστής που ήταν, γνώριζε άριστα πώς να ελίσσεται ανάμεσα στις ετεροδοξίες της εποχής του.

Έβλινε το βιβλίο το ότι δεν πέρασε από τη βάσανο της αναμύρφωσης της αρχικής διατριβής, που είχε προηγηθεί κατά δέκα χρόνια. Με μεγάλη (πάλι προς τιμήν του) ειλικρίνεια ο Κοτιώνης ομολογεί ότι τρώμαξε όταν αναλογίστηκε το χρονικό κόστος μιας τέτοιας αναθεώρησης (σ. 24) και άφησε τα πράγματα όπως ήταν.

Έτσι διατηρήθηκε μια συχνά αναίτια γλωσσική επιτήδευση, κάτι που εύκολα συγχωρά κανείς σε έναν κάπως άπειρο ερευνητή. Σε πιο πρόσφατά του δημοσιεύματα όμως, ο Κοτιώνης έχει δείξει αισθητά μεγαλύτερη ωριμότητα στη γλωσσική του έκφραση και είναι κρίμα που το βιβλίο αυτό «οπισθοχωρεί» σε προγενέστερο στάδιο της προσωπικής του εξέλιξης. Είναι κρίμα επίσης που ο συγγραφέας δεν μπόρεσε έτσι να συμπεριλάβει όσες εργασίες δημοσιεύτηκαν μετά το 1991 σχετικά με τον Πικιώνη, και το κυριότερο, δεν μπόρεσε να δει, με τη μεγαλύτερη νηφαλιότητα της απόστασης, τη συνολική δομή του έργου του. Σε αυτές τις ελλείψεις ήρθε να προστεθεί η συχνά ατυχής εκδοτική επιμέλεια του κειμένου από το ΤΕΕ (ευχαριστώντας το, ο συγγραφέας ήταν νομίζω αναίτια γενναϊόδωρος).

Όμως, παρ' όλα τα όποιά του μειονεκτήματα, το σπουδαίο είναι ότι το βιβλίο του Κοτιώνη λάμπει από νεανικό ενθουσιασμό και μια πρωτόφανη τόλμη και ελευθερία που ώρες ώρες πλησιάζει ακόμα και την ανέμελη αυθαιρεσία, που δεν distάζει να επιχειρήσει τα πιο

επικίνδυνα άλματα μόνο για τη χαρά της περιπέτειας. Πέρα από αυτά τα τόσο προφανή και σημαντικά του προτερήματα, το βιβλίο του Κοτιώνη προσφέρει (για να αναφέρω ένα μόνο ουσιαστικό του προσόν) την πληρέστερη και πιο ικανοποιητική ερμηνεία των διαμορφώσεων του Πικιώνη γύρω από την Ακρόπολη, με τις πιο διεισδυτικές παρατηρήσεις για την επιμέρους διάρθρωσή τους που είχαν γίνει ποτέ.

Αν έχασε έτσι ο Πικιώνης σε πολυπλοκότητα και εύρος συνδέσμων-αναφορών με τον περίγυρό του, κέρδισε σε πολλούς άλλους τομείς. Παράδειγμα: τουλάχιστον απαλλαχθήκαμε (επιτέλους) από το χρόνιο αναστάσιμο της δήθεν γραφικότητας του έργου του. Τέτοια επιτεύγματα είναι μεγάλο κέρδος και ακέραιο βραβείο για έναν νέο φιλόδοξο θεωρητικό, που, όσο και να ισχυρίζεται ότι κύριο του μέλημα είναι να σχεδιάζει αρχιτεκτονική, δεν μας πείθει. Το ταλέντο του είναι αναμφίβολο, δεν κρύβεται με τίποτα (όπως ο βήχας και ο έρωτας) και καλά θα έκανε να το ξανασκεφτεί...

Δημήτρης Φιλιππίδης

Ο ρόλος του ΟΗΕ σήμερα

Θ. Χριστοδουλίδης-
Δ. Μπουραντώνη
(επιμέλεια)

**Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της
Μεταψυχροπολεμικής εποχής,**
εκδ. Ι. Σιδέρης και Ελληνική
Εταιρία Διεθνούς Δικαίου και
Διεθνών Σχέσεων 1998

Η ενεργοποίηση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών στα πεδία της διατήρησης και της επιβολής της ειρήνης κατά τη μεταψυχροπολεμική περίοδο απασχολεί τους συγγραφείς αυτού του συλλογικού έργου,

το οποίο επιχειρεί να καλύψει ένα σημαντικό τομέα στην ελληνική βιβλιογραφία.

Όπως σημειώνουν και οι επιμελητές του έργου, «με την αποτίμηση του ΟΗΕ στο πλαίσιο μιας συνθετικής θεώρησης, ο τόμος αυτός αποσκοπεί να συμβάλει στην κατανόηση της δυναμικής και των προοπτικών του Οργανισμού και συγχρόνως να αποτελέσει ένα χρήσιμο βοήθημα για τον μελετητή των διεθνών σχέσεων, ενδεχομένως δε και ένα ερέθισμα για νέες προσεγγίσεις ενός θεσμού που οι συνθήκες της μεταψυχροπολεμικής εποχής όχι μόνο τον κατέ-

στησαν ελκυστικότερο ως χώρο ερευνητικών οδοιποριών αλλά και κατέδειξαν την ανάγκη μιας ριζικής ανανέωσής του, η οποία θα του επιτρέψει να συγχρονίσει τον βηματισμό του με τον ρυθμό των γεγονότων».

Τις θεωρητικές προτάσεις τριών σημαντικών ανταγωνιστικών «παράδειγμάτων» των διεθνών σχέσεων (ρεαλισμού/νεορεαλισμού, πλουραλισμού και διεθνισμού/δομισμού) σχετικά με τη θέση και το ρόλο των διεθνών οργανισμών εξετάζουν οι Δ. Μπουραντώνης και Π. Τσάκωνας. Ζητήματα που αφορούν την εσωτερική πρα-

Ορισμένα βασικά στοιχεία γνωσιαιότητας και κανονιστικότητας κατά τη δράση του Συμβ. Ασφαλείας παρουσιάζει ο Α. Σκόρδας, ενώ η Ε. Χειλά εξετάζει το ρόλο του ΟΗΕ στη διαχείριση των διεθνών κρίσεων. Το ρόλο του Συμβ. Ασφαλείας στις περιπτώσεις του Αφγανιστάν και της Γιουγκο-

τροπής Διεθνούς Δικαίου (Μ. Καντσιαγιάννη), στη συμβολή των Η.Ε. στη διαμόρφωση των κανόνων του Δικαίου της θάλασσας (Χ. Δίπλα), στην πολιτική του ΟΗΕ για το περιβάλλον (Γ. Τσάλτσας), στο σύστημα διεθνούς προστασίας των προσφύγων (Χ. Θεοδωρόπουλος), στην αναδιοργάνωση του ΟΗΕ (Γ. Κωστάκος), στο Διεθνές Νομοσυντακτικό Ταμείο (Χρ. Γκόρτσος) και τέλος οι Μ. Γόντικα και Γ. Φέλιου παρουσιάζουν το κέντρο πληροφοριών του ΟΗΕ στην Αθήνα.

**Ματιές στις Σφραγίδες Κρητικής
Ελευθερίας του Θεοχάρη
Δετοράκη** (εκδ. της Εταιρίας
Κρητικών Ιστορικών Μελετών,
Ηράκλειο 1998) με πρόλογο του
Στυλιανού Αλεξίου και πλούσιο
εικονογραφικό και
πληροφοριακό υλικό.
Το χρήσιμο χρονολόγιο των
Κρητικών Επαναστάσεων (1821-
1898), που προτάσσεται,
δημιουργεί τις προϋποθέσεις
για να δει κανείς αυτές τις
«σφραγίδες» ως σημαντικά
τεκμήρια της ιστορίας των
απελευθερωτικών αγώνων
των Κρητών.

γ) με τη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση, η οποία θα αναλαμβάνει τον πολιτικοστρατιωτικό έλεγχο ορισμένων επιχειρήσεων.

Σ.Ν.

65

Rolling Stones Blues

ΕΓΩ ΔΕΝ ΗΜΟΥΝ εκεί. Δεν πήγα κι ούτε ήθελα να πάω. Ή, μάλλον, το σκέφτηκα για μια στιγμή, αλλά μου πέρασε αμέσως. Λάθος εποχή, λάθος φράση.

ΟΓΔΟΝΤΑ ΧΙΛΙΑΔΕΣ κόσμος στους Rolling Stones. Οι κύριοι υπουργοί, η αξιωματική αντιπολίτευση, οι εγχώριες διασημότητες, οι δημοσιογράφοι, οι κοσμικογράφοι, ο Μπάνε Πρέλεβιτς, οι αδελφές Κανονίδου. Συν ανώνυμοι ένα σωρό. Α, μα ήταν μια βραδιά μαγική, ένα καταπληκτικό σουαρέ.

ΏΝΤΩΣ, δεν επρόκειτο περί συναυλίας. Περί συμβάντος επρόκειτο, περί «event», όπως το έχουν βαφτίσει οι Αμερικανοί. Εύστοχος ορισμός. Events απαραίτητα είναι οι Τρεις Τενόροι, ο *Τιτανικός*, τα «X-Files». Στην μεταμοντέρνα κουλτούρα του 2000 σημασία έχει η συμμετοχή – όχι η απόλαυση. Αν δεν είσαι εκεί δεν είσαι πουθενά. Η εμπειρία σε προσπερνάει

ΤΙ ΠΗΓΑΝ να κάνουν όλοι αυτοί οι τύποι; Είχαν χορέψει στα νιάτα τους οι κύριοι υπουργοί το «Street Fighting Man»; Είχαν αναστατωθεί οι εγχώριες διασημότητες με το «Mother's Little Helper»; Δονούνται ακόμη, άραγε, οι εξηντάρηδες με το «Sympathy For The Devil»;

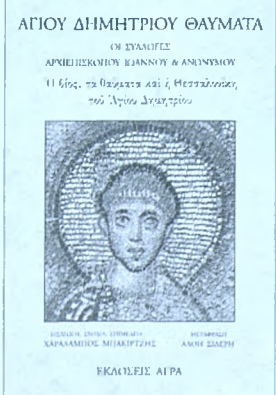
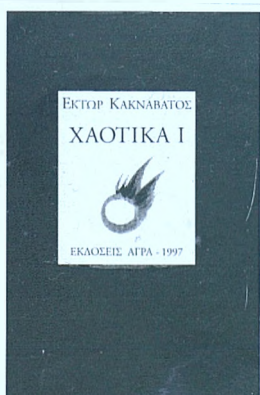
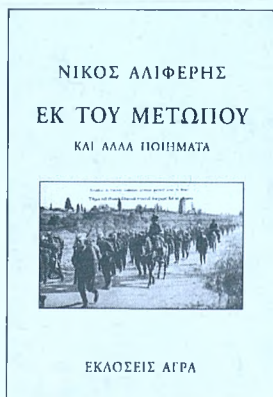
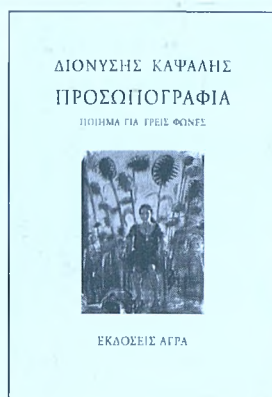
ΜΟΝΟ Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ξεκαθάρισε εντίμως τη θέση του. Πάει παντού, δεν πάει όμως στους πάντες. Υπάρχουν όρια, ναι υπάρχουν όρια, έστω και αν ένας πονηρός τύπος δήλωνε κάποτε: «Η μόνη αρνητική δημοσιότητα είναι η νεκρολογία σου...»

ΈΤΣΙ ΠΕΡΑΣΕ μια εξαιρετη βραδιά και του χρόνου ίσως μας καταδεχτούν κάποιοι άλλοι. Η αγορά είναι πλέον ώριμη για γιγανταιωρήματα. Όπως επίσης και οι καταναλωτές των υπερθεαμάτων.

ΥΓ. Στις 16 Σεπτεμβρίου προτίμησα να αγοράσω εισιτήριο για τη Νέα Φιλαδέλφεια και το ματς Παναθηναϊκός-Δυναμό Κιέβου. Είδα έναν καταπληκτικό αγώνα και άκουσα καταπληκτικότερα συνθήματα εναντίον των Ουκρανών: «Ουστ παλιοκουμμούνια!» (βρισιά back to the future). «Μαλάκες Ρώσοι!» (Όλοι οι Σλάβοι μια γενιά). «Έλα βοϊδούλι!» (χαϊδευτικό του ευτραφούς Παναθηναϊκού φορ, Στράντλι). Μέχρι πρότινος βέβαια, όπως δηλ. να ξαναβρεί το δρόμο προς τα δίχτυα, ο Στράντλι δεχόταν φιλοφρονήσεις του τύπου: «Όξω παλιογελάδα»...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΑΠΟ ΤΟ 1979

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΕΥΑ ΠΑΛΜΕΡ-ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ ΔΕΛΦΙΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ

**Ειδικό αφιέρωμα
του περιοδικού «ΗΩΣ»**

Ν Ε Α Ε Κ Δ Ο Σ Η

*Σχήμα 4ο, δεμένο, με 494 σελίδες,
215 εικόνες, 25 σχέδια, 1 χαλκογραφία*

Σύνθεση εξωφύλλου Γιάννης Λεκκός

**Τιμητικές διακρίσεις
στο περιοδικό «ΗΩΣ»**

Πρώτο βραβείο εκθέσεως βιβλίου 1939

Χρυσό μετάλλιο της Ιεράς

Πόλεως του Μεσολογγίου 1962

Έπαινος της Ακαδημίας Αθηνών 1965

Ένας τόμος-αφιέρωμα σε μια από τις
ευγενέστερες μορφές του αιώνα μας, τη
«μεγάλη ιέρεια» των Δελφών, που

αφιέρωσε με πάθος τη ζωή της και την περιουσία της στην αναβίωση της
αυθεντικότερης ελληνικής παραδόσεως, των Δελφικών εορτών· που μετέτρεψε σε
έργο το δράμα του μεγάλου μας ποιητή και συζύγου της Άγγελου Σικελιανού, και
κίνησε το ενδιαφέρον των πνευματικών ανθρώπων όλου του κόσμου για την Ελλάδα·
που πέτυχε να αναστήσει τα χορικά του αρχαίου δράματος με τη διδασκαλία του
χορού και τη μουσική των τραγουδιών· που εμπύχωσε την καλλιέργεια της
βυζαντινής μουσικής και ενθάρρυνε τη διάδοση της Λαϊκής Τέχνης· που αγάπησε
την Ελλάδα με μian αγάπη βαθιά και επίμονη βλέποντάς την σαν μια οντότητα
ενιαία και αδιάσπαστη στους αιώνες.

Στις σελίδες του αφιερώματος αυτού γράφουν για την Έβα και τον Άγγελο, τους
Δελφούς και τις Δελφικές εορτές, η ίδια η Έβα, ο ίδιος ο Άγγελος, κι ένα πλήθος
γνωστών ανθρώπων του πνεύματος: Κ. Ουράνης, Τ. Λάμπας, Σ. Καρράς,
Γ.Π. Σαββίδης, Β. Σκουβαράς, Κ. Μαλτέζου, Κ. Ηλιάδη, Ε. Παπανούτσος,
Α. Χατζημιχάλη, Θ. Ξύδης, Τ. Ζάππας, Ε. Χατζηδάκη, Τ. Δημόπουλος, Ο. Μερλιέ,
Θ. Βελούδιος, Κ. Πράτσικα, Σπ. Παναγιωτόπουλος κ.ά.

Εκδόσεις Π Α Π Α Δ Η Μ Α
Προσφορά στο πολιτισμό και την παιδεία
Ιηποκράτους 8 Αθήνα, 106 79, Τηλ.: 36.27.318